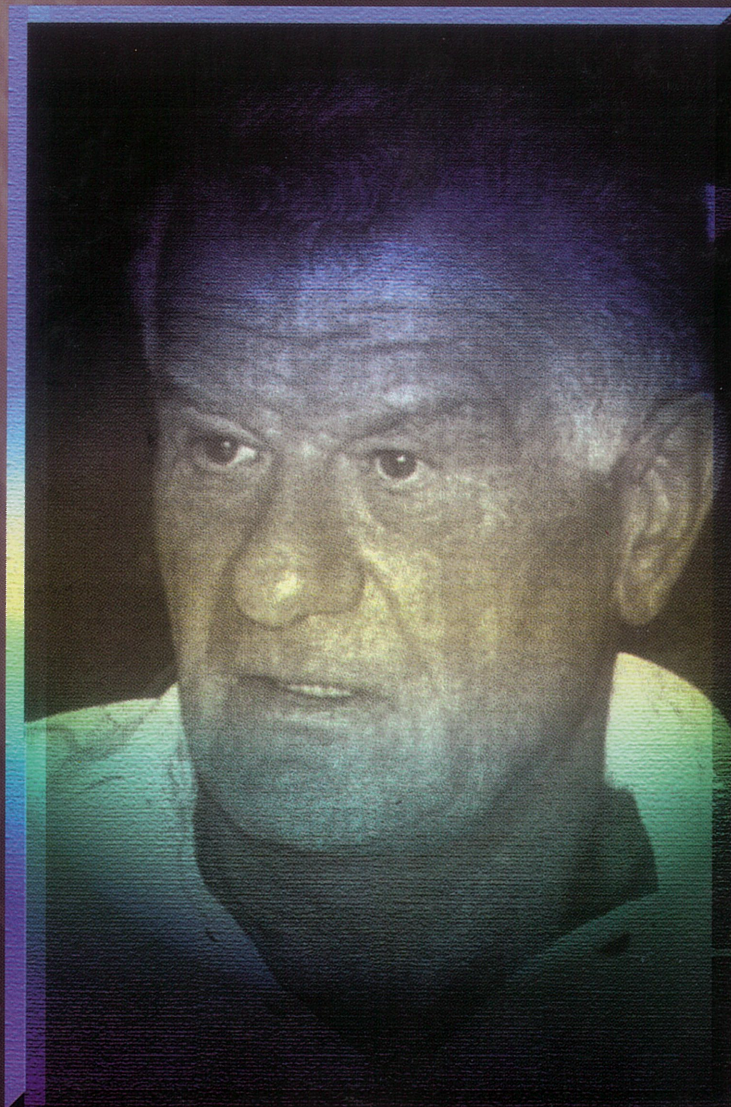
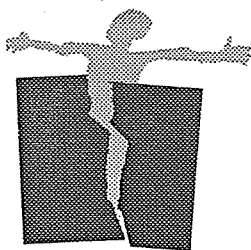

SLUČAJ IVAN STAMBOLIĆ

6

Helsinške SVESKE
Slučaj Ivan Stambolić

Helsinške SVESKE - N^o6
Slučaj Ivan Stambolić

IZDAVAČ:
Helsinški odbor
za ljudska prava u Srbiji
i
Odbor za oslobađanje
Ivana Stambolića

ZA IZDAVAČA:
Sonja Biserko

UREDNIK I PRIREĐIVAČ:
Latinka Perović

UREĐIVAČKI KOLEGIJUM:
Seška Stanojlović
ŽIVORAD KOVAČEVIĆ
ALEKSANDAR NENADOVIĆ

SEKRETAR
Snežana Knežić

PRELOM:
Nebojša Tasić

KORICE:
Ivan Mesner

ŠTAMPA:
"Zagorac"
Beograd, 2001.

TIRAŽ: 200

ISBN - 86-7208-036-X

* * *

*Zahvaljujemo se Vladi Savezne Republike Nemačke
na pomoći za objavljivanje ove knjige*

sadržaj:

Napomena priređivača.....	7
Ivan Stambolić.....	8
I Hronologija	11
II Službena reagovanja	39
III Javni skupovi	83
IV Lična stanovišta	189
V Odzivi na Apel Odbora za oslobađanje Ivana Stambolića	237
VI Prilozi	293

Helsinkiške sveske

*Slučaj
Ivan Stambolić*

Napomena priređivača

Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji i Odbor za oslobađanje Ivana Stambolića, pola godine posle njegovog nerazjašnjenog nestanka, predaju javnosti knjigu - dokument "Slučaj Ivan Stambolić".

U poslednjoj deceniji XX veka u Jugoslaviji i u Srbiji počinjeni su mnogi zločini. Nestanak Ivana Stambolića je jedan u nizu tih zločina. Ali je, po mnogo čemu, jedinstven. U pitanju je bivši predsednik Republike Srbije. Udaljen sa tog položaja na način tipičan za partijsku državu, on je na kraju staljinističko-nacionalističkog režima fizički nestao. Bez političkog procesa, ubistva, bez ikakvih indicija, kako kažu predstavnici nadležnih organa.

Duboka tajnost, mukla tišina, mrkli mrak obavijaju sam nestanak Ivana Stambolića. U njegovoj sudbini seku se putevi starog i novog režima. Zato će tek istina o njemu biti jedan od najvažnijih dokaza diskontinuiteta. Ako je stari režim fizičkim uklanjanjem Ivana Stambolića pokazao dokle je spreman da ide u obračunu sa političkim protivnikom, novi režim insistiranjem na istini potvrđuje ili dovodi u pitanje svoj demokratski legitimitet.

Tajnovitost podstiče pretpostavke. U slučaju Ivana Stambolića nalaze, ali stvarno i imaju, građu: istorija, psihologija, literatura, medicina... Samo, izgleda, ne i državni organi za koje bi sloboda svakog građanina morala biti neprikosnovenost.

Mrvljeno i obezvređivano u godinama rata, društvo se nije sasvim predalo. Ono je podizalo svoj glas protiv mržnje i zločina. Nije ćutalo, kao što ova knjiga pokazuje, ni u slučaju Ivana Stambolića. Čak ako se jednoga dana pokaže da najlogičnija pretpostavka nije i pravno tačna, najrasprostranjenija pretpostavka sama za sebe govori. Suviše krivima često se pripisuju i krivice koje nisu njihove. Zato i njima treba dati mogućnost da daju doprinos traženju istine.

Izdavači ove knjige rukovodili su se time da sve ono što se može reći danas ne odlazi. Traganje za istinom o Ivanu Stamboliću može ići u nedogled. Ali, sam slučaj i sve oko njega govori o našem današnjem vremenu. Ako u insistiranju da se rasvetli nestanak Ivana Stambolića ima selektivnosti, ta selektivnost proizlazi iz prirode samog slučaja.

Beograd, marta 2001.

Ivan Stambolić

Rođen 5. novembra 1936. u Brezovi kod Ivanjice..

Osnovnu školu pohađao u Brezovi, Ivanjici i Titovom Užicu. Industrijsku školu završio u Rakovici. Uz rad, završio Pravni fakultet u Beogradu.

Posle završetka Industrijske škole, radio, kao kvalifikovani radnik, u Fabrici reznog alata i preduzeću "Cer" u Čačku, a potom u Industriji motora u Rakovici.

Bio je biran za narodnog poslanika.

Obavljao je dužnosti:

- direktor Združenog preduzeća "Tehnogas" u Beogradu (1965-1975)
- predsednik Privredne komore Beograda (1975-1976)
- sekretar Izvršnog komiteta Predsedništva SK Srbije (1976-1978)
- predsednik Izvršnog veća Skupštine SR Srbije (1978-1982)
- predsednik Gradskog komiteta Saveza komunista Beograda (1982-1984)
- predsednik Centralnog komiteta Saveza komunista Srbije (1984-1986)
- predsednik Predsedništva Socijalističke Republike Srbije (1986-1987); sa te dužnosti smenjen decembra 1987. godine, nakon Osme sednice Centralnog komiteta Saveza komunista Srbije, koja je označila pobedu staljinističke struje u Partiji i uspon Slobodana Miloševića kao nacionalnog vođe.
- predsednik Jugoslovenske banke za međunarodnu ekonomsku saradnju - JUBMES (1988-1997), odakle je uklonjen.

Kao penzioner, bio je angažovan u borbi protiv režima koji je doprineo krvavom raspadu Jugoslavije, državnom, društvenom i moralnom slomu Srbije. Njegovi tekstovi nastali u tom periodu biće objavljeni u biblioteci "Svedočanstva", koju izdaje Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji.

Napisao je i objavio tri knjige: Direktor u samoupravljanju, "Rad", Beograd, 1978; Rasprave o SR Srbiji (1979-1987), "Globus", Zagreb, 1988; Put u bespuće - Odgovori Ivana Stambolića na pitanja Slobodana Inića, Radio B-92, Beograd, 1995.

Suprug i otac troje dece. Njegova najstarija ćerka, Bojana, poginula je u automobilskoj nesreći, neposredno posle Osme sednice. Na dan pogreba Bojane Stambolić, Topčidersko groblje bilo je pokriveno ljudskim mnoštvom. Pogrebu je prisustvovao Slobodan Milošević. Katica Stambolić, Bojanina mati, odbila je da primi Miloševićovo saučešće.

Ivan Stambolić je nestao, na uobičajenom džogingu, u Košutnjaku, 25. avgusta 2000. Mesec dana pre izbora u Srbiji, koje je Slobodan Milošević izgubio. Na granici starog i novog režima. O njegovoj sudbini, ni šest meseci od nestanka, ništa se ne zna. Množe se pretpostavke, stvaraju legende... U svakom slučaju, odnos prema njegovoj sudbini mera je dokle je bio spreman da ide režim Slobodana Miloševića, ali i spremnosti novog režima da uspostavi vladavinu prava. Tako se u slučaju Ivana Stambolića ogleda politička volja da se budućnost Srbije zasnuje na nedvosmislenom razgraničenju s teškim nasleđem prošlosti. To ne važi samo za Srbiju, i u Srbiji samo za nestanak Ivana Stambolića. Upravo zato, i u Srbiji, i u saznavanju istine o Ivanu Stamboliću - "Teško je zamisliti jedno društvo koje se kreće u pravcu promjene od autoritarnog režima ka djelotvornoj demokratiji bez obračuna sa bolnim događajima iz bliske prošlosti. Ovi događaji su suviše sveži da bi se mogli potisnuti, a da to istovremeno ne stavi na kocku legitimitet nove vlade. Nedostatak obračuna s ovim iskustvima može dati nove impulse antidemokratskim snagama. Način na koji nova vlast tretira ranije počinjena nasilja pokazuje ton i principe budućeg političkog upravljanja" (David Gardner, Istina i promena režima...)

Ivan Stambolić je nestao, na uobičajenom džogingu, u Košutnjaku, 25. avgusta 2000. Mesec dana pre izbora u Srbiji, koje je Slobodan Milošević izgubio. Na granici starog i novog režima. O njegovoj sudbini, ni šest meseci od nestanka, ništa se ne zna. Množe se pretpostavke, stvaraju legende... U svakom slučaju, odnos prema njegovoj sudbini mera je dokle je bio spreman da ide režim Slobodana Miloševića, ali i spremnost novog režima da uspostavi vladavinu prava. Tako se u slučaju Ivana Stambolića ogleda politička volja da se budućnost Srbije zasnje na nedvosmislenom razgraničenju s teškim nasleđem prošlosti. To ne važi samo za Srbiju, i u Srbiji samo za nestanak Ivana Stambolića. Upravo zato, i u Srbiji, i u saznavanju istine o Ivanu Stamboliću - "Teško je zamisliti jedno društvo koje se kreće u pravcu promjene od autoritarnog režima ka djelotvornoj demokratiji bez obračuna sa bolnim događajima iz bliske prošlosti. Ovi događaji su suviše svježi da bi se mogli potisnuti, a da to istovremeno ne stavi na kocku legitimitet nove vlade. Nedostatak obračuna s ovim iskustvima može dati nove impulse antidemokratskim snagama. Način na koji nova vlast tretira ranije počinjena nasilja pokazuje ton i principe budućeg političkog upravljanja" (David Gardner, Istina i promena režima...)

Ivan Stambolić je nestao, na uobičajenom džogingu, u Košutnjaku, 25. avgusta 2000. Mesec dana pre izbora u Srbiji, koje je Slobodan Milošević izgubio. Na granici starog i novog režima. O njegovoj sudbini, ni šest meseci od nestanka, ništa se ne zna. Množe se pretpostavke, stvaraju legende... U svakom slučaju, odnos prema njegovoj sudbini mera je dokle je bio spreman da ide režim Slobodana Miloševića, ali i spremnosti novog režima da uspostavi vladavinu prava. Tako se u slučaju Ivana Stambolića ogleda politička volja da se budućnost Srbije zasnuje na nedvosmislenom razgraničenju s teškim nasleđem prošlosti. To ne važi samo za Srbiju, i u Srbiji samo za nestanak Ivana Stambolića. Upravo zato, i u Srbiji, i u saznavanju istine o Ivanu Stamboliću - "Teško je zamisliti jedno društvo koje se kreće u pravcu promjene od autoritarnog režima ka djelotvornoj demokratiji bez obračuna sa bolnim događajima iz bliske prošlosti. Ovi događaji su suviše sveži da bi se mogli potisnuti, a da to istovremeno ne stavi na kocku legitimitet nove vlade. Nedostatak obračuna s ovim iskustvima može dati nove impulse antidemokratskim snagama. Način na koji nova vlast tretira ranije počinjena nasilja pokazuje ton i principe budućeg političkog upravljanja" (David Gardner, Istina i promena režima...)

HRONOLOGIJA

25. AVGUST, 2000.

U Beogradu je, u blizini svog stana, za vreme jutarnje rekreacije u Košutnjaku, nestao Ivan Stambolić, saopštila je njegova porodica i nestanak prijavila policiji. Katici Stambolić, Ivanovoj supruzi, u policiji su rekli da ništa ne znaju o Ivanu Stamboliću, ali da će raditi na tom slučaju.

Obavešteni su i Jirži Dinstbir, specijalni izvestilac UN za ljudska prava, Barbara Devis, izvestilac o stanju ljudskih prava u Jugoslaviji, kao i kabinet predsednika SRJ Slobodana Miloševića. Dinstbir je od saveznog ministra inostranih poslova Živadina Jovanovića zatražio pismeno objašnjenje.

Ivan Stambolić je planirao da sa prijateljima tog dana otputuje u Guču. Kada je nestao, na sebi je imao samo sportsku opremu.

Nikola Barović, advokat nestalog Ivana Stambolića, rekao je agenciji Beta da je policija razgovarala sa članovima Stambolićeve porodice i čuvarom restorana "Golf klub" u Košutnjaku. Čuvar je rekao policiji da je oko 10 časova video Stambolića kako se odmara kod parkinga ispred restorana, kao i da je, gotovo u isto vreme, tuda prolazio beli kombi iz pravca Banovog brda. Kombi je na kratko stao, a kada je produžio u istom pravcu, čuvar više nije video Ivana, preneo je Barović.

Pretpostavlja se da su ga ljudi iz tog vozila, na silu, odveli sa sobom. Izvori "Danasa" tvrde da je ovaj kombi na tom mestu često viđan u prethodnih mesec dana.

Prijatelji su odmah pretražili teren, a u večernjim časovima u Košutnjak je stigla i policija, ali nije mogla da obavi uviđaj jer se spustio mrak, tvrdi Nikola Barović.

26. AVGUST, 2000.

Policija je obavila uviđaj. Oko osam časova obišla je teren i trim stazu u Košutnjaku. Prema rečima Veljka Stambolića, Ivanovog sina, "više desetina policajaca sa psima" detaljno je pretraživalo Košutnjak.

"Najoštrije osuđujemo otmicu Ivana Stambolića i zahtevamo da on odmah bude pušten na slobodu", prvi je reagovao Srpski pokret obnove.

Socijaldemokratija je zatražila da državni organi pronađu i oslobode Stambolića, a takođe je izraženo i mišljenje da otmica "vodi do krugova unutar samog režima".

Građanski savez Srbije smatra da nestanak Ivana Stambolića, u vreme kada počinje izborna trka, predstavlja opasan politički događaj.

Demokratska alternativa upozorila je da je Srbija zaplovila u opasne vode nasilja i torture.

Novosadski "Dnevnik" objavio je kratku vest agencije Beta o Stambolićevom nestanku. Provladini mediji čute.

27. AVGUST, 2000.

Advokat Nikola Barović je ocenio, da činjenica da, ni nakon dva dana, nijedan državni medij nije izvestio o Stambolićevom nestanku, sama po sebi, ukazuje na političku pozadinu ovog čina.

• Katica Stambolić veruje da Ivanov nestanak nije motivisan političkim razlozima. Ona je istakla da je Ivan vodio "normalan život kao svaki običan građanin" i da mu niko nije pretio, "ni telefonom, ni pismom, ni na bilo koji drugi način".

Glavni urednik dnevnika "Danas" Grujica Spasović zamolio je, u ime Stambolićeve porodice, otpravnika poslova Kraljevine Norveške ambasadora u Beogradu Sverea Berga Johansena da njegova vlada pomogne u pronalaženju Ivana Stambolića.

28. AVGUST, 2000.

Predsednički kandidat Demokratske opozicije Srbije Vojislav Koštunica rekao je da, kao pravnik, ne može da se upušta u motive Stambolićevog nestanka, ali je i dodao da su posledice njegovog nestanka "jasne".

Nekadašnji sekretar Predsedništva CK SK Srbije, advokat Špiro Galović izjavljuje: "Radi se o sklanjanju sa pozornice čoveka za koga se pretpostavlja da bi mogao biti akter i protivnik u nailazećim događajima. Neko se naprosto plaši prisustva takvih ljudi na političkoj pozornici".

Dugogodišnji prijatelj i povremeni politički saradnik Ivana Stambolića, Radoje Stefanović ocenjuje da iza Stambolićeve otmice najverovatnije stoje politički motivi. "Ivan Stambolić je imao veoma širok krug drugova i poznanika, a ne mogu da se setim da je on bilo kome bio neprijatelj iako je, razume se, imao mnogo neistomišljenika i protivnika. U poslednjih desetak godina, prvo je radio u banci a posle u privatnom preduzeću, nije ulazio u špekulativne kombinacije ni rizične poslove iz kojih bi mogla da proistekne neka želja da ga neko ukloni." Radoje Stefanović u izjavi za Radio Glas Amerike navodi da je "Stambolić neka vrsta živog dokaza da je netačna tvrdnja da nas svi mrze i da se sa drugima ne može živeti", i naglašava da je Stambolić često putovao u republike bivše Jugoslavije, uključujući i Crnu Goru, i "bio je lepo priman u tim sredinama što sve može da predstavlja politički razlog za uklanjanje". Prema Stefanovićevim rečima, Stambolić je "saopštavao i obrazlagao na jedan odmeren i jasan način odlučne političke stavove u susretima sa svakim ko je to tražio, a s obzirom na iskustvo i ugled kao i na redovno isticanje tolerantnosti i zajedništva u opoziciji ti razgovori pred izbore takođe su mogli biti opasni Ivan Stambolić je bio vanstranačka ličnost. Povremeno, od njega mogla je da se čuje veoma kritička reč o suštinskim uzrocima bespuća i propadanja

u koje je Srbija dospela. Izgleda da je poslednjih nedelja po mnogim gradovima u Srbiji toga bilo i više, bilo je i dosta odobravanja od strane građana među kojima sigurno nije bilo malo i članova i simpatizera vladajućih stranaka, a to je opasnost sada pred izbore." Stefanović je ocenio da je "verovatno najbolja potvrda da je politički motiv mogao biti prisutan u njegovom nestanku usklađeno i uporno ćutanje svih režimskih medija o tome kao da se ništa nije desilo". "Želeo bih da verujem da je cela ta manipulacija sa njegovim uklanjanjem sastavni deo predizbornih aktivnosti i da će i oni koji su ga uklonili shvatiti da je za njih bolje da ga makar i pošle izbora vrate nego da učine nešto drugo, nesrećnije, ali pitanje je koliko su ljudi racionalni."

30. AVGUST, 2000.

Ocenjujući da je Stambolić "najverovatnije kidnapovan", "Politika" je navela da se on poslednjih godina bavio privatnim biznisom, poslujući sa firmama iz Republike Srpske i Crne Gore. List je podsetio i da je Stambolić do penzije bio na čelu JUBMES banke. Prema tvrdnji "Politike", Stambolić je, na dan kada je nestao, trebalo da sa direktorom jedne velike firme iz Republike Srpske otputuje u Guču. Pozivajući se na izvore bliske beogradskoj policiji, list je naveo da je potraga za Stambolićem "intenzivno trajala puna tri dana", ali da se nezvanično saznaje da "nije dala rezultate". Kako se dodaje, u potrazi za Stambolićem učestvovalo je oko 300 policajaca. List je naveo da se "priča" da su korišćeni i specijalno obučeni psi za pronalaženje tragova, te da je istraga nastavljena. "Politika" prvi put objavljuje informaciju o nestanku Ivana Stambolića, o čemu još nije izvestila većina državnih elektronskih i štampanih medija.

"Politika ekspres" objavljuje isti tekst koji je objavila "Politika".

31. AVGUST, 2000.

Porodica Ivana Stambolića odbacuje tvrdnje "Politike". Katica Stambolić izjavljuje "Blicu" da je njen suprug živio penzionerski i da nema firmu registrovanu na svoje ime, jer je "znao u kojoj državi živi". Ona je rekla i da joj se niko iz policije, koja je detaljno pretražila teren gde je Stambolić poslednji put viđen 25. avgusta rano ujutro, još nije javio.

Visoki funkcioner Jugoslovenske levice Ivan Marković izjavio je da državnim medijima nekoliko dana nisu objavili informaciju o nestanku Ivana Stambolića "jer im je to verovatno bila beznačajna informacija". MUP Srbije će dati odgovor o tome, jer je porodica Stambolića prijavila njegov nestanak, rekao je Marković. Upitan zašto su državni mediji ćutali o nestanku Stambolića, Marković je odgovorio pitanjem: "Da li sam ja urednik državnih medija", i dodao: "Onog ko je šetao treba pitati gde je odšetao".

Član Izvršnog odbora Socijalističke partije Srbije Nikola Šainović izjavio je da je "otmica svakog čoveka kriminalni akt, a otmičari su kriminalci", i istakao

da "nadležni organi vode istragu povodom tog slučaja".

Unija nevladinih organizacija Srbije ocenjuje da se "samo u diktaturama događaju kidnapovanja i politička ubistva neistomišljenika i političkih protivnika".

Predsednik Srpskog pokreta obnove Vuk Drašković ocenio je da je otmica Ivana Stambolića "akt organizovanog terorizma", čiji je motiv sprečavanje Stambolićeve kandidature na predstojećim izborima za predsednika SR Jugoslavije. "Miloševićev štab je sigurno doznao i da je širom Srbije već bilo prikupljeno nekoliko desetina hiljada potpisa za Stambolićevu kandidaturu i da su te potpise gotovo isključivo davali članovi Socijalističke partije Srbije", rekao je Drašković za "Glas javnosti". Prema njegovim rečima, "Miloševićev štab je verovatno saznao i da je Stambolić bio pod snažnim pritiskom mnogih istaknutih članova SPS-a da prihvati predsedničku kandidaturu, pa je režim odlučio da preventivno ukloni možda svog najopasnijeg protivnika, koji bi bukvalno opasno uzdrmao biračko telo socijalista, odnosno Slobodana Miloševića".

Visoki funkcioner SPO Tomislav Jeremić izjavljuje da je "planirano da jedan od pet kandidata za predsednika Jugoslavije bude nestali Ivan Stambolić" i da u tome treba tražiti razloge za njegov nestanak. "Čitav projekat sastojao se u tome da bi najmanje 50.000 ljudi koji nikada ne bi glasali za opoziciju i 50.000 ljudi koji su se apsolutno razočarali u Miloševića izašlo na izbore i glasalo za Ivana Stambolića", rekao je Jeremić.

1. SEPTEMBAR, 2000.

Evropski pokret u Srbiji i Forum za međunarodne odnose ocenjuju da je nestanak Ivana Stambolića znak niskog stepena odgovornosti državnih institucija i službi.

Advokat Nikola Barović odbacuje mogućnost da bi motiv za otmicu Stambolića mogao da bude poslovne prirode. On je kao "neukusne" ocenio napise u provladinoj štampi da je porodica prijavila nestanak Stambolića tek oko 18 sati, navodeći da je Stambolićev nestanak prijavljen ranije, ali da je policija odbila da to odmah registruje i da je to uradila tek u 18 časova.

2. SEPTEMBAR, 2000.

"Ako neko treba da ima informaciju, onda je to njegova žena, koja treba da ima informaciju gde je on otišao, ako ga već nema šest dana", rekao je Ivan Marković, savezni ministar za telekomunikacije i sekretar za informisanje JUL-a, na konferenciji za novinare u Čačku. Marković je kazao da "ako je neko stvarno 'nestao' i ako se desio bilo kakav akt protivan zakonu, tu je onda Ministarstvo unutrašnjih poslova jedino odgovorno i nadležno da pokuša da da objašnjenje i u krajnjoj liniji i pronade čoveka".

3. SEPTEMBAR, 2000.

"Danas" piše da u policiji nije bilo moguće proveriti da li ima novih detalja o nestanku Ivana Stambolića, jer se na telefone niko nije javljao. Ovaj list je pokušao da reakciju na Stambolićev nestanak dobije i od predsednika Jugoslavije i Srbije Slobodana Miloševića i Milana Milutinovića, ali iz njihovih kabineta nije stigao nikakav odgovor na zahtev "Danasa" poslat faksom 31. avgusta.

5. SEPTEMBAR, 2000.

Katica Stambolić ocenila je da navodna izjava predsednika SRJ Slobodana Miloševića "kako ne stoji iza kidnapovanja njenog supruga ne znači da Milošević ne zna ko stoji iza otmice".

Dobro obavešteni izvori u Skoplju tvrde da je predsednik Jugoslavije Slobodan Milošević sredinom prošle nedelje razgovarao sa bivšim predsednikom Makedonije Kirom Gligorovim o misterioznom nestanku Ivana Stambolića. Stambolićeva supruga je izjavila da je, odmah po Ivanovom nestanku, zvala rezidenciju predsednika SRJ Slobodana Miloševića da ga obavesti o tome i da stoga nisu tačne izjave da je kasno prijavila njegov nestanak. "Ne znam ko stoji iza otmice, ali neke od službi su sigurno iza toga. Milošević bi trebalo da zna kako koja od njih funkcioniše", rekla je supruga Ivana Stambolića, koja je izjavu predsednika SRJ da se njen suprug godinama bavio biznisom sa Republikom Srpskom nazvala "pričama za malu decu". "To su gluposti! Moj muž se nije bavio nikakvom trgovinom. Otkako se, pre dve godine, povukao sa direktorskog mesta JUBMES banke, svi znaju kako živimo. Nemamo vile i bazene kao što se priča i stanujemo u stanu koji je Ivan dobio od 'Tehnogasa' pre 30 godina. Zna se ko u ovoj zemlji trguje naftom, pićem, cigaretama", izjavila je Katica Stambolić. Ona je istakla i to, da njen suprug "ni u ludilu" nije planirao da se kandiduje za predsedničke izbore.

6. SEPTEMBAR, 2000.

Na pitanje Užičana "Gde je Ivan Stambolić?" Ivan Marković odgovara: "Čućemo kad ga pronađu".

Apel javnosti Srbije povodom nestanka Ivana Stambolića do danas je potpisalo sto građana, među kojima je veliki broj ličnosti iz javnog i kulturnog života Srbije. U tekstu Apela, između ostalog, navodi se da je nestanak Ivana Stambolića "trenutak kada svaki građanin mora da digne svoj glas protiv nasilja" i upućuje poziv građanima Srbije da se "odupru ovom zlu" i daju potpis kao izraz protesta i zahtev da se Stambolić pronađe, a krivci kazne.

8. SEPTEMBAR, 2000.

Ivan Stambolić odveden je pre sedam dana iz Centralnog zatvora u Beogradu, piše "Danas", pozivajući se na anonimnu telefonsku dojavu redak-

ciji. Osoba koja je pozvala redakciju "Danasa" rekla je da je njen rođak, koji je zaposlen u zatvoru, bio očevidac odvođenja Stambolića. Isti anonimni telefonski poziv dobili su i Stambolićeva supruga Katika, koja je o tome odmah obavestila policiju, i njegov advokat Nikola Barović.

12. SEPTEMBAR, 2000.

"Internešenel herald tribjun": Stambolića, Natašu Kandić i Miroslava Filipovića režim optužuje za različite stvari, ali su sve troje, prema pisanju lista, počinili isti zločin - govorili su istinu o Miloševićевой krvavoj vladavini. List potom navodi da je Ivan Stambolić javno opisivao svog bivšeg štićenika kao "umetnika u izazivanju i korišćenju haosa", Nataša Kandić je hrabro izjavila da neće ćutati o "užasu koji su generali priredili mladim vojnicima na Kosovu" i zločinima nad civilima koje je videla na Kosovu, a Filipović je osuđen zbog objavljivanja internih vojnih izveštaja o masakrima nad Albancima.

13. SEPTEMBAR, 2000.

Policija u Čačku odbija da prihvati prijavu Opštinskog odbora Socijaldemokratske unije povodom javnog prikupljanja potpisa građana koji od državnih organa traže informacije o Ivanu Stamboliću. Inspektor čačanskog SUP-a Miodrag Perović naglasio je da akcija prikupljanja potpisa može da se obavi samo u zatvorenim prostorijama i da će policija intervenisati ukoliko se potpisi budu skupljali na otvorenom.

14. SEPTEMBAR, 2000.

Beogradski nedeljnik NIN počinje da objavljuje feljton, u kome donosi izabrane delove knjige "Put u bespuće" (Radio B-92, 1995, Beograd) koja je u stvari, kao što podnaslov kaže: "Odgovori Ivana Stambolića na pitanja Slobodana Inića".

15. SEPTEMBAR, 2000.

List "Danas": "Misteriozna otmica bivšeg predsednika Srbije u Košutnjaku 25. avgusta izaziva brojne reakcije u zemlji i svetu i otvara dileme o razlozima ovog zločinačkog čina. Mnogi smatraju da se motivi kriju u onome što je Stambolić javno govorio posle NATO intervencije. "Danas" objavljuje u celini sva Stambolićeva istupanja".

16. SEPTEMBAR, 2000.

Međunarodna federacija za ljudska prava i njena članica Francuski savez za ljudska prava, izrazili su u pismu jugoslovenskom predsedniku Slobodanu Miloševiću zabrinutost zbog nestanka Ivana Stambolića. U poruci koju su potpisali njihovi predsednici Mišel Tibijana i Patrik Boduen dve organizacije apeluju na najviše srpsko rukovodstvo da "odmah naredi sprovođenje neza-

visnog istražnog postupka, kako bi se ispitale činjenice i pronašlo mesto gde se Stambolić nalazi, kao i doveli pred sud i kaznili odgovorni za njegov nestanak, u slučaju da je on kidnapovan".

18. SEPTEMBAR, 2000.

Milan Živković, Beograd: Otvoreno pismo Slobodanu Miloševiću. Rasvetlite otmicu Ivana Stambolića.

20. SEPTEMBAR, 2000.

Apel istaknutog poljskog intelektualca Adama Mišnjika za oslobađanje Ivana Stambolića: "Protiv zaborava".

22. SEPTEMBAR, 2000.

U Beogradu je pokrenuta inicijativa za formiranje Odbora za oslobađanje Ivana Stambolića. Inicijativu za formiranje odbora dali su Vesna Pešić, Nebojša Popov, Veran Matić, Gradimir Nalić, Slobodan Šoškić, Biljana Kovačević-Vučo, Biljana Kajganić, Gordana Suša, Latinka Perović, Mirko Tepavac, Aleksandar Nenadović, Živorad Kovačević, Radomir Konstantinović i Nikola Barović.

Asocijacija nezavisnih elektronskih medija, Jugoslovenski komitet pravnika za ljudska prava i Obor za oslobađanje Ivana Stambolića pokreću akciju "Gde je Ivan Stambolić - obavesti 92 i B2-92".

23. SEPTEMBAR, 2000.

"Iako je prošlo skoro mesec dana od Ivanovog nestanka, iako nemamo nikakvih vesti i dalje verujem da je živ. Nadam se da će se vrlo brzo znati mnogo više o Ivanu", rekla je Katica Stambolić.

Predsednik Hrvatske Stipe Mesić najavio je da će zatražiti međunarodnu pomoć kako bi se rešio slučaj nestanka Ivana Stambolića. "Srbija je izolovana i predsednik Mesić će u kontaktima sa političarima iz međunarodne zajednice, zatražiti pomoć da se reši taj slučaj", rekla je novinarima Mesićev portparol Vjera Šuman.

Za Stambolićevu sudbinu interesovao se i njegov prijatelj, bivši makedonski predsednik Kiro Gligorov koji je, da bi dobio više informacija, kontaktirao sa jugoslovenskim predsednikom Slobodanom Miloševićem. "Nisam molila Gligorova da pita Miloševića o Ivanovom nestanku. On je to učinio samoinicijativno, jer je kao Ivanov prijatelj želeo da zna šta se dešava", rekla je Katica Stambolić. Iz kabineta Kire Gligorova saopšteno je da je Milošević u tom razgovoru rekao da ne stoji iza nestanka Stambolića i da je istraga otežana jer je porodica kasno prijavila nestanak. Supruga Ivana Stambolića ističe da je nestanak prijavila odmah, četiri-pet sati nakon što je on otišao na džoging.

24. SEPTEMBAR, 2000.

Formiran je Odbor za oslobađanje Ivana Stambolića. Predsednik Odbora je Živorad Kovačević, nekadašnji gradonačelnik Beograda i ambasador u SAD-u. Članovi odbora su: Nikola Barović, advokat; Dragiša Đurić, privrednik; Biljana Kajganić, advokat; Radomir Konstantinović, književnik; Biljana Kovačević-Vučo, advokat; Veran Matić, direktor ANEM-a; Nikola Mijatović, privrednik; Gradimir Nalić, advokat; Aleksandar Nenadović, novinar, nekadašnji glavni urednik "Politike"; Latinka Perović, istoričar; Desanka Pešić, istoričar; Vesna Pešić, direktor Centra za antiratnu akciju; Branka Prpa, istoričar; Grujica Spasović, urednik "Danasa"; Radoje Stefanović, advokat; Gordana Suša, predsednik Nezavisnog udruženja novinara Srbije; Ljuba Tadić, glumac; Mirko Tepavac, nekadašnji ministar inostranih poslova SFRJ.

28. SEPTEMBAR, 2000.

Odbor za oslobađanje Ivana Stambolića uputio je apel za oslobađanje bivšeg predsednika Predsedništva Srbije i zatražio od državnih i političkih organa da odmah obaveste javnost o toku i rezultatima dosadašnje istrage. U apelu, koji su, između ostalih, potpisali Latinka Perović, Gradimir Nalić, Aleksandar Nenadović, Mirko Tepavac, Nikola Barović, Vesna Pešić, Radomir Konstantinović, navodi se da se "glasila pod državnom kontrolom i najviši funkcioneri zemlje... nisu obratili nijednom rečju ni javnosti ni porodici". "Sve to osnažuje pretpostavku da istraga ne otkriva tragove, upravo zato što su tragovi pod državnom zaštitom", a nestanak Stambolića je "delo državnog terora i rastućeg političkog kriminala". "Svi su građani pred zakonom isti, ali Ivan Stambolić, kao donedavni prvi čovek Srbije, nije isto što i svaki drugi građanin. Čak i kad njegov nestanak ne bi imao političku pozadinu, imao bi politički značaj, pa isti takav značaj ima i odnos prema njegovoj sudbini", navodi se u Apelu.

Odbor napominje da odgovornost vlasti, koja, u vezi sa Stambolićevim slučajem, ima "sve karakteristike obračuna sa političkim protivnikom", neće prestati "promenom ili prestankom njihovih dosadašnjih funkcija".

Predsednik Odbora Živorad Kovačević rekao je na prvoj sednici Odbora da je Odbor osnovan "sa idejom da se učini sve da drugi događaji ne gurnu na marginu jedno neviđeno bezakonje". On je napomenuo da se građani Srbije ne smeju priviknuti na ideju da je moguće da ih "jednostavno proguta mrak", kao i da "nije reč samo o tom nesrećnom čoveku... već o svima nama, o tome da li pristajemo da ćutke prelazimo preko svega što nam se radi".

29. SEPTEMBAR, 2000.

Srpski pokret obnove zatražio je ostavku Vlade Srbije i krivičnu odgovornost njenih ministara unutrašnjih poslova i pravde, kao i šefa Službe državne bezbednosti, zbog učešća u "državnom terorizmu".

Predsedništvo SPO zatražilo je ostavku vlade i krivičnu odgovornost ministara policije i pravde i šefa SDB i zbog toga što je pre mesec dana nestao bivši predsednik Predsedništva Srbije Ivan Stambolić i što se, kako je navedeno, "tobože ne zna ni ko ga je kidnapovao, ni po čijem nalogu, ni da li je živ".

2. OKTOBAR, 2000.

Specijalni izvestilac UN za ljudska prava Jirži Dinstbir izrazio nadu da je Ivan Stambolić još živ i zatražio da se on pusti na slobodu. Stambolić je, prema njegovim rečima, najverovatnije "sklonjen u neku privatnu vilu, jer bi se vest o njegovom boravku u zatvoru brzo proširila". Dinstbir je, takođe, rekao da mu je ministar pravde Srbije Dragoljub Janković "obećao da će se angažovati oko tog problema, kako bi se on rešio što pre".

Istog dana, list "Danas" piše: "Apel javnosti Odbora za oslobađanje Ivana Stambolića... naišao na ogroman odjek u zemlji i svetu. Više desetina javnih ličnosti odmah se pridružilo Apelu, sa zahtevom da se jugoslovenske vlasti konačno oglase sa informacijama dokle je stigla istraga o otmici nekadašnjeg prvog čoveka Srbije".

3. OKTOBAR, 2000.

Na protestu stanovnika beogradskog naselja Banovo brdo, povodom ometanja Radija 988, nekoliko hiljada građana uputilo zahtev državnim organima da saopšte gde se nalazi Ivan Stambolić.

6. OKTOBAR, 2000.

Ivan Stambolić je živ i "negde" zatvoren, rekao je Jovan Despotović iz Odbora za oslobađanje Ivana Stambolića. Odbor je u toku noći saznao "od izvora iz SUP-a" da je Stambolić živ, ali još ne zna gde se on nalazi. Odbor je već uputio pisma predsedniku Srbije Milanu Miutinoviću i ministru policije Vlajku Stojiljkoviću, u kojima se zahteva hitno oslobađanje Stambolića. Despotović je najavio da će Odbor tražiti od novoformirane gradske vlade, pravne službe SUP i pravne službe predsednika Vojislava Koštunice da pomognu Odboru kako bi se saznalo gde se nalazi Stambolić, kao i da se on što pre pusti na slobodu.

8. OKTOBAR, 2000.

Ministarstvo pravde Republike Srbije saopštilo je da se Stambolić ne nalazi ni u jednom državnom zatvoru koji je u nadležnosti tog ministarstva. Radio-televizija Srbije javila je da je Ministarstvo pravde takvo saopštenje izdalo zbog "različitih interpretacija vesti o tome gde se nalazi Ivan Stambolić, u kojima se govori da je on negde zatvoren, ili da je u nekom od zatvora".

Istog dana, Fond za humanitarno pravo zahteva "odgovornost državnih organa u slučaju Ivana Stambolića".

9. OKTOBAR, 2000.

Društvo za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji pozvalo je organe bezbednosti, odnosno ličnosti u organima te službe, da doprinesu otkrivanju istine o nestanku i sudbini Ivana Stambolića. U saopštenju Društva navodi se da je osnovana pretpostavka da su Ivana Stambolića, kao bivšeg predsednika Predsedništva SR Srbije, pažljivo "pokrivali" organi bezbednosti, te da zbog toga "njegov nestanak i sudbina ne mogu biti nepoznati službi". "Istovremeno upozoravamo na to da uskraćivanje podataka o otkrivanju krivičnih dela znači prikrivanje i saučesništvo u zločinu", navodi se u saopštenju.

10. OKTOBAR, 2000.

Poslanici Skupštine Srbije prihvatili predlog da se u dnevni red prve sednice redovnog jesenjeg zasedanja uvrsti predlog SPO o formiranju Anketnog odbora koji treba da utvrdi činjenice u vezi sa nestankom Ivana Stambolića.

Rajko Đurić iz Berlina piše predsedniku Koštunici: "Još uvek se ne zna gde se nalazi Ivan Stambolić. Već u toku dana morale bi se istražiti sve okolnosti u vezi sa ovim slučajem. Ja te u svoje ime i u ime mnogih drugih Beograđana koji žive u Berlinu molim da posvetiš tome odgovarajuću pažnju". A Rade Pavlović, stolar i sindikalist iz Nansija (Francuska) piše: "Prvi koji bi se javno, aktivno i nesebično morao založiti za slobodu Ivana Stambolića nije niko drugi do novi predsednik Vojislav Koštunica, na koga su upereni svi reflektori. Da je mogao, Stambolić bi se možda i kandidovao i verovatno pobedio kao zastupnik levog centra - jer je bio pošten i imao smelosti da prizna svoje greške, a to je залог budućnosti - no pobedio je Koštunica, i to zahvaljujući glasovima PROTIV Slobodana Miloševića. Međutim za stvarnu i trajnu demokratiju potrebni su glasovi ZA. A oni se osvajaju tako što se od zalaganja za opšta demokratska načela pređe na zalaganje za konkretne ljude".

11. OKTOBAR, 2000.

Generalštab vojske Jugoslavije demantovao da se Ivan Stambolić nalazi u pritvoru u blizini Ivanjice i da ga čuvaju "kobre", specijalne snage Vojske Jugoslavije.

U Okružnom zatvoru u Leskovcu još nisu zvanično ni potvrđene ni demantovane glasine da se Ivan Stambolić nalazi u toj ustanovi. Advokat JUKOM-a Gradimir Nalić rekao je da se upravnik leskovačkog zatvora još nije vratio sa sednice republičke Komisije za uslovni otpust, koja se održava u Nišu i na kojoj bi, pored "pitanja Stambolića", trebalo da bude odlučeno i o zahtevu beogradskog novinara Zorana Lukovića za uslovno otpuštanje iz zatvora u Padinskoj skeli, gde izdržava petomesečnu kaznu. "Prema izjavama službenika zatvora u Leskovcu, upravnik se još nije vratio sa sednice te komisije u Nišu, a niko u zatvoru nije bio ovlašćen da daje informacije o sudbini Stambolića", rekao je

Nalić i ocenio da se "pitanje Lukovića i Stambolića sada na neki način spojilo".

Nešić, koji je u sedam i u devet sati bio sa advokatom JUKOM-a Zoranom Petrovićem ispred zatvora u Leskovcu, rekao je da je oko leskovačkog zatvora "velika frekvencija nepoznatih ljudi". On je ocenio da se "tamo nešto važno događa".

Nešić, koji je skoro celu proteklu noć proveo ispred zatvora u Leskovcu, rekao je i da je ujutro video ispred zatvora automobile sa zatamnjenim staklima beogradske i smederevske registracije, ali da u njih niko nije ušao. Predsednik leskovačkog Odbora za ljudska prava najavio je da će tokom dana ponovo otići do zatvora, kada bude dobio informaciju da je upravnik stigao.

12. OKTOBAR, 2000.

Vršilac dužnosti upravnika Okružnog zatvora u Leskovcu Slavko Đorđević demantovao glasine da se Ivan Stambolić nalazi u leskovačkom zatvoru. "Taj podatak je apsolutno netačan. Tvrdim da se Stambolić ne nalazi ovde, niti je bilo po kom osnovu bio u ovoj ustanovi", rekao je Đorđević na konferenciji za novinare. Đorđević je negirao i navode da je u leskovačkom zatvoru i jedan "izolovani zatvorenik", kome, navodno, specijalni čuvari donose hranu, ali da ima zatvorenika koji su takođe izolovani i da je reč o zatvorenicima koji boluju od zaraznih bolesti. On je dodao da je konferenciju za novinare sazvao nakon konsultacija sa MUP-om, kako bi se demantovale glasine o tome da je Stambolić u leskovačkom zatvoru.

16. OKTOBAR, 2000.

Beogradski advokat Slobodan Šoškić tvrdi da pouzdano zna da misteriozno nestali bivši predsednik Srbije "je sigurno živ, ali da se ne zna gde se nalazi". Šoškić navodi da je ovu informaciju dobio "od dobro upućenog izvora bliskog policiji".

Istog dana, list "Danas" podseća da je od nestanka Ivana Stambolića proteklo mesec i po dana: "Izuzetna reakcija najšire javnosti pokazala je da se naredbodavac izvršene akcije prevario u proceni da će taj kukavički čin ostati prikriven"...

18. OKTOBAR, 2000.

Načelnik Generalštaba Vojske Jugoslavije general-pukovnik Nebojša Pavković saopštio je da se Ivan Stambolić ne nalazi ni u jednom vojnom zatvoru ili objektu. "Nažalost, ne posedujem nikakve informacije koje bi pomogle da se rasvetli sudbina gospodina Stambolića", kaže se u Pavkovićevom pismu koje je uručeno Živoradu Kovačeviću, predsedniku Odbora za oslobađanje Ivana Stambolića.

Osim predsednika SRJ, koji je telefonom obećao pomoć i saradnju, niko od zvaničnika kojima se Odbor obratio pismom nije odgovorio na pismo.

20. OKTOBAR, 2000.

Advokat Nikola Barović zatražio je od načelnika Službe državne bezbednosti Srbije Radomira Markovića da odgovori gde se nalazi Stambolić. Barović je na konferenciji za novinare Odbora za oslobađanje Ivana Stambolića kazao da su pripadnici SDB od Osme sednice Centralnog komiteta Saveza komunista Srbije 1987. godine pratili Ivana Stambolića i znali šta se sa njim dešava svakog dana. On je ocenio da, stoga, pripadnici te Službe moraju da znaju šta se sa Stambolićem desilo na dan njegovog nestanka i da je Radomir Marković "prava adresa" na koju treba uputiti pitanje gde se Ivan Stambolić sada nalazi. Barović je pozvao Markovića da se obrati Odboru za oslobađanje Ivana Stambolića ili da javno saopšti šta se desilo sa bivšim predsednikom Predsedništva Srbije.

Predsednik Odbora Živorad Kovačević kazao je da je telefonom razgovarao sa predsednikom SRJ nakon što se Vojislav Koštunica juče sastao sa Radomirom Markovićem, predsednikom Srbije Milanom Milutinovićem i načelnikom Generalštaba Vojske Jugoslavije general-pukovnikom Nebojšom Pavkovićem. Prema Kovačevićevim rečima, šef SDB je Koštunici, na pitanje gde se nalazi Stambolić, odgovorio da ne zna šta se s njim desilo i da bi to pitanje trebalo postaviti ministru policije Crne Gore Vukašinu Marašu i premijeru Republike Srpske Miloradu Dodiku. Demantujući optužbe lidera Srpskog pokreta obnove Vuka Draškovića da je odgovoran za nestanak Stambolića i još neka ubistva, Marković je istakao da "u nadležnosti resora državne bezbednosti nisu potražne delatnosti, te resoru nije u znanju, niti se može tražiti od istog da utvrdi gde se nalazi Stambolić".

"Međutim, zbog ovakvih i sličnih insinuacija od samog nestanka Ivana Stambolića, RDB je nadležnim službama MUP Srbije dostavljao i dostavlja raspoloživa saznanja koja bi mogla doprineti rasvetljavanju tog slučaja", dodaje se u Markovićevoj izjavi.

Kovačević je naveo, da je Marković istakao pisanje provladinih medija koji su "šest-sedam dana nakon otmice Stambolića njegov nestanak doveli u vezu sa njegovim, kako su naveli, prljavim poslovima sa Crnom Gorom i Republikom Srpskom".

Predstavnici Odbora su odbacili mogućost da je Stambolić otet zbog poslovnih veza i naveli da su nakon Markovićeve izjave na sastanku sa predsednikom SRJ kontaktirali sa Vukašinom Marašom. Maraš je, prema njihovim rečima, sa "indignacijom" odbacio Markovićeve insinuacije i kazao da bi "ceo crnogorski narod, a posebno predsednik Milo Đukanović, učinili sve da pomognu Stamboliću".

Komentarišući razgovor sa Koštunicom, predsednik Odbora je naveo da mu je novi predsednik SRJ rekao da je od ljudi zaduženih za bezbednost tražio da javno saopšte šta se desilo sa Stambolićem, kao i da je obećao da će uložiti svoj lični i politički autoritet u insistiranje da se rasvetli taj slučaj.

Živorad Kovačević je naveo da Odbor ne može nikoga konkretno da optuži

za otmicu Stambolića, ali da bivšu vlast može da optuži zbog "nečinjenja" da se taj slučaj razreši.

Advokat Barović je kazao da su česte anonimne prijave o mestima na kojima se Stambolić navodno drži utamničen donekle i razumljiva psihološka reakcija pojedinih ljudi, ali i delo otmičara koji žele da vide da li su članovi Odbora i dalje voljni da traže bivšeg predsednika Predsedništva Srbije.

Živorad Kovačević je rekao da je "čvrsto uveren" da je Stambolić "živ i utamničen" i dodao da će Odbor pojačati svoje aktivnosti, jer je "medijski pritisak jedino oružje koje Odbor poseduje".

List "Čačanski glas" obaveštava da je u knjižari Srpske književne zadruge najtraženija knjiga "Put u bespuće" Ivana Stambolića.

21. OKTOBAR, 2000.

Advokat Nikola Barović tvrdi da je Služba državne bezbednosti svakodnevno pratila Ivana Stambolića: "(Radomira) Markovića treba pitati gde je Stambolić. To je adresa na koju se treba obratiti, jer šef državne bezbednosti zna gde se Ivan Stambolić nalazi".

22. OKTOBAR, 2000.

Radomir Marković demantuje advokata Nikolu Barovića: "Što se tiče nestanka Ivana Stambolića, ističem da u nadležnosti Resora nisu potražne delatnosti, te Resoru državne bezbednosti nije u znanju, niti se može tražiti od njega da utvrdi gde se nalazi Ivan Stambolić".

23. OKTOBAR, 2000.

Ministar unutrašnjih poslova Crne Gore Vukašin Maraš: "Sa prezirom odbacujem umešanost u nestanak mog bliskog prijatelja Ivana Stambolića, čoveka koji je bio drag i čest gost u Crnoj Gori".

24. OKTOBAR, 2000.

Dr Milan Jakšić, Visiting Professor University of Patras, Greece piše: "Svoj glas sam dao i dajem i za oslobođenje Ivana Stambolića, nekadašnjeg predsednika Srbije, koji je nečasno skinut sa te dužnosti a koji nedužno strada iz čiste pizme"

27. OKTOBAR, 2000.

Koministar pravde Srbije Sead Spahović izjavio je da nije tačna informacija da je Ivan Stambolić u nekom od zatvora u Srbiji. Stambolić nije, niti je bio, u nekoj ustanovi koja je u nadležnosti Ministarstva pravde, rekao je Spahović u razgovoru sa predstavnicima UN u Beogradu.

1. NOVEMBAR, 2000.

Koministar pravde u prelaznoj vladi Srbije Sead Spahović primio predstavnike Odbora za oslobađanje Ivana Stambolića i obećao svaku pomoć u nadležnosti Ministarstva.

Visoki oficir MUP Srbije, koji želi da ostane anonimn, na pitanje novinara o nestanku Stambolića, upućuje na Radomira Markovića: "On je uostalom šef Tajne službe i njegov je posao da sve zna".

2. NOVEMBAR, 2000.

Ministarstvo pravde je reklo da se Ivan Stambolić ne nalazi ni u jednom od javnih zatvora, ali nisu pomenuli da u Srbiji postoje i tajni zatvori pa i privatne kuće koje se za to koriste - izjavila je Nataša Kandić, direktor Fonda za humanitarno pravo.

3. NOVEMBAR, 2000.

Beogradski okružni tužilac mr Andrija Milutinović rekao da je tužilaštvo 5.septembra formiralo predmet o slučaju Ivana Stambolića i da je u nekoliko navrata traženo od policije da dostavi izveštaje. Poslednji put je to učinjeno 27. oktobra pošto je prethodno advokat Biljana Kajganić Tužilaštvu podnela dopis.

5. NOVEMBAR, 2000.

Održan je novi protest povodom nestanka Ivana Stambolića, kojem je, pored članova Odbora i velikog broja ličnosti iz javnog života Srbije, prvi put prisustvovao i predstavnik vlasti. Savezni ministar policije Zoran Živković izjavio je Radiju B92 da, iako "slučaj Stambolić" nije u njegovom resoru, oseća moralnu odgovornost da učini sve kako bi se sudbina nestalog Ivana Stambolića rasvetlila.

Odbor za oslobađanje Ivana Stambolića, Narodni pokret "Otpor", Radio B92, Asocijacija nezavisnih elektronskih medija i Novinska agencija Beta započeli su na celoj teritoriji Srbije kampanju: "Za Ivana".

7. NOVEMBAR, 2000.

Kampanji za oslobađanje Ivana Stambolića priključio se i Studio B.

Društvo za istinu o antifašističkoj NOB podržava kampanju Odbora: "Hoćemo Ivana na slobodi i punu istinu o njegovoj otmici".

8. NOVEMBAR, 2000.

Advokat Nikola Barović odgovornost za otmicu Ivana pripisuje Državnoj bezbednosti.

U kontaktima sa predstavnicima Republike Srpske i Crne Gore Miloradam Dodikom i Milom Đukanovićem dobio uverenja da njihovi organi kontrolišu

granice i "pojačano motre da Stambolić ne bude prebačen u neku od ovih država".

9. NOVEMBAR, 2000.

Savet Evrope, kao jedan od uslova za prijem Jugoslavije, postavlja "razrešenje statusa Ivana Stambolića".

10. NOVEMBAR, 2000.

Upravni odbor Udruženja novinara Srbije odlučio da se priključi kampa-nji: "Za Ivana".

11. NOVEMBAR, 2000.

Advokat Dušan Ignjatović, član Jugoslovenskog komiteta pravnika piše: "Ogorčeni zbog otmice Ivana Stambolića, građani postavljaju pitanje kako je moguće da organi gonjenja malo šta poduzimaju, a ništa ne postižu u ovom slučaju. Izražena je i sumnja da se ne radi po zakonu i da sve mogućnosti predviđene propisima nisu iskorišćene".

List "Politika" donosi vest o kampanji: "Za Ivana".

12. NOVEMBAR, 2000.

Socijaldemokratska unija postavila, u saradnji sa Internetom, specijalan veb sajt namenjen prikupljanju podataka o nestanku Ivana Stambolića.

15. NOVEMBAR, 2000.

Savezni ministar unutrašnjih poslova Zoran Živković zamolio je ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore i Republike Srpske da mu dostave sve informacije u vezi sa nestankom bivšeg predsednika Predsedništva Srbije Ivana Stambolića i da nastave sa prikupljanjem informacija o njegovoj sudbini. U pismu ministrima unutrašnjih poslova Crne Gore i Republike Srpske, Živković je obrazložio da je "u nekim službenim izjavama visokih rukovodilaca Resora državne bezbednosti MUP-a Srbije ukazivano na to da ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore i Republike Srpske mogu nešto znati o razlozima za nestanak - zatvaranje Ivana Stambolića i o njegovoj sudbini".

On je takođe naveo da je, nakon nestanka Ivana Stambolića, u medijima bilo navoda koji su "ukazivali da su pored političkih, mogući razlozi nestanka vezani i za poslovanje" JUBMES banke, čiji direktor Stambolić ranije bio, i da je to "na određeni način dovdeno u vezu sa stranim elementom".

Ministar unutrašnjih poslova SRJ takođe je naveo da postoji sumnja da su razlozi za nestanak Ivana Stambolića političke prirode, kao i da MUP SRJ do sada nema nikakve službene informacije o njegovoj sudbini.

16. NOVEMBAR, 2000.

Otpor objavio plakat: Gde je Ivan Stambolić?

17. NOVEMBAR, 2000.

Rajko Bobot, iz Podgorice, citira izjavu Mirjane Marković na sednici Direkcije JUL: "Lako ćemo mi sa opozicijom. Međutim, avet Osme sednice se nadvila nad Srbijom".

19. NOVEMBAR, 2000.

Advokat Rajko Danilović: "Nestanci Ivana Stambolića i Nebojše Simeunovića navode na sumnju da postoje centri moći, koji su otuđeni, tajni, nekontrolisani".

20. NOVEMBAR, 2000.

Učesnici Međunarodne konferencije o perspektivama odnosa Bosne i Hercegovine, Hrvatske i SR Jugoslavije u Zagrebu izrazili gnušanje zbog otmice bivšeg predsednika Predsedništva Srbije Ivana Stambolića, "istaknutog borca protiv rata, mržnje, tiranije i gaženja ljudskih prava".

21. NOVEMBAR, 2000.

List "Svedok" piše da je: "Posle nestanka Ivana Stambolića, pre tri meseca, u Beogradu zavladao strah pošto je nestao i poznati beogradski sudija Nebojša Simeunović". Simeunović je istraživao ubistvo ministra unutrašnjih poslova Radovana Stojčića - Badže i saveznog ministra odbrane Pavla Bulatovića.

22. NOVEMBAR, 2000.

List "Politika" donosi vest Tanjuga da Javno tužilaštvo proverava navode koji su izneti u sredstvima javnog informisanja o ubistvu Slavka Ćuruvije i nestanku Ivana Stambolića.

Istog dana, u listu "Politika Ekspres", predsednik Demokratske stranke i kandidat za mandataru Republičke vlade, Zoran Đinđić kaže: "Ne možemo ... napred bez moralnog čišćenja društva. A toga neće biti bez odgovora na pitanje ko je ubio Ćuruviju, ko je oteo Ivana Stambolića i ako javnost na tome stalno insistira. Opasnost da ubice koje su među nama budu prećutno amnestirane kompromituje sve druge napore".

23. NOVEMBAR, 2000.

List "Politika" prenosi Tanjugovu vest da: "Vršilac dužnosti republičkog javnog tužioca Staniša Ivanović zamolio je juče Tanjug da prenese da javna tužilaštva u Srbiji obavljaju mnogobrojne provere uključujući slučajeve ubistva Slavka Ćuruvije i nestanka Ivana Stambolića, ali da je pogrešna interpretacija prema kojoj je reč o istragama".

23. NOVEMBAR, 2000.

Visoki komesar UN za ljudska prava Meri Robinson pozvala je predsednika SR Jugoslavije Vojislava Koštunicu da preduzme sve neophodne mere za pronalaženje bivšeg predsednika Predsedništva Srbije Ivana Stambolića, koji je nestao 25. avgusta:

"Želela bih da Vas ovim putem ponovo pozovem da posvetite punu pažnju ovom slučaju".

Helsinški odbor za ljudska prava Srbije apeluje na nadležne organe, posebno na policiju, da sprovede delotvorniju istragu za sve nerasvetljene slučajeve ubistava i otmicu Ivana Stambolića.

Savezni ministar za unutrašnje poslove Zoran Živković, u intervjuu za list "Vreme", na pitanje novinara: "Nestao je Ivan Stambolić, a o istražnom sudiji Okružnog suda Nebojši Simeunoviću danima se ništa ne zna. U svakoj zemlji sa vladavinom prava država bi se naglavačke postavila kad bi nestao istražni sudija. Naša policija čuti?" - odgovara:

"Apsolutno ste u pravu. Ali, to je pitanje koje je bolje uputiti Republičkom MUP-u. Situacija je takva da ovo ministarstvo ne dobija ni dnevne biltene Republičkog MUP-a. Ne dobijamo ni periodične izveštaje državne bezbednosti MUP-a Srbije, što je takođe bilo obavezno. Ja sam Republičkom SUP-u uputio zahtev da se izveštaji i bilteni dostavljaju ovom ministarstvu, ne u nameri da bismo kontrolisali njihov rad, nego da se i mi ovde informišemo i da radimo na zajedničkim poslovima".

24. NOVEMBAR, 2000.

Koalicija Vojvodina podržava peticiju za oslobađanje Ivana Stambolića.

Zrenjaninski "otporaši" organizovali prikupljanje potpisa građana za peticiju kojom se traži pokretanje ozbiljnije istrage o kidnapovanju nekadašnjeg predsednika Srbije.

25. NOVEMBAR, 2000.

Odbor za oslobađanje Ivana Stambolića pozvao delegate Kongresa Socijalističke partije Srbije da se izjasne o ovom slučaju. Inače, "svojim ćutanjem preuzimaju odgovornost i postaju saučesnici, jer su u vreme otmice bivšeg predsednika SR Srbije bili predstavnici vladajuće partije".

25. NOVEMBAR, 2000.

List "Ilustrovana politika", tri meseca nakon nestanka Ivana Stambolića, piše: "Apsolutna tišina obavlja nestanak nekadašnjeg visokog srpskog funkcionera. Istraga se nije pomerila ni za pedalj, otmičari se ne oglašavaju. I niko ne zna, mada kruže mnoge pretpostavke, koji motivi su podstakli kidnapere".

Na sličan način obeležavaju tromesečni nestanak Ivana Stambolića i drugi mediji.

28. NOVEMBAR, 2000.

Advokati Dragoslav Četković i Miodrag Gligorijević upozoravaju: "Ljudi prosto nestaju".

Supruga Ivana Stambolića izjavila je da je, za razliku od ranije, sada apsolutno sigurna da su razlozi otmice njenog muža političke prirode: "Sve što dalje vreme odmiče, sigurna sam da su otmicu organizovali Mira Marković i Slobodan Milošević, Vljako Stojiljković i Radomir Marković. Imali su razloga, jer su se plašili njegovog povratka u politiku..."

Advokat Biljana Kajganić izjavljuje da je zamenik okružnog tužioca Veselin Mrmak, preko MUP-a, vršio provere i da su već saslušane neke osobe iz čijih izjava "proizlazi da je naredbodavac otmice Slobodan Milošević".

30. NOVEMBAR, 2000.

List "Vreme" donosi ispravku: "Redakciji 'Vremena' upućena je molba da ispravi navode iz teksta u kome Milosav Maksimović, direktor Nacionalnog parka Kopaonik, govoreći o aferi u vezi s izgradnjom kuće na placu Gorice Gajević, pominje da je 'kuću imao i Ivan Stambolić, misli da ju je prodao'".

Ivan Stambolić nikada nije na Kopaoniku imao ni plac, ni kuću, pa nije mogao ni da proda ono što nije imao.

1. DECEMBAR, 2000.

Peticiju "Ivan na slobodu - odgovorni u zatvor" pokrenutu na posećenoj manifestaciji "Evropsko veče na Čukarici", koju su organizovali opštinsko Veće Evropskog pokreta, Prve evropske kuće i Ženske grupe - Čukarica, za pet dana potpisalo više od dve stotine građana.

Advokat Slobodan Šoškić: "Izgleda da se iza slučaja otmice Ivana Stambolića i nestanka sudije Nebojše Simeunovića krije promenjena taktika likvidacije ljudi i da se nestankom pojedinih osoba odlaže za neko vreme zaključak o njihovoj sudbini i otvara niz nagađanja".

1. DECEMBAR, 2000.

U opširnom tekstu pod naslovom "Zašto policija čuti?", list "Ilustrovana politika" izražava nadu da će istina o slučaju Ivana Stambolića biti poznata posle izbora 24. decembra 2000.

4. DECEMBAR, 2000.

Miroslav Todorović, bivši sudija, tvrdi: Stambolić i Simeunović nisu među živima.

U beogradskim glasilima, komentarisani članci u listovima "Njujork tajms" i "Sandi tajms", čiji autori ukazuju na teško nasleđe Slobodana Miloševića, u koje spada i nerasvetljen slučaj Ivana Stambolića.

Londonski "Observer" piše da se još ništa ne zna o sudbini Ivana Stambolića.

5. DECEMBAR, 2000.

Sin Ivana Stambolića, Veljko Stambolić: "Porodicu Stambolić niko ne obaveštava dokle se stiglo sa istragom". Izražava nadu da će nestanak njegovog oca biti razrešen posle izbora 24. decembra 2000.

7. DECEMBAR, 2000.

Predsednik Socijaldemokratske unije Žarko Korać, u intervjuu NIN-u, ukazuje na nelogičnost podrške predsednika SRJ da se rasvetli istina o nestanku Ivana Stambolića i političke odluke da se ne promeni načelnik Službe državne bezbednosti. To je "opasan presedan koji ima političku poruku", što je "definitivno odredilo karakter početka promena u Srbiji".

8. DECEMBAR, 2000.

Privatni detektiv Božidar Spasić, nekadašnji operativac SDB-a, povodom kampanje "Za Ivana", kaže: "Kampanja koja je u toku je neozbiljna. Odbor za Stambolićevo oslobađanje apeluje da im se dostave informacije o Ivanu, a za uzvrat ne nude baš ništa. To naprosto tako ne funkcioniše. Morali bi da ponude neku krupnu deviznu nagradu, recimo 100 hiljada maraka"...

Bivši načelnik kriminalistike SUP-a u Beogradu Marko Nicović: "Nevladine organizacije, porodica i advokati vrše snažan ali jalov pritisak na državu da rasvetli slučaj. Sve optužbe i pitanja o nestanku Stambolića upućeni su na adresu šefa srpske tajne policije Rada Markovića, koji u retkim javnim nastupima, dosta cinično, slučaj dovodi u vezu sa vlastima u Crnoj Gori i Republici Srpskoj ili, pak, svaljuje odgovornost na kriminalističku službu pri javnoj bezbednosti MUP-a Srbije".

Na protestnom skupu prognanih Srba na Kosovu primećeno "da srpski mediji svake večeri podsećaju na nestanak Ivana Stambolića", dok se o sudbini hiljadu trista Srba sa Kosova "još uvek ništa ne zna".

9. DECEMBAR, 2000.

List "Ilustrovana politika", sto dana posle nestanka Ivana Stambolića, donosi razgovor sa Živoradom Kovačevićem, predsednikom Odbora za oslobađanje Ivana Stambolića, u kome je dat pregled inicijativa Odbora i službenih i društvenih reagovanja na njih.

10. DECEMBAR, 2000.

Advokat Nikola Barović izjavio da se Odboru za oslobađanje Ivana Stambolića javlja mnogo građana koji žele da pomognu oko njegovog nestanka.

12. DECEMBAR, 2000.

Prof. dr Dobrivoje Radovanović, direktor Instituta za kriminološka

istraživanja u Beogradu: "Nestanak Ivana Stambolića daje užasno lošu sliku o nama, kao o državi, a posebno o našim organima gonjenja. Kad samo pomislim koliko je bilo inertnosti i nedovoljnog angažovanja državnih organa u rasvetljavanju tog slučaja! Bivši ministar policije mora da odgovara, jer nije krenuo u ozbiljnu potragu za Stambolićem. Da je to učinio, i da nije uspeo da ga pronađe, onda bi situacija po njega bila drugačija. Ne sme se zaboraviti da je Ivan Stambolić bivši predsednik Predsedništva Srbije, i da je, kao takav, trebalo da uživa određene beneficije. Činjenica da je bio na tako visokoj funkciji obavezujuća je za organe gonjenja da se maksimalno angažuju na rasvetljavanju njegovog slučaja, a to nije učinjeno".

20. DECEMBAR, 2000.

U intervjuu NIN-u, mandatar za Vladu Republike Srbije Zoran Đinđić na pitanje novinara: "Petog oktobra ste uspostavili veze sa nekim ljudima u politici i sarađivali sa njima. Da li ste se zapitali - nisu li među njima i neki od onih koji se nalaze na haškim poternicama, ubice Slavka Ćuruvije, kidnaperi Ivana Stambolića i slični, a koji će državni organi pod vašom kontrolom sutra morati da gone?" - odgovara: "Ja sam se dosta informisao o tome, ali mi je bilo važno ovo drugo i treće. Znači, i da među njima nisu ubice Slavka Ćuruvije, da nisu ljudi koji su učestvovali, recimo, u atentatu na Ibarskoj magistrali i da nisu ljudi koji znaju šta je sa Stambolićem, a neće da kažu"...

21. DECEMBAR, 2000.

"Otkrića koja bi se u mnogim zemljama našla na naslovnim stranama, odavno su izgubila status vijesti u Jugoslaviji", konstatuje dopisništvo "Fajnenšel Tajmsa" u svom izveštaju o neobjašnjivoj smrti sudije Nebojše Simeunovića i nestanku Ivana Stambolića.

Advokat Nikola Barović obaveštava da Stambolićeva supruga prima njegovu penziju "jer je otklonjen nespornost koji je nedavno nastao između nje i nadležne službe za isplatu penzija".

22. DECEMBAR, 2000.

Više listova donosi opširne izveštaje sa konferencije za štampu Odbora za oslobađanje Ivana Stambolića. Ističe se da, iako nisu odgovorne za nestanak Ivana Stambolića, nove vlasti u Srbiji nisu oslobođene odgovornosti za rešavanje ovog slučaja.

25. DECEMBAR, 2000.

Susedi Ivana Stambolića, iz Beogradskog bataljona, njih trideset jedan potpisanih, zahtevaju: "Vratite nam našeg komšiju!" Ovaj zahtev prenosi više listova.

27. DECEMBAR, 2000.

Princ Aleksandar Karađorđević, u pisanoj izjavi, povodom nestanka Ivana Stambolića, kaže: "Njegova porodica i ostali građani sa pravom traže da se taj slučaj što pre razjasni. Sada kada je narod izabrao novu demokratsku vlast očekujemo da će nadležni organi učiniti sve da što skorije reše tu misteriju".

27. DECEMBAR, 2000.

Novinar Aleksandar Tijanić u intervjuu listu "TV novosti" na pitanje: "Šta pretpostavljate u vezi sa nestankom Ivana Stambolića?" - odgovara: "Ja sam odmah posle nestanka Ivana Stambolića rekao da je - mrtav. Napisao sam to. Mislim da ga je ubila nečija sujeta i mislim da je to predstavljalo okrutan, odvratan završetak Osme sednice".

Advokat dr Gradimir Nalić, kandidat za ministra srpske policije, u intervjuu listu "Telegraf": "Jedan sam od osnivača Odbora za utvrđivanje istine o otmici Ivana Stambolića. Sramotno je da policija nije bila u stanju da zaštiti bivšeg predsednika Republike kao nosioca važnih državnih informacija i državnih tajni, jer to znači da nije bila u stanju da zaštiti ni običnog građanina. Mislim da u slučaju Ivana Stambolića nije u pitanju politička otmica. Preskočiću sve linije i nivoe u policiji, uzeću Stambolićev predmet i pokušati što pre da dođem do istine o tome šta mu se zaista dogodilo!"

Više listova, među događajima koji su obeležili poslednju deceniju XX veka u Srbiji, beleži nestanak Ivana Stambolića.

3. JANUAR, 2001

Advokat Nalić demantuje u listu "Nedeljni Telegraf" svoju izjavu "da u slučaju Ivana Stambolića nije u pitanju politička otmica". "Govoreći o mogućim motivima za otmicu, rekao sam, imajući u vidu i izjavu porodice Stambolić, da se Ivan nije bavio politikom, da to nije mogao biti motiv otmičara. Inače, ovaj zločin svakako ima zastrašujuću političku težinu, samim tim što su građani naše zemlje, kroz tragičnu Ivanovu sudbinu, dobili političku poruku o spremnosti režima Slobodana Miloševića da vlast očuva zločinom, terorom i strahom.

Molim porodicu Stambolić da ni časa ne sumnja da ću, bez obzira kojim se poslom budem bavio, učiniti sve da se Ivan pronađe, a učinioci ovog gnusnog zločina privedu pravdi."

4. JANUAR, 2001.

Momčilo Đorgović, glavni urednik "Telegrafa", piše: "Među generalima je prava novogodišnja pomama u nuđenju za nova - stara mesta, a da se pritom niko od njih ne pita da li je i koliko je odgovoran što nije rasvetljeno ubistvo Badže ili Slavka Čuruvije, i kako je moguće da pored toliko generala netragom nestane jedan predsednik Srbije - Ivan Stambolić".

6. JANUAR, 2001.

Reformisti u Petrovaradinu organizovali performans - "Da li ste negde videli Ivana Stambolića?"

9. JANUAR, 2001.

U intervjuu italijanskom listu "Mesadéro", predsednik SRJ Vojislav Koštunica izjavio da je Radomir Marković zadržan na mestu načelnika Službe državne bezbednosti iz pragmatičnih razloga.

Na pitanje o sudbini Ivana Stambolića, Koštunica je izjavio da je "još uvek optimista", iako "nema informacije" koje bi to potkrepile.

10. JANUAR, 2001.

Bivši visoki funkcioner Službe državne bezbednosti Božidar Spasić, na promociji svoje knjige "Dosije Spasić - lasica koja govori", kaže da niko u policiji koja je u "vakuumu", ne sprovodi "pravu istragu povodom otmice i verovatno ubistva Ivana Stambolića".

11. JANUAR, 2001.

Advokat Nikola Barović veruje da će se "sa konstituisanjem nove srpske vlade i konačnim odlaskom neposrednih izvršilaca, egzekutora Miloševićevog režima... rasvetliti i mnoge tragične sudbine poput Ivanove".

12. JANUAR, 2001.

Budući premijer srpske vlade Zoran Đinđić za "Večernje novosti" izjavljuje: "Prioriteti nove vlade biće, najpre, svođenje računa sa starim režimom, što znači utvrđivanje teških krivičnih dela čelnika bivše garniture, kontrola, odnosno preispitivanje rada Državne bezbednosti, uključujući slučajeve: Ibarska magistrala, Čuruvija, atentat na Vuka Draškovića, Ivan Stambolić..."

13. JANUAR, 2001.

"Cenimo kao odgovoran čin što je Dušan Mihajlović, predsednik Nove demokratije prihvatio da osim dužnosti potpredsednika Republičke vlade za državna i politička pitanja, obavlja i dužnost ministra unutrašnjih poslova. Prvi njegov zadatak biće odgovori na pitanja ko je ubio Slavka Čuruviju, kidnapovao Ivana Stambolića i organizovao "Ibarsku magistralu" - izjavio je Žarko Jokanović, potpredsednik Izvršnog odbora Nove demokratije.

15. JANUAR, 2001.

Budući ministar policije Dušan Mihajlović izjavljuje da je najpreči posao za njega i MUP da građani budu upoznati "ko je likvidirao Čuruviju, ko je odgovoran za nestanak Stambolića i ko je organizovao 'Ibarsku magistralu'".

Povodom susreta Vojislava Koštunice i Slobodana Miloševića, "Danas" piše

da bi Milošević imao šta da kaže Koštunici: "Počev, na primer, od toga kakva je sudbina Ivana Stambolića, preko informacije ko je i zašto upucao Radovana Stojčića i ostale žrtve nerazjašnjenih likvidacija iz 1997. godine, pa do toga gde su otišle pare sa stare devizne štednje i piramidalnih banaka".

16. JANUAR, 2001.

U intervjuu za list "Blic", ministar policije Dušan Mihajlović kaže: "Prioriteti će biti reforma policijskog aparata i rasvetljavanje zločina koji su se dogodili poslednjih godina. Tu pre svega mislim na ubistvo Slavka Ćuruvije, zločin na Ibarskoj magistrali, nestanak Ivana Stambolića i mnogih drugih koji su opravdano uzбудili našu javnost".

Advokat Nikola Barović izjavio da je nezvanično saznao da je Okružno javno tužilaštvo prihvatilo njegov predlog da se saslušaju bivši urednici i direktori državnih medija, kako bi odgovorili ko im je naredio da ne izveštavaju o nestanku bivšeg predsednika Predsedništva Srbije.

Lider Socijaldemokratije Vuk Obradović izjavio da će prioritet vlade biti rasvetljavanje ubistva Ćuruvije, zločina na Ibarskoj magistrali i nestanak Ivana Stambolića:

"I to ćemo učiniti. Brzo i efikasno. Nema te sile koja nas u tome može sprečiti."

18. JANUAR, 2001.

U intervjuu NIN-u, na pitanje novinara: "Zašto verujete da će policija posle toliko godina otkriti ubice Zorana Todorovića Kundaka, Radomira Stojčića Badže, Slavka Ćuruvije, Pavla Bulatovića, Žike Petrovića, Željka Ražnatovića Arkana, atentatore na Vuka Draškovića, otmičare Ivana Stambolića?" - ministar policije Dušan Mihajlović odgovara: "Iskreno verujem da ne postoji savršen zločin i da sve može i mora da se otkrije. Takođe mislim da će klupko vrlo brzo početi da se odmotava"...

19. JANUAR, 2001.

Božidar Spasić, dugogodišnji visoki policajac jugoslovenske Službe državne bezbednosti, u listu "Revija": "U slučaju Ivana Stambolića radi se o otmiči. Po prvi put otmičari se nisu oglasili ni po jednom zahtevu. Zato sve navodi na državni terorizam. U svim svetskim primerima poznato je da otmičari traže ili otkup, ili puštanje na slobodu terorista, ili da se javno pročita njihovo saopštenje. U pogledu Ivana Stambolića iznenađujuće nema nikakvih zahteva. Ako se otmičari u roku od 48 sati do pet dana ne jave, teoretičari tog urbanog terorizma navode da se uvek radi o parapolicijskim, paravojnim ili paradržavnim snagama".

Božidar Spasić tvrdi da se nikakva istraga ne vodi povodom otmičice Stambolića, da policija ignoriše taj slučaj, a da su se neki stranački portparoli

u prethodnom periodu izrugivali tim povodom.

"Dosije otmice Ivana Stambolića ima tri lista... Veoma asocira na slučaj Slavka Ćuruvije, jer su i jedan i drugi praćeni do ubistva. Sasvim je moguće da je Stambolić odmah ubijen, a onda telo preneto i bačeno, recimo u Dunav, da nema dokaza i tragova. Sa reorganizacijom službi sigurno će se utvrditi da neko nešto o tome zna".

.19. JANUAR, 2001.

U gradovima Vojvodine održani performansi: "Da li ste videli Ivana Stambolića?"

20. JANUAR, 2001.

U centru Iriga - akcija "Gde je Ivan Stambolić - zločin ne zastareva".

Ista akcija izvedena u Novom Sadu, Čoki, Kanjiži, Senti, Šidu, Irigu, Kikindi, Zrenjaninu, Novom Kneževcu, Novoj Crnji i Novom Bečeju.

24. JANUAR, 2001.

List "Danas" izveštava da na sajtu MUP Srbije nema imena bivšeg predsednika Predsedništva Srbije: "Da li policija uopšte traži Stambolića?"

25. JANUAR, 2001.

Prema pisanju lista "Danas", Zoran Đinđić izjavio da je slučaj Ivana Stambolića najmanje jasan slučaj od "svih vrućih slučajeva", i nastavio: "Što se tiče Stambolića, nisam dobio nikakav verodostojan trag. Imam informacije da je bio praćena osoba. Ko je dao nalog da ga prate, koliko dugo i ko je prekinuo praćenje? Sigurno da u službi postoje ljudi koji mogu odgovoriti na ta pitanja. Onaj ko je dao nalog da se prekine praćenje zna šta se kasnije dešavalo".

29. JANUAR, 2001.

U Rumi, Pećincima, Sremskoj Mitrovici i još devet vojvođanskih gradova održana akcija pod nazivom: "Pomozite da nađemo Ivana Stambolića".

31. JANUAR, 2001.

Ministarstvo unutrašnjih poslova, na svoj zvanični veb - sajt postavilo obaveštenje o nestanku Ivana Stambolića.

FEBRUAR, BEZ OZNAKE DANA

"Crnogorski Književni list", Podgorica, februar 2001, godina I, broj 4, na prvoj strani, pod naslovom "Zašto se ne kaže istina o nestanku Ivana Stambolića?!", piše:

"Kad su prije dva mjeseca boravili u Podgorici, gospoda Kosta Čavoški i

Vladimir Goati, povjerili su svojim domaćinima da i predsjednik Koštunica raspolaže sigurnim dokazima da je Ivan Stambolić, po naređenju Mire Marković, ubijen iste noći kad je otet sa trim staze u Košutnjaku".

Zašto gospodin Čavoški i gospodin Goati to javno ne kažu i učine kraj sramnoj ćutnji o nestanku Ivana Stambolića?!"

1. FEBRUAR, 2001.

U listu "Glas" objavljeno otvoreno pismo Milenka Bićanskog iz Beograda Odboru za oslobađanje Ivana Stambolića. Autor pisma optužuje komunistički Odbor da je bio ravnodušan prema nestancima drugih ljudi.

7. FEBRUAR, 2001.

U listu "Glas" članak Milana Nikolića "Jedan Stambolić više od 4.300 Srba". Autor ne smatra da je Ivan Stambolić "simbol demokratskih sloboda u Srbiji". Nestanak Stambolića je obračun među "decom komunizma". Autor na dušu Stambolića posebno stavlja kritiku Memoranduma SANU.

8. FEBRUAR, 2001.

Živorad Kovačević i advokat Nikola Barović govorili na tribini u Pančevu o slučaju Ivana Stambolića.

9. FEBRUAR, 2001.

Milan Petrović, iz Kragujevca, u listu "Glas" piše da u vreme procesa šestorici (6. novembar 1984) Ivan Stambolić, tadašnji predsednik CK SK Srbije, "ni prstom nije mrdnuo protiv tog političkog suđenja".

"Takođe", piše Petrović, "oni koji su formirali Odbor za oslobađanje Ivana Stambolića treba da odgovore na pitanje gde je bila njihova savest u vreme procesa šestorici, s obzirom da su mogli da spreče tu lakrdiju, jer su tada bili na vlasti".

10. FEBRUAR, 2001.

Milan Nikolić, iz Beograda, nije autor teksta "Ivan Stambolić više od 4.300 Srba", koji je u "Glasu" objavljen 7. februara 2001. Kao jedan od optuženih na procesu šestorici, kaže da je Ivan Stambolić bio protiv toga procesa: "Naša država, tj. nova vlast, mora da se bori da nađe otmičare ili ubice Ivana Stambolića, Slavka Ćuruvije i mnogih drugih nevinih žrtava bivšeg režima, zato što je to njen politički dug svim njenim građanima".

14. FEBRUAR, 2001.

Sin Ivana Stambolića, Veljko Stambolić, za "ID" kaže da je, prvi put posle pola godine, pozvan od istražnog sudije Okružnog suda Miodraga Paunovića da da izjavu o nestanku svoga oca.

15. FEBRUAR, 2001.

Književnik Vladimir Jovičić, u intervjuu NIN-u tvrdi da je nestanak Ivana Stambolića povezan sa istragom o stvarnim uzrocima pogibije njegove kćeri Bojane.

"Dnevne novine" u Cirihu donose intervju sa Živoradom Kovačevićem, predsednikom Odbora za oslobađanje Ivana Stambolića.

.25. FEBRUAR, 2001.

Šest meseci od nestanka Ivana Stambolića uhapšen Radomir Marković, načelnik Službe državne bezbednosti.

Porodica Ivana Stambolića i njen advokat Nikola Barović veruju da je to početak otvaranja kruga u koji je bila stegnuta misterija nestanka bivšeg predsednika Srbije.

28. FEBRUAR, 2001.

Predsednik Vlade Republike Srbije Zoran Đinđić i ministri unutrašnjih poslova i pravosuđa, Dušan Mihajlović i Vladan Batić, primili predstavnike Odbora za oslobađanje Ivana Stambolića: Živorada Kovačevića, Latinku Perović, Nikolu Barovića i Jovana Despotovića. U razgovoru izražena saglasnost da je u vezi sa istragom nestanka Ivana Stambolića izgubljeno dragocenih šest meseci. Predstavnici Vlade pružili su uverenje da čine napore da se istraga pomeri sa mrtve tačke.

1. MART, 2001.

Odbor za oslobađanje Ivana Stambolića prihvatio izveštaj svojih predstavnika o razgovoru koji su oni, u njegovo ime, vodili sa visokim zvaničnicima Vlade Republike Srbije...

SLUŽBENA REAGOVANJA
SLUŽBENA REAGOVANJA
SLUŽBENA REAGOVANJA
SLUŽBENA REAGOVANJA
SLUŽBENA REAGOVANJA

UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS

Human Rights Field Operation in the Federal Republic of Yugoslavia

Omladinisti brigada 86
11 670 BELGRADE, FRY
Tel: (381 11) 318 5828
Fax: (381 11) 318 5872

25 August, 2000

Excellency,

At the request of Mr. Jiri Dienstbier, Special Rapporteur on the situation of Human Rights in Bosnia and Herzegovina, the Republic of Croatia and the Federal Republic of Yugoslavia, we bring to your urgent attention, the situation of Mr. Ivan Stambolic, the former President of the Republic of Serbia.

According to our information, Mr. Stambolic has been missing since this morning. Mr. Stambolic was walking at the "Golf Klub" recreation center, in Banovo Brdo, not far from his Belgrade home. At approximately 10.30 hrs, the parking attendant at the recreation center, saw Mr. Stambolic seated on a bench, resting from his walk. A white van passed in front of the bench, briefly and, according to the attendant Mr. Stambolic was no longer at on the bench and nowhere to be seen. The parking attendant reported Mr. Stambolic's disappearance to his supervisor as a matter of concern.

According to his family, Mr. Stambolic had a previously scheduled appointment today at 14.00 hrs, at which he did not appear.

The Special Rapporteur and the United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights in the Federal Republic of Yugoslavia, would appreciate assistance from the Federal Ministry for Foreign Affairs in obtaining information on the whereabouts of Mr. Stambolic, and what measures have been taken to locate him.

Accept Excellency, assurances of our highest consideration.

Very truly yours,

Barbara Davis, Chief of Mission

His Excellency
Mr. Zivadin Jovanovic
Minister
Federal Ministry of Foreign Affairs
Belgrade

Pitanja srpskim vlastima

Gde je Ivan Stambolić?

Prošlo je pet dana od nestanka Ivana Stambolića, nekadašnjeg prvog čoveka Srbije. Srpska vlast - njena policija i istražni organi kao i njeni mediji tim povodom ne daju nikakve informacije. Za zvanični Beograd nestanak, odnosno otmica, jednog građanina kao da ne znači mnogo. U senci nastupajućih izbora, očigledno, postoje teme koje nisu poželjne, odnosno dozvoljene. Ovom prilikom želimo da javno, preko medija koji ne prikrivaju užasnu činjenicu da neko može biti oteo a da se to krije od naše javnosti, postavimo nekoliko pitanja srpskim zvaničnicima.

1. Zašto do danas nije izdato zvanično saopštenje srpske policije povodom otmice Ivana Stambolića?
2. Zašto mediji pod kontrolom države neće da obaveste našu javnost o tome šta se desilo?
3. Zašto se istraža ovim povodom ne odvija onako kako se to radi u svim civilizovanim i modernim državama - javno i sa pozivom građanima da svojim informacijama pomognu u oslobađanju Ivana Stambolića?
4. Zašto se prikriva pojava nepoznatih batinaša koji sasvim slobodno deluju po celoj Srbiji - olimaju, tuku i zastrašuju građane?
5. Zašto stranke vladajuće koalicije u Srbiji ne pominju ovu otmicu kao otvoreno terorističko delo a u isto vreme, iz dana u dan, proganjaju kao teroriste mlade ljude i decu koji su politički angažovani u kritici srpskog režima?
6. Koga treba zaplašiti ovakvim odnosom prema otmici Ivana Stambolića?

Želimo, na kraju, da naglasimo da će odgovorni i izvršilac ove otmice sigurno biti katkad otkriveni. Njihova drskost i surovost biće kažnjeni jer Srbija nije ni Gvatemala, ni Salvador, ni Čile.

Svoj deo odgovornosti snosiće sigurno i oni koji svojim nečinjenjem i tolerisanjem nasilja i bezakonja to omogućuju.

Zabrinuti građani

16-02-00 16:16 FAI -4122 917 98 05

UNHCR - European Region

OFFICE DES NATIONS UNIES À GENÈVE
HAUT COMMISSARIAT AUX DROITS DE L'HOMMEUNITED NATIONS OFFICE AT GENEVA
HIGH COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS

Tel: (41-22) 917 9006
 Telex: UNAGENE GENEVE
 Fax: (41-22) 917 9006
 Telefax: (41-22) 917 9006
 E-mail: hcr@unhcr.org

Principles des Nations
 CH-1211 GENEVE 12

CABLE/FACSIMILE

A/ To:	HIS EXCELLENCY THE FEDERAL MINISTER FOR FOREIGN AFFAIRS OF THE FEDERAL REPUBLIC OF YUGOSLAVIA c/o Permanent Mission of the Federal Republic of Yugoslavia to the United Nations Office at Geneva Fax: 839-3359	Authorized by Miguel de la Lanza Acting Secretary Working Group on Enforced or Involuntary Disappearances Thematic Mechanisms Programmes and Activities Branch OFFICE, UNATIONS GENEVA
Fax No:	(41) 652-668 By Fax, cable or telex, not through UNDP.	Fax No: (4122) 917 9006 Telex: (41-22) 917 9370
Date:	8 SEPTEMBER 2000	
Subject:	Registry file G/S0 1171 YUGO	

- page one of two

EXCELLENCY,

I HAVE THE HONOUR OF ADDRESSING TO YOU ON BEHALF OF THE WORKING GROUP ON ENFORCED OR INVOLUNTARY DISAPPEARANCES OF THE COMMISSION ON HUMAN RIGHTS. THE WORKING GROUP HAS AUTHORIZED ITS CHAIRMAN TO TRANSMIT TO GOVERNMENTS CONCERNED URGENT REPORTS OF ENFORCED OR INVOLUNTARY DISAPPEARANCES RECEIVED BETWEEN SESSIONS OF THE GROUP WHICH REQUIRE IMMEDIATE ACTION, TOGETHER WITH A REQUEST TO THOSE GOVERNMENTS TO PROVIDE THE WORKING GROUP WITH THE INFORMATION AVAILABLE TO THEM. IN ACCORDANCE WITH THIS PROCEDURE, I AM TRANSMITTING HERewith INFORMATION ON THE FOLLOWING CASE OF ENFORCED OR INVOLUNTARY DISAPPEARANCE REPORTED TO HAVE OCCURRED IN YOUR COUNTRY:

1. MR. IVAN STAMBOLIC, FORMER SERBIAN PRESIDENT, AGED 74.

IT WAS REPORTED THAT THIS PERSON DISAPPEARED ON 25 AUGUST 2000 AT 9.00 A.M. WHILE JOGGING NEAR HIS BELGRADE HOME. ACCORDING TO SOME WITNESSES, MEMBERS OF THE ARMY AND OF THE POLICE SECRET SERVICES WERE SEEN SOME METERS BEFORE HIS DISAPPEARANCE IN FRONT OF HIS HOUSE. OTHER WITNESSES HAVE REPORTED THEY SAW MR. STAMBOLIC DUNDLED INTO A VAN AT GUNPOINT. HIS DISAPPEARANCE WAS REPORTED TO THE BELGRADE CENTRAL POLICE AT 11.00 A.M. AND AGAIN AT 2.00 P.M. WITHOUT RESULTS.

IT WAS FURTHER REPORTED THAT MR. STAMBOLIC RETIRED FROM POLITICS IN 1988. SINCE THEN, HE DEVOTED HIMSELF TO SEVERAL COMMERCIAL AND FINANCIAL ACTIVITIES.

92-16-08 15:13 TO: UN HCHR FRY

FROM: +4122 917 98 05

P.02

10/02/00 10:11 FAX +4122 917 88 05

OHCHR - EUROPEAN DEAN 7 BELGRADE AM

2

THE WORKING GROUP WOULD LIKE TO BRING TO THE ATTENTION OF YOUR EXCELLENCY'S GOVERNMENT THE FUNDAMENTAL PRINCIPLES EMBODIED IN THE UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS AND OTHER INTERNATIONAL INSTRUMENTS REGARDING THE RIGHT TO LIFE AND SECURITY OF THE PERSON, PARTICULARLY AS THESE REFER TO PERSONS IN DETENTION OR CUSTODY. IN ADDITION, I WOULD LIKE TO RECALL TO YOUR EXCELLENCY'S GOVERNMENT THE BODY OF PRINCIPLES FOR THE PROTECTION OF ALL PERSONS UNDER ANY FORM OF DETENTION OR IMPRISONMENT AND, IN PARTICULAR, PRINCIPLES 15, 16 AND 18 WHICH SET OUT THE OBLIGATION OF THE STATE TO ALLOW THE CONTACT OF THE DETAINEES WITH THEIR FAMILIES, TO NOTIFY MEMBERS OF THEIR FAMILIES OF THEIR ARREST, DETENTION OR IMPRISONMENT, OF THE PLACE WHERE THEY ARE KEPT IN CUSTODY OR WHERE THEY HAVE BEEN TRANSFERRED, TO BE ALLOWED TO RECEIVE VISITS AND TO CORRESPOND WITH THEIR FAMILIES AND THE OUTSIDE WORLD.

THE WORKING GROUP WISHES TO EXPRESS THE HOPE THAT APPROPRIATE INVESTIGATIONS WILL BE CARRIED OUT IN ORDER TO CLARIFY THE FATE AND WHEREABOUTS OF THE PERSON REPORTED MISSING AND TO PROTECT HIS RIGHTS. THE GROUP WOULD APPRECIATE RECEIVING, AS SOON AS POSSIBLE, ANY INFORMATION YOUR EXCELLENCY'S GOVERNMENT MAY PROVIDE ON THIS CASE AND THE RESULTS OF THE INVESTIGATIONS.

WITH MY HIGHEST CONSIDERATION, IVAN ROSEVENT, CHAIRMAN OF THE WORKING GROUP ON ENFORCED OR INVOLUNTARY DISAPPEARANCES.

02-10-00 15:14 TO: UN HCHR FRY

FROM: +4122 917 88 05

P-63

APEL JAVNOSTI SRBIJE

Pre nekoliko dana misteriozno je nestao Ivan Stambolić, bivši predsednik Predsedništva Srbije. O tome su građani obavešteni samo preko malog broja nezavisnih medija, dok su svi mediji pod kontrolom vlasti ovaj događaj propratili opštom zaverom ćutanja. Zato smo odlučili da uputimo ovaj apel javnosti Srbije i ukažemo na svu ozbiljnost ovog događaja.

Duboko smo zabrinuti za sudbinu Ivana Stambolića, a još više nas brine to što njegovo nestanak direktno podseća na način na koji su razne latinoameričke diktature likvidirale na hiljade svojih političkih protivnika. U zemlji u kojoj je moguće kidnapovati ljude na ulici i u kojoj je to praćeno ćutnjom, niko više ne može biti siguran za svoj život. Nestanak Ivana Stambolića je više od jedne lične tragedije i nesreće njegove porodice i brojnih prijatelja. To je trenutak kada svaki građanin mora da digne svoj glas protiv nasilja koje preli da nas na kraju sve uništi.

Zbog toga upućujemo ovaj apel građanima Srbije i pozivamo ih da se na vreme odupru ovom zlu i da daju svoj potpis kao izraz protesta zbog nasilja i kao zahtev da se pronađe oteš Ivan Stambolić i kazne krivci. Time pomažu da se spasu ne samo život Ivana Stambolića već i mnogi drugi životi.

15/08 '09 SAM 12:21 FAX 0145467241 TRANSEUROPEENNES

001/01

revue culturelle internationale / réseaux pour la culture en Europe

TRANSEUROPEENNES

de Christine

pour Nikola Baović

télécopie +381.11 681422

date 16.07.00

nombre de pages 2

objet VERY URGENT

Dear Nikola,

Finally, this is the expected declaration!

As far as the General Secretary of CE is
concerned, I've written him a letter, but
I do not guarantee any result.

With warm regards

Christine

9 '00 SAM 12:21 FAX 0145487241 TRANSEUROPEENNES

002/01

fidhFédération internationale
des ligues des droits de l'Homme**LIGUE DES
DROITS DE
L'HOMME**

Mr. Slobodan MILOSEVIC
President of the Federal Republic of Yugoslavia
Copy to Zivadin Jovanovic
Minister of Foreign Affairs

By fax : 381 11 636 775
Paris, September 15, 2000

Mr. President,

The International Federation of Human Rights (FIDH) and its French member organisation, the French League for Human Rights (LDH), would like to express their concern regarding the disappearance of Mr. Ivan Stambolic, former President of Serbia, on 25th August 2000.

According to our information, Mr. Stambolic was abducted as he was going jogging near his house. Since then, his whereabouts remain unknown, though some reports allege that he might have been seen in Belgrade Central prison.

The FIDH and the LDH are concerned with the fact that the Police refused to register the complaint that his family intended to file on the day of his disappearance, and that they have not provided any further information on his case since then. The FIDH and the LDH are all the more so concerned that this disappearance occurs in a context of harassment and intimidation of any person criticizing the government in the current pre-electoral period.

This is why the FIDH urges the highest Serbian authorities to order an immediate independent investigation into those facts, in order to identify the whereabouts of Mr. Stambolic, as well as those responsible, bring them to trial and apply the penal, civil and/or administrative as provided by law, in case he was effectively kidnapped. In case he should be detained in Belgrade Central prison, the FIDH asks you to ensure that he be allowed to receive the visit of his lawyer and that the reasons of his detention be made public.

We hope that you will take the present request into account.
We remain,

Michel Tubiana
Président de la LDH

Patrick Baudouin
Président de la FIDH

FIDH - 17 passage de la Main d'Or tel : 01 43 55 25 18 / fax : 01 43 55 18 80
LDH - 27, rue Jean Dolent - 75014 PARIS tel : 01 44 08 87 29 / fax : 01 45 35 23 20

UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS

Human Rights Field Operation in the Federal Republic of Yugoslavia

Omladinskih brigada 86
BELGRADE, FRY
Tel. (381-11) 3185-828
Fax (381-11) 3185-872

26 September 2000

Excellency,

At the request of Mr. Jiri Dienstbier, the Special Rapporteur on the situation of human rights in Bosnia and Herzegovina, the Republic of Croatia, and the Federal Republic of Yugoslavia, we bring to your attention once again the situation of Mr. Ivan Stambolic, former president of the Republic of Serbia.

In our letter of 25 August 2000, we conveyed the Special Rapporteur's concern as to the whereabouts of Mr. Stambolic. As of yet, apart from a public comment by a minister in the Federal government, there has been no response to the Special Rapporteur's inquiry.

The Special Rapporteur and the representatives of the Office of the High Commissioner for Human Rights look forward to the opportunity to meet with you during Mr. Dienstbier's next visit to the Federal Republic of Yugoslavia.

Please accept, Excellency, assurances of our highest consideration.

Very truly yours,

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'Barbara Davis', is written over a circular official stamp. The stamp contains the text 'UNITED NATIONS' and 'HUMAN RIGHTS' around a central emblem.

Barbara Davis
Chief of Mission

H.E. Mr. Zivadin Jovanovic
Minister of Foreign Affairs
Federal Republic of Yugoslavia
Belgrade

Odbor za oslobađanje Ivana Stambolića
Beograd
Centar za kulturnu dekontaminaciju
Bircaninova 29
telefon/fax: 681-422
e-mail: CZKD@eunet.yu

Beograd, 28. septembar, 2000

Dragi gospodine,

25. avgusta ove godine pre podne, u najvećem parku Beograda, oteš je Ivan Stambolić, bivši predsednik Srbije. Od onda se ništa ne zna o nemu, ne zna se ni da li je živ, a vlasti i mediji pod njenom kontrolom se, sem jednog šturog saopštenja i nekoliko ciničnih komentara, ne oglašavaju u javnosti.

U Beogradu je osnovan Odbor za oslobađanje Ivana Stambolića, sa ciljem da se alarmira javnost i izvrši pritisak na najodgovornije državne organe da preduzmu energičnu istragu i neophodne korake da se Ivan Stambolić oslobodi i vrati svojoj porodici.

Odbor nije u stanju da upre prstom u one koji su počinili ovaj kriminalni akt, ali je uveren da su motivi za ovu nečuvenu otmicu politički i da na toj strani treba tražiti krivce i saučesnike.

Apel se obratio jednim protestom i apelom javnosti i vlastima. Mislimo da se ne sme čutati i čekati.

Naišlo bi ovde na velik odjek ako bi se i ličnost vašeg ugleda pridružila ovom apelu, na način koji smatrate najcelishodnijim.

U očekivanju vaše pozitivne reakcije, ostajem,

iskreno vaš,

Živorad Kovačević
predsednik Odbora

PRILOZI:

1. 1. Apel
2. Spisak članova Odbora

POZIV JAVNOSTI DA SE PRIDRUŽI APELU ODBORA

Odbor za oslobađanje Ivana Stambolića je osnovan sa idejom da se učini sve da drugi događaji ne gurnu na marginu jedno neviđeno bezakonje. Proteklo je više od mesec dana od kako je u sred dana na javnom mestu otet jedan čovek, a da ni vlast ni mediji pod njenom kontrolom ne smatraju potrebnim da obaveste javnost o tome da li se sprovodi istraga i kakvi su njeni rezultati. Ne smemo dozvoliti, zbog Ivana Stambolića, ali i zbog svih nas, da se privikavamo na to da je moguće da jednog građanina, uz to i bivšeg prvog čoveka Republike, jednostavno proguta mrak i da niko ne preduzima ništa da utvrdi šta je s tim čovekom, kao da se to dešava u drugoj nekoj zemlji i u drugom nekom svetu, a ne tu oko nas. Juče je to bio Ivan Stambolić, ko će to biti sutra? Stoga, nije reč samo o tom nesrećnom čoveku, o njegovoj supruzi, o njegovoj deci, već o svima nama, o tome da li pristajemo da ćutke prelazimo preko svega što nam se radi.

Odbor, razume se, nema nikakvih posebnih informacija, ne zna se gde je Stambolić, ne zna se na žalost ni da li je živ; Odbor ne može da uperi prstom ni u koga sa opipljivim dokazima, ali je dosta očigledno da nije reč o kidnapovanju sa ucenom, niti o žrtvi prljavih poslovnih kontakata i da sve vodi prema onima kojima "tragovi smrde nečovještvom". Ako ne možemo da direktno optužimo vlast za otmicu, možemo to da učinimo zbog nepreduzimanja energičnih mera da se utvrdi o čemu se radi i Stambolić pronađe i oslobodi i imamo pravo da zahtevamo da se jedanput oglase kako treba, jer će ih, u protivnom, javnost smatrati u najmanju ruku saučesnicima.

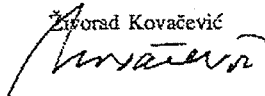
Pozivamo sve, i one koji poštuju Ivana Stambolića, i one koji ne misle dobro o njemu, i njegove političke neistomišljenike ili protivnike, da nam se pridruže u gnušanju nad tim groznim činom, u protestu zbog inertnosti i cinizma vlasti i u energičnom zahtevu da organi države počnu već jednom da rade ono što im je dužnost.

Ako delite ova osećanja, stavite svoj potpis ispod apela kojim se obraćamo javnosti.

u Beogradu 28. septembra 2000.

predsednik Odbora za
oslobađanje Ivana Stambolića

Zorad Kovačević

odbor za oslobođanje ivana stambolića * beograd * birčaninova 21 * tel. 681-422 * e-mail
oziis@yahoo.com

APEL JAVNOSTI

Prošlo je već više od pet nedelja od kako je usred dana, usred Beograda u blizini svoga stana, netragom nestao Ivan Stambolić, najistaknutija politička ličnost predmiševićevske Srbije, a da se ni do danas pouzdano ne zna ni ko ga je uhapsio ili oteo, pa čak ni da li je uopšte još živ. Obećana opsežna istraga ni do danas nije izašla sa bilo kakvim saopštenjem, što izaziva osnovanu sumnju da je uopšte ozbiljno i povedena.

Nestanak Ivana Stambolića već nedeljama komentarišu, kako široka svetska javnost i istaknute ličnosti iz susjednih zemalja, Evrope i sveta, tako i domaće ličnosti i nevladina štampa, a da se glasila pod državnom kontrolom, najviši funkcioneri zemlje, među kojima i njegovi bivši politički saradnici i prijatelji, nisu se obratili ni jednom rečju, ni javnosti ni porodici. Sve to osnažuje pretpostavku da istraga ne otkriva tragove zato što su tragovi pod državnom zaštitom i da je nestanak Ivana Stambolića delo državnog terora i rastućeg političkog kriminala.

Svi su građani pred zakonom isti, ali Ivan Stambolić, kao donedavni prvi čovek Srbije, nije isto što i svaki drugi građanin. Čak i kad njegov nestanak ne bi imao političku pozadinu, imao bi politički značaj, pa isti takav politički značaj ima i odnos prema njegovoj sudbini.

Zato čutanje zvaničnika i političkih moćnika ima sve karakteristike saučesništva u osvetničkom obračunu sa političkim protivnikom. Odali su se ne samo nedopustivom pasivnošću, nego i ciničnim i vulgarnim komentarima povodom njegove nesreće. Naročito ističemo da njihova odgovornost neće prestati sa eventualnom skorijom promenom ili prestankom njihovih sadašnjih funkcija. Uostalom, ma ko da je izvršio otmicu Ivana Stambolića, režim ne može biti oslobođen odgovornosti jer nije preduzeo mere na koje je bio obavezan i društveno i pravno.

Ne smemo dopustiti da burni politički događaji ovih dana potisnu u zaborav ličnu sudbinu Ivana Stambolića i žalosnu istinu da ljudi mogu da nestanu u po bela dana, a da ništa ne preduzmu, niti se smatraju obaveznim da se oglase.

Energično zahtevamo da državni i politički organi odmah obaveste javnost o toku i rezultatima dosadašnje istrage i pruže dokaze da su činili sve što su mogli i bili dužni, kako bi se Ivan Stambolić što pre vratio svojoj porodici i svojim društvenim i poslovnim obavezama.

Svi koji žele da podrže ovaj apel mogu se javiti na telefon 681-422 ili na e-mail adresu oziis@yahoo.com

odbor za oslobađanje ivana stambolića * beograd * birčanimova 21 * tel. 681-422 * e-mail
ozois@yahoo.com

Beograd 2.10.2000.

Milan Milutinović
Predsednik Republike Srbije

ПРЕДСЕДНИК:
06.10.2000

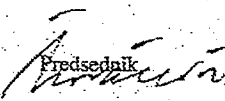
Gospodine Predsedniče,

Verovatno znate da je 25. avgusta nestao Ivan Stambolić, nekadašnji Predsednik Predsedništva SR Srbije. Od onda se o njegovoj sudbini ništa ne zna. Ovaj događaj je izazvao veliko uznemirenje u javnosti, ali, nažalost, ne i vidljivu reakciju vlasti i policije.

Smatrajući da se državni organi nedopustivo ignorantski odnose prema ovom tragičnom događaju, da policija nije našla za shodno da reaguje ni najobičnijim saopštenjem, tražimo od Vas da, kao prva ličnost Republike, svojim autoritetom, a u skladu sa vašim ustavnim i zakonskim dužnostima i ovlašćenjima, preduzmete neophodne korake da se preduzme energična istraga i utvrdi gde je Ivan Stambolić i ko ga je oteo.

Očekujemo da nas o svim preduzetim radnjama i saznanjima hitno obavestite.

U ime Odbora za oslobađanje Ivana Stambolića,

Predsednik

Živorad Kovačević

Prilog: spisak članova Odbora za
oslobađanje Ivana Stambolića

Odbor za oslobađanje Ivan Stambolića
 Beograd
 Birčtinova 21
 tel/fax: 681-422
 e-mail: ozois@yahoo.com

Beograd, 5.10.2000.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
 МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

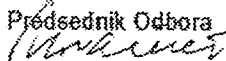
Датум: 6.10.2000	
Од: 01	До: 1

Vlajku Stojiljkoviću
 Ministru unutrašnjih poslova
 Republike Srbije

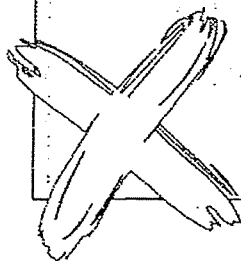
Ivan Stambolić, nekadašnji Predsednik Srbije, otel je 25. avgusta ove godine. Služba Javne bezbednosti je odlučila da reaguje 25. avgust tek u 6 časova uveče, bez ikakvog rezultata do danas. Služba Državne bezbednosti Republike Srbije do sada uopšte nije reagovala iako je ugrožena sloboda nekadašnjeg Predsednika Srbije.

Zahtevamo da odmah oslobodite Ivana Stambolića ukoliko u njegovom zatvaranju učestvuje neko od pripadnika službi kojima Vi upravljate. Ukoliko među onima koji drže zatvorenog nekadašnjeg Predsednika Srbije nema nijednog pripadnika ili službenika MUP-a Srbije, i dalje zahtevamo da sprečite ilegalno delovanje pripadnika drugih ministarstava i službi, što je Vaša obaveza po našem pravu i po međunarodnim pravnim aktima koje je Jugoslavija prihvatila.

Za sve radnje koje preduzmete u cilju oslobađanja Ivana Stambolića pružićemo Vam pomoć.

Predsednik Odbora

 Živorad Kovačević

Prilog: spisak članova Odbora za oslobađanje Ivana Stambolića

Fond za humanitarno pravo Humanitarian Law Center

Ruzicka 9, 11118 Beograd, Yugoslavia

Tel./Fax: +381-11-444-5741

+381-11-444-1487

+381-11-444-3244

E-mail: hlc@EUnet.yu

Home page: <http://www.hlc.org.yu>

Predsednik SR Jugoslavije
Gospodin Vojislav Koštunica

Zahtev

za oslobađanje iz zatvora u Srbiji ljudi koji su žrtve
nezakonitog postupanja policije i suda

Postovani gospodine predsednice,

Voljom gradjana izabrani ste za predsedniku SR Jugoslavije i time je vladavina prava u
nasej zemlji postala izgledna.

Zelim da Vas podsetim da se u zatvorima u Srbiji nalaze ljudi koji su lišeni slobode ili
osudjeni samo zato sto sto su pripadnici poredjene etnicke zajednice ili zbog svojih
politickih uverenja.

U pritvoru se vec 17 meseci bez pravnog osnova nalazi 14 ljudi sa Kosova. Protiv njih je
policija odredila pritvor u trajanju od 30 dana, koji je istekao 12. juna 1999. godine. Do
danas, protiv njih nije pokrenut bilo kakav postupak, niti su od suda dobili resenje o
razlozima zadržavanju u pritvoru. Medju njima su i dvojica maloletnika. Svi se nalaze u
KPZ Sremska Mitrovica:

Maloletni Dzevdet (Xhevdet) Podvorica iz sela Dmos, opstina Podujevo, maloletni
Bekim Istogu iz sela Vrbovac, opstina Glogovac, Burim Morina iz Suve Reke, Bajram
Gasi (Gashi) iz Drenice, Dzensir Haliljli (Xhemshir Halili) iz Glogovca, Aziz Hamza iz
Suve Reke, Skender Mekaj iz sela Našerdjan, opstina Pec, Sabri Krasnici (Kransiqi) iz
sela Mekovca, opstina Pristina, Ekrem Leci iz sela Barilevo, opstina Pristina, Arsim
Hasani iz Podujeva, Zijadin Blakqori (Blakqori) iz Pristine, Ekrem Ejupi iz sela Sekirica,
opstina Podujevo, Skender Hasani iz sela Likosane, opstina Glogovac i Cerkin Brajsori
(Qerkin Brajshori) iz Pristine.

Vrhovni sud Srbije je sve prvostepene presude protiv osuđenih Albanaca za krivično delo terorizma ukinuo ili preinacio zbog pogresno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja ili pravne kvalifikacije. U svim slučajevima kada je odlucio o preinacenju prvobitnih presuda, Vrhovni sud je znacajno smanjio zatvorske kazne, sa 14 na 2,5 godina i manje.

Okružni sud u Nisu osudio je Floru Brovinu na 12 godina zatvora. Vrhovni sud je ukinuo presudu sa obrazloženjem da u spisima predmeta ne postoje dokazi da je izvršila krivično delo u vezi sa terorizmom. Brovina je i dalje u pritvoru.

Od 7. maja 1999. godine u zatvoru se nalaze 143 Albanci iz Djakovice koji su uhapšeni u svojim kućama dok su se skrivali od bombardovanja. Postupak protiv njih je pokrenut posle šest meseci od dana njihovog hapšenja. Predsednik Sudskog veka Okružnog suda u Leskovcu, sudija Goran Petronijević, osudio ih je na ukupnu kaznu od 1624 godina zatvora. Obrazlažući presudu, sudija Petronijević je rekao da su okrivljeni kolektivno krivi zato što je vlast od njih očekivala da pruže "logisticku podršku, a ne skrivanje u kućama". Policajci su svedočili pred sudom da su ih uhapsili zato što su bili vojno sposobni. Nema dileme da je sudjeno taocima, a ne ljudima koji su izvršili krivično delo. Vrhovni sud još nije odlucio o zahtevima na presudu.

Vojne sudije osudile su Miroslava Filipovica na sedam godina zatvora za spijunazu i širenje lažnih vesti. Presudu su doneli na osnovu političkih instrukcija, a ne prava i zakona. Filipovic je i dalje u pritvoru.

U zatvoru u Padinskoj Skeli nalazi se novinar bivšeg "Dnevnog telegrafa". On izdržava kaznu zbog uvrrede ministra Milovana Bojica.

Nakon što je nekoliko "nepodobnih" sudija odbilo da sudi Vladimiru Nikolicu, funkcioneru Srpskog pokreta obnove, postupak je preuzeo sudija Vrhovnog suda Srbije Pavle Vukasinović, član Savezne izborne komisije. Na tajnom sudjenju izrekao mu je kaznu od 22 meseca zatvora, zbog odavanja državne tajne, a da u presudi ne piše o kakvoj je tajni rec niti kome, kada i na kom mestu ju je odao. Pravi razlog njegovog hapšenja i osude je taj što nije prihvatio da bude policijski saradnik nakon što je dobio otkaz u Državnoj bezbednosti. Policajci su Nikolica presreli na ulici dok je vodio sina u školu, navukli mu kapuljacu na glavu, vezali ga i odveli ga u neki policijski podrum.

Protiv hiljade građana vojni sudovi u Srbiji vode postupke zbog izbegavanja vojne obaveze u vreme ratova koje je vodio bivši predsednik SR Jugoslavije Slobodan Milosevic. Oni još uvek ne smeju da se vrate u svoju zemlju i svojim kućama.

Javnost u Srbiji i citavoj bivšoj Jugoslaviji uverena je da policija drži Ivana Stambolica, bivšeg predsednika Predsedništva Srbije. Poslednji put je viđen 25. avgusta na ulici i od tada gubi mu se svaki trag. Državni organi moraju da odgovore porodici i javnosti gde se on nalazi i po cijem je nalogu kidnapovan.

Imajući u vidu da se se Vi obavezali građanima da ćete dosledno i bez odlaganja primenjivati Ustav i zakone i uspostaviti vladavinu prava, tražimo od Vas da uložite svoj ugled i uticaj da se oslobode ljudi koji se u pritvoru ili zatvoru nalaze zato što su policija i sudovi bili u službi političkih potreba prethodne vlasti.

Natasa Kandic
Izvršni direktor

Beograd, 7. oktobar 2000.

UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS

Human Rights Field Operation in the Federal Republic of Yugoslavia

Omladinskih brigada 86
BELGRADE
Tel. (381-11) 3185-828
Fax (381-11) 3185-872

Robert Gajdiku 63
PRISTINA
Tel. (381-38) 549-053
Fax (381-38) 549-051

Vukice Mitrovic bb
PODGORICA
Tel. (381-81) 231-117
Fax (381-81) 231-210

TO: Mrs. Mirela Vasic
Office of the President
FROM: Barbara Davis
Chief of Mission
DATE: 7 October 2000

Zbog mog slabnog znanja gramatike jezika i u interesu vremena prosledimo u ime Visokog Komesarijata Ujedinjenih Nacija za Ljudska Prava, direktno iz kompjutera, sledecu hitnu poruku na engleskom:

The Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR) in the Federal Republic of Yugoslavia (FRY) extends its congratulations on the occasion of the inauguration of Dr. Vojislav Kostunica, President of the Federal Republic of Yugoslavia. We look forward to sending formal notes to President Kostunica on behalf of the High Commissioner, Mrs. Mary Robinson, and the Special Rapporteur Mr. Jiri Dienstbier.

As it is understandably very difficult to reach you by telephone at this time, I take the liberty of sending this fax message. Over the past few days, our OHCHR mission has been asked many times by the High Commissioner, by Mr. Dienstbier, by Amb. Henrik Amneus, who is the Special Envoy on Persons Deprived of Liberty in the Kosovo Crisis, and other representatives of the Secretariat of the United Nations to advise whether the Government of President Kostunica will address among its first acts the status of persons currently who are detained in the FRY as a result of proceedings that have violated their human rights and due process under domestic and international law. Among these persons are the following:

- a. Journalists Miroslav Filipovic and Zoran Lukovic
- b. Dr. Flora Brovina, 144 persons from Djakovica, and hundreds other Kosovo Albanians, including six women and six minors
- c. Vladimir Nikolic, about whom the UN Working Group on Arbitrary Detention has already written FRY authorities
- d. Ivan Stambolic, arrested on 25 August 2000

In addition to the many inquiries from the highest levels of the United Nations, I have just this morning received a telephone call from the *New York Times*, asking for information on the current status of this important domestic and foreign policy question.

All resources of the OHCHR in the FRY are available at any hour, day or night (063-244-123), to assist the Government in every possible way to resolve these pending human rights violations. We look forward to today's session of the Federal Parliament, to the inaugural address of President Kostunica and to close cooperation.

Sa postovanjem.

JIRÍ DIENSTBIER

Apollinařská 6, 128 00 Praha 2, tel. & fax: (420-2) 2492-3321
Mob: (420)0/603/888 247; e-mail: j@dienstbier.cz

to : H.E. Vojislav Kostunica
President of the Federal Republic of Yugoslavia
from : Jiri Dienstbier
Special Rapporteur of the UN Commission on Human Rights

Prague, October 8, 2000

Dear Mr. President,

accept please my congratulations to your confirmation as the President of Yugoslavia. I learned the news with great satisfaction that our common concerns about the possible violent reaction of the falling regime have not realized. It is our mutual joy that the revolution succeeded in a „velvet“ spirit due to the unity, determination and maturity of the Serbian people and your leadership.

I understand that the burden of your office will be heavy. We know from our own experience that the transformation is not and will not be easy. Your situation is much more complicated by the consequences of the violent dissolution of Yugoslavia, the wars, sanctions, bombing, corruption and all other evils caused mainly by the Milosevic regime but often by the mistaken policy of the international community as well.

I am happy that we will be able to cooperate in promoting human rights both in your country and in the whole region. For the beginning I would like to ask you to use your presidential power to release from jails all political prisoners of the old regime like Mr. Stambolic, Mr. Filipovic, Mrs. Flora Brovina, just to name three examples. The release of imprisoned Kosovo Albanians may start the gradual development of confidence among the Kosovo and other Albanian population of your country. It would be also an immediate signal of the change of the regime and of the openness of the new Yugoslavia in the eyes of the world opinion.

Wishing you good health, a lot of energy and luck you need to carry your burden.

Yours happy

Jiri Dienstbier

odbor za oslobađanje ivana stambolića * beograd * birčaninova 21 * tel. 681-422 * e-mail
ozois@yahoo.com

Beograd 10.10. 2000.

Gospodin
dr Vojislav Koštunica
Predsednik SR Jugoslavije
B e o g r a d

Poštovani gospodine Predsedniče,

Prošlo je već mesec i po dana od kako je otet Ivan Stambolić, bivši Predsednik Predsedništva Srbije.

Odbor za oslobađanje Ivana Stambolića obratio se domaćoj i inostranoj javnosti tražeći podršku zahtevu da vlasti već jednom preduzmu ozbiljnu istragu. Veoma veliki broj građana i poznatih ličnosti iz sveta pridružio se apelu Odbora.

Odbor se obratio pismom i Predsedniku Srbije Milanu Milutinoviću i (već bivšem) ministru unutrašnjih poslova Srbije Vlajku Stojiljkoviću, ali nije dobio nikakav odgovor.

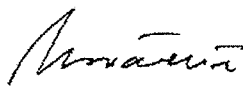
U međuvremenu, stalno pristižu informacije o tome da je Ivan Stambolić živ i da se nalazi u nekom od mnogih objekata, legalnih ili nelegalnih, kojima upravljaju Ministarstvo pravde Srbije, Ministarstvo unutrašnjih poslova ili Vojska Jugoslavije. Nažalost, nijedna od njih nije mogla biti potvrđena. Odbor je o svim tim informacijama obavestio Okružno javno tužilaštvo u Beogradu, MUP Srbije i SUP Beograda tražeći hitnu proveru. Takođe smo se obratili saveznom ministru odbrane generalu Ojdaniću i načelniku Generalštaba generalu Pavkoviću, kao i načelniku Službe državne bezbednosti Radetu Markoviću.

Poštovani gospodine Predsedniče, Odbor za oslobađanje Ivana Stambolića obraća Vam se sa molbom, da na osnovu svojih ustavnih i zakonskih ovlašćenja, ali i svojim nespornim moralnim i političkim autoritetom, preduzmete korake da nadležni državni organi počnu da rade ono što im je dužnost, da podnesu detaljan izveštaj o svojim saznanjima i rezultatima istrage koju su eventualno preduzeli, kao i o tome šta će učiniti da se Ivan Stambolić pronađe.

Koristimo i ovu priliku, gospodine Predsedniče, da Vam čestitamo izbor i poželimo uspeha u Vašem odgovornom i napornom poslu.

U očekivanju Vaše reakcije, ostajemo

s poštovanjem,

Živorad Kovačević
predsednik Odbora

odbor za oslobađanje Ivana Stambolića * beograd * birčaninova 21 *
tel. 681-422 * e-mail ozols@yahoo.com

Gospodinu
generalu armije
Dragoljubu Ojdaniću
saveznom ministru odbrane
B e o g r a d

Beograd, 11. oktobar 2000.

Gospodine generale,

Kao što Vam je verovatno poznato, pre mesec i po dana otel je u sred dana Ivan Stambolić, bivši predsednik Predsedništva Srbije i od onda se o njemu ništa ne zna, a nadležni državni organi se oglašuju o zahtev javnosti da se sprovede energična istraga i utvrdi šta je sa Stambolićem.

Odbor za oslobađanje Ivana Stambolića obratio se Predsedniku Srbije Milanu Milutinoviću i dosadašnjem ministru unutrašnjih poslova Vojku Stojiljkoviću, ali nije dobio odgovor. Odbor stalno prima informacije o tome da je Stambolić viđen u nekom od zatvora ili drugih objekata i o tome obaveštava okružnog javnog tužioca, MUP Srbije i SUP Beograda. Zasada nijedna od tih informacija nije potvrđena.

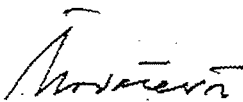
Odbor se takođe juče obratio Predsedniku SR Jugoslavije dr Vojislavu Koštunici.

Odbor se obraća i Vama, gospodine generale, sa molbom da obavestite Odbor i javnost o tome da li se Ivan Stambolić nalazi u nekom od vojnih zatvora ili drugih objekata Vojske Jugoslavije.

Pismo iste sadržine uputili smo i načelniku Generalštaba Vojske Jugoslavije, general-pukovniku Nebojši Pavkoviću

Očekujući Vašu reakciju,

s poštovanjem,

Živorad Kovačević
predsednik Odbora

* Pismo iste sadržine poslato je i general-pukovniku Nebojši Pavkoviću, načelniku generalštaba Vojske Jugoslavije

САВЕЗНА РЕПУБЛИКА ЈУГОСЛАВИЈА
ГЕНЕРАЛШТАБ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

НАЧЕЛНИК

2657-2

13.10.2000.

ЖИВОРАД КОВАЧЕВИЋ

Бирчаница 11

11000 Београд

Уважени Господине Ковачевићу,

Са напњом сам прочитао Ваше писмо које сте ми упутили 11. октобра о.г., у вези са
нестанком господина Ивана Стамболића, бившег председника Председништва
Републике Србије.

Делим Вашу забринутост, али нажалост не поседујем никакве информације које би
помогле да се расветли судбина господина Стамболића. Одговорно тврдим да се
господин Иван Стамболић не налази ни у једном од војних затвора или појних
објеката.

Уколико сматрате да могу на било који начин помоћи, стојим Вам на располагању.

С поштовањем,

НАЧЕЛНИК ГЕНЕРАЛШТАБА
ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

генерал-пуковник

Бориса Парковић

Живорад Ковачевић

UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS

Human Rights Field Operation in the Federal Republic of Yugoslavia

Omladinski brigada 86
BELGRADE
Tel. (381-11) 3185-828
Fax (381-11) 3185-872

Robert Gajdiku 63
PRISTINA
Tel. (381-38) 549-053
Fax (381-38) 549-051

Vukica Mitrovic bb
PODGORICA
Tel. (381-81) 231-117
Fax (381-81) 231-210

18 October 2000

Excellency,

On behalf of the United Nations High Commissioner for Human Rights, the Special Rapporteur of the United Nations Commission on Human Rights, and the United Nations Working Group on Enforced or Involuntary Disappearances, we submit copies of three inquiries submitted by these United Nations bodies regarding Mr. Ivan Stambolic, former president of the Republic of Serbia. The original inquiries were submitted on 25 August 2000, 8 September 2000, and 26 September 2000.

None of these United Nations inquiries has been answered by the Government of the Federal Republic of Yugoslavia. In fact, none of these United Nations inquiries has been acknowledged by the Government of the Federal Republic of Yugoslavia. In a public statement, a minister in the federal government suggested that Special Rapporteur, Mr. Jiri Dienstbier, was implicated in Mr. Stambolic's disappearance. As the United Nations bodies that have inquired into Mr. Stambolic's whereabouts have received no response to their official inquiries, as no federal official has retracted the allegations against Mr. Dienstbier contained in the minister's public statements, and as no other official of the federal government has indicated what measures are being taken to locate the former president of the Republic of Serbia, the minister's unfortunate statement appears to stand as the position of record.

We urge you to advise what measures are aggressively being taken to locate and release Mr. Stambolic. Your response would not only be welcome to the United Nations human rights bodies and the family of Mr. Stambolic, but to those representatives of the international community and political leadership of neighboring states and the Republic of Montenegro who have concerned themselves with Mr. Stambolic's safe return.

Accept, Excellency, assurances of our highest consideration.

Sincerely,

Barbara Davis
Chief of Mission

H.E. Vojislav Kostunica
President
Federal Republic of Yugoslavia

SVIMA KOJI SU UČESTVOVALI U OTMICI IVANA STAMBOLIĆA ILI ZNAJU BILO ŠTA O TOME

Prošlo je mesec i po dana od kako je, po nalogu prepoznatljivog naredbodavca, otet i utamničen Ivan Stambolić.

Njegova porodica, prijatelji, advokati i mnogobrojne ličnosti iz zemlje i inostranstva do sada su bez uspeha zahtevali da Ivan Stambolić bude odmah pušten na slobodu. Izuzetna reakcija najšire javnosti pokazala je da se naredbodavac izvršene otmice prevario u proceni da će taj kukavički čin ostati prikriven.

U to su se uverili i izvršioci otmice koji su danas, u vreme zatiranja tragova svakojakog kriminala, i sami ugroženi od svojih naredbodavaca kao nepoželjni svedoci.

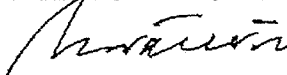
Iako su u jednom trenutku podlegli sopstvenom strahu i postali učesnici kriminalnog akta, verujemo da otmičari iz dana u dan postaju svesniji svoje odgovornosti za život i slobodu čoveka koga su utamničili samo zarad udovoljenja bolesne psihe svog naredbodavca.

Pozivamo svakoga ko je učestvovao u otmici Ivana Stambolića ili ko zna bilo šta o tome da još jednom promisli o posledicama, i da, u ime čovečnosti, kao i u sopstvenom interesu, pomogne njegovom oslobađanju.

Obaveštenja o Ivanu Stamboliću mogu se dostaviti telefonom na brojeve 063-828-95-56 i 063-828-94-59 ili poštom na adresu Odbora u Beogradu, Birčaninova 21.

ODBOR ZA OSLOBAĐNJE

IVANA STAMBOLIĆA

odbor za oslobađanje ivana stambolića * beograd * birčaninova 21 * tel. 681-422 * e-mail
o2ois@yahoo.com

Gospodin
Zoran Đinđić
predsednik Demokratske stranke
B e o g r a d

Beograd 19. oktobar 2000.

Poštovani g. Đinđiću,

Prošlo je skoro dva meseca od kako je oštet Ivan Stambolić, bivši Predsednik Predsedništva Srbije.

Odbor za oslobađanje Ivana Stambolića obratio se domaćoj i inostranoj javnosti tražeći podršku zahtevu da vlasti već jednom preduzmu ozbiljnu istragu. Veoma veliki broj naših građana i poznatih ličnosti iz sveta pridružio se apelu Odbora.

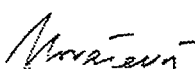
Odbor se obratio pismom i Predsedniku Srbije Milanu Milutinoviću i (već bivšem) ministru unutrašnjih poslova Srbije Vlastku Stojiljkoviću, saveznom ministru odbrane generalu Ojdaniću, načelniku Generalštaba generalu Pavkoviću i načelniku SDB generalu Radetu Markoviću. Odgovorio je jedino general Pavković.

Odbor je pisao i predsedniku SRJ dr Vojislavu Koštunicu. Predsednik Koštunica je obećao da će učiniti sve što je u njegovoj moći da se dođe do informacija i preduzme energična istraga.

U međuvremenu, stalno pristižu informacije o tome da je Ivan Stambolić živ i da se nalazi u nekom od mnogih objekata, legalnih ili ilegalnih, kojima upravljaju Ministarstvo pravde Srbije, Ministarstvo unutrašnjih poslova ili Vojska Jugoslavije. Nažalost, nijedna od njih nije mogla biti potvrđena. Odbor je o svim tim informacijama obavestio Okružno javno tužilaštvo u Beogradu, MUP Srbije i SUP Beograda tražeći hitnu proveru.

Odbor za oslobađanje Ivana Stambolića obraća se i Vama se sa molbom da pomognete da nadležni državni organi počnu da rade ono što im je dužnost, da podnesu detaljan izveštaj o svojim saznanjima i rezultatima istrage koju su eventualno preduzeli, kao i o tome šta će učiniti da se Ivan Stambolić pronađe. Mi smo svesni toga da u ovom trenutku oni koji su pobedili na izborima nemaju kontrolu nad radom organa pravosuđa, policije i državne bezbednosti, ali mislimo da svojim političkim uticajem, u kontaktima sa predstavnicima stare vlasti i u svojim javnim nastupima, možete pomoći da ovo bezakonje ne ode na marginu u danima krupnih promena i da se učini sve da se Ivan Stambolić vrati svojoj supruzi i deci. U meri u kojoj preuzimate poluge vlasti, Vaša uloga može biti delotvornija i odgovornost veća.

U očekivanju Vaše reakcije, ostajemo, s poštovanjem,

Zivorad Kovačević
predsednik Odbora

Prilozi: apel Odbora, poziv javnosti
i spisak članova Odbora

* Pismo iste sadržine poslato je i Dragoljubu Mićunoviću, Goranu Svilanoviću, Momčilu Perišiću, Nebojši Čoviću, Dušanu Mihajloviću, Vuku Obradoviću, Vladeti Jankoviću, Žarku Koraću, Vladanu Batiću i Velimiru Iliću.

САВЕШНО МИНИСТАРСТВО ЗА ОДБРАНУ
КАБИНЕТ МИНИСТРА

Број 1204-3
20. 10. 2000. године
БЕОГРАД

ОДБОР ЗА ОСЛОБАЂАЊЕ
ИВАНА СТАМБОЛИЋА
БЕОГРАД
Ул. Бирчанинова бр.21

Поводом писма којим сте ми се обратили ради пружања информација о томе да ли се господин Иван Стамболић, ситуацијом, налази у неком од војних затвора или других објеката Војске Југославије, обавештавате се да је било каква могућност те врсте, у конкретном случају, апсолутно искључена. И поред нуног разумевања ваше забринутости и настојања да сазнате за судбину господина Ивана Стамболића, у најмању руку је чудно да се, уопште, могло доћи на идеју да се господин Стамболић може наћи у неком војном затвору. При томе се има у виду да за такво поступање према њему, војни правосудни органи немају нити су имали било каквог основа или разлога, на коме би се заснивала њихова надлежност. О томе је јавност обавештена од стране председника Врховног војног суда, чију су изјаву препелис "Вечерње новости" од 11.10.2000. године. Још мање Војска Југославије има интереса и потребе да се бави недодуштним стварима.

Подсећам вас да војни правосудни органи у свом раду у свему поступају по закону и јавно, тако да је искључена свака могућност да неко буде притворен, а да се о томе не зна.

Надам се да сте се, из изложеног, могли уверити да је искључена свака могућност да се господин Стамболић налази у неком од војних затвора, те да сте, у том погледу, отклонили сваку сумњу, уколико сте је имали.

С поштовањем,

САВЕШНИ МИНИСТАР
ЗА ОДБАНУ

генерал армије

Драгољуб Ојданић

Nikola Barovic
Advokat
Bulevar Mira 27
11040 Beograd

KTR-1783/2000

Beograd, 25. oktobar 2000

OKRUZNOM JAVNOM TUZILASTVU U BEOGRADU

Ivan Stambolic, nekadasnji Predsednik Srbije, zatvoren je — protivpravno lisen slobode, 25. avgusta ove godine.

Mediji pod drzavnom kontrolom: Politika, Borba, RTS, Studio BY od tada do 5. oktobra, izuzimajuci 30. i 31. avgust, su ignorisali zatvaranje nekadasneg Predsednika Srbije. Ignorancija drzavnih medija ukazuje da su direktori i glavni i odgovorni urednici postupali po naredbi onoga ko je i zatvorio Ivana Stambolica.

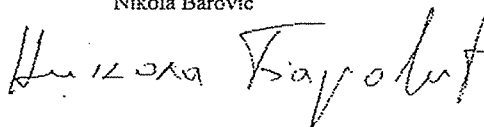
Stoga

PREDLAZEM

da Istrazni Sudija Okrurnog Suda u Beogradu preduzme istrazne radnje sasijusanja glavnih i odgovornih urednika i direktora naznacenih u prilogu — spisak rukovodilaca drzavnih medija do 5. oktobra 2000, na okolnost koja je naredio ne objavljilvanje informacija o zatvaranju nekadasnjeg Predsednika Srbije Ivana Stambolica.

O svim istraznim radnjama koje budu preduzete obavestite, telefoni 011-367-2828 ili 063-347-573, kako bih mogao njima da prisustvujem.

Nikola Barovic

Република Србија
МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

Ресор државне безбедности

Број: 464/00

21. 10. 2000. год.

Београд

Господину ЖИВОРАДУ КОВАЧЕВИЋУ,
Председнику "Одбора за проналажење Ивана Стамболића"

БЕОГРАД

Ивана Милутиновића 87

Уважени Господине,

У листу "Глас јавности" од 21. октобра о.г. објављен је чланак "ДБ не зна где је Иван Стамболић" у коме сте у својству председника Одбора за проналажење Ивана Стамболића изјавили да је "Иван Стамболић жив и негде утамничен"; да "Одбор нема нових информација где би могао да буде, али је сасвим сигурно да није жртва киднаповања, нити прљавих послова. Сви путеви воде ка онима чији трагови смрдје нечовјештвом."

Надаље, адвокат Ивана Стамболића, Никола Баровић, иначе члан тог Одбора изјаву руководећих личности РДБ-а да не знају ништа о нестанку Ивана Стамболића, цени неумесном и циничном, и тврди да полиција и СДБ добро знају где је његов клијент јер су (РДБ) од "8. седнице пратили сваки његов корак". Господин Баровић надаље тврди: "Стамболић им је био безбедносно интересантан субјект. Он је уклоњен како не би утицао на изборну кампању, а власт се спремала и за "монструозни процес" против опозиције, а један од оптужених требао је да буде и Стамболић. Сада је на потезу Раде Марковић, начелник РДБ-а, да ослободи Ивана. Он је адреса која је и затворила Стамболића."

Одлучио сам из професионалних и моралних обзира да неколико дана сачекам евентуалну Вашу исправку текста пуног грубих инсинуација упућених на рачун Ресора којим руководим и мисл као његовог руководиоца, у маниру који се, нажалост, одомаћило у овом медијском простору. Веровао сам да је то само лоша новинарска интерпретација која експлоатише једну истинску људску несрећу и манипулише унесрећенима и широм јавношћу.

Ценио сам да иза Вашег друштвеног угледа и репутације, Вас и Ваших чланова, не стоје оваква "открића". Но, како се до овог момента нисте огласили препоруци бих Вам да спа Ваша расположива сазнања о нестанку господина Ивана Стамболића доставите неодложно надлежном јавном тужиоцу, а и Министарству унутрашњих послова Републике Србије. Тако ћете стварно пружити допринос утврђивању материјалне истине, проверити вредност Ваших сазнања у законитом поступку, а у јавности, стручној и осталој, заузети заслужено место.

Имамо наглашен интерес да што пре по овом случају буде у одговарајућем законском поступку проверена основаност Ваших тврдњи о раду моје Службе и мом личном, као њеном руководиоцу.

Али, и пре тога, независно од поступка који се мора спровести, без опасности од прејудуцирања, могу да Вам тврдим једно:

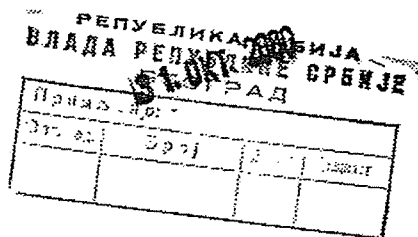
Нестанак господина Ивана Стамболића ће се, уверен сам, сигурно расветлити. Истински желим – што пре. А поготово што сам сигуран: У том "случају" неће бити ни Ресора државне безбедности, ни мене као његовог руководиоца.

И сада, тврдим управо оно што је једино тачно у читавој овој ствари, али нажалост и у наведеном чланку: Државна безбедност не зна где је Иван Стамболић. И то је и једина истина. Све остало – већ сам рекао.

Уколико цените да постоји интерес за непосредном комуникацијом по овој ствари мој контакт телефон је 011/36-71-741.

С поштовањем,

odbor za oslobađanje ivana stambolića, beograd, birčaninova 21, tel. 681—422

Gospodin
Milomir Minić
predsednik Vlade Republike Srbije
B e o g r a d

Beograd 31. oktobar 2000.

Poštovani gospodine Predsedniče,

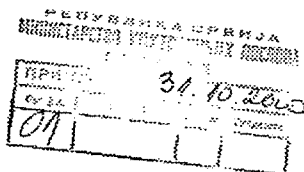
Odbor za oslobađanje Ivana Stambolića obraća se vladi Republike Srbije sa javnim zahtevom da hitno smeni general-pukovnika Radomira Markovića, načelnika Resora državne bezbednosti.

Ovo pismo uputili smo i gg. arh. Spasoju Krunicui Nebojši Čoviću.

U prilogu je dat tekst zahteva.

S poštovanjem,

Predsednik Odbora,
Živorad Kovačević

odbor za oslobađanje ivana stambolića, beograd, birčaninova 21, tel. 681-422

Ministarstvu unutrašnjih poslova
Republike Srbije

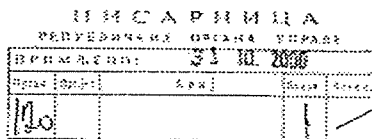
U prilogu vam dostavljamo pismo koje smo uputili predsedniku i potpredsednicima Vlade Republike Srbije i javni zahtev za smenu general-pukovnika Radomira Markovića, načelnika Resora državne bezbednosti.

S poštovanjem,

Predsednik Odbora

Zivojad Kovačević

[Signature]

odbor za oslobađanje ivana stambolića, beograd, birčaninova 21, tel. 681-422

Ministarstvu pravde
Republike Srbije

U prilogu vam dostavljamo pismo koje smo uputili predsedniku i potpredsednicima Vlade Republike Srbije i javni zahtev za smenu general-pukovnika Radomira Markovića, načelnika Resora državne bezbednosti.

S poštovanjem,

Predsednik Odbora

Zivojad Kovačević

[Signature]

odbor za oslobađanje Ivana Stambolića, beograd, birčaninova 21, tel. 681-422

ZAHTEV ZA SMENU RADETA MARKOVIĆA

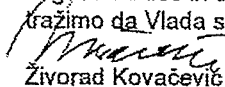
Odbor za oslobađanje Ivana Stambolića obraća se Vladi Republike Srbije sa javnim zahtevom da se odmah smeni general-pukovnik Radomir Marković, pomoćnik republičkog ministra unutrašnjih poslova i načelnik Resora državne bezbednosti.

Prošlo je više od dva meseca od kako je otet, u sred dana na javnom mestu, Ivan Stambolić, bivši predsednik Predsedništva Srbije, a da ni do danas javnost nije obavestena šta je sa njim, da li je preduzeta istraga i kakvi su rezultati te istrage.

Mediji pod kontrolom države su prvo ignorisali ovaj događaj koji u normalnim zemljama ne bi silazio sa prvih stranica novina, a onda plasirali dezinformaciju kojom su upućivali na Crnu Goru i Republiku Srpsku. Bivši predsednik SRJ Slobodan Milošević je u odgovoru Kiri Gligorovu naveo "da su granice blizu". General Marković je na zahtev predsednika Koštunice da pruži informaciju, odgovorio da Služba ne zna ništa a da odgovor na pitanje o nestanku Stambolića treba tražiti od Vukašina Maraša, ministra unutrašnjih poslova Crne Gore i Milorada Dodika, premijera Republike Srpske. U sva tri slučaja se tvrdi da državni organi nemaju ništa sa otmicom i da ne znaju ništa, a u isto vreme se javnost i predsednik Jugoslavije upućuju na nekog drugog – vlasti Crne Gore i Republike Srpske. Ako SDB upućuje na vlasti Crne Gore i Republike Srpske, onda Služba ipak nešto zna a da o tome nije obavestila ni Predsednika Jugoslavije niti je preduzela radnje na koje je obavezna da utvrdi gde je Stambolić.

Imajući u vidu da je Služba državne bezbednosti pratila nekadašnjeg predsednika Srbije, ona zna ko je izvršio otmicu Ivana Stambolića i dužna je da ga oslobodi. Iako sve upućuje da je sama Služba, u ovakvoj državi kakva je bila naša, izvršila otmicu, u svakom slučaju postoji odgovornost Službe zbog nečinjenja, odnosno nepreduzimanja mera na koje je bila obavezna.

Mislimo da bi nova vlada Srbije morala biti svesna toga da, van pitanja lične odgovornosti načelnika Službe i pripadnika Službe, slučaj Ivana Stambolića neće biti rešen i Stambolić oslobođen, dogod je na čelu general Marković. U sličnim situacijama, u svim civilizovanim zemljama, odgovorno lice bi samo podnelo ostavku, ali kad to već nije slučaj, onda tražimo da Vlada smeni načelnika Resora državne bezbednosti.

Živorad Kovačević
Predsednik Odbora

FROM : GRADJANSKI SAVEZ SRBIJE

PHONE NO. : 3341 478 3341 676

OCT. 26 2000 03:04PM

GRADJANSKI SAVEZ SRBIJE11000 Beograd, Termizije 3/VIII, telefex: (011) 3341-676, 3341-478, e-mail: gsa@2002.netwww.gradjanskisavez.org.rswww.nasazemlja.org.yu

Poštovani gospodine Kovačeviću,

Od samog početka tog tragičnog događaja, Građanski savez Srbije je koristio sve načine da skrene pažnju javnosti i time učini snažan pritisak na sve nadležne organe.

Ono što je sada u mojoj moći, jeste da upotrebim sav svoj politički uticaj na ministre unutrašnjih poslova i vlade da svim sredstvima pokušaju da rasvetle nestanak gospodina Ivana Stambolića.

Smatram, takodje, da je u cilju rasvetljavanja terorističkog akta nad g. Stambolićem, veoma bitno što postoji Odbor za oslobađanje Ivana Stambolića i što koristite ovu vrstu obraćanja. Siguran sam da ćemo zajedno uspjeti da saznamo gde se nalazi naš zajednički prijatelj.

S poštovanjem,

Goran Svilanović
Predsednik Građanskog saveza Srbije

11-88 16:15 UN HCHR FRY
FROM: 2214:4122 15 88 66 66

11-88 16:12 TO: 2214:4122 15 88 66 66
UN HCHR FRY

NATIONS UNIES
HAUT COMMISSARIAT AUX DROITS DE L'HOMME

UNITED NATIONS
HIGH COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS

11-88 16:15 UN HCHR FRY
FROM: 2214:4122 15 88 66 66
UN HCHR FRY

11-88 16:15 UN HCHR FRY
FROM: 2214:4122 15 88 66 66
UN HCHR FRY

7 November 2009

Excellency,

I write to convey my continuing deep concern at the unsolved disappearance of former Serbian President Mr. Ivan Stambolić. As you know, Mr. Stambolić's whereabouts have been unknown since 25 August when he was last seen jogging on a street in Belgrade. Our Office in the Federal Republic of Yugoslavia, in addition to many other concerned parties nationally and internationally, has consistently appealed for the Yugoslav authorities to take all steps necessary to ensure Mr. Stambolić's well-being and clarify his whereabouts.

I would like to take this opportunity to appeal again for your urgent attention to this matter and express, again, Excellency, my personal appreciation for our ongoing cooperation.

Accept, Excellency, the assurances of my highest consideration.

Mary Robinson

Mary Robinson
High Commissioner for Human Rights

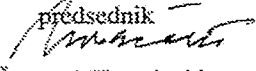
H.E. Mr. Vojislav Kostunica
President of the Federal Republic of
Yugoslavia
Belgrade

odbor za oslobađanje ivana stambolića * beograd
bircaninova 21 * tel. 681-422 * e-mail ozois@yahoo.com

O V L A Š Ć E N J E

Ovim se ovlašćuje g. **RAJKO BOBOT**, iz Podgorice, da može u ime Odbora za oslobađanje Ivana Stambolića organizovati i realizovati u Crnoj Gori "Kampanju za Ivana" koja ima za cilj da zatraži podršku svih građana u akciji za pronalaženje i oslobađanje Ivana Stambolića, bivšeg Predsednika Predsedništva Srbije, koji je otet 25. avgusta 2000. godine.

U Beogradu, 7. novembra 2000.

Za Odbor,
predsednik

Živorad Kovačević

Република Србија
МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

Кабинет Министра

01 Број: 3566/2000-1

08.11.2000. године

ЛИЧНО

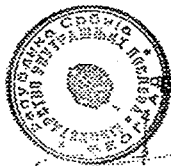
ОДБОР ЗА ОСЛОБАЂАЊЕ ИВАНА СТАМБОЛИЋА

Бирчанинова бр. 21

БЕОГРАД

Поштовани господине Ковачевићу, примио сам Ваше писмо и обавештавам Вас да сам на првом Колегијуму поставио питање нестанка господина Стамболића и затражио да се појачају активности у циљу његовог проналажења.

С' поштовањем,

МИНИСТАР
Божо Прелевић

Center for Cultural Decontamination

From: Jon Olav Bjergene <j-olavbj@online.no>
To: <czkd@eunet.yu>
Sent: Monday, 13 November, 2000 22:55
Subject: Case - Ivan Stambolic; I demand all efforts being done to find Ivan Stambolic

APPEAL FROM THE COMMITTEE FOR THE RELEASE OF IVAN STAMBOLIC

It has been already five weeks since Ivan Stambolic, the most prominent person of the pre-Milosevic Serbia, disappeared in broad daylight and in the middle of Belgrade, near his own apartment. And it is still unknown who arrested or kidnapped him, or whether he is still even alive. The thorough investigation, which was promised by the authorities, was not followed by any announcement, which raises basic suspicion that a serious investigation was ever launched.

The disappearance of Ivan Stambolic has in recent weeks been less and less commented on both by the international public and prominent individuals from the neighbouring countries, Europe and the world, and by domestic individuals and non-governmental media. Also, state-controlled media, top government officials, among whom are his former political associates and friends, have not said a word either to the public or to his family. All of this supports the assumption that the investigation does not reveal any evidence, because those evidence are under the state protection, and that the disappearance of Ivan Stambolic is an act of state terror and a part of the growing number of political crimes.

All citizens are equal before the law, but Ivan Stambolic, as former President of Serbia, is not the same as any other citizen. Even if his disappearance had no political background, it would bear political significance. Therefore, the attitude toward his fate has the same meaning.

That is why the silence of the officials and politicians has all characteristics of a accomplice in a revengeful action against a political opponent. Not only have they embarked on an unacceptable inactivity, but have even allowed themselves to comment his misfortune in a most cynical and vulgar manner. We especially emphasise that their responsibility does not end with any possible change in or termination of their present functions and mandates.

We must not allow that recent turbulent political events make anyone forget the personal fate of Ivan Stambolic and the deplorable truth that individuals can disappear in broad daylight with the authorities doing less than nothing, not even making an official statement. We energetically demand that state and political institutions urgently inform the public about the course and results of the investigation, and offer evidence that they have been undertaking everything they can and everything they are duty-bound to undertake, so that Ivan Stambolic can as soon as possible return, sound and alive, to his family and to his social and business duties.

We call on everyone, both those who respect Ivan Stambolic and those who do not have a high opinion about him, including his political opponents, to join us in publicly showing our disgust at this horrible act, in raising protest against the inertia and cynicism of the authorities, and in demanding that the state institutions finally start to carry out their duties.

(If you share our feelings, put your signature below this appeal to the public. Citizens and institutions can do so by telephone +381 11 681422 or by e-mail).

Committee for the Liberation of Ivan Stambolic
International Helsinki Federation for Human Rights
Wickenburggasse 14/7 A-1080 Vienna
Tel. +43-1-408 88 22
Fax: +43-1-408 88 22 ext. 50

14-11-2000

Delegatima Kongresa Socijalističke partije Srbije

Pozivamo vas da se, kao predstavnici partije na vlasti u vreme otmice Ivana Stambolića, bivšeg predsednika SR Srbije, izjasnite o ovom slučaju koji je uznemiro javnost. Inače, svojim ćutanjem preuzimate odgovornost i postajete saučesnici.

Odbor za oslobađanje Ivana Stambolića

ПОТВРДА
О ПРИЈЕМУ ТЕЛЕГРАМА

Пошилалац:

а) адреса _____

Одредиште: _____

Број телеграма, број речи _____ 6679

Посебна услуга _____ 59/ 56

URGENT, RP *0

Час и минут пријема _____ *0 1Y 1XM

Наплаћено TC, TF, TLX, POSTON

KUP SR, TO, BANE

*9,34

11172/BEOGRAD 30

(Потпис РПТ радника)

*9,34 3101

Обр. Тг 4 (Дим. 105 x 145)

Штампа: РЈ за издатну делатност ППТ савезања „Србија“ - Београд

Odbor za oslobađanje Ivana Stambolića * Beograd
Birčaninova 21 * tel/fax. 681-422* e-mail ozois@yahoo.com

Beograd, 23.11.2000.

Gospodin
dr Vojislav Koštunica
Predsednik SR Jugoslavije
B e o g r a d

Poštovani gospodine Predsedniče,

pre mesec i po dana obratili smo Vam se sa molbom, da na osnovu svojih ustavnih i zakonskih ovlašćenja, ali i svojim nespornim moralnim i političkim autoritetom, preduzmete korake da nadležni državni organi počnu da rade ono što im je dužnost, da podnesu detaljan izveštaj o svojim saznanjima i rezultatima istrage koju su eventualno preduzeli, kao i o tome šta će učiniti da se Ivan Stambolić pronadje i oslobodi.

Vi ste mi odgovorili da ćete pozvati odgovorne rukovodioce bezbednosti i zatražiti izveštaj od njih, a onda ste me, nakon sastanka sa njima, obavestili da Vam je rečeno da nadležne službe nemaju nikakve veze sa ovom otmicom i da ne znaju ništa, ali su uputili da se odgovor traži od ministra unutrašnjih poslova Crne Gore Vukašina Maraša i predsednika vlade Republike Srpske Milorada Dodika. Ja sam Vam napomenuo da je to nastavak iste linije prebacivanja odgovornosti na nekog drugog, koju je lansirao bivši Predsednik SRJ Slobodan Milošević, kad je u odgovoru na intervenciju Kire Gligorova rekao 'da su granice blizu' i istovetne dezinformacije koju su mediji pod kontrolom režima objavili pet dana nakon otmice da se radi o prljavim Stambolićevim poslovima sa Crnom Gorom i Republikom Srpskom.

O Vašoj intervenciji obavestili smo javnost.

Od drugih kojima smo se obratili, Predsednik Srbije Milan Milutinović i tadašnji ministar unutrašnjih poslova Vojko Stojiljković nisu odgovorili na naše pismo, a generali Pavković i Ojdanić su napisali da se Stambolić ne nalazi ni u jednom od vojnih zatvora.

Obratili smo se i liderima Demokratske opozicije Srbije. Odgovorili su nam Goran Svilanović i Vladeta Janković.

Odbor je odmah po otmici uputio javni apel i protest koji je potpisalo na hiljade gradjana, poznatih i nepoznatih, iz zemlje i inostranstva. Vama se svojevremeno obratio i Jirži Dinstbir, specijalni izvestilac UN za ljudska prava na teritoriji bivše Jugoslavije, a juče i Meri Robinson, visoki komesar UN za ljudska prava.

Odbor je takodje uputio javni poziv svima onima koji su učestvovali u otmici Ivana Stambolića ili bilo šta znaju o tome da nam se jave i pomognu da se Stambolić pronadje i oslobodi. Mnogi su, pod imenom ili anonimno, telefonirali i ukazivali na tragove, a mi smo o svemu obavještavali Okružno javno tužilaštvo u Beogradu, MUP Srbije i SUP Beograda, Nažalost, sve bez rezultata.

Petog novembra održan je u Beogradu veliki protestni skup, na kome su govorile mnoge istaknute ličnosti naše kulture, nauke i javnog života. Tog dana je započela 'Kampanja za Ivana' putem velikih plakata 'Gde je ovaj čovek' i 'Jedan od nas je nestao!' koji lepe pripadnici 'Otpora', zatim radio poruka i TV spotova koje svakodnevno emituje preko sto radio i TV stanica u Srbiji, deljenja dosijea o slučaju Stambolić, snimanja posebnih emisija posvećenih ovom slučaju itd. Veliki broj ljudi se svakodnevno javlja Odboru, ali više u želji da pomognu i izraze solidarnost, nego šta upućuju na neki relevantni trag.

Predstavnici Odbora posetili su ministre pravde i unutrašnjih poslova u Vladi Srbije i saveznog ministra unutrašnjih poslova Zorana Živkovića. Mogli smo samo da konstatujemo njihovu apsolutnu nemoć da bilo šta efikasno učine. Ministar Živković je, u skladu sa svojim ograničenim nadležnostima, uputio pismo ministrima unutrašnjih poslova Crne Gore, BiH i Republike Srpske, tražeći od njih informaciju i saradnju.

Gospodine Predsedniče, ponovo se obraćamo Vama, prvom čoveku ove zemlje, jer smo naišli na zid odbijanja, ćutanja ili nemoći. Javnost i dalje ne zna da li je preduzeta ikakva istraga, da li se na tome i dalje radi i kakvi su dosadašnji rezultati. Ne možemo se nikako pomiriti sa odgovorima nadležnih da oni ne znaju ništa i da ne stoje iza toga. Zašto bismo im verovali na reč? Javnost ima pravo da zna šta su uradili i šta rade da se jedan čovek pronadje i oslobodi, a krivci privedu pred lice pravde. Zato Vas molimo još jednom da zatražite izveštaj od državnih organa – pravosudja, policije i, posebno, državne i javne bezbednosti – da Vama, Vladi Srbije i javnosti odmah podnesu jasan i podroban izveštaj o ovom slučaju. Naš Odbor je ipak samo grupa građana, grupa za pritisak, koja jedino može da alarmira javnost da ne dozvoli da ovaj drastičan slučaj gaženja ljudskih prava ode pod tepih ili na marginu u senci krupnih događanja u našoj zemlji. Zato nam je potrebna Vaša pomoć. Slavko Ćuruvija je ubije, Miroslav Filipović i Flora Brovinja su oslobođeni, Nebojša Simeunović je nestao, a Ivan Stambolić je pre tri meseca, usred dana, na javnom mestu, otet i od onda se niti zna što o njemu niti ima bilo kakvih vidljivih napora državnih organa da se on pronadje, oslobodi i vrati svojoj porodici.

Najvažnije je da se Ivan Stambolić oslobodi, ali je ne manje važno da se tako nešto u zemlji Srbije nikada više ne dogodi.

Mi nećemo odustati od naših zahteva; na to ni mi ni država nemamo pravo.

Iako nove vlasti ne snose odgovornost za nestanak Ivana Stambolića, to ih ne oslobadja obaveze da preuzmu odgovornost da se ovaj slučaj što pre rasvetli i Ivan Stambolić oslobodi.

Očekujući Vašu reakciju, ostajemo s poštovanjem,

Odbor za oslobađanje Ivana Stambolića

Živorad Kovačević, predsjednik

Nikola Barović

Dragiša Djurić

Biljana Kajganić

Radomir Konstatinović

Biljana Kovačević-Vučo

Veran Matić

Gradimir Nalić

Aleksandar Nenadović

Latinka Perović

Desa Pešić

Vesna Pešić

Branka Prpa

Grujica Spasović

Radoje Stefanović

Gordana Suša

Ljuba Tadić

Mirko Tepavac

odbor za oslobađanje ivana stambolića * beograd * birčaninova 21 * tel. 681-422 * e-mail
ozuix@yahoo.com

SAVEZ VOJVODANSKIH MAĐARA

Jožef Kasa, predsednik

Beograd, 8. decembar 2000.

Poštovani g. Kasa,

Prošlo je više od tri meseca od kako je otet Ivan Stambolić, bivši Predsednik Predsedništva Srbije.

Odbor za oslobađanje Ivana Stambolića obratio se početkom septembra domaćoj i inostranoj javnosti tražeći podršku zahtevu da vlasti već jednom preduzmu ozbiljnu istragu. Na hiljade naših građana i poznatih ličnosti iz sveta pridružilo se apelu Odbora.

Odbor se obratio pismom i predsedniku Srbije Milanu Milutinoviću i ministru unutrašnjih poslova Srbije Vlajku Stojiljkoviću, saveznom ministru odbrane generalu Ojdaniću, načelniku Generalštaba generalu Pavkoviću i načelniku SDB generalu Radetu Markoviću. Odgovorili su jedino generali Ojdanić i Pavković.

Odbor je pisao i predsedniku SRJ dr Vojislavu Koštunici. Predsednik Koštunica je obećao da će učiniti sve što je u njegovoj moći da se dođe do informacija i preduzme energična istraga. Nedavno smo se ponovo obratili predsedniku Koštunici sa molbom da zatraži izveštaj od državnih organa – pravosuđa, policije i, posebno, državne i javne bezbednosti - da njemu, Vladi Srbije i javnosti odmah podnesu jasan i podroban izveštaj o ovom slučaju.

Predstavnici Odbora posetili su koministre pravde i unutrašnjih poslova u Vladi Srbije i saveznog ministra unutrašnjih poslova Zorana Živkovića. Mogli smo samo da konstatujemo njihovu apsolutnu nemoć da bilo šta efikasno učine. Ministar Živković je, u skladu sa svojim ograničenim nadležnostima, uputio pismo ministrima unutrašnjih poslova Crne Gore, BiH i Republike Srpske, tražeći od njih informaciju i saradnju.

Petog novembra održan je u Beogradu veliki protestni skup, na kome su govorile mnoge istaknute ličnosti naše kulture, nauke i javnog života. Tog dana je započela "Kampanja za Ivana" putem velikih plakata "Gde je ovaj čovek?" i "Jedan od nas je nestao!" koje lepe pripadnici "Otpora", zatim radio poruka i TV spotova koje

svakodnevno emituje preko sto radio i TV stanica u Srbiji, deljenja dosijea o slučaju Stambolić, snimanja posebnih emisija posvećenih ovom slučaju itd.

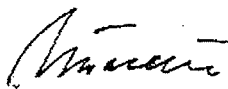
U međuvremenu, stalno nam pristižu informacije o tome da je Ivan Stambolić živ i da se nalazi u nekom od mnogih objekata, legalnih ili nelegalnih, kojima upravljaju Ministarstvo pravde Srbije, Ministarstvo unutrašnjih poslova ili Vojska Jugoslavije. Nažalost, nijedna od njih nije mogla biti potvrđena. Odbor je o svim tim informacijama obavestio Okružno javno tužilaštvo u Beogradu, MUP Srbije i SUP Beograda tražeći hitnu proveru.

Sve u svemu, Odbor je naišao na zid odbijanja, ćutanja ili nemoći. Javnost i dalje ne zna da li je preduzeta ikakva istraga, da li se na tome i dalje radi i kakvi su dosadašnji rezultati. Ne možemo se nikako pomiriti sa odgovorima nadležnih da oni ne znaju ništa i da ne stoje iza toga. Zašto bismo im verovali na reč? Javnost ima pravo da zna šta su uradili i šta rade da se jedan čovek pronađe i oslobodi, a krivci privedu pred lice pravde.

Odbor za oslobađanje Ivana Stambolića obraća se i Vama sa molbom da pomognete da nadležni državni organi počnu da rade ono što im je dužnost, da podnesu detaljan izveštaj o svojim saznanjima i rezultatima istrage koju su eventualno preduzeli, kao i o tome šta će učiniti da se Ivan Stambolić pronađe. Mi smo svesni toga da u ovom trenutku oni koji su pobedili na izborima nemaju kontrolu nad radom organa pravosuđa, policije i državne bezbednosti, ali mislimo da svojim političkim uticajem, u kontaktima sa predstavnicima stare vlasti i u svojim javnim nastupima, možete pomoći da ovo bezakonje ne ode na marginu u danima krupnih promena i da se učini sve da se Ivan Stambolić vrati svojoj supruzi i deci. U meri u kojoj preuzimate poluge vlasti, Vaša uloga može biti delotvornija i odgovornost veća.

Iako nove vlasti ne snose odgovornost za nestanak Ivana Stambolića, to ih ne oslobađa obaveze da preuzmu odgovornost da se ovaj slučaj što pre rasvetli i Ivan Stambolić oslobodi.

Očekujući Vašu reakciju, ostajemo, s poštovanjem,

Živorad Kovačević
predsednik Odbora

Prilozi: apel Odbora, poziv javnosti
i spisak članova Odbora

* Pismo iste sadržine poslato je i Draganu Veselinovu, predsedniku Koalicije Vojvodina, Rasimu Ljajiću, predsedniku Koalicije Sandžak, Miletu Isakovu, predsedniku Reformske demokratske stranke Vojvodine, Nenadu Čanku, predsedniku Lige socijaldemokrata Vojvodine i Branislavu Kovačeviću, predsedniku Koalicije Šumadija.

САВЕЗНА РЕПУБЛИКА ЈУГОСЛАВИЈА

ПРЕДСЕДНИК РЕПУБЛИКЕ

Број 111-08-02/2000-88.12.

2000. године

БЕОГРАД

Поштована господо,

Не само као председник СРЈ већ као обичан човек и грађанин дубоко саосећам са свима којима је неко близак и драг нестao. Сигуран сам да нема речи којима се ваљано може описати патња кроз коју пролазе породица и пријатељи. Извесно је и да на нормализацију и стабилизацију политичких прилика и укупног живота у земљу веома негативно утичу овакви случајеви нестанка бивших функционера који јесу припадали комунистичким властима, али су се у неком тренутку сукобили са Слободаном Милошевићем као носиоцем последњег ауторитарног режима у нас. Обећавам вам да ћу, у мери коју ми Устав допушта, заложити свој ауторитет за расветљавање случаја Ивана Стамболића.

С поштовањем,

Војислав Коштуница

JAVNI SKUPNOVI

Protestna tribina 31. avgusta 2000.

NEBOJŠA SPAJIC: Kao što znate, povod ovog okupljanja je protest, odnosno Protestna tribina, povodom nestanka Ivana Stambolića. Protestnu tribinu organizovala je Socijaldemokratska unija. Ja vas molim, pre svega, za pažnju tokom ove Tribine, potom vas molim da pogasite mobilne telefone i pejdžere, jer pored toga što je u pitanju Tribina i što je sva publika dobrodošla, tu su i novinari, snimatelji...

Sa vama su danas, za sada, Žarko Korać, predsednik Socijaldemokratske unije i profesor Univerziteta, Nataša Kandić, direktor Fonda za humanitarno pravo, i Vojin Dimitrijević, direktor Beogradskog centra za ljudska prava. Očekujemo advokata porodice Stambolić Nikolu Barovića, a gospodin Petar Luković, koji je bio najavljen, objektivno je sprečen da dođe. To je sve što sam imao da kažem za uvod, i odmah dajem reč profesoru Žarku Koraću.

ŽARKO KORAC: Ja bih želeo, pre nego što nešto kažem, da se izvinim u ime Petra Lukovića. On je bolestan, ima visoku temperaturu i izvinjava se svima vama što ne može da dođe. Dakle, razlog je isključivo njegova bolest i ništa drugo.

Mi smo ovu Tribinu zakazali da bismo se, posle sramne ćutnje od pet dana, oglasili u ime stotina hiljada i miliona ljudi ove zemlje koji su zabrinuti zbog kidnapovanja Ivana Stambolića, koje je, za razliku od mnogih drugih, koja su bar bila obelodanjena, prećutano od strane državnih medija a juče, kada se u dva režimska lista pojavio komentar kao napisan jednom rukom, insinuira se da se ovde radi o nekoj prljavoj finansijskoj aferi. Dakle, priprema se teren za mogući rasplet ove priče.

Kao što znate, mi živimo u zemlji u kojoj je režim došao na vlast nasiljem, u jednom populističkom talasu gde je gazio sve pred sobom, i koji je posle toga provocirao i poveo ratove sa nebrojenim žrtvama i, konačno, živimo u zemlji gde je taj režim sebe stavio na probu na izborima koji dolaze i, kako on sam oseća, nema nikakve šanse da na tim izborima pobedi. Drugim rečima, ovde se ne radi samo o nasilju koje je u srži ovog režima nego se radi o nasilju koje ima funkciju da mu omogući eventualni opstanak na vlasti. Dakle, eventualno zastrašivanje ljudi, i eventualnu apstinenciju na izborima, i čak eventualni glas za opstanak režima ljudi koji su uplašeni za vlastiti život.

Kao što znate, Ivan Stambolić i formalno i simbolički označava početak

uspona Slobodana Miloševića i njegove politike. Očigledno je sam režim smatrao da Ivan Stambolić ima veći simbolički i stvarni značaj nego što je, možda, naš prijatelj to sam za sebe mislio. Ivan Stambolić je proteklih meseci, kao i ranijih godina, bio vrlo aktivan kritičar politike režima, vrlo mnogo je gostovao po nezavisnim medijima širom Srbije, uključujući i Sandžak, i čini mi se da je neko u režimu, ovako nesiguran i uplašen za to kako će proći izbori, pomislio da preko njega treba poslati poruku svima da se čuvaju šta govore, da ne govore kritički o režimu, i da pokuša da zastraši sve one koji u ljudima koji kritički govore vide vesnike jedne nove Srbije. Sa nama sedi Nataša Kandić, koja je takođe izložena pretnjama i šikani Vojske Jugoslavije. Dakle, razne državne institucije su se upregle da, preko pojedinaca koji su pažljivo izabrani, zastrašuju građane Srbije. Nikakvih drugih motiva za ovu otmicu, za ovo kidnapovanje, nema nego političkih. Sve drugo su obične laži i prevare. Ivan Stambolić je kidnapovan isključivo kao politička ličnost, što je on u suštini i bio, iako nikada nije bio vezan ni za jednu opozicionu stranku. On je bio potpuno samostalna ličnost, i sve što je govorio govorio je isključivo u svoje vlastito ime. Međutim, izgleda da takvi ljudi režimu najviše smetaju i da režim smatra da upravo sa ovakvim govorom počinje osveščivanje ljudi jer ono na čemu ovaj režim još samo počiva, to je medijski teror i sada je, naravno, potpuno jasno, i svaki drugi teror unutar zemlje.

Ja moram da kažem i da dodam da se ovde radi o jednoj ličnoj drami. Ne smete zaboraviti da se ovde radi o jednom čoveku, o njegovom životu, o njegovoj sudbini, i da se radi o njegovoj porodici, o ljudima koji ga vole i koji su mu prijatelji. Iza svake ovakve priče postoji jedna stvarna ljudska drama i ne bi trebalo da, govoreći o politici, zaboravimo da je jedan nevin čovek u kandžama onih koji misle da je gubitak vlasti jednak gubitku života, onih koji misle da je položiti račune posle svih ovih ratova i nesreća, i posle zločina, ravno gubitku svake budućnosti.

Dakle, za režim u zemlji u kojoj živimo, ovi izbori nisu izbori - oni, izgleda, smatraju da je ovo pitanje njihovog opstanka. Mi se duboko nadamo i sigurni smo da ima jako mnogo ljudi u samom režimu koji znaju da to nije tačno, da se ovde radi samo o grupi na vrhu vlasti koja je, očigledno, sada je to jasnije, spremna na sve da bi osigurala svoju pobjedu na izborima. Oni potpuno svesno stvaraju jednu atmosferu u društvu - ne samo straha nego i beznađa. Čitajte bilo koji komentar, videćete kako se vešto stvara atmosfera da se ništa ne može promeniti. Vi ste videli da je Srbija u istraživanjima javnog mnjenja, koja vrše ozbiljne agencije i stručni ljudi, ima jedan podatak koji je jedinstven, za Ginisovu knjigu rekorda - mislim da ne postoji nijedna zemlja u svetu u kojoj ćete to dobiti - a taj podatak glasi ovako: Velika većina građana veruje da će pobediti na izborima, da ima prednost; isto tako najveći broj građana veruje da režim to neće da prizna. To, valjda, govori o tome šta je shvatanje demokratije za ovaj režim. Većina podrške u narodu i većina glaso-

va, ne znači i da će se pobediti.

I hoću na kraju da kažem - ako je neko želeo da nas zastraši kidnapovanjem Ivana Stambolića, grdno je pogrešio. Srbija je velika, ali je Srbija i mala i u Srbiji se sve zna i sve se pre ili posle dozna. Ljudi koji su ovo uradili treba da znaju da će jednoga dana imati imena i prezimena, ako ih već nemaju, poznata; i treba da znaju da dođe dan kad svako snosi posledice za sve što je uradio, naravno - sudske, one koje demokratija nudi. Evo ja lično, u svoje ime i u ime svoje stranke, pozivam ljude koji su ovo uradili neposredno da se dobro zamisle nad time i da postave pitanje sebi, da li režim koji ih je u ovo gurnuo i ljudi koji stoje iza svega ovoga mogu da im garantuju sigurnost i bezbednost jednoga dana kada se sve bude promenilo. Život jednog čoveka, život svakog čoveka, vredniji je od bilo koje politike i život nijednog čoveka nije zaslužio da na ovakav način bude poništen, ukaljan. Dakle, da se kidnapuje, da se onda ostane bez odgovora šta je njegova sudbina i gde se on nalazi.

Upravo ovih pet dana tišine režimskih medija, režima u celini, da bilo šta kažu jeste najstrašnija optužnica na račun ovoga režima. To pokazuje da je u jednom centru, sa jednog mesta tako odlučeno, i to pokazuje da neko ima snažne razloge da zataškava ovo što se desilo. Varaju se. Danas se Srbija menja, počela je da se menja i to više neće prestati. I oni koji ovakvim očajničkim, gnusnim, odvratnim potezom misle da će nas zastrašiti i sprečiti samo se varaju. Oni će postići samo jedno - da sve to bude mnogo teže za njih same kada se Srbija uskoro promeni. Drugim rečima, mi koji smo ovde, znamo da stojimo u ime stotina hiljada Beograđana i miliona ljudi u Srbiji koji ne žele da žive u zemlji u kojoj je moguće kidnapovati njenog bivšeg predsednika, šefa države, i da se pet dana o tome ne govori; da možemo da živimo u zemlji u kojoj se policija ne oglasi sedam dana i ne kaže jasno da se sprovodi istraga, a kamoli da svakog dana ima konferenciju za štampu i da nas obavesti dokle je stigla istraga o ovom kidnapovanju. Mnogo je bilo mrtvih u ovoj zemlji, mnogo je bilo nesreće. I za sam kraj: bilo je ovakvih kidnapovanja o kojima javnost nije obaveštena; ti ljudi su morali posle torture da potpisuju izjave da o tome neće govoriti. Ali Ivan Stambolić je suviše veliko ime i suviše dragocen istorijski svedok, da bi njemu mogli da ponude potpisivanje izjave da neće govoriti o tome šta mu se desilo.

Dakle, mi se nadamo i smatramo da je Ivan Stambolić živ, u rukama ljudi koji su uterani u ovo, mi te ljude pozivamo da dobro razmisle o tome šta rade, i tražimo od njih da puste Ivana Stambolića u ime one Srbije koja je pred nama, i one Srbije koja je poništena rušenjem Ivana Stambolića sa vlasti, i one Srbije koja će se tek vratiti - hteo to neko ili ne hteo.

NATAŠA KANDIĆ: Bilo koja otmica u ovom trenutku, bilo koje hapšenje neke javne ličnosti, bilo koji drugi događaj koji ukazuje na protivpravno ponašanje policije ili na nezakonito ponašanje državnih organa, može samo da znači to da režim upotrebljava sva sredstva kako bi zadržao svoju moć, a u ta

sredstva znači spada sve: otimica i sve drugo što nam se dnevno događa. A dnevno se događaju užasne stvari i nikada, čini mi se, nije režim bio toliko efikasan kao sada kada je na nekom kraju. Mi imamo dnevno desetine i desetine hapšenja, pre svega mladih ljudi; mi imamo izbornu kampanju koja više podseća na situaciju u kojoj je organizovan lov na neistomišljenike i političke protivnike režima. Ivan Stambolić je jedan od vrlo jakih političkih protivnika režima. On je jedan od političara koji je dobrodošao svuda, bilo da je reč o Bošni, Hrvatskoj, Crnoj Gori, Makedoniji i Sloveniji. On je ostao Ivan Stambolić, političar kojem je stalo do svakog čoveka, građanina na teritoriji bivše Jugoslavije. On je političar koji je imao onu neviđenu ljudsku snagu, ljubav i sposobnost da pokaže da voli sve ljude i da je užasnut time što on nije uspeo da njegova politička opcija prevlada u Srbiji. Osećao se, nekako, direktno odgovornim zbog toga - svuda je išao, išao je i u Sarajevo kada je bilo opkoljeno sa Pala, kada je gađano. Ponekad, to je bilo vrlo komplikovano. Ali on je svuda i na svakom mestu imao jednaku toplinu i jednak odnos prema svim ljudima. Malo je takvih političara kao što je Ivan Stambolić.

A cilj režima u ovom trenutku jeste da pokaže i da uveri zapravo građane da ne treba ni da izađu na glasanje, da zapravo treba da daju javnu podršku režimu, da zapravo - neka ostane taj režim kako ne bi svi nestali, i kako ne bismo bili svi zatvoreni, kako ne bismo zapravo bili proterani na način da ne smemo da progovorimo reč. To je poruka režima, i meni se čini, da u ovom trenutku oni jesu efikasni. Kada idete Srbijom, kada se nađete u mnogim malim mestima u Srbiji, onda se vidi, u stvari, da i tu obični ljudi vide šta se radi. Postoji otpor mladih ljudi koji neće na to da pristanu. Nikada se nije dogodilo kod nas da imamo to jedno jako političko javno mnjenje. Kada sam u Pirotu, kada sam u Leskovcu, u Pančevu, i na raznim drugim mestima, uvek sam iznova ohrabrena koliko se nešto definitivno promenilo. Zamislite neko malo mesto, neko selo, gde se govori o Miroslavu Filipoviću, gde se govori o Ivanu Stamboliću, i to se govori na jedan vrlo ozbiljan politički način. To pokazuje da se ovde definitivno nešto promenilo i da mladi koji organizuju te tribine koje se tiču veoma ozbiljnih događaja, čiji smo svi mi svedoci, pokazuje da nema povratka, da su neke stvari pomerene, i ma koliko bilo otmica, suđenja, hapšenja, batinanja, kraj svemu tome je blizu.

I ma koliko vlast pokušavala da pokaže da preduzima nekakve institucionalne akcije, kao što je politička akcija pretraživanja terena, to je sve jedno simuliranje, da bi se još više zastrašilo građanstvo, da se pokaže da je ovde, eto, stvoren jedan kaos koji ne može da se savlada i koji ne mogu da kontrolišu ni državni organi. Događaju se otmice, ovde postoje neki teroristi, postoje neki plaćenici, postoje neki službenici CIA i nekih obaveštajnih službi. Oni prave taj kaos, sve što se dogodi, oni to prave i nasuprot tolikom broju neprijatelja i terorista, čak ni policija, kao državna institucija, nije u stanju da obavlja svoj posao, nije u stanju da razreši pitanje nestanka Ivana Stambolića zato

što je sve zapravo pokriveno akcijama neprijateljskog Zapada i raznih obaveštajnih službi. To je poruka građanstvu: nemojte glasati za njih, glasajte za nas zato što smo mi jedini koji smo odbranili zemlju od okupacije prošle godine, odbranićemo je i od tih raznih obaveštajnih službi, i njihovih plaćenika. I ovoga puta, i onda će sve biti u redu. To je taj znak, to je ta poruka, ali nasuprot tome stoji, što se meni čini najvažnije - probuđeno građanstvo, pre svega ti mladi ljudi koje više niko ne može zaustaviti. Mogu da ih nazivaju teroristima, plaćenicima, izdajnicima, ali njihovu misao i njihovo interesovanje za ono što se događa ovde, niko ne može da zaustavi i da ih zatvori toliko da se ništa više ne pomera. I u to ime da se otmica Ivana Stambolića tiče ne samo ljudi koji ga pamte kao velikog političara, kao političara koji je u jednom trenutku imao snage i da ukaže na opasnost koja dolazi sa drugom politikom; da postoje, znači, hiljade i hiljade mladih, od gradova preko sela, koji govore na isti način, na koji mi danas govorimo o Ivanu Stamboliću, koji govore isto ovo. Mislim da je to značajno, i da to znači da ovde stvari konačno idu napred, ma koliko oni pokušavali da nas uvere da ne smemo napred jer će se svašta dogoditi.

VOJIN DIMITRIJEVIĆ: U nedostatku činjenica, mi smo prinuđeni da nagađamo, i ja bih rekao da improvizujemo. Da nisam u slučaju Nataše Kandić od vojnog glasnogovornika čuo da je improvizacija krivično delo. Jer, čitao sam u novinama da se taj gospodin Radišić sprema da tuži, da krivično goni Natašu Kandić jer improvizuje. Ako pogledate taj broj reči, suvislih i nesuvislih, koji je tom prilikom upotrebljen, znaćete o čemu se radi. To nije bez veze sa ovom temom. Ja bih, slučajno čuvši od Žarka Koraća da je ovde trebalo da govori i Špiro Galović, i žao mi je što nije došao, ja se sećam kada su mnogi oduševljeno gledali obračun sa Ivanom Stambolićem na Osmoj sednici, i kada su počeli da stižu zlokobni telegrami podrške vrlo primitivnog rasističkog i nacionalističkog sadržaja, Špiro je ustao i rekao: "Je l' vi vidite koga mi ovde zazivamo?" To je bila jedna vrlo važna rečenica na koju se, u onoj euforiji da dolazi spasilac, malo ko obazirao.

Neke stvari - nesreća srpskog naroda nije jedinstvena. Nismo mi jedini nesrećnici na svetu, i to nam često služi kao alibi - da smo posebno nesrećan narod; nesreća je otprilike uvek ista. Ovim zbivanjima od famozne Osme sednice moglo se primetiti, ko je to hteo da gleda, da to ide jednim redom, da će katalog tih stvari da se desi isto onako kako se dešavao u Latinskoj Americi, isto onako kako se dešavao u zemljama Azije, isto tako kako se nekada dešavao u evropskim zemljama. Umesto sreće, sećate se kampanje 1990. godine i Mile Štule, je l' da, da je zapravo opozicija želela rat, a vlast je pobedila na paroli mira. Umesto mira dobili smo jedan rat, pa drugi rat, pa treći rat, pa četvrti rat. Umesto prosperiteta - o tome neću da govorim - dobili smo ovo što imamo; umesto slobode, dobili smo niz hapšenja, dobili smo situaciju gde je policija toliko brutalna da ako vas pet sati drže u policiji a ne tuku, onda se izlazi s

onom fantastičnom rečenicom: "Bili su korektni". Je l' da? A što su nekome pojeli osam sati života, to je neka vrsta korektnosti. Onda smo došli dotle da se sloboda izražavanja svede ni na šta, i da Miroslav Filipović za javnu delatnost dobija jedan deo kazne za špijunažu. Koji to špijun javno saopštava nešto što je saznao opet u javnim glasilima, a onda opet u onom sećanju na ranija vremena, kaznu za jedno sumanuto krivično delo, a to je izazivanje uznemirenja javnosti zbog širenja lažnih vesti, što smo mislili u lažnom uverenju da je kod nas taj sistem pokopan, da je to pokopano kod nas. Sada, u nizu tih, kako bih rekao, radnji, u nizu tih kršenja osnovnih prava koja karakterišu ovakve sisteme zasnovane na strahu, postoje i takozvani nestanci ljudi. Jer, to je jedan metod do te mere proširen bio u Latinskoj Americi da je obuhvatao hiljade i hiljade ljudi; karakteristično je da se u takvoj situaciji kada neko nestane i nema objašnjenje, država pravi luda. Saznali smo kako je to bilo u Argentini, pošto nigde nije bilo leševa nestalih ljudi, na kraju su neki argentinski vazduhoplovni oficiri priznali da su ti leševi bacani u Atlantski okean da se ne bi videli.

Ja ne želim da vas plašim, ali kretanje u tom pravcu koje se nekad dešava po nekoj čudnoj zakonitosti pojačanja represije jer strah, kao što je Nataša rekla, jer zastrašivanje manje funkcioniše, možemo tako očekivati da će se i kod nas dešavati.

Slučaj Ivana Stambolića, hajde da se trudim da budem najhladnokrvniji pravnik koji neće da kaže ništa o činjenicama ako nije saznao tačno šta je, slučaj je karakterističan po tome što policija čiji je to posao ne kazuje ništa. Navodno treba sačekati - i to sam već čuo od onih koji treba da traže opravdanje za ovakvo ponašanje - da se završi istraga. Kad otvorite novine - gle čuda, i pre završetka istrage neki povlašćeni mediji znaju šta se desilo. I iz nekih izvora, kao što je Žarko Korać rekao, napisanih istim jezikom. A zahtevi drugih medija da od policije nešto čuju se odbijaju u interesu istrage, znači da je to došlo negde i šta, u kom pravcu to ide, to ide u pravcu daljeg, kako bih rekao, omalovažavanja, odnosno objašnjenja nestanka Ivana Stambolića u svetlu nekakvog kriminalnog angažovanja i nekih čudnih veza. I opet čudnih veza, kao da nema sumnjivih poslova svuda, baš u Republici Srpskoj, gde se opet pominje niko drugi nego Dodik itd. Mene taj šablon, koji se ponavlja s Ivanom Stambolićem, a svaki čovek koga nema pet dana zavređuje, ne mora Ivan Stambolić da bude ni politički poznata ličnost, ne mora da bude ni neka ličnost koja iz drugih razloga nije anonimna, svaki nestanak čoveka od četiri-pet dana je predmet rasprave, predmet istrage, i svaki medij bi morao o tome da saopšti. Da se o tome čuti, da policija tobože nešto radi, da ne saopštava ništa, da saopštava samo nekima, jeste znak da smo ušli i u tu sferu zastrašivanja, koja, naravno, pokazuje izvesnu meru panike, jer kod nas je svet s jedne strane oguglao, to je na neki način odbrana mentalnog zdravlja, jer da je nekome te čuvene 1987. godine rečeno da će proći kroz ovoliko ratova sa ovo-

liko žrtava, odbio da poveruje. Da bi ostao čitav mentalno, čovek jednostavno ne misli. Zastravljanje je bilo uspešno: malom dozom straha obični ljudi mogu se sprečiti da budu aktivniji - dovoljno je da izgubi socijalno osiguranje, dovoljno je da mu se smanji plata itd. Međutim, to više ne funkcioniše i slažem se sa ovim što je bilo rečeno, dakle prelazi se na novu fazu. Bira se Ivan Stambolić. Ne treba nagađati dalje zašto je to urađeno. Ali, ponašanje u vezi s tim pokazuje da kod nas, na žalost, na dnevni red dolaze neke stvari na koje ranije nismo nismo ni u najmračnijim snovima pomišljali i da jedini način da se tome energično suprotstavimo jeste korišćenje svih sredstava od kojih zavisi promena u ovoj zemlji, u prvom redu korišćenje izbornog prava, jer očigledno postoji neki razlog zašto je to u ovom trenutku tako zaoštreno i taj razlog je lako utvrditi.

NIKOLA BAROVIĆ: Zanimljivo je primetiti da su izbori ove godine, koji se doživljavaju kao biti ili ne biti - kako to formuliše vlast - biti ili ne biti slobodan, nezavisan itd., da su oni zakazani za 24. septembar, kada se održala i Osmu sednica pre trinaest godina. Činjenica je, takođe, pored ove gde se radi o nekadašnjem predsedniku Srbije, da državni mediji o tome nisu javili pet dana; da se od drugog dana puštaju glasine kojima se ne zna izvor ali koje se i u medijima, čak i u nezavisnim, prenose. Činjenica je da od pre dva dana državni mediji imaju bolji pristup, formalni ili neformalni, policijskim vlastima i saznaju od njih više činjenica nego oni koji bi morali prvi saznati - porodica Ivana Stambolića, pa i ja, kao advokat porodice. Činjenica je da ti mediji već počinju da dele svedoke na dobronamerne i neke druge. Činjenica je da ti mediji ne spore da su svedoci dobro uočljivi, da je na čitav mesec dana pre hapšenja Ivana Stambolića njegova zgrada u kojoj stanuje, pa i njegove komšije, bili opsednuti, kako oni to kažu, nekim mladim momcima, polukratko očišanim, bezočnog ponašanja, arogantnog stila, i to svakog dana od devet ujutru do devet uveče. I oni ih identifikuju kao pripadnike Službe državne bezbednosti. To je valjda ono na šta ukazuju "Novosti" u brežnjev-ljevskom stilu, - ovo je jedina zemlja gde je vampir Brežnjeva još živ a u Moskvi davno mrtav. To je, valjda, ono na šta "Novosti" ukazuju da postoje dobronamerni svedoci koji su dovedeni u konfuziju, jer tamo navodno žive mnogi biznismeni pa ima puno telohranitelja koji ih štite. U toj zgradi u kojoj stanuje Ivan Stambolić nema biznismena, u njegovoj neposrednoj okolini stanuju glavari ovoga režima, u vilama koje su se nekad zvale "Diplomatsko naselje". Tamo živi Kertes, i tamo žive slični njemu. A nije moguće, naravno, da sve komšije pogrešno uoče o kome se radi i da se oni svima pogrešno predstave.

Od dana kada je Ivan Stambolić u jutarnjim časovima 25. avgusta uhapšen, od tada tih momaka, tih telohranitelja, navodno, po "Novostima", nema. U isto vreme, državni mediji koji pet dana nemaju interes ni da objave da je predsednik Srbije nestao, a on jeste predsednik Srbije, i oni znaju da su ga pućem oborili, i da je on još uvek legitimni predsednik Srbije, i to provejava kroz njihovo

ponašanje i zato se oni njega i plaše, oni objavljuju da je to verovatno u vezi s nekim novcem. Oni ne znaju ko je, ali mu već znaju motiv. U to hoće da nas ubede: iako ne znamo ko je, verovatno je novac. Valjda zbog toga što je poslednja dužnost gospodina Stambolića - predsednik JUBMES banke (*Jugoslovenske banke za međunarodnu i ekonomsku saradnju*), jedne uspešne banke, dok je on sa njom rukovodio. Oni takođe hoće da nas ubede da bi oni i brže reagovali - misli se na državu - da, eto, nije porodica tek oko 18 časova javila policiji. Porodica je policiji javila odmah, u podne. Policija je odbila da primi prijavu da je gospodin Stambolić, kako su oni mislili, nestao, odnosno kako sad vidimo da je on uhapšen. Oni nisu hteli da prime prijavu. I na insistiranje Veljka, sina Ivana Stambolića i njegovih prijatelja, policija je, nakon šest sati od prvog javljanja, prihvatila da formalno notira da se nešto dogodilo sa nekadašnjim predsednikom Srbije.

Ono što ostaje, takođe, kao činjenica, to je da širenjem tih glasina i izmišljanjem motiva za one za koje se navodno ne zna ko su, koji su uhapsili Stambolića, nama se takođe šalje poruka da ga oni drže živog i da žele samo njegovu reputaciju, koju on ima, i njegovu legitimnost, koju ima, da dovedu u pitanje. I to se događa upravo u jeku predizborne kampanje. Ovo nije prvi put da neko u predelu Srbije nestane, jeste prvi put da nestane predsednik Srbije, nestajali su i drugi ljudi, neki su držani desetine sati, neki su držani pet dana, neki su držani i desetine dana; postoje i slučajevi kada smo dobroćudnošću aktera u takvim akcijama i saznali kako su se one odvijale. U prvoj polovini devedesetih godina bio je otet nekadašnji potpredsednik Vlade Republike Srpske Krajine Veljko Džakula. Tadašnji predsednik Krajine Martić je, nakon desetak nedelja, u intervjuu NIN-u, sasvim detaljno objasnio da je on zahtevao od Službe državne bezbednosti Srbije da se nekadašnji potpredsednik vlade uhapsi, a ta Služba državne bezbednosti Srbije i sva ostala policija je tvrdila da oni o tome ništa ne znaju. Martić ih je jednostavno "provalio", kako se to kaže, i objasnio kako su oni to sa njim zajednički radili.

Svi elementi koji sada postoje ukazuju, da se radi o hapšenju gospodina Stambolića i da je pitanje političke odluke kada će on biti pušten na slobodu.

ŽARKO KORAĆ: Dragi prijatelji, ja se zahvaljujem što ste došli. Mi smo pripremili jedan apel, ako želite da potpišete, i nadamo se da će ga potpisati i drugi građani. Ja ću vam ga pročitati.

"Pre nekoliko dana misteriozno je nestao Ivan Stambolić, bivši predsednik Predsedništva Srbije. O tome su građani obavešteni samo preko malog broja nezavisnih medija, dok su svi mediji pod kontrolom vlasti ovaj događaj propratili opštom zaverom ćutanja. Zato smo odlučili da uputimo ovaj apel javnosti Srbije i ukažemo na svu ozbiljnost ovog događaja. Duboko smo zabrinuti za sudbinu Ivana Stambolića, još više nas brine to što njegov nestanak direktno podseća na način na koji su razne latinoameričke diktature likvidirale na hiljade svojih protivnika. U zemlji u kojoj je moguće kidnapovati

ljude na ulici, i u kojoj je to praćeno ćutnjom, više niko ne može biti siguran za svoj život. Nestanak Ivana Stambolića je više od jedne lićne tragedije i nesreće njegove porodice i brojnih prijatelja. To je trenutak kada svaki građanin mora da digne svoj glas protiv nasilja koje preti da nas na kraju sve uništi. Zbog toga upućujemo ovaj apel građanima Srbije i pozivamo ih da se na vreme odupru ovom zlu i da daju svoj potpis kao izraz protesta zbog ovog nasilja i kao zahtev da se pronađe oteti Ivan Stambolić i kazne krivci. Time pomažu da se spasi ne samo život Ivana Stambolića već i mnogi drugi životi."

Ja vas molim, napolju će biti mogućnost da to potpišete ako želite, i biće prilike da i drugi građani to potpišu. Još jednom vam hvala što ste svojim prisustvom pokazali, da strah i pretnje u ovoj zemlji više neće proći.

(Stenografske beleške)

Konferencija za štampu
Odbora za oslobađanje Ivana Stambolića
20. oktobra 2000.

JOVAN DESPOTOVIĆ: Dame i gospodo, kolegice i kolege, dobar dan, dobro došli na konferenciju za novinare Odbora za oslobađanje Ivana Stambolića. Molim vas za pažnju i da saslušate prvo šta imaju da vam kažu, povodom delatnosti Odbora za oslobađanje Ivana Stambolića, Živorad Kovačević, u funkciji predsednika Odbora i gospodin Nikola Barović, koji je advokat porodice Stambolić.

ŽIVORAD KOVAČEVIĆ: Dobar dan, ja sam Živorad Kovačević, predsednik Odbora za oslobađanje Ivana Stambolića. Pored mene je Nikola Barović, advokat, član Odbora, zastupnik Ivana Stambolića. Članovi Odbora su: Nikola Barović, Dragiša Đurić, Biljana Kajganić, Radomir Konstantinović, Biljana Kovačević-Vučo, Veran Matić, Gradimir Nalić, Aleksandar Nenadović, Latinka Perović, Desa Pešić, Vesna Pešić, Branka Prpa, Grujica Spasović, Radoje Stefanović, Gordana Suša, Ljuba Tadić i Mirko Tepavac. Oni su prisutni danas ovde, većina njih, ja ću i njih zamoliti da, ako žele, kažu koju reč, a i vi se, razume se, možete njima obratiti.

Mi danas držimo konferenciju za štampu a da za vas nemamo ono što je najvažnije - vest. Prava vest bi bila: Ivan Stambolić je živ; Ivan Stambolić je slobodan; Ivan Stambolić se vratio svojoj porodici. Na žalost, to nije tako. Tu vest nismo u stanju da pružimo. Odbor za oslobađanje Ivana Stambolića je osnovan sa idejom da se učini sve da drugi događaji ne gurnu na marginu jedno neviđeno bezakonje. Nažalost, proteklo je skoro dva meseca od kako je u po bela dana, na javnom mestu, otet jedan čovek, uz to negdašnji prvi čovek Republike, a da ni vlast, ni mediji koji su bili pod njenom kontrolom, nisu smatrali potrebnim da obaveste javnost o tome da li se sprovodi istraga i kakvi su njeni rezultati. "Politika", "Novosti", RTS javili su se posle pet dana, i to sa prljavom dezinformacijom "da je reč o mutnim poslovima Ivana Stambolića u Crnoj Gori i Republici Srpskoj". A Ivan Marković je dozvolio sebi gnusobu i cinizam, da uputi zainteresovane da se obrate Ivanovoj supruzi jer "ona valjda treba da zna gde je njen muž".

Odbor je uputio jedan apel javnosti. Ispod njega se potpisalo hiljadu naših građana i puno poznatih i nepoznatih ličnosti iz sveta. Mnogi su pisali bivšem i sadašnjem predsedniku. Oglasili su se: Kiro Gligorov, Stipe Mesić, Milo Đukanović, Milan Kučan, ali ne i Slobodan Milošević koji nije smatrao da treba da se bar javi porodici svoga prethodnika, ili negdašnjeg mentora, ili bliskog prijatelja. Valjda zato što nije mogao da kaže da sa tim on nema ništa. Nije to učinio ni predsednik Srbije Milan Milutinović koji nije, čak, našao za shodno da odgovori na pismo koje mu je Odbor uputio.

Odbor je, sem Milutinoviću, pisao i Vlajku Stojiljkoviću, saveznom ministru odbrane generalu Ojdaniću, načelniku Generalštaba generalu Pavkoviću i preko generala Đurića uputio poruku generalu Markoviću, načelniku Službe državne bezbednosti. Odgovorio je jedino general Pavković. Posle izbora, obratili smo se i predsedniku Koštunici. Doktor Koštunica me je zvao telefonom, obećao punu pomoć u vršenju pritiska na državne organe, da jednom počnu da rade svoj posao. Predsednik mi se sinoć ponovo javio i rekao da je, kao što je obećao, razgovarao sa prvim ljudima bezbednosti i zahtevao da informišu javnost i preduzmu energičnu istragu. Oni su ga obavestili da o tome ništa ne znaju i sugerisali da se potraži informacija od Vukašina Maraša i Milorada Dodika. Znači, opet ista insinuacija.

Juče smo zamolili i lidere Demokratske opozicije Srbije da pomognu. Rekli smo da razumemo da u ovom trenutku oni koji su pobedili na izborima nemaju kontrolu nad radom pravosuđa, policije i državne bezbednosti, ali mislimo ipak da svojim političkim uticajem, u kontaktima sa predstavnicima stare vlasti, i u svojim javnim istupima mogu pomoći da ovo bezakonje ne ode na marginu u danima krupnih promena, i da se učini sve da se Ivan Stambolić vrati svojoj supruzi i deci. U meri u kojoj preuzimaju poluge vlasti, rekli smo im da njihova uloga može biti delotvornija i odgovornost veća. Pozvali smo javno sve one koji su učestvovali u otmici i koji bilo šta znaju o tome da još jednom promisle o posledicama i da, u ime čovečnosti, ali i u svom najboljem interesu, pomognu u oslobađanju Ivana Stambolića.

Mi u Odboru čvrsto verujemo da je Ivan Stambolić živ i utamničen. Odbor, razume se, nema nikakvih posebnih informacija, ne zna se gde je Stambolić. Odbor nije u stanju da uperi prstom ni u koga sa opipljivim dokazima, ali je sasvim jasno da nije reč o kidnapovanju sa ucenom, niti da je Stambolić žrtva prljavih poslovnih kontakata, niti o Crnoj Gori ili Republici Srpskoj, da sve vodi prema onima kojima "tragovi smrde nečovještvom". Ako nismo mogli da direktno optužimo dosadašnju vlast za otmicu, učinili smo to zbog nepreduzimanja energičnih mera da se utvrdi o čemu se radi i Stambolić pronađe i oslobodi i zato smo zahtevali i zahtevamo da se jedanput oglašaju kako treba, jer će ih u protivnom javnost smatrati u najmanju ruku saučesnicima. U međuvremenu, stalno pristizuju najčešće anonimne informacije da je Ivan Stambolić živ i da je viđen negde, da se nalazi u nekom od mnogih objekata, legalnih ili nele-

galnih, kojima upravljaju Ministarstvo pravde, Ministarstvo unutrašnjih poslova ili Vojska Jugoslavije. Na žalost, nijedna od tih informacija nije mogla biti potvrđena. Odbor je o svim tim informacijama obavestio Okružno javno tužilaštvo u Bеоgradu, MUP i SUP, tražeći hitnu proveru. Želim da naglasim da Odbor nije izvor informacija koje se povremeno pojavljuju u štampi, jer smatramo da nije dobro sa neproverenim informacijama izlaziti u javnost, da to više odmaže nego što pomaže, a da se ne na poslednjem mestu, mora misliti i voditi računa o tome kako je Ivanovoj porodici kad se probude lažne nade.

Krupni događaji u poslednjih mesec dana stvaraju jednu drugačiju atmosferu i šansu za odgovorniji rad državnih organa, ali istovremeno potiskuju u stranu slučaj otmice nekadašnjeg predsednika Republike. Što se ni u jednoj drugoj zemlji ne bi skidalo sa prvih stranica novina ili iz udarnih emisija televizije. Mi mislimo da to ne treba dopustiti i krenućemo u još agresivniju, osmišljeniju kampanju. Tražeći podršku medija i građana i podsećajući vlasti, stare i nove, na njihovu odgovornost. Ne smemo dozvoliti, zbog Ivana Stambolića ali i zbog svih nas, da se privikavamo na to da je moguće da jednog građanina, uz to i bivšeg prvog čoveka republike jednostavno proguta mrak i da niko ne mrdne malim prstom i ne preduzima ništa da utvrdi šta je s tim čovekom. Kao da se to dešava u nekoj drugoj zemlji, u nekom drugom svetu a ne tu oko nas. Rekli smo - juče je to bio Ivan Stambolić, ko će to biti sutra. Stoga, nije reč samo o tom nesrećnom čoveku, o njegovoj supruzi, o njegovoj deci, već o svima nama, o tome da li pristajemo da čutke prelazimo preko svega što nam se radi. Stoga, još jedanput, pozivamo sve, i one koji poštuju Ivana Stambolića, i one koji ne misle dobro o njemu, i njegove političke neistomišljenike, i njegove protivnike, da nam se pridruže u gnušanju nad tim groznim činom u protestu zbog inertnosti i cinizma vlasti, i u energičnom zahtevu da organi države počnu, već jednom, da rade ono što im je dužnost. Posebno se obraćamo vama, u medijima: pomozite nam! Držite temu živo. Pišite o tome i tražite od drugih da pišu. Javni pritisak je naše jedino oružje. Hvala.

JOVAN DESPOTOVIĆ: Hvala gospodinu Kovačeviću. Ja dajem reč gospodinu Nikoli Baroviću.

NIKOLA BAROVIĆ: Porodica gospodina Stambolića, njegova supruga Katica, angažovala me je istog dana, već u ranim popodnevним satima, da pomognem u spasavanju nekadašnjeg predsednika Srbije Ivana Stambolića, inače i mog dobrog prijatelja. Tog dana - idem namerno hronološki da bih podsetio šta je sve rađeno da bi se spasio Stambolić - tog dana odmah u ranim popodnevним satima prijatelji Ivana Stambolića, sedmorica članova obezbeđenja iz stranke SPO, ja i još neke moje kolege smo prošli Košutnjak, sve one staze i sve kuda se mogao kretati ili slučajno, zadesom, nastradati Stambolić, da bismo otklonili sumnju da je nešto tako moguće. Dan posle toga i dan posle tog prvog dana je to radila Služba javne bezbednosti, odnosno

kako se to kaže policija. Naravno, pre toga sin Ivana Stambolića sa prijateljima proverio je bolnice i odmah iza toga, u ranim satima, oko jedan-pola dva se obratio i policiji. Prvo na Čukarici, a potom gradskoj policiji. Policija je do šest popodne odbila da bilo šta uradi. Znači, policija nije htela da izađe ni na teren, a već su na terenu bili i prijatelji i obezbeđenje stranke SPO. To naglašavam zbog toga što je doskorašnji šef Jugoslavije Milošević u korespondenciji sa Kirom Gligorovim, nekadašnjim predsednikom Makedonije, rekao da se porodica navodno kasno javila policiji i da su granice blizu. Granice jesu blizu, to je geografija; da se porodica kasno javila to nije tačno, oni su se javili odmah, a policija nije htela da radi ništa do šest popodne. U šest popodne jedan od policajaca je otišao sa sinom gospodina Stambolića, Veljkom, na mesto gde je Stambolić poslednji put viđen, i tada su čuli od čuvara parkinga da je Stambolić ugrabljen od bar dvojice ljudi koji su izašli iz belog kombija, furgon model koji nema prozore u zadnjem delu, da je jedan od te dvojice izvukao iz levog unutrašnjeg džepa vindjakne u kojoj je bio nešto kao značku ili legitimaciju i pokazivao je Stamboliću, a drugi potegao pištolj i držao mu ga uperenog u glavu. To je poslednje što je taj svedok video.

Sledeće što se radilo bio je pokušaj da se s policijom, koja je prečešljala teren u subotu i u nedelju, sarađuje. Međutim, to nije odmah išlo. Bio je problem i u uspostavljanju kontakta, pa je jedan od razloga za formiranje Odbora, čija je inicijativa potekla već prvih dana i od ljudi kao što su Veran Matić i Nebojša Popov, koji su se, zahvaljujući svom iskustvu sa ovim režimom, odmah dosetili da treba formirati Odbor. Kao advokat u besudnoj zemlji, smatrao sam da ni ja ne mogu samo pravnim sredstvima pomoći gospodinu Stamboliću, i da, pošto se radi o političkom nasilju, jedino se javnim i političkim sredstvima režim može prinuditi da odustane od progona, od terora i da oslobodi Stambolića. Istog dana reagovao je gospodin Jirži Dinstbir, nekadašnji ministar spoljnih poslova Čehoslovačke i sada specijalni izvestilac Ujedinjenih nacija. Poslao je pismo ministru spoljnih poslova gospodinu Jovanoviću. Na to pismo, i na četiri koja su potom usledila, nije nikad dobio odgovor, prilikom njegove poslednje posete Jugoslaviji nije imao priliku da se sretne sa Jovanovićem, a gospodin koji se sreo sa Jirži Dinstbirom i Barbarom Devis, šefom Misije Visokog komesarijata Ujedinjenih nacija u Jugoslaviji, gospodin Novković, nije znao da da odgovor ni na jedno pitanje, uključujući i pitanje o sudbini Ivana Stambolića, već je to samo notirao. To je gospodin koji de facto zamenjuje ministra spoljnih poslova u ovim danima.

Pored Ujedinjenih nacija, i pored gospodina Dinstbira, interes za sudbinu gospodina Stambolića pokazala je i lično visoki komesar Ujedinjenih nacija Meri Robinson i Komisija za arbitražno zatvorene koja je već prvih dana septembra uputila službeni dopis Ministarstvu spoljnih poslova Jugoslavije, u kojem je isto tražila obaveštenje šta se događa sa Stambolićem, nekadašnjim predsednikom Srbije, i ni oni do danas nisu dobili odgovor ni od jednog

državnog organa.

Gospodin Kovačević, predsednik Odbora, je rekao da su svi šefovi država, ili doskorašnji šefovi država kao što je slučaj sa gospodinom Gligorovim, iz nekadašnje Jugoslavije, pokazali interes, ponudili pomoć i čine i činili sve što mogu da bi pomogli Stamboliću. U tom pomaganju čini sve što može i gospodin Đukanović, predsednik Crne Gore, čini sve što može i gospodin Stipe Mesić, predsednik Hrvatske, čini sve što može i gospodin Petrić, koji zapravo, u ime međunarodne zajednice, upravlja Bosnom i Hercegovinom.

Poslednja informacija koju smo čuli, i koja je data gospodinu Koštunici, da treba pitati policiju Republike Srpske, odnosno premijera i šefa policije Crne Gore, neumesna je i cinična koliko i nekadašnja izjava saveznog ministra telekomunikacija, jer upravo gospodin Petrić i gospodin Đukanović, pa i gospodin Mesić, ali on nije spomenut, sa posebnom pažnjom su preduzeli sve mere da se kojim slučajem ne dogodi da neko iz Srbije prebaci gospodina Stambolića na teritoriju Crne Gore ili Bosne i Hercegovine. Da, ako se tako šta desi, to odmah bude i osujećeno, odnosno da gospodin Stambolić bude oslobođen.

Policija, naravno, pošto se ovde radi o političkom događaju, o nekadašnjem predsedniku Srbije, ona policija koja je dužna da zna, koja je bila dužna da ga obezbeđuje i koja je za razliku od toga zapravo vršila stalni nadzor i špijuniranje, kako se to laički kaže, gospodina Stambolića, to je Služba državne bezbednosti Srbije. Jer je on njima, kako to policajci kažu, bio bezbednosno interesantan subjekt, što bi u prevodu na normalan jezik značilo da se na njega nije dobrim očima gledalo iz kuće vladara. Tako da ta policija i gospodin Marković znaju svaki dan gospodina Stambolića kako je prošao od Osme sednice na ovamo, oni znaju i taj dan, 25. avgust, od ranog jutra do njegovog hapšenja, i oni i sad znaju gde se on nalazi. I adresa koja može da odgovori gde se nalazi Stambolić to i sama potvrđuje ovom poslednjom izjavom koja je data predsedniku Koštunici. Ako gospodin Marković misli, da će njemu neko verovati da on zna da su to Dodik i gospodin Maraš a ne on, onda je on bio dužan da predsedniku odmah i predoči dokumentaciju i činjenice na osnovu kojih tvrdi da su to Dodik i Maraš. Kako je to jedna obična fraza koja se pojavila šestog i sedmog dana u državnim medijima nakon zatvaranja gospodina Stambolića, i kako se ta fraza u formulaciji "blizu su granice" pokazala i u korespondenciji između Miloševića i Kire Gligorova, jasno je da se ništa maštovitije nije smislilo u međuvremenu da bi se opravdalo protivzakonito hapšenje gospodina Stambolića i njegovo ilegalno držanje, i da se misli da će se ukazivanjem na drugu republiku u Jugoslaviji i jednu susednu državu otkloniti odgovornost od onih koji jesu učinili i koji znaju svaki sat i svaki dan u životu gospodina Stambolića. Moram da primetim, da ako se bude i dalje uporno kao do sada u neoslobađanju gospodina Stambolića, da niko ne može biti siguran, i da čak može biti vrlo prirodno da sadašnje stanje gospodina

Stambolića bude budućnost gospodina Markovića, i on to mora da zna sasvim jasno. I njegova je dužnost da Stambolića oslobodi odmah. To je adresa koja je i zatvorila Stambolića.

ŽIVORAD KOVAČEVIĆ: Ako dopustite, ja bih pre nego što pređemo na pitanja, dao reč ostalim članovima Odbora, ako žele nešto da kažu

RADOMIR KONSTANTINOVIĆ: Na žalost, nemam ništa da kažem što bi bilo novo za nas ovde. Mi čekamo, što kaže gospodin Kovačević, vest. Vesti nema, ali imam samo jedno osećanje potrebe da ponovim ono što sigurno svi znate, a to je da je u bespuću u kojem smo proveli ovih deset godina nasilje nužna stvar. Da je put u bespuće ("Put u bespuće"), kako je Ivan nazvao svoje razgovore sa Inićem, uvek nužno i put u nasilje. Našao sam u svojim hartijama tekst kojim sam bio progovorio o Stambolićevoj i Inićevoj knjizi tačno pre pet godina. Objavljen je u "Našoj Borbi" 19. oktobra. Pretpostavljam, dakle, da je to bilo 18. Molim vas da vam pročitam nekoliko rečenica, kao neku vrstu ilustracije ovoga stava da je nasilje nužno i da smo mi znali da to mora da se desi nekome od nas.

Dakle, citiram: "Mene u ovom trenutku opseđa Inićeva rečenica 'Šta da se radi sa vašom političkom lešinom?'. Zaista, šta da se radi ako ne da se zakopa što dublje. Da joj se usta napune zemljom. Da se isključi iz društva, osudi na ćutanje. Ovo kažem zbog toga što mislim da je svaka osuda, od osude na robiju do osude na smrt, zapravo uvek osuda na ćutanje. Svaka osuda je isključenje iz društva i u tome smislu isključenje iz jezika". Govoreći o napadima na Tita, na stranici 70. ako se ne varam, Ivan Stambolić kaže: "Mrtvi nemaju reč, a psima nije zabranjen ulazak u groblje". Jaka je to reč. Jedna od najjačih u ovoj knjizi. Ona govori iz iskustva propasti, iz iskustva političke lešine. "Iz toga jedinstvenog iskustva svoje sopstvene smrti za sve njih bio sam ni manje ni više izdajnik srpskog naroda. Stvarala se atmosfera pogroma i progona. Bio sam bespomoćan. Ne možeš javno demantovati ni najgnusnije laži. Vezane ti ruke. Zavezana usta. A šamaraju te, pljuju, beščaste, zakovan si za stub srama i jedva čekaš da te već jednom dotuku". Hvala.

JOVAN DESPOTOVIĆ: Možemo da pređemo na pitanja. Izvolite.

BILJANA VUJASINOVIĆ, Radio B292: Rekli ste da ste pomoć tražili i od lidera DOS-a. Kakav je odgovor bio i da li ste zadovoljni njihovim angažovanjem na ovom slučaju?

ŽIVORAD KOVAČEVIĆ: Ja sam rekao, možda niste zapazili, da smo se juče njima obratili. Prema tome, svakako da je rano za bilo kakvu reakciju, niti mogu bilo šta o tome da kažem, mada lično mislim da bi bilo dobro kada se vode razgovori sa njima - to preporučujem vama - da se to pitanje ne zaboravi, a i oni bi mogli sami da ga pomenu. Ja znam da ima toliko važnih stvari danas, da sve ključa, svakog dana vest sustiže vest, ali mi ne smemo dozvoliti da to ode na marginu i oni u tom pogledu, pošto su javno veoma eksponirani, mogu veoma mnogo i da pomognu. Hvala.

NIKOLA BAROVIĆ: Što se tiče lidera DOS-a, gospodin Žarko Korać je, u ime svoje stranke, pa i kao jedan od lidera DOS-a, već bio organizovao, baš na ovom mestu, jedan protestni skup, tako da podsticaj koji gospodin Kovačević njima sada daje je zbog ogromnog protoka vremena, ali već je i bilo reakcija koje ne treba zaboraviti.

Što se tiče pitanja o gospodinu Markoviću, ja sam se njemu obraćao preko generala policije. I taj general policije je njemu preneo da ja očekujem da se on javi meni, meni zbog toga što sam advokat gospodina Stambolića. Ni on, ni ministar policije doskorašnji, nisu se javili. Ne samo njih dvojica, od kojih sam ja to tražio kao advokat. Nisu se oglasili ni bivši predsednik Jugoslavije, nijedan, ni onaj prethodni Dobrica Ćosić; nisu se oglasili ni Milan Milutinović, koji je sada predsednik Srbije, a gospodin Stambolić je bio predsednik Srbije. Nije se oglasio niko od onih koji su bili predsednici i koji bi, bar po tom osnovu, morali da pokažu da su spremni da štite nekoga ko je njihov prethodnik, ko je bio šef ove zemlje, i da time kažu da nije moguće da nestane nekadašnji šef Srbije, a da budu zaštićeni ostali građani. Mislim ne samo na gospodina Milutinovića, nego i na gospodina Dobricu Ćosića.

Zavera ćutanja može donekle biti atmosfera zemlje u kojoj živimo i koja je deset godina u ratu, međutim zavera ćutanja i nejavljanja, nejavljanja profesionalnog ministra unutrašnjih poslova i šefa državne bezbednosti koji je, kao što sam rekao, zadužen da čuva i bivšeg i sadašnjeg predsednika, to je u opisu njihove službe, oni se nisu ničim drugim bavili nego što su špijali, kako se to može prevesti na kolokvijalni jezik, gospodina Stambolića, i onda se nisu nikad oglasili, i nisu se ni javili na službeni zahtev, i pošto oni znaju svaki dan i minut u njegovom životu, i pošto znaju s kim se Stambolić družio, i ono što policajci zovu pravljenja portreta ličnosti kojoj se nešto dogodilo, pravljenja portreta žrtve, oni znaju da je gospodin Stambolić pre svega politička figura, da je on imao odlične odnose sa sadašnjim predsednikom Slovenije Kučanom, da je imao odlične odnose sa sadašnjim premijerom Hrvatske Račanom, da je u dobrim političkim odnosima, sa gospodinom Alijom Izetbegovićem, sa gospodinom Bešlićem, sa gospodinom Dodikom, sa predsednikom Crne Gore Đukanovićem, sa Kirom Gligorovim, oni se nisu oglasili, nisu nijednog trenutka krenuli da traže, po političkim krugovima i po političkim motivima nijednu radnju nisu sproveli, čak se i plaše sprovođenja takvih radnji, iako ono što se zove portret žrtve, a ovde Stambolića, ukazuje da napad na njega može doći, govoreći najšire, samo iz političkih krugova.

Gospodin Marković, kao i nekadašnji šef države, ukazuje na blizinu granica i na strane države, odnosno drugu republiku u Jugoslaviji, što samo po sebi, kad ne nude nikakav dokaz za takvo šta, ukazuje da vrlo nevešto otklanjaju sumnju od sebe, a sumnja je upravo na njima. Jer, neko je ipak zabranio državnim sredstvima javnog informisanja da obaveštavaju o tome da se nešto dogodilo sa šefom države, sumnja je na njima zbog toga što su oni nadzirali

gospodina Stambolića, i sumnja je zbog toga kako je akcija izvedena. Nema drugih službi u ovoj zemlji, sem onih koje su pod kontrolom SDB-a i koje su pod kontrolom Ministarstva odbrane ove zemlje, koje mogu tako dugo i tako efikasno izvesti akciju hapšenja bilo koga.

Da bih vas podsetio, na isti način pre šest godina je bio uhapšen i nekađasnji potpredsednik Vlade Krajine. Uhapšen je od Službe državne bezbednosti Srbije u centru Beograda. Služba državne bezbednosti Srbije je negirala da ima ikakvu vezu sa tim, dok tadašnji predsednik Krajine, prostodušni Martić, nije u jednom intervjuu u beogradskom nedeljniku NIN i objasnio da to jeste učinila ista ova služba na čijem je čelu sada Rade Marković. Sve to pokazuje da je on adresa, da ne ulazimo sad u druge detalje, da on jeste taj koji je odgovoran za zatvaranje Stambolića i njegovo upućivanje gospodina Koštunice, da se obraća susednoj državi ili predsedniku Crne Gore pokazuje da se on krije i izgovara, jer nije njemu trebalo interesovanje od novog predsednika Jugoslavije da se i sam policijskim kanalima, pa i preko međunarodne zajednice gospodinu Petriću, obrati kad bi takvo što bilo tačno ili kad bi za takvo što postojala sumnja. Jedini sumnjiv ovde to je gospodin Marković.

DRAGIŠA ĐURIĆ: Ja imam jedno obaveštenje. Pošto sam čuo od gospodina predsednika Kovačevića ovaj odgovor od Radeta Markovića, jutros sam uložio napor i pronašao Vukašina Maraša i preneo mu ovu informaciju koju je Kovačević sad vama rekao. Vukašin Maraš je sa indignacijom, odvratnošću, i najružnijim rečima nazvao takvu insinuaciju i rekao mi je da se nada, da ja to nisam dobro razumeo. I rekao da i Milo Đukanović i gotovo ceo narod Crne Gore ima ogromne simpatije prema Ivanu Stamboliću i da bi oni sve uradili da ga zaštite. I ako je tačno, da je to Rade Marković rekao, da se on zgraža.

IGOR JOVANOVIĆ, Beta: Ja bih vam postavio dva pitanja. Rekli ste na početku da ste u Odboru čvrsto uvereni da je gospodin Stambolić živ i da je utamničen. Pitam vas da li imate nekih pouzdanih informacija na osnovu kojih to tvrdite, sem onih neproverenih glasina, koje su kružile? A drugo pitanje je: rekli ste da je Služba državne bezbednosti svakodnevno od Osme sednice nadzirala gospodina Stambolića. Da li možda možete da kažete nešto i o motivima, zašto je on otet baš dana kada je otet?

NIKOLA BAROVIĆ: Ovakva vrsta zatvaranja ima samo dve potvrde u životu. Dan kada je neko zatvoren i dan kada je neko pušten. Niko od nas neće dobiti radni nalog ili informaciju u međuvremenu. Izuzetak je već spomenuti slučaj sa gospodinom Veljkom Džakulom, da je naknadno, kroz intervju, onaj koji je tražio njegovo zatvaranje rekao da je on to tražio i rekao ko je to zatvaranje operativno sproveo. To je izuzetak. A sem iskustva i sem onoga što znamo kako rade te službe, mi nikada od njih nećemo dobiti potvrdni ili negativni odgovor na vaše pitanje.

Što se tiče motiva, gospodin Stambolić je bio predsednik Srbije, on je politička figura; već sam spomenuo da je u odličnim prijateljskim i političkim

odnosima sa praktično svim još uvek predsednicima ili predsednicima vlada u državama koje su nekad bile republike u Jugoslaviji. Gospodin Stambolić je zatvoren na mesec dana pre izbornog dana. Gospodin Stambolić je time uklonjen iz izborne kampanje ako je postojao strah - a to je verovatno jedan od motiva - da on može uticati na izbornu kampanju. A odgovor na takav motiv, odnosno za taj deo razloga za hapšenje gospodina Stambolića bio je da su njegovi intervjui koje je dao u poslednjih godinu dana - pet ukupno - pušteni na svim lokalnim televizijama u Srbiji i, po procenama lidera DOS-a, ti njegovi intervjui su doprineli, sigurno za nekoliko procenata, da nekadašnji glasači za vladajuću stranku glasaju za opoziciju, odnosno za DOS. Jer su u njega ti ljudi imali poverenje kao u nekad šefa države i čoveka u čije vreme je ova zemlja živela u miru i imala status u svetu.

Sledeći motiv, koji se čuo iz političkih krugova, je i taj, i koji se poklapa sa poslednjim kongresom do sada vladajuće stranke i sa celom njihovom izbornom kampanjom - jedna od tvrdnji jeste da u Srbiji ne postoji opozicija. Druga tvrdnja da to što se naziva opozicija je NATO zlikovac, odnosno još gore: njihov saučesnik i njihov naručilac bombardovanja Srbije. I očigledna je njihova procena kad su krenuli sad na izbore da su mislili da će ih dobiti. Cela ta tvrdnja da opozicije nema, kad je političari uporno ponavljaju javno, i da se zapravo radi o kriminalcima, o izdajnicima, o naručiocima bombardovanja, a daje dovoljno osnova na procene mnogih političara da se vlast, koja to više nije, spremala da organizuje monstr procese u kojima je jedan od okrivljenih trebalo da bude i Ivan Stambolić, i da nakon toga potpuno satre, za sva vremena, opoziciju kao nešto veleizdajničko u Srbiji. To je jedna od procena političara, za motive.

Svi ovi motivi ukazuju da se pre svega radi o političkom aktu, a to govore i reagovanja učinilaca, da opet apostrofiram Markovića. Njegovo reagovanje je tipično za počinioca takvih dela koji tvrdi da je to neko drugi uradio, ne navodeći nikakav dokaz za tako nešto, što bi inače, kao profesionalni policajac, istoga časa, morao svome šefu države, ako ga priznaje i ako mu je stvarno lojalan, i da predoči. Jer, radi se o šefu Jugoslavije i radi se o nekadašnjem predsedniku Srbije. A njegova neozbiljnost u odgovoru gospodinu Koštunici i paušalnost ukazuju da se radi o čoveku kriminalne strukture i da on stoji iza hapšenja gospodina Stambolića.

RADOJE STEFANOVIĆ: Ja sam Radoje Stefanović, član Odbora za oslobađanje Ivana Stambolića. Hteo bih da dodam još jedan motiv, kao odgovor na pitanje koje je postavljeno. Na dan 25. avgusta rođena je mlađa kćerka Ivana Stambolića. To je ona kćerka koja je još živa, jer je starija nestala u saobraćajnoj nesreći, odmah posle Osme sednice. Među mnogim anonimnim glasovima koji su se javljali u proteklih skoro dva meseca, jedan od glasova koji je delovao veoma razložno, i koji je po nekim drugim saopštenim podacima, iako je ostao anoniman, ostavljao utisak da nije neinformisan, saopštio je da je nared-

bodavac za ovo što se desilo Mirjana Marković, da su organizatori generali Rade Marković i Dragan Ilić, da je za operaciju dao saglasnost Vlajko Stojiljković, tada ministar unutrašnjih poslova, a da su u izvršenju operacije učestvovali operativci. Naravno, više se nije moglo od toga čuti, iako slika koju je taj anonimni glas dao teško da može da bude osporavana sa stanovišta ukupne logike, interesa i svega ostalog.

Odbor se u nekoliko navrata obraćao tim izvršiocima, pretpostavljajući da posle proteka dovoljno vremena i reakcije koja je usledila u javnosti, možda možemo očekivati da ti ljudi preispitaju svoj čin, na određeni način se distanciraju od naređenja koja su dobili i pomognu da se oslobodi Ivan Stambolić. Mi pretpostavljamo da su ti ljudi koji ga, verovatno, i danas negde drže u izuzetno teškom položaju. I ja bih hteo da vas zamolim da pomognete u nastavku rada Odbora i akcije za oslobađanje Ivana Stambolića da te ljude ohrabrimo, da ih podsetimo na činjenicu kome su služili i zašto su služili; da čak kažemo da možda može i da se razume trenutak kad su oni, kao izvršioci, možda nešto i nesvesno uradili, ali da ih isto tako podsetimo da cilj ni Odbora, ni porodice, ni prijatelja nije da oni odgovaraju i da oni trpe posledice, i da oni nisu ugroženi ni od Odbora, ni od porodice, ni od javnosti. Oni su ugroženi od svojih naredbodavaca. Oni toga treba da budu svesni, jer se zna šta takvi naredbodavci, po pravilu, rade sa onima koji im izvrše prljave poslove onda kada ih završe.

Mi ćemo se, kao Odbor i kao pojedinci, truditi i nastojati da u daljim komunikacijama, makar posredno, dođemo do tih ljudi da im saopštimo tu našu želju da nam pomognu, i da time, bar na neki način, donekle umanje tu svoju odgovornost. Ja mislim da nam u tome i sredstva informisanja mogu puno pomoći u predstojećem periodu. Naravno, izuzetno je delikatno kako da oni to urade, kako da čoveka oslobode, kako da oni ne budu pri tom oslobađanju ugroženi na ovaj ili onaj način, ali mislim da se razumemo da je jedan od najverovatnijih - ako uopšte postoji - mogućih puteva, put da dođemo do tih ljudi i do njihove saradnje. Hvala vam lepo

KATARINA SUBAŠIĆ, Agencija Frans pres: Rekli ste da od svih državnih institucija kojima ste se obraćali jedino je general Pavković dao odgovor Odboru. Mene zanima da li je to kod članova Odbora i porodice otklonilo ikakvu sumnju da je vojska imala učešće u ovome i da bi se možda gospodin Stambolić mogao nalaziti u jednom od vojnih zatvora, kao što su bile neke neproverene informacije. I drugo pitanje: da li će Odbor pokušati da direktno dođe do generala Markovića i pokušati u direktnom kontaktu sa njim da dobije neku informaciju?

ŽIVORAD KOVAČEVIĆ: Mi se ne možemo upuštati u spekulacije te vrste. Mi smo upravo tražili od generala Pavkovića da nam jasno i čisto kaže šta oni o tome znaju. On je rekao: "Sa pažnjom sam pročitao vaše pismo koje ste uputili..." itd., "... Cenim vašu zabrinutost, ali nažalost, ne posedujem nikakve

informacije koje bi pomogle da se rasvetli sudbina gospodina Stambolića. Odgovorno tvrdim da se gospodin Ivan Stambolić ne nalazi ni u jednom od vojnih zatvora ili vojnih objekata. Ukoliko smatrate da mogu na bilo koji način pomoći, stojim vam na raspolaganju. S poštovanjem, načelnik Generalštaba Vojske Jugoslavije, general pukovnik Nebojša Pavković".

Što se tiče drugog pitanja, mi imamo na raspolaganju samo to što danas radimo. Znači, mi smo se obratili a danas javno prozivamo.

LATINKA PEROVIĆ: Podsetiću vas da je u 19. veku u Srbiji posle srpsko-turskih ratova u zatvoru, prirodnom smrću, od zapaljenja pluća, umro Adam Bogosavljević, narodni poslanik i jedan od narodnih tribuna. Na vlasti su bili liberali i nikada tokom svoje istorije nisu uspjeli da se operu od optužbe da su zapravo oni u zatvoru umorili Adama Bogosavljevića. Povodom njegove smrti bio je osnovan Odbor za pomoć porodici, a zapravo je Odbor inicirao širok otpor u Srbiji iz kojeg je izrasla jedna od najmoćnijih političkih stranaka u Srbiji - Narodna radikalna stranka.

Naš Odbor, koji je ovde tako dobro predstavio njegov predsednik gospodin Živorad Kovačević, nema nameru da podstakne formiranje stranke. Ali se organizovao da bi pokazao da se ne miri sa neosetljivošću sa nestankom bilo kog čoveka, konkretno čoveka koje je i politički čovek. Ljudi koji sede u Odboru nisu se mirili ni sa ravnodušnošću prema žrtvama rata, nasilja, državnog terora i torture. Nismo ćutali: od trenutka kada je zlo počelo da razvija svoju neverovatnu imaginaciju - od Vukovara, preko Srebrenice, Sarajeva, do evo posuvraćanja toga zla ovde, do nestanka jednog čoveka koji je, razume se, roditelj, suprug, brat, prijatelj, ali je i ličnost koja sublimira programsku razliku sa kojom je počela nesreća koja je dovela do raspada Jugoslavije i do sloma Srbije.

Nestanak Ivana Stambolića je na neki način simboličan. On se događa u interregnumu, u padu, moralnom i faktičkom, jednog režima, i u rađanju drugog koji još uvek samo budi našu nadu. Prema tome, stari režim ne može predati u nasleđe ovaj zločin režimu koji dolazi, a novi režim i javnost koju bi on trebalo da probudi, ne bi smeo da prihvati taj zločin bez jasnog razgraničenja, i bez jasnog poziva onima koji su do sada nosili odgovornost da javnosti polože račun.

Iako sam član Odbora, govorim u svoje ime. Smatram da ovaj Odbor neće moći da se zaustavi sve dotle dok istina, koja sublimira naš pad i u nasilje, o kome je govorio Rade Konstantinović, ne bude isterana na čistinu. Hvala vam.

SLOBODAN STUPAR, Bi-Bi-Si: Gospodine Baroviću, ja Vas molim, da li možete da kažete šta, po Vama, treba da znači tolika količina anonimnih dojava o gospodinu Stamboliću? Kako biste to protumačili?

NIKOLA BAROVIĆ: Anonimne dojave su, donekle, prirodne, a donekle se čine od onih koji tamniče, od onih koji drže nekoga u zatvoru. U slučaju Ivana Stambolića je to vrlo intenzivno. Svaki dan ima po nekoliko dojava. Neke su

očigledno smišljene da bi se ispitala kondicija i energija članova Odbora, mene kao njegovog advokata, drugih kolega adovkata, da li možemo, i da li smo voljni, da li hoćemo da proverimo svaku od tih dojava. Svaka od tih dojava je proverena. Nažalost, nijedna nije bila tačna. Za mnoge smo znali, i čim smo ih čuli, da su ili namerno izmišljene ili da su patološkog porekla. Neke od tih dojava su bile, istina, i od ljudi vrlo čestitih, ali se obično radilo o grešci u vremenu, i to je bilo spočetka kad ljudi nisu bili sigurni u opredeljenju vremena kada su i gde poslednji put videli gospodina Stambolića. I sada se događa da se u mnogim dojavama jave ljudi koji na osnovu nekakvih sumnjivih znakova pretpostavljaju da se radi upravo o gospodinu Stamboliću.

Nažalost, mi nismo mogli da potvrdimo da se radilo o tome da je negde bio gospodin Stambolić ili da ga pomoću tih dojava pronađemo. Često je u pitanju i tehnička nemogućnost da se neki prostor ili neke prostorije na vreme pretresu ili obezbede, ali ono što možemo, to je da pokažemo da imamo energiju i da možemo da pratimo čak i glasine koje nemaju nikakav osnov da ih treba proveravati. Iskustvo iz poslednjih deset godina, da ne pričamo o predratnom, pokazuje da je naš zadatak, da, kao lovački psi, pratimo svaki trag do poslednjeg trenutka, dok Stambolić ne dođe kući.

TAJMS: For Mister Kovacevic: What was Mister Kostunica reaction to his mitting with Mr. Markovic, and did he say what he will do now? - Pitanje za gospodina Kovačevića: Kakva je bila reakcija gospodina Koštunice na njegov sastanak sa gospodinom Markovićem, i da li je on rekao šta namerava sledeće da uradi?

ŽIVORAD KOVAČEVIĆ: Gospodin predsednik je samo rekao da je vodio takav razgovor i preneo mi je sadržinu toga razgovora. I rekao je da je zatražio da se oni koji su zaduženi za bezbednost obrate jedanput javnosti i jasno kažu šta znaju. Gospodin predsednik je takođe rekao da svesno podržava našu aktivnost, i da će sa svoje strane, ne toliko realno vlašću koju ima nego svojim autoritetom na koji smo se mi i pozvali, moralnim i političkim, učiniti da se taj pritisak pojača, da to traži i zahteva.

(Stenografske beleške)

Protestna tribina 5. novembra 2000.

u Paviljonu Veljković

ŽIVORAD KOVAČEVIĆ: Hvala vam što ste došli danas, 5. novembra, da zajedno dignemo glas protesta i gnušanja nad jednim groznim bezakonjem - usred dana, na javnom mestu brutalno je otet jedan čovek pre celih sedamdeset dana, a da niko ništa nije uradio da se taj čovek pronađe i oslobodi. Taj čovek je Ivan Stambolić, a danas mu je 64-ti rođendan.

Odbor je uputio Apel javnosti kojim se zahteva da se već jednom nešto učini. Taj apel je potpisalo na hiljade ljudi, poznatih i nepoznatih, iz zemlje i sveta. Odbor se obratio predsedniku Republike Milanu Milutinoviću. Nije dobio odgovor. Odbor se obratio nadležnom ministru Vlajku Stojiljkoviću. Nije dobio odgovor. Drugi su odgovorili, jedni da kažu da ništa ne znaju, drugi da izraze nezadovoljstvo što smo se usudili da pomislimo da vlast može stajati iza toga. Savezni ministar odbrane general Ojdanić nam otpisuje: "U najmanju ruku je čudno da se uopšte moglo doći na ideju da se gospodin Stambolić može naći u nekom vojnom zatvoru". Načelnik Resora državne bezbednosti u pismu meni kaže: "Odlučio sam iz profesionalnih i moralnih obzira da nekoliko dana sačekam vašu ispravku teksta punog grubih insinuuacija upućenih na račun Resora kojim rukovodim i mene kao njegovog rukovodioca u maniru... koji eksploatiše jednu istinsku ljudsku nesreću i manipuliše unesrećenima i širom javnošću".

Na intervenciju Kire Gligorova, Slobodan Milošević kaže da "su granice blizu". Mediji pod kontrolom države su prvo potpuno ignorisali događaj koji u normalnim zemljama ne bi danima silazio s prvih stranica novina, a onda plasiraju dezinformaciju da odgovor treba potražiti u Crnoj Gori i Republici Srpskoj. Obratili smo se predsedniku Koštunici i on je odmah pozvao šefove bezbednosti. Rade Marković mu je odgovorio da treba da pita Vukašina Maraša i Milorada Dodika. Dakle, Milošević, njegova štampa i SDB kažu: otkud mi, mi ništa ne znamo, pitajte one koji su to uradili.

A mi kažemo jasno i glasno: vi ste odgovorni. Da li iko ozbiljan u ovoj zemlji može da poveruje da neko ko je bio predsednik Republike i ko je bio sigurno totalno praćen može biti kidnapovan u po bela dana, a zatim držan negde dva i po meseca, a da to državna bezbednost ne zna ili da je to neko ura-

dio bez znanja i naredbe samog vrha države. I onda nam kažu: pitajte Dodika. I onda nam kažu: dajte nam dokaze. Ako tvrde da nisu to uradili, šta su uradili da se Stambolić pronađe? Zar odsustvo istrage nije dovoljno da odgovorni odu sa svojih mesta. U sličnim situacijama, u svim civilizovanim zemljama, odgovorno lice bi samo podnelo ostavku, a ovde šef Državne bezbednosti proziva druge i Vlada treba da padne zato što on neće da ode. Zašto je poraženom SPS-u toliko važan Rade Marković, pa ga ni po koju cenu ne daju? Šta on to zna što mi ne treba da znamo?

Mi tražimo, mi zahtevamo, mi insistiramo da oni kojima je narod dao poverenje na izborima, iako još ne drže sve poluge vlasti, obezbede da državni organi jednom počnu da rade ono što im je posao i preduzmu energično sve da se Ivan Stambolić oslobodi, a oni koji su ga oteali budu kažnjeni. Da više nikome, nikada, u ovoj Srbiji, ne padne na pamet da nešto slično uradi. Slavko Ćuruvija je ubijen, Miroslav Filipović i Flora Brovina su na slobodi, a Ivan Stambolić nije i on mora biti pronađen i vraćen svojoj porodici. On bi danas sa njom proslavljao rođendan. Mi smo danas sa njima, sa Kaćom, sa decom, sa Ivanovom braćom, mi smo velika porodica jednog nesrećnog čoveka i nećemo se miriti dok on ne bude slobodan. Niko od nas neće biti slobodan dok Ivan Stambolić ne bude slobodan.

NIKOLA BAROVIĆ: Kovačević je sve rekao što je trebalo, podsetiću na činjenice. To je bio 25. avgust pre podne. Prvih pet dana Tanjug, RTS i ostali državni mediji su ignorisali da je nekadašnji predsednik Srbije uhapšen; 30. i 31. avgusta su "Novosti" i "Politika" objavili po jedan članak svakog dana od ta dva; 30. avgusta "Novosti" prete, u policijskom maniru, ostrim rečnikom, i svedoke koji su videli mesec dana pripremanja i svakodnevnog praćenja života Ivana Stambolića bez skrivanja skoro, što je upadalo u oči njegovim susedima, oni te svedoke plaše ili im kazuju: "oni su dobronamerni, ali su konfuzni. To su verovatno telohranitelji nekih biznismena". Jedini nedostatak u toj pretećoj rečenici u "Novostima" što se ti momci nisu pojavili posle 25. avgusta i nikad više sa tim belim kombijem pred zgradom.

Kao što je Kovačević rekao, na intervenciju Gligorova, tadašnji šef države odgovara da su granice blizu a list "Politika" upućuje na Bosnu - na Dodika, na Crnu Goru - na Đukanovića. Od tada do Markovićevog javljanja niko se, zapravo, od njih nije javio u redovnom postupku, u redovnom zahtevu, u redovnoj istrazi. Sem što je Tužilaštvo u Beogradu otvorilo predmet.

Marković, kao i Milošević, kažu da ne znaju ništa o Ivanu, ali znaju da to znaju Maraš i Dodik. Ako ne znaju ništa, onda ne znaju ni to, a ako znaju to, onda su dužni da objasne šta to znaju i zbog čega znaju. Naravno, njih dvojica lažu. A ja sam bio kod Đukanovića i on je ponudio svu pomoć. Crna Gora je pod stalnim posmatranjem crnogorske policije da slučajno Stambolić ne bude prebačen u Crnu Goru. Bio sam u Bosni; Petrić sa međunarodnim snagama i policajcima koji nisu pod kontrolom Miloševića, i nisu pod kontrolom

Markovića, ti policajci u Bosni isto tako stalno posmatraju ceo teren i reagovali bi na prvu sumnju da je on prebačen u Bosnu. Mala je verovatnoća, ja i ne verujem da će on bilo gde biti prebačen, on može biti držan u bilo kojoj kući, u bilo kojoj zgradi u Beogradu, najčešće se zapravo koriste kuće, to može biti i Botičeva ulica koja je s donje strane Užičke, tamo ima vojna kuća, tamo ima SDB kuća, i oni tamo mogu držati koga hoće, tamo su uostalom držali Džakulu dok im je trebalo, prebacili ga u Krajinu, i da nije bilo dobrodušnog Martića ne bismo nikad imali opisan način kidnapovanja odnosno hapšenja, prebacivanja i držanja nekoga, i potvrdu o tome.

Naravno, mi ni ovde nemamo radni nalog, niti će ga Radomir Marković dati, ali Radomir Marković zna da njega drži sadašnji predsednik Srbije. Ima i drugih koji su bili predsednici što ove smanjene Jugoslavije što Srbije. I oni nisu mogli da iziđu iz vremena koje je stvorio Milošević, javno se oglase i pitaju šta je sa nekadašnjim predsednikom Srbije.

Skoro da se moglo očekivati da će vlasti zemlje koje su izazvale ceo svet da se zbog njihovog ponašanja osnuje međunarodni sud za ratne zločine i za nečovečnosti koje čine, skoro da se moglo očekivati da će tačku i na svoju vlast staviti tako što će uhapsiti poslednjeg predsednika u vreme dok je ova zemlja još bila civilizovana. Sramotnici poput Milutinovića, predsednika Srbije, Markovića koji hapsi, laže da njegova služba to ne radi. Uostalom, Martić je to demantovao iz Knina a sada iz Bosne. Što se dogodilo sa Stambolićem, da se vratimo na činjenice, to je da je on uhapšen na mesec dana pred izbore, a da su ti izbori završeni između 24. septembra i 5. oktobra, da je taj 24. septembar bio tačno trinaest godina od održavanja Osme sednice i da sada, posle 5. oktobra moramo imati svest o tome - Stambolić je jedino dobro koje oni još uvek kontrolišu pored kriminalizovane policije koja je 30 posto sastavljena od bivših kriminalaca. Neke od njih su oni sami ubili u prethodnih nekoliko godina. Međutim to je ono što oni kontrolišu: kriminalizovanu policiju, osramoćenu vojsku koja je bila položila zakletvu da će braniti i Soču i Kajmakčalan, a predala se u istrebljenje Muslimana, Hrvata, Albanaca, i svojih političkih neistomišljenika. Od tih ljudi nema pomoći. Ono što mi sada imamo, to je da dobro koje za njih čini Stambolić, koji je u njihovim rukama. Pokušavamo da izborimo u njegovu slobodu.

U tom smislu, jedino i računam i razumem reči sadašnjeg predsednika Koštunice da se oni ne smeju naglo smenjivati. Ne verujem i mislim da je to samo iznimka, ne bi u ovoj državi ništa bilo da su oni prvi dan 5. oktobra svi se razišli i otputovali. Ona bi bila mirnija. Ovako se kriminal i zločin samo produžavaju, ali Koštunica, očigledno, obećava da će biti pomilovani. Ja se ne nadam da će oni biti pomilovani ako ne puste Stambolića, ja sam siguran da će sadašnjost Stambolića biti njihova trajna budućnost, ukoliko ga ne puste odmah.

MIROSLAV TODORVIĆ: Dragi prijatelji, tek ćemo videti kakva je pustoš

ostala iza desetogodišnje diktature Slobodana Miloševića, i njegove porodice, i one sredine koja ih je okruživala. U boljoj sam prilici od ostalih, da kažem šta se događalo sa običnim ljudima. U poslednjih nekoliko godina, a naročito u poslednjih nekoliko meseci, nije bilo dana da neko nije bio otet iz kuće, iz preduzeća, sa ulice. Bez ikakvog pravnog osnova, i ne samo pravnog nego bez bilo kakvog konkretnog razloga. Ti ljudi su privođeni, maltretirani, neki se nisu ni vratili. Gospodin Ivan Stambolić je samo jedna od mnogobrojnih žrtava tog sistema. I mi smo delimično krivi za takvo stanje. Zato što smo ćutali i gledali šta se događa. Ja govorim sada u ime i Otpora, te mlade, sjajne i izvanredne organizacije koja se bori za ono malo životnog prostora, koja se bori da ostane ovde, u svojoj zemlji, da zasnjuju svoje porodice i da imaju svoju državu i svoj dom, i da vrate svoje mlade drugove, a njih je preko milion koji su pobeгли glavom bez obzira u inostranstvo.

Nije bilo dana da se deset, dvadeset pa i stotine mladih ljudi ne privede u policijske mračne odaje. Šta su ta deca tamo doživela, to samo ona znaju. A ja znam da su ih tukli, mučili, maltretirali, pretili ubistvima, ne samo njima nego i njihovim porodicama. A mi smo ćutali. Većina nas je ćutala. Većina nas je govorila: "Dobro je što to nije nas strefilo, zadesilo, nas lično i naše najbliže". Zato jeste odgovornost i naša za sve što se događalo.

Služba za isterivanje istine radi pomno na svim tim zločinima. Imamo na desetine i desetine dokaza, to već sada može da se kaže, i raznoga materijala o najvećim zločinima. Sudio sam trideset godina, i neke zločine, imao sam prilike da se susretnem i s najtežim zločincima i da saznam veoma teške sudbine i veoma teške tragedije, ali tragedije koje su opisane u prijavama protiv bivšeg režima su prevazišle i ono što sam kao sudija doživeo. To što ljudi pišu o sebi i o svojim mukama, to se ne može ni shvatiti a kamoli opisati.

U mnogim materijalima koji su nama dostupni, pominje se i gospodin Ivan Stambolić, čovek koga sam ja izuzetno voleo, blizak je mojoj generaciji, i koji bi, uveren sam, ne samo sačuvao Jugoslaviju nego bi sačuvao i Srbiju, nego bi sačuvao i narod i ne bi bilo rata i ne bi bilo svih ovih nesreća, da je ostao na političkoj sceni. Ljudi traže da nema više nagađanja o tome ko je i šta je, ko je s kim napravio ovu veliku nesreću i ovu veliku muku. Ljudi traže da se krene sa konkretnim utvrđivanjem odgovornosti, pre svega ministra policije Vljaka Stojiljkovića, ovog čoveka oko koga se sad pogađamo kao na pijaci da li treba da podnese ostavku ili ne - gospodina Markovića, a njegov problem se može pravno lako rešiti da ima dobre volje, ili traže direktnu odgovornost gospodina Slobodana Miloševića, a osnova za pokretanje krivičnog postupka ima, i to ima dobro.

Bez prave i kvalitetne istrage slučaj gospodina Ivana Stambolića se ne može rešiti. Tužilaštvo ćuti. Kolega je rekao da je tužilaštvo pokrenulo postupak, tužilaštvo nije pokrenulo postupak niti sme da ga pokrene, ni dan-danas ne sme da ga pokrene. I dan danas tužilaštvo fingira krivični postupak protiv

nepoznatih izvršilaca a ne radi ozbiljno na tom poslu. Ja apelujem na tužilaštvo s ovog mesta, da pokrene istragu za sada protiv nepoznatog izvršioca kao direktnog otimača, ali isto tako da pokrene neizostavno krivični postupak protiv bivšeg predsednika Jugoslavije Slobodana Miloševića, ministra Vojka Stojiljkovića, gospodina Radomira Markovića, čoveka koji je vodio državnu bezbednost u jednome pravcu, samo u pravcu zaštite režima Slobodana Miloševića i ostalih aktera koji su poimenično navedeni u materijalima dostavljenim Službi za isterivanje istine.

Ja ne verujem mnogo u tužilaštvo, u tužilaštvo kao pravosudni organ, ali još manje verujem u sud, u postojeće pravosuđe zato što su i tužilaštvo i sudovi Srbije bili, pre svega, službe za održavanje bivšega režima. Ja to govorim odgovorno, i to kao bivši sudija, koji je isteran iz pravosuđa, kao jedan od isteranih. Ja znam direktno šta se događalo, znam da su se održavali procesi u kabinetima predsednika sudova po diktatu sa vrha, partijskog vrha JUL-a, partijskog vrha SPS-a, radikala i iz kabineta predsednika Jugoslavije i predsednika Republike Srbije gospodina Milana Milutinovića. Takvih procesa je bilo mnogo. Prema tome, država je, bivši režim je stvorio sudije podanike, sudije koji će služiti njima da pomognu da ostanu na vlasti. Ja zato mnogo ne verujem u postojeći sudijski kadar, da je u stanju da iznese problem slučaja gospodina Ivana Stambolića i svih drugih nevinih ljudi koj su nestali ili bili maltretirani od strane policije ili od strane bivšeg režima. No, taj mali broj koji je ostao neka se uključi, neka sakupi snage i hrabrosti da krene, jer ako ne stvorimo pravosuđe koje će služiti narodu a ne režimu, ako ne počnemo već da ga stvaramo, onda ćemo imati nove slučajeve, nove Ivane Stamboliće, i nove žrtve režima.

Meni se, kao bivšem sudiji, ne dopada ni sadašnje stanje - ja govorim sada u svoje ime - u vezi sa, da upotrebim termin iz Otpora, Istina istini. Događaju se stvari koje zasenjuju sve ono što je lepo do sada urađeno. To liči pomalo na prevaru. Ljudi koji su doveli do sadašnjeg stanja i dalje vršljaju, i dalje rade ono što su ranije radili. Kriminalci koji su ubijali i pljačkali i odnosili, i osiromašili narod, kriju svoje tragove, prikrivaju svoje tragove, uništavaju dokaze, izlaze iz zemlje, iznose dokazne materijale i iznose ostatak imovine, ono malo što nam je ostalo. Niko se protiv toga ne bori. Otimaju se preduzeća, otimaju se kuće, otimaju se radnje. Ko to radi? Radi mafija koja je bila u sprezi sa bivšim režimom.

Sadašnja vlast mora da se okrene prema nama, da nam pomogne da se sredimo ili bar da nam javno kaže - nismo sada u mogućnosti zbog svih ovih drugih problema da kažemo tekuće stvari. Ako se ovo ovako otegne, kako sada ide, onda ćemo doći do situacije da će kriminalci ostati nekažnjeni a narod će izgubiti veru u sve nas. Jer, moguće je, kako već predviđam, da ćemo imati sudske postupke u kojima će se donositi oslobađajuće presude za najveće kriminalce, pa čak moguće i za bivšeg predsednika Jugoslavije jer nećemo

imati dovoljno dokaza. Dokazi će nestati pa ćemo biti u situaciji, da se tim ljudima koji su zemlju upropastili izvinjavamo što smo ih izvodili na optuženičku klupu.

Istovremeno, kako govore ne samo mladi ljudi nego i većina ljudi sa kojima sam u kontaktu, da se odmah, smesta, vratimo sebi, da pogledamo gde smo, šta smo, i da počnemo da radimo odgovorno. Kažem potpuno odgovorno, da ne dozvolimo da se događaju tako teške stvari, da se događa da kriminalci i dalje vršljaju i da ne dozvolimo da se stvara novi kriminal.

Akademik SIMA ĆIRKOVIĆ: Šta čovek da kaže na sedamdeset drugi dan od iščezavanja drugog čoveka. Šta još nije rečeno tim povodom? Koliko je zaprepašćenja i ogorčenja iskazano, koliko gneva izliveno, koliko zahteva i apela upućeno, koliko je reči izgovoreno o stanju zemlje i društva u kojima se tako nešto događa. Sumnjam da se može dodati nešto novo i originalno onome što su izjavili ne samo brojni prijatelji i poštovaoci Ivana Stambolića, već i savesni građani koji se ne mire sa prilikama u kojima drugog građanina može tek tako "progutati pomrčina".

U ovom slučaju, mislim da smem reći, nije ni važno da ono što će se reći bude novo i originalno, važnije je da se nastavi govoriti, apelovati, iskazivati nepristajanje, a još važnije je da se ne prestane tragati za čovekom i za razrešenjem mračne tajne kojom je njegov nestanak obavljen.

Od stanja u kojem ljudi bivaju ugrabljeni ili likvidirani, u kojem je moguće da netragom nestaju, još je gore stanje u kome se građani mire sa takvim pojavama, u kome ih prihvataju kao neminovnost, kao puku posledicu sile, jer je poznato da "sila Boga ne moli". U ovoj sredini je duboko ukorenjeno verovanje da je prirodno da se državni i politički poslovi obavljaju daleko od očiju običnog sveta, da ih obavljaju oni koji su posvećeni, koji poznaju "više državne interese", u ime kojih je dozvoljeno da se čini mnogo štošta što se u privatnoj sferi osuđuje.

Koliko puta smo, povodom ovog i drugih zločina, naišli na sleganje ramenima i mirenje s onim što se dešava, zbog toga što, navodno, nama nije dato da znamo šta se iza svega krije. Ovaj vid indirektnog obožavanja sile i vlasti, oličenih u državi, odavno je ugrađen u mentalitet masa. Taj mentalitet će više nego autokrati i demagozi - pojedinci stajati na putu demokratizacije društva, vladavine prava i podvrgavanja javnih poslova zahtevima moralnosti.

Mentalitetu se ne može pripisivati zločin koji su organizovali i izvršili određeni ljudi, pojedinci ili grupe, ali mu se mora pripisati udeo u održavanju atmosfere olakog mirenja sa zločinom i sklonosti da se zločin opravda. Kako se mentaliteti sporo i teško menjaju, pogotovo bez trajnog i upornog kretanja u pravcu promena, ostaje stalna opasnost da će se održavati klima koja pogoduje ovoj vrsti zločina, koji se zaklanja iza viših ciljeva. Odavno razboriti i dalekovodi među javnim radnicima i političarima upozoravaju na to da se društvo ne može naglo promeniti propisima i programima, ma koliko dobri

oni bili sami po sebi, ako se ne deluje na vladajući mentalitet u kojem je toliko autoritarnosti, idolopoklonstva pred silom, odobravanja nejednakosti: žena i muškaraca, mladih i starih, nas i drugih, toliko pravdanja svih sredstava ako samo vode uspehu.

Zastupnici prosvetečnosti su nekada, pre dvesta pa i sto godina, morali da se bore protiv sujeverja, verovanja u veštice i vukodlake, urokljive oči, danas se moraju boriti protiv ništa manje škodljivih sujeverica, kojima su okruženi tajanstveni i nedokučivi, zdravom razumu nedostupni "viši interesi". Građani koji se ne mire sa zločinom i nemoralom u javnim poslovima morali bi ih podržati, a kako nemaju silu i moć, ostaje im samo da u svome delokrugu utiču na promenu mentaliteta. Na to bi ih, uveren sam, upućivao i onaj čija nas je ljudska drama ovde okupila.

DESIMIR TOŠIĆ: U predugoj noći od nekih desetak godina, pred samu zoru, u svanuće, nestao je jedan čovek. Taj čovek nije nikog napadao kako se u mržnji i osveti kod nas napada i ruži. Nije bio ni narodni heroj ni predsednik neke političke stranke koja je juče stvorena. A ipak je nestao. Zašto? I zašto njegovi zlotvori nisu mogli da sačekaju bar 24. septembar ili 5. oktobar!

Gomilaju se pitanja i spremaju se optužnice za nestanak Ivana Stambolića, samo jednog od nestalih, ali jednog koji je najverovatnije najvažnija nestala osoba u toku te preduge noći od desetak godina. Da li još nema nekog, manje važnog, za koga ćemo tek saznati?

Ko je, dakle, odgovoran za nestanak Ivana Stambolića, nekadašnjeg predsednika Srbije? On sam? Da li je mogao sam sebe da učini nestalom osobom? Ili neko vreba iza ugla, u mraku, pred šumom, na putu, pred kućom, u kući. Ko je taj neko u ovoj predugoj noći od desetak godina?

Ko je taj neki, zlo-tvor, neko čudovišno biće koje je samo zlo tvorilo i to u toku od desetak godina preduge noći? I šta će biti s tim zlotvorom? On nije poginuo, on nije izvršio samoubistvo, on još nije izveden pred sud pravde. On je u paklu samomučenja. Teže prokletstvo za zlotvora verovatno nema. Teže je od metka, teže je od streljanja, teže je od doživotne robije.

Da li je to biće čudovišno? Ili je vukodlak? Zar se nije pojavio u metežu, u cirkusu koji se sistematski pretvarao u pakao. I pripremio i za sebe pakao. Nije li to kazna nečuvena? Nije zatvoren, a ne može nigde da izide. Nije osuđen, ali mu sude leševi, njegove žrtve, njegovi prognanici, njegovi drugovi, njegovi darodavci i njegovi saradnici kojima podario po jedan siguran metak.

Ne znamo da li je živ ili mrtav Ivan Stambolić, građanin mилошевиćevske, najdemokratskije zemlje u regionu, Srbije koja je najbolja i zato pobeđuje? Koga pobeđuje? Mrtve i nestale? Ko je pobednik? Vukodlak? Pobeđuju njega nestali, pobijeni, izmrcvareni, kažnjavaju ga svojim senkama.

Ivan Stambolić će verovatno biti žrtva koja će živeti i kad se o vukodlaku budu pričale priče deci, o čudovištu koje je, na žalost, rodila Srbija. Ali Srbija je dala i Ivana Stambolića, i toliko Stambolića koji su nepravično, nehumano,

nepolitički, "neracionalno" ostavili svoje kosti po Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, na Kosovu. U ratu koji nismo vodili ali u ratu u koji nam je preko noći unosio kovčege mladih. U ratu u kome su stradali od naših ruku i pripadnici drugih naroda i drugih vera.

U nesreći, koja je zadesila sve prijatelje i poznanike Ivana Stambolića, one koji su se s njim slagali i one koji se nisu slagali, samo je jedna uteha, a to je neka večna pravda koja sustiže zločvorne. Od kazne neće pobeći, a Ivan neće pobeći od uspomene na jednog čoveka koji je svoju žrtvu uneo u talasu oslobođenja godine 2000.

MIRKO TEPAVAC: Nestanak Ivana Stambolića, ma koliko monstruoan, nije uopšte zagonetan.

Naprotiv, kristalno je jasan. Ako izvođači i nisu poznati, inspiratori i nalogodavci jesu. (It fecit qui prodest!) Učinili su to oni kojima je Ivanov nestanak bio potreban! Zna se i ko su i gde su. Još su nažalost nedostupni, kriju se iza "neznanja", upiru prstom na prekogranične adrese i ličnosti, kao da je nestao "tamo negde" a ne ovde, usred bela dana, usred Beograda punog policije. Krivce ćemo naći među ratnim zločincima, već optuženim i još neoptuženim. Ne vredi ih učtivo pitati, oni takav govor ne razumeju, treba ih staviti pod istragu, dok ne zatru tragove i ne dovrše zločin.

Nisu ga podnosili dok je bio na slobodi a sada ne znaju kako da ga se oslobode, kao živog svedoka poslednjeg zločina koji još nisu uspeli da dovrše. To je prvi i pravi razlog našeg neprekidnog strahovanja za njegov život i naše nade da će se uskoro vratiti da nam kaže ono što još ne znamo o mračnom vremenu koje se za sve nas, sem njega, upravo završilo.

Krivci su isti oni koji su krivi i za desetogodišnji mrak Srbije i za zločine počinjene u tome mraku prema Srbima i Nesrbima, van Srbije i u Srbiji. Smetalo im je i što je održavao veze sa brojnim prijateljima u svim republikama bivše Jugoslavije, što je glasno i hrabro osuđivao rušenje, ubijanje i raseljavanje, prao srpsko ime od sramote koje je tom imenu naneo Slobodan Milošević, što je išao po zimi i snegu, tunelom ispod sarajevskog aerodroma u bombardovani grad, da stegne ruku prijateljima, koji su u njemu videli Srbina sa kojim se može razgovarati bez oružja u rukama. Ne mogu da mu oprostite ono što su proteklih godina činili njemu i drugima.

Sudbina Ivana Stambolića neće biti samo jedna epizoda vladarske samovolje, ni kada bude potpuno razjašnjena. Njegovo prisustvo, bilo da je govorio ili ćutao, osećalo se u svim fazama jugoslovenske i srpske drame i naše nacionalne nesreće poslednje decenije. Osvetničko nasilje nad njegovom slobodom i životom, dogodilo se na kulminativnoj tački moralnog propadanja, kao paradigma tragičnog posrnuća srpskog društva i države. "Događanje naroda" ih je dovelo na grbaču srpskog naroda i ne bi bilo pravedno da nisu i otišli na isti način.

Ima vremena kada se lične sudbine mogu razumeti samo razumevanjem

čitavog vremena u kome se događaju. Vremena kada je agresivnost jedne sulude politike dovela do kolektivnog ludila jednog nesrećnog naroda kome su se mitovi i opsene mogle cinično podmetati kao nebeski putokazi, koji su moralno i mentalno oštetili duhovno biće naroda i odvojile ga od sveta i vremena, kada se pokretala "srpska artiljerija" za zaštitu nacionalnih interesa, posle čijih plotuna su sve te "pobede" završile kao najveći porazi srpskog naroda u njegovoj istoriji "Onaj koji je hteo da brani srpski interes putem rata, taj ne zna šta je srpski interes, ni šta je interes uopšte", rekao je pre nekoliko godina.

Ivan je otišao sa kormila Republike Srbije pre više od deset godina ali oni koji su ga oterali nisu prestali da strahuju da se može vratiti sa ugledom čoveka koji je bio u pravu, što se na sudbonosnoj raskrsnici rata i mira zalagao za strpljivo sporazumevanje, umesto osornog zapovedanja. Kad je Ivan uklonjen, rat je počeo. Kad se završio, Ivan je nestao. Hoće li ga otmičari osloboditi tek kad tamničari više ne budu na slobodi. Posle obelodanjivanja načina na koji je ubijen Slavko Ćuruvija, nema više dileme ko stoji iza nestanka Ivana Stambolića. Ima simbolike u takvoj ličnoj sudbini. Milošević je na Palama rekao: "Za Srbiju se sve sme žrtvovati, osim same Srbije". Isti taj Milošević je, u toku deset godina despotske vladavine, sve srpsko žrtvovao, sem samog sebe.

Kad je vlast bez morala, svi vlastodršci su prestupnici. Od zločinačke vlasti svako zlo se moglo očekivati, jer da nije takva, ne bi ni ona sama bila moguća.

Srbija je danas slobodna. Ivan još jedini nije!

Dok ne bude, ne smemo nikoga ostaviti na miru.

Glumac LJUBA TADIĆ: Da li je to moguće...

Čovek me sretne i kaže: "Srećna ti sloboda!". Ja sam već star čovek i te slobode sam doživljavao, i ovakve i onakve. I kao mlad i sad, kao star. A zašto mi je to rekao - "Srećna ti sloboda" - to ne znam. Hoću da kažem nešto. Najteže je kad čovek govori i pita a nikoga nema, da mu odgovori. E mi se sada nalazimo u toj situaciji da vlada jedan muk, muk prema Ivanu Stamboliću. Ja sam lično voleo Ivana Stambolića; voleo sam ga što je on voleo i pozorište, ali ne mogu nikako da ga smestim - u koji žanr ovaj njegov slučaj potpada. U komediju ne potpada. U satiru ne potpada, u tragediju - bojim se; nadam se da neće potpadati. U horor ne. Potpada li u farsu u kojoj živimo već toliko godina? Ja mislim da je najbliži farsi. Farsi - farsičnih naših političara koji su se pojavili još 1987. pa nadalje. Svi su oni nosili neki mrak.

Ja ne mogu da razumem kako to, da u ovoj Srbiji, koja ne ume da sačuva tajnu ni dvadeset četiri sata, čuvaju tajnu već dva meseca. Jer mi znamo šta je Srbija. Ne znam kakvo lice da napravim oko toga. Ima u Nušiću onaj Aleksa Žunjić, sreski špijun, napravi vizit kartu; kad ga načelnik pita: "Pa kako možeš da kažeš 'sreski špijun'?" Pa, kaže, kad sam krio niko mi ništa nije govorio, a sad kad znaju da sam špijun svi dolaze da mi govore.

Ne mogu da razumem te ljude, toliko nehumane: pričaju o unucima,

pričaju o deci, lažu ovaj narod. Pa, Ivan Stambolić je u onom prošlom životu bio naš prijatelj, mi smo zajedno navijali za Crvenu zvezdu. Ivan Stambolić ima suprugu Kaću, ima sina, kćer, ima braću. Kako to nekome ne padne na pamet da i oni nešto osećaju?

Toliko su oni grozni! Ja se malo uzbudim, ja nisam profesionalni govornik i mnogo mi je lakše kad govorim tuđe reči nego svoje, pa se zato i saplićem malo. Kada sam dolazio ovamo, sreo me je jedan prijatelj, Tomislav se zove, i pitao me kuda ću. Ja sam rekao da idem ovamo. On kaže: "Idem i ja". Kad je pristajao kolima, ja sam, pošto glumac celog života živi u datim okolnostima - kad bih ja bio u datim okolnostima itd. - ja sam pomislio: Bože, gospode, on pristaje kolima, ubacuje me u kola, a ja se odjedanput osetim kao Ivan Stambolić. Ja mislim da cela Srbija mora tako da se oseti kao što sam se osetio ja.

Ne možemo da budemo sigurni. U prošlom životu je bilo grešaka. Bilo je i ovoga i onoga, ali u prošlom životu se nismo ubijali, i u prošlom životu nam nije smetao niko ko je bio Hrvat, Slovenac, Musliman itd. Kad je ta prokleta Osma sednica došla, svi su počeli da nam smetaju, pa su nam smetali: Srbi Srbima, Crnogorci Srbima itd., pa su napravili jedan kaos. I taj prijatelj koji me je primio u kola i dovezao dođe, dao mi je jednu knjigu, nije mi poklonio, nego mi je dao jednu knjigu i pročitali smo jednu pesmu, a pesnikinja je iz Republike Srpske, zove se Jovanka Stoičinović-Nikolić. Ja sam pročitao, i moram vam pročitati ovu pesmu, kao da svi pesnici počinju da pišu te pesme. Jer, ja lično mislim da će Ivan Stambolić ući u njih. A to oni nemaju pojma, oni misle da će da ga unište. Neće ga uništiti. On će postati mitska ličnost ovoga sveta, i posle pedeset godina, i posle sto godina, pričaće se o tome.

Sada ću da vam pročitam:

Od gorkih slova

Od nade do jada jadu se nadam

Od jada do nade nadi pripadam

Nadu u jadu mnogi nemaju

pa gaze svoju dušu u gorčini života

dok pužu od nade do jada cijeli vijek nastrada.

Od nade do jada

međuprostor je od gorkih slova

koji cijeli svijet savlada.

(Stenografske beleške)

Otvorena sednica
Odbora za oslobađanje Ivana Stambolića
21. decembra 2000.

JOVAN DESPOTOVIĆ: Odbor za oslobađanje Ivana Stambolića zakazao je otvorenu sednicu, na kojoj će danas govoriti: gospodin Živorad Kovačević, gospodin Radomir Konstantinović, gospodin Momčilo Grubač, gospodin Zoran Živković, gospođa Vesna Pešić, gospodin Gradimir Nalić, gospodin Vojin Dimitrijević, gospodin Nikola Barović. Zahvaljujem se što ste došli u ovako velikom broju. Dajem reč gospodinu Živoradu Kovačeviću.

ŽIVORAD KOVAČEVIĆ: Hvala vam lepo. Pozdravljam sve, posebno porodicu Ivana Stambolića. Za nekoliko dana biće četiri meseca od kako je otet Ivan Stambolić. Ni danas, nažalost, ne možemo da vam saopštimo dobru vest. O njemu se i dalje ništa ne zna. Apel našeg Odbora potpisalo je više hiljada ljudi iz zemlje i inostranstva. Na velikom protestnom skupu koji smo imali 5. novembra, pokrenuta je kampanja "Za Ivana", od tada nije bilo, takoreći, nijednog sredstva informisanja koje nije objavilo prilog o Ivanu Stamboliću, o njegovom nestanku i o njegovoj ličnosti. Na preko stotinu TV i radio stanica vrte se svakodnevno TV spotovi i radio poruke o Ivanu, a Srbija i Crna Gora su oblepljene plakatima sa Ivanovom slikom i osnovnom porukom: "Nestao je jedan od nas". Veliki broj građana se svakodnevno javlja Odboru, ali više u želji da pomognu i izraze ogorčenje i solidarnost nego što su u stanju da ukažu na neki relevantan trag. Međutim, ostaje i dalje jedna osnovna tužna činjenica - o Ivanovoj otmici se ne zna ništa više nego 25. avgusta, i situacija se u tom pogledu nije promenila promenom vlasti.

U pismu koje je Odbor uputio predsedniku Koštunici konstatovali smo da smo naišli na zid odbijanja, ćutanja ili nemoći. Javnost i dalje ne zna da li je preduzeta ikakva istraga, da li se na tome i dalje radi i kakvi su rezultati. Ne možemo se nikako pomiriti sa odgovorima nadležnih da oni ne znaju ništa i da ne stoje iza toga. Zašto bismo im verovali na reč? Javnost ima pravo da zna šta su uradili i šta rade da se jedan čovek pronađe i oslobodi a krivci privedu pred lice pravde.

Najvažnije je da se Ivan Stambolić oslobodi ali je ne manje važno da se

tako nešto u zemlji Srbiji nikad više ne dogodi. Dalje smo rekli: mi nećemo odustati od naših zahteva. Na to ni mi ni država nemamo pravo. I na kraju, iako nove vlasti i ne snose odgovornost za nestanak Ivana Stambolića, to ih ne oslobađa obaveze da preuzmu odgovornost da se ovaj slučaj što pre rasvetli i Ivan Stambolić oslobodi.

Predsednik Koštunica je odgovorio i na kraju svoje poruke rekao: "Obećavam vam da ću u meri koju mi Ustav dopušta založiti svoj autoritet za rasvetljavanje slučaja Ivana Stambolića".

Ovo je otvorena sednica Odbora, otvorena ne samo u smislu njene javnosti nego i zato što će u njenom radu učestvovati i ličnosti van sastava Odbora. Naš rad treba da završimo najkasnije za jedan sat pa molim sve one koji govore da to učine u pet minuta. Od najavljenih govornika nismo sigurni za profesora Varadija, koji je jutros rano trebalo da krene iz Budimpešte. U svakom slučaju, cenimo njegov napor i solidarnost sa nama. Otac Radovan Bigović, dekan Bogoslovskog fakulteta, koji je rado prihvatio da nam se danas pridruži, nažalost je bolestan. On nam upućuje pozdrave i izvinjenje uz poruku: "Delim veliki bol porodice, prijatelja i svih dobronamernih ljudi zbog otmice Ivana Stambolića. Molim se Bogu da se Ivan što pre vrati svojim i da se nikada ništa slično u ovoj zemlji ne dogodi". Zahvaljujemo gospodinu Bigoviću i želimo mu brzo ozdravljenje. Molio bih književnika Radomira Konstantinovića da uzme reč.

RADOMIR KONSTANTINović: Nema Ivana. Svi to znamo, ali to je sve što u ovom času mogu da kažem. Bolje da ćutim. Ivan živ, unakažen ili mrtav ne znam, a ja nešto 'sad pričam. Došao čovek u "Medija centar" pa priča. Jer je "Medija centar" za pričanje, a ja nisam. Ali ćutanjem, kao da je u ćutanju izdaja Ivana, nemam šta da kažem a moram da govorim. Kao da će Ivan da živi samo dok ja govorim, kao da će da umre onog trenutka kad ućutim. Kao da mu je život ostao samo tu, u ovim rečima, u našim rečima. Je li to sad Ivan? Neko još samo u tuđim rečima. Na dnu njihovom. Mračnom, kao što je dno Dunava. Svakog četvrtka, i pre i posle 5. oktobra, na isti način sastajali smo se u našem Odboru i dogovarali šta da činimo. Na isti način, i pre i posle 5. oktobra, Ivan ostaje isti Ivan - nema ga. Na isti način, i pre i posle 5. oktobra. Istina, Ivanovo ime izgovara sad više sveta, pa to kao da se Ivan umnožava, kao da je Ivana sve više. Ali to je zato što je Ivan sad samo ime. Njegovog imena je sve više a njega sve manje. Kažem: Ivan, ponavljam: Ivan. Teško je to, ali nastavljam: nastavićemo. Hvala.

ŽIVORAD KOVAČEVIĆ: Molio bih gospodina Zorana Živkovića, saveznog ministra za unutrašnje poslove da nam se obrati.

ZORAN ŽIVKOVIĆ: Meni je više dosadilo da ponavljam ono što sam ponavljao četiri godine u Skupštini grada Niša - da nisam nadležan za nešto, ali ni sada nisam nadležan direktno za ono što se desilo i ono što se dešava oko gospodina Stambolića, ali apsolutno ne bežim od odgovornosti. I to sam i

rekao na jednom skupu sa istom temom. Ja osećam ličnu odgovornost, i mislim da nova demokratska vlast u Jugoslaviji, i od ponedeljka u Srbiji, mora da ima odgovornost za nalaženje istine o onome što se desilo Ivanu Stamboliću.

Istraga je zakačena, umrtvljena. Isto kao što je istraga o gospodinu Čuruviji zakačena, isto kao što je puno istraga koje čekaju da budu otkočene. Jasno je da postoji prepreka da istina izađe na videlo i ta prepreka se zove pravosuđe i policija Srbije. Tu nema nikakve dileme. Gospodin Rade Marković, šef Službe državne bezbednosti, je u nekoj TV emisiji rekao da treba pitati možda Maraša ili Dodika šta je sa gospodinom Stambolićem. To je bilo jedino formalno mesto gde sam mogao da uključim svoje Ministarstvo koje ima nadležnosti ako postoji element inostranosti u nekom krivičnom delu - to znači ako se nekom našem čoveku nešto zlo desi van naše zemlje ili ako on učini neko krivično delo, i obrnuto, ako neki stranac u našoj zemlji bude žrtva ili izvršilac krivičnog dela. Uputio sam pisma ministru unutrašnjih poslova Crne Gore, ministru unutrašnjih poslova Republike Srpske, ministru unutrašnjih poslova Bosne i Hercegovine, na osnovu toga što je gospodin Marković izrazio sumnju da se možda radi o nekim poslovima, belim ili crnim, koje je gospodin Stambolić imao sa nekima iz Crne Gore ili iz Republike Srpske ili Bosne i Hercegovine.

Iz Crne Gore nisam dobio nikakav odgovor. Ja ne razumem kako neko može da ostane nem na takvo pitanje, bez obzira da li priznaje ili ne priznaje Saveznu vladu. Ovde se ne radi o sudbini Savezne vlade nego se radi o sudbini jednog čoveka. Tako da sa žaljenjem konstatujem da se odnosi između Srbije i Crne Gore, između Crne Gore i savezne države, savezne države i Srbije ne završavaju samo na skupštinskim raspravama, nego imaju svoj negativni uticaj i na sudbine ljudi. Ministar iz Republike Srpske mi je rekao da oni nemaju nikakvih saznanja o gospodinu Stamboliću i njegovoj sudbini, ali mi je rekao još jednu stvar koja je jako interesantna: da nisu dobili nikakav zahtev za bilo kakvom istragom ili informacijama sa teritorije Republike Srpske. Znači, niko iz pravosudnih ili organa Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije nije uputio nikakav zahtev bilo kome van Srbije da pita da li postoji sumnja da je gospodin Stambolić radio, viđao se, družio se sa nekim van Srbije, pa da je to možda mesto gde treba proširiti istragu. Očigledno da je u interesu onih koji još uvek suštinski upravljaju i pravosuđem i srpskom policijom, da je njihov interes da se ovaj slučaj, slučaj gospodina Čuruvije i mnogih drugih, ne otvara.

Ja ću biti slobodan da kažem da je to zbog toga što kriju ono što se desilo. Ili kriju svoju umešanost, ili kriju svoju nesposobnost. I jedno i drugo je nedopustivo na početku 21. veka, makar to bilo i u Srbiji.

Na kraju, ja mogu da obećam da će ono što moje ministarstvo može da uradi, da će biti nastavljeno sa radom u tom pravcu, a to je malo, ali obećavam da ću biti vrlo zainteresovan za ono što radi Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije i pravosuđe Srbije na ovom slučaju i na svim drugim. I da sam siguran da će ne 25. u ponedeljak, nego posle formiranja nove vlade u Srbiji, to biti

najurgentnija stvar. Ima puno stvari koje ne dopuštaju odlaganje. Jedna od njih je i slučaj gospodina Stambolića i svih onih drugih koji su nestali ili ubijeni, ne samo u poslednjih godinu ili dve, nego svi oni koji se vode kao nerazjašnjeni slučajevi.

Ako do kraja januara istraga ne pokaže napredak, onda to može da znači dve stvari: ili da je u pitanju potpuna misterija, u šta sumnjam, ili da demokratska vlast u Srbiji i u Jugoslaviji nije našla pravi način za početak svog delovanja.

ŽIVORAD KOVAČEVIĆ: Sada će nam se obratiti dr Vesna Pešić, direktor Centra za antiratnu akciju.

VESNA PEŠIĆ: Dobar dan. Vi znate, ili verovatno znate da se Odbor za oslobađanje Ivana Stambolića sastaje svakog četvrtka, i svake nedelje se prave strategije kako da održimo u javnosti tenziju, da je jedan čovek nestao i da, evo, već mesecima nema ni traga ni glasa od njega. I ova današnja konferencija za štampu praktično služi tome - da održimo tu tenziju i da ne prepustimo nestanak Ivana Stambolića zaboravu koji bi verovatno i usledio, da mi ne radimo ovo što radimo.

Znači, ja imam samo nekoliko stvari da u tom kontekstu poručim. Prvo: mi kao Odbor i dalje tražimo da pod hitno i odmah dobijemo dokle je stigla istraga povodom Ivana Stambolića i njegovog nestanka. Za sve ovo vreme mi nikakve informacije od strane policije nismo dobili. Uopšte nije važno čija je ta policija, ali da li je moguće da postoje organi države koji uopšte ne rade svoj posao, i ne znam da li im je zbog toga ukinut lični dohodak, jer oni jednostavno ne rade, ili od nas kriju. Znači, nikad nismo dobili nikakvu informaciju o tome dokle je MUP i onaj ko je zadužen stigao povodom istrage i dokle se došlo u otkrivanju celog tog slučaja. To je prva stvar koja nas muči od početka, i verujte nismo daleko u tom pogledu odmakli, i nalazimo se na samom početku.

Ono drugo što je nas sve motivisalo, to nije samo nekakav čisti humanizam, reč je naravno o jednom čoveku, reč je i o drugim ljudima, i o Slavku Ćuruviji koji je, kao pas, bio ubijen na ulici, ali nije samo to. Radi se o jednom principu da vidimo da li će ova država postati jedna pravna civilizovana država, jer ovaj slučaj Stambolić zaista će pokazati hoćemo li to biti ili nećemo to biti. Znači humanizam na jednu stranu, moral na jednu stranu, osećanja na jednu stranu, a ovde se postavlja pitanje, naročito posle promene vlasti: da li smo na putu da postanemo pravna civilizovana država ili ne?

S obzirom da se ovaj slučaj desio upravo pred samu smenu vlasti, zaista se odnosi na nekakvu našu budućnost. Ja moram da kažem, da sam vrlo iznenađena kad čujem da je neko ukočio sve to. Mi znamo da je neko očigledno ukočio, i dokument o Slavku Ćuruviji koji je apsolutno autentičan neko, međutim, koči. Ne mogu da shvatim ko je ukočio. Jer, u prelaznoj vladi u Srbiji postoje dva ministra koja su sa opozicione strane, a samo jedan njihov. Pa kako

je moguće da naša dva ne mogu da pokrenu ništa, a onaj jedan može da pokrene sve, drugim rečima da zataška sve.

I konačno, ako je to tačno, a verovatno jeste, nemam razloga da ne verujem, da je neko od njih - pravosudni organi ili policija - zakočio istragu povodom ovih dramatičnih slučajeva, mi onda možemo da kažemo sledeće: u novinama je jasno rečeno da će do 15. januara biti formirani organi i Vlada Srbije. Posle toga, imamo, gospodo, petnaest dana do prvoga februara da dobijemo odgovor. Ako taj odgovor ne dobijemo, znači moramo da oročimo tu stvar. Ako ne dobijemo odgovor, tražićemo da ti ljudi daju ostavke ili da izađu na videlo sa istinom i da kažu u čemu je stvar. Moramo postaviti rok, jer bez rokova jednostavno neće biti ništa. Hajde, da sad kažemo, iz neke nebuloze ili iz drugog razloga, da ima nekakvog pardona, ali posle toga ja mislim da pardona neće biti. Evo naš Odbor zaista obećava da neće zaboraviti na ovaj slučaj i da ćemo stvar isterati do kraja. Hvala.

ŽIVORAD KOVAČEVIĆ: Sada će nam se obratiti profesor Vojin Dimitrijević, direktor Centra za ljudska prava.

VOJIN DIMITRIJEVIĆ: Ja bih počeo asocijacijom na ono što je maločas rekao gospodin Živković, "pa makar i u Srbiji". Zar smo to doživeli da postanemo etalon najgoreg. Ja, kao jedan od najvećih pesimista, i to pre trinaest a ne pre deset godina, kako se govori sada, slutio sam da je Srbija krenula nizbrdicom, gde će uraditi, ili će joj se pripisati najgora, najzverskija dela, nisam mogao da slutim da ćemo se ovako nisko srozati, da jedna ovakva napomena deluje sasvim normalno. Nisam mogao da slutim, da posle političkih ubistava, posle pojava torture, da ne govorim o izbacivanju čitavih sela sastavljenih od "pogrešnih" ljudi, kako je to bilo u sada zaboravljenim Hrtkovcima, što je isto bio jedan rani znak svega ovoga, da smo stigli do nečega, što se u međunarodnoj najnovijoj praksi kršenja ljudskih prava smatra najjezovitijim, a to su nestanci ljudi. Jer, to je izgledala odlika latinskoameričkih diktatura, jer to jedan posebno sadistički način mučenja tih ljudi i njihovih porodica, jer vi znate da porodica čak i u slučaju najcrnje neizvesnosti nešto veruje, a ovde se prosto ide na to da se ta vrsta sadističkog izživljavanja sa osećanjima porodice, prijatelja, namerno proizvede držanjem toga u večitoj neizvesnosti. Sad smo došli na red da smo i mi u nadležnosti raznih tela koja se bave politikama otmice, praksom otmice u državama, a isto tako je verovatno, najverovatnije, da se to dešava na isti način kao što se i drugde dešavalo, a to znači da policija, ili takozvani vigilanti u policiji, preobučeni u civilna odela obavljaju takve prljave poslove. Ono što me, naravno, ispunjava brigom i nezadovoljstvom jeste da se u Latinskoj Americi, posle pada takvih diktatura, bar činilo odmah nešto da se sazna. Međutim, slažući se sa svim ovim, i ne želeći da ponavljam apele na nove vlasti, ja bih se obratio nečemu čemu bi se verovatno obratio profesor Bigović da je ovde. Ja bih se obratio savesti, odnosno grizi savesti ljudi koji su ovo uradili. Uradio je to onaj i oni

koji su bili u belom kombiju. U tome je, pouzdano je, sudelovao jedan par koji je pratio Ivana Stambolića u jednom malom automobilu, i kad god je neko pogledao taj automobil pretvarali su se da se grle i ljube, u tome su učestvovali oni islednici koji su uporno hteli da navedu da nekako uspeju da se otmičica Stambolića poveže sa nekim poslovima, i u tom smislu idu ove insinuacije na vezu sa Republikom Srpskom. To su ljudi koji imaju savest, i pretpostavljam, da treba da imaju savest. Zašto oni ne progovore, posebno sada, u jednoj situaciji gde je prilično očigledno da će želja za praštanjem, za razumevanjem, za pružanjem najbolje moguće odbrane ljudima koji su okrivljeni za neka nedela u prethodnom sistemu, biti potrebno. Ja mislim, da ako neko od njih progovori, i ako su svi među živima, jer nažalost, ovde se, u ovakvim situacijama uništavaju izvršioci i svedoci, da će neko da izađe i da se javi, neko od njegovih otmičara, neko od njegovih uhoda, neko od njegovih tamničara da bismo, to će biti najbolji način da se za tu vrstu saradnje sa mrakom koji je u Srbiji vladao trinaest godina i pored najave da se vraćamo svom dostojanstvu, duhovnosti i takvim krupnim rečima, da smo, evo i ovo je jedan primer toga, stigli do samog dna u pogledu morala, kulture, poštovanja prava. I ništa nam ne daje za pravo da mislimo da smo se iz toga izvukli. Nije se ni struja vratila, a kamoli da se vrati to naše dostojanstvo i duhovnost dokle god tolerišemo ovakve stvari. Hvala vam.

ŽIVORAD KOVAČEVIĆ: Hvala Vojine, sad bih zamolio profesora Momčila Grubača, saveznog ministra pravde da nam se obrati.

MOMČILO GRUBAČ: Gospođe i gospodo, ovde sam da izrazim svoju duboku tugu i žalost zbog slučaja nestanka gospodina Ivana Stambolića. Pre svega njegovoj porodici, ali i čitavoj jugoslovenskoj javnosti. Zaista je, kao što je već rečeno, teško govoriti u ovakvim prilikama. Teško je govoriti i kad ste običan prijatelj, poznanik ili poštovalac ličnosti Ivana Stambolića, a posebno teško nama koji smo uz sve to opterećeni i državnom odgovornošću koja proističe iz državne funkcije koju vršim. Ali, ja vas uveravam da smo odlučni ne samo ja i kolega Živković, nego i svi ostali članovi nove Savezne vlade, da učinimo sve da ovaj slučaj rasvetlimo i rešimo.

Kao što je rekao ministar Živković, u ovakvim slučajevima mi smo ograničeni formalnim nadležnostima. Ići ćemo i preko naših nadležnosti da bismo stigli do rezultata. Nikakva prepreka, nikakva barijera između jedne i druge, savezne i republičke vlasti, ni sada a naročito posle ponedeljka, u ovome ne sme da postoji. Zaista čudi ravnodušnost i neefikasnost dosadašnjih vlasti koju su ne samo u ovom slučaju nego i u mnogim sličnim pokazale. Iako za državu i njene organe treba da je smak sveta kad joj na ovaj način nestane jedan građanin, kad joj se na ovakve načine, kao što se to do sada nama dešavalo, ubijaju građani. Ja sam od preuzimanja funkcije saveznog ministra pravde pokušao da uđem u tokove službenog postupka koji se o ovoj stvari vodi. Saznao sam, ne iz prvog pokušaja, da se prikupljaju policijske informa-

cije o slučaju na prilično rutinski način. Upozorio sam nadležne organe u Republici i u tužilaštvu da i naš važeći Zakon o krivičnom postupku, iako je pregažen vremenom i u mnogim svojim odredbama neadekvatan današnjoj stvarnosti, predviđa mogućnost da se u ovakvim stvarima kada je nepoznat počinilac krivičnih dela od strane sudskih organa preduzmu pojedine istražne radnje. Do tada je samo policija bila angažovana u postupku rasvetljavanja ovoga slučaja. Ovih dana sam informisan da je beogradski okružni javni tužilac dao nalog i istražnim organima beogradskog Okružnog suda da počnu sa sprovođenjem istražnih sudskih radnji. Nadam se da će od konstituisanja nove republičke pravosudne vlasti stvar krenuti sa mrtve tačke. I ja bih, kao na kraju profesor Dimitrijević, apelovao na izvršioce ovog gnusnog zločina, kojima sledi najostrija kazna kad budu otkriveni, a biće otkriveni kad-tad, da iskoriste svoju šansu, a šansa im je jedino ako progovore, ako nam pomognu da nađemo Ivana Stambolića. Uveren da će i oni toga postati svesni, završavam sa nadom da nam se ovakvi slučajevi više nikada ne dogode.

GRADIMIR NALIĆ: Ja se prvo svima izvinjavam što kasnim, ali sam i otišao na pogrešno mesto - u Centar za kulturnu dekontaminaciju. Želim da kažem da sam na neki način od prvog dana bio uključen u rad Odbora za otkrivanje otmičara i pronalaženje Ivana Stambolića. Ivan Stambolić nije za mene nestalo lice, Ivan Stambolić je za mene oteto lice i ono što smo danas čuli kao, recimo, izjavu sudije Todorovića o postojanju određenih zatvora koji se drže kao privatni zatvori, biće pretpostavljam, vidim tu i saveznog ministra unutrašnjih poslova gospodina Živkovića, bez obzira na sva ovlašćenja, siguran sam da će svojim autoritetom moći da poradi na tome da se ta informacija ne izgubi u talasima kriminala koji nas je zapljuskivao do izbora, čini mi se kao da su želeli da pozavršavaju nekakve poslove. U svakom slučaju, sudbinu Ivana Stambolića ne izdvajam, a objasniću i na koji način ne izdvajam od sudbine hiljadu trista Srba nestalih na Kosovu, od sudbine tri i po hiljade Albanaca koliko je prijavljeno, ali je svakako Ivan simbol, i ono što jedna država više ne sme da dozvoli, a to je da bivši visoki funkcioner, bilo da je njegova funkcija prestala na taj način što se promenio politički sistem i tako dalje, bude nezaštićen, bude otet, nestane i na taj način pokažemo da ne umemo da čuvamo ni one koji su, na kraju krajeva, i nosioci određenih informacija. U tom - da kažem malo modernijim jezikom - hardveru koji je ušao u zrele godine, postojao je softver koji je ne samo znao nego i umeo i verovatno čuvao nešto što bi trebalo da znamo i što bi trebalo da prenesemo daljim generacijama.

Mislim da borba za pronalaženje i razjašnjavanje sudbine Ivana Stambolića, to i masovnost ovog današnjeg skupa pokazuje, neće biti samo pokušaj u nekakvom istražnom smislu da se pronađe i razjasni njegova sudbina, nego definitivno mora biti i pouka svima nama da tako nešto više nikada ne smemo da dozvolimo.

NIKOLA BAROVIĆ: Učinjeno je mnogo i formalnih radnji, pored ovih poli-

tičkih. Političke su, naravno, uvek bile važnije jer se radi o političkom događaju a ne o klasičnom krivičnom. Međutim, tražilo se da oni koji su svedoci i saučesnici, kao što je sad apelovano na njih, kažu šta znaju o zatvaranju Ivana Stambolića. Oni koji su imenom i prezimenom poznati kao saučesnici, kao pomagači, koji su javno poznati svima u ovoj sali a i najvećem broju ljudi u Srbiji, a to su: glavni i odgovorni urednici Tanjuga, "Politike", Radio Beograda, RTS-a, "Večernjih novosti" do 5. oktobra. Oni nisu bili saslušani od strane istražnog sudije u Okružnom sudu u Beogradu zbog toga što je Okružno javno tužilaštvo u Beogradu, u strahu ili u nameri da zatire tragove zatvaranja Ivana Stambolića. Tužilaštvu je to sa dobrom merom strpljenja predloženo tek 13. oktobra. Čekalo se da prođe stara vlast, da vide da nisu više pod njihovom kontrolom. Dvadeset petog oktobra je njima to i napisano, da bi imali pokriće za svoju radnju, jer je bilo jasno da se još uvek plaše. Početkom novembra, umesto da upute istražnom sudiji, uputili su to policiji. Uputili su to policiji, javnoj bezbednosti, koja je uvek u strahu od državne bezbednosti, i tamo smo kao rezultat dobili da su svi ovi svedoci na koje se i ovde apelovalo, čija se imena znaju, čiji se likovi znaju, izgovorili jednu šemu koja je očigledno obuka nekog ko radi na zatiranju informacija o zatvaranju Stambolića. Oni su svi odgovorili da nisu objavljivali vest o zatvaranju nekadašnjeg predsednika Srbije zbog toga što to nije javila državna agencija Tanjug, pa onda druge vesti ne uzimaju kao ozbiljne. Kad je došlo do direktora Tanjuga, on je rekao da to nije objavio jer to nije javila policija. Policajci nisu saslušani zašto nisu objavili službeno da se nešto dogodilo sa nekadašnjim predsednikom Srbije. Radi se o strahu i radi se o beskrupuloznosti. Šta je čemu uzrok i šta čemu vodi, ja neću to istraživati, nama je važno da nađemo Stambolića, ali je očigledno da pravosuđe, tužioci i sudije nisu podobni da vode postupke. Oni vode postupke tako da štite vlast, a ne da štite pravo i da pomognu onima koji su ugroženi. Njihova prva reakcija - kako čujem ovde od saveznog ministra pravde - jeste: na njegov zahtev oni su rešili da poslušaju predlog punomoćnika porodice Stambolić i da to prepuste istražnom sudiji da bi se imala i mogućnost da se pitaju svedoci i da bi postojala evidencija šta se uradilo i trag o tome šta su oni odgovorili, koji je upotrebljiv na sudu.

Sa ovakvim pravosuđem koje je kukavno, i koje tek počinje da radi po zakonu na zahtev saveznog ministra, mi ne možemo ovu stvar rešiti. U ovakvoj situaciji morate tražiti ne sud nego sudiju koji sme da radi; sudstvo je ovde uništeno, postoje još pojedine sudije, i ja bih zamolio gospodu savezne ministre da se potrudu da nađu ljude u okviru pravosuđa u Srbiji koji smeju da vode postupak. Redovne sudije u redovnim sudovima i redovni sud kao institucija je pregažen i oni to ne smeju da rade. I to je jedna od glavnih kočnica onoga što se događa. Da je ta kočnica očigledna i da ona postoji, to je i dokaz da Radomir Marković, a ne Rade Marković - vidim da mu ovde svi tepaju, u štampi, izgleda da su u Srbiji svi u intimnim odnosima sa ubicama, umesto da

ga zovu normalno Radomir, kako mu piše u krštenici - dogod je Radomir Marković načelnik Službe državne bezbednosti mi nećemo naći traga. Dogod se inate ostali ministri, da li im je u funkciji ili nije, da saznaju šta se dogodilo sa nekadašnjim šefom Srbije, dok misle da li imaju ovlašćenje ili nemaju, oni ne znaju ništa ni o sebi, ni o svojim obavezama, ni o svom statusu. Svaki ministar i svaki običan građanin je obavezan da štiti, i radi sebe i radi onoga na čemu se nalazi i zbog čega postoji, da štiti svačiji život i slobodu. Svako izvinjavanje da mu to ne dozvoljava Ustav ili zakon jeste beskrupulozno, i nepismeno, i neodgovorno i prema samom sebi i prema Ivanu Stamboliću. U ovoj zemlji, u ovom gradu, da podsetim, ima bar pet ljudi koji imaju titulu da su bili predsednici Srbije ili Jugoslavije. Nijedan od njih se još nije javno oglasio. Oni nemaju predstavu o svom statusu, pa ne mogu da pomognu ni nekadašnjem predsedniku Srbije. Hvala.

ŽIVORAD KOVAČEVIĆ: Evo, danas smo ponovo, u jednoj od akcija, zaokružili sliku, priču o Ivanu Stamboliću, o njegovom nestanku, tačnije otmiци. Ta priča je tužna i dosta obeshrabrujuća. Međutim, mi, kao Odbor za oslobađanje, uz vašu podršku, kad kažem vašu mislim na sve prisutne u sali a posebno na medije, možemo da činimo ono što kao grupa građana jedino možemo da činimo: da vršimo javni pritisak. Mi ne odustajemo, kao što je rekla Vesna Pešić, i potpuno se slažem sa onim što je rekla o tome da ćemo to morati da oročimo. Očekujemo od nove vlade koja će proizaći iz izbora koji su prekosutra, da odmah da dokaza o svojoj spremnosti da se najzad u ovaj slučaj energično uđe. Da, najzad, državni organi počnu da rade ono što je njihov posao, da o tome izveste javnost, da se Ivan Stambolić pronade, oslobodi, vrati svojoj porodici i krivci izvedu pred lice pravde. Ja vas, još jednom, molim, vas iz medija, pomozite nam, jer vaša pomoć je očigledno i bila u svemu ovome najdragocenija. Drago mi je, da smo danas imali među nama i dvojicu saveznih ministara koji, uostalom, imaju za sobom, da tako kažem, rekord na očuvanju i poštovanju ljudskih prava i nije nam ni čudno da su ovako danas govorili, potpuno saglasno i solidarno sa nama. Očekujemo njihovu saradnju i podršku i u budućnosti.

Ministar Živković nam je podelio ovde knjižicu "Policija i ljudska prava". Možda će iz Grubačovog resora proisteći nešto o pravosuđu i ljudskim pravima. Nadamo se da će ne samo policija i pravosudni organi čitati ovu knjižicu i postupati po njoj, nego pre svega novi ministri koje ćemo dobiti posle izbora. Hvala vam još jednom. Zaključujem sednicu.

(Stenografske beleške)

Emisija Radio televizije Srbije posvećena Ivanu Stamboliću

NIKOLA BAROVIĆ, advokat

Pitanje: Gospodine Baroviću, imali smo dosta sagovornika i različitih političkih analiza i prijateljskih izjava, međutim, zanimaju nas sada definitivno činjenice šta se zapravo događalo oko 25. avgusta, neposredno pre, neposredno posle, koje informacije je sakupio vaš Odbor?

Barović: Činjenice su da je Ivan Stambolić bio šef Srbije do 24. septembra 1987. godine, činjenica je da je partijskim pučem on sklonjen sa te funkcije od strane Miloševića, koji je 25. avgusta još uvek bio šef Jugoslavije. Činjenica je da je Stambolić zatvoren 25. avgusta, znači na pun mesec dana do izbora, 24. septembra, opet što je 13 godina od dana održavanja Osme sednice. Činjenica je da je njegova porodica već u prepodnevrim časovima zvala sve bolnice, obišla teren, da su im u tome pomogli prijatelji i mislim, sedmoro ljudi iz obezbeđenja SPO-a. Policija pre šest popodne nije htela da prihvati prijavu da se nešto dogodilo sa nekadašnjim šefom Srbije. Oko šest popodne su njegov sin Veljko i jedan od policajaca iz gradske policije razgovarali sa svedokom, čuvarom Parkinga kod restorana GOLF u Košutnjaku, gde su i trim-staze, koji je rekao da je video Stambolića negde oko devet i po, deset, da je on stajao pored jedne od klupa, da je naišao jedan beli kombi, zapravo furgon bez prozora u zadnjem delu, da su iz tog furgona izašle dve osobe oko tridesetak godina, po njegovoj proceni, starosti, da je jedna pokazivala rukom kao nekakvu značku ili legitimaciju, a druga je bila uperila pištolj u glavu Stamboliću, i da je Stambolić ušao u taj kombi. To su činjenice za 25. avgust.

Već u večernjim satima, negde između 8 i 9 uveče, na to je reagovao Jirži Dinstbir, specijalni izvestilac za ljudska prava UN i poslao pismo gospodinu Jovanoviću, tadašnjem ministru spoljnih poslova, u kome se interesuje šta se dogodilo sa gospodinom Stambolićem. Činjenica je da do 30. odnosno 31. avgusta, nijedan od medija pod kontrolom vlasti u to vreme - Tanjug, "Politika", RTS, Radio Beograd, "Večernje novosti", niko od njih nije objavio nijednu rečenicu, zapravo potpuno je ignorisao da se nešto dogodilo sa Ivanom Stambolićem.

Trideseti na 31. avgust, izlaze po dva članka, svakog dana po jedan, u

"Politici" i u "Večernjim novostima". U "Politici" se u prvom članku tvrdi i upućuje, ne direktno, ali upućuje se u pravcu Crne Gore i Republike Srpske, odnosno gospodina Đukanovića i Dodika, premijera Republike Srpske, i spominje to da je Stambolić budući da je njegovo poslednje i profesionalno bavljenje bilo da je bio predsednik Jugoslovenske banke, jedne od jugoslovenskih banaka, da je to verovatno u vezi sa tim.

U članku dan posle toga, u "Politici", jedan neimenovani policajac takođe kaže, koga "Politika" citira, da je neko hteo da ubije Ivana Stambolića, ubio bi ga odmah, a ne bi ga kidnapovao, tako da se u "Večernjim novostima" opominju svedoci, komšije, susedi u zgradi u kojoj stanuje Stambolić da, ja sada parafriziram, da oni jesu dobronamerni ali da su u konfuziji, vrlo čudno, ceo članak je intoniran da kažem ovako policijski pretećim tonom, vrlo čudno da neko svedoke opredeljuje kao dobronamerne ili kao nedobronamerne, svedoci su tačni ili netačni u svom zapažanju, ako već govorimo o svedocima. A zapravo su te komšije, što se kaže, u kameru rekle nekolicini novinara da je u poslednjih mesec dana pre 25. avgusta viđen jedan beli kombi sličan opisu onog koji je spomenuo svedok sa parkinga i da su tu bila tri-četiri momka, mlađa čoveka, koji su kružili oko zgrade i išli kroz zgradu od tavana do podruma, ponašajući se ponekad i arogantno i da su oni po njihovom ponašanju, a i po kazivanju tih ljudi, zaključili da se radi o pripadnicima Službe državne bezbednosti.

Nakon toga, prva reakcija, da kažem službena ali neslužbeno saznata je, kada se nekadašnji predsednik Makedonije Kiro Gligorov obratio Slobodanu Miloševiću tražeći informacije šta se dogodilo sa Stambolićem i kada smo, parafriziram, saznali da je šef Jugoslavije odgovorio da on ne zna ništa o Stamboliću, da nije umešan u to, ali da su granice blizu. Nakon toga, a i zbog te rečenice da su granice blizu, zamoljeni su Petrić, predstavnik međunarodne zajednice u Bosni, da kažem guverner, i pošto je Bosna i označena, da se obrati sva pažnja na ceo teren Bosne, da se ne dogodi kojim slučajem da Stambolić bude prebačen u Bosnu. Isto to je zamoljen i predsednik Hrvatske Mesić, i naravno, znatno pre toga, budući da se radi o istoj zemlji, razgovaralo se sa Milom Đukanovićem, predsednikom Crne Gore, koji je obećao svu pomoć i rekao - što se tiče crnogorskih službi, odnosno službi u Crnoj Gori, one već od prvog dana imaju specijalnu pažnju usredsređenu i na takvu mogućnost da se možda nekim slučajem prebaci u neki objekat na teritoriji Crne Gore. Od tada se gospodin Dinstbir obraćao još tri puta ministru Jovanoviću, poslednji put na četiri dana pre svoje poslednje posete Jugoslaviji, to je 28. septembar, pa negde do početka oktobra i u tom poslednjem pismu koje se odnosilo opet samo na Stambolića. On je rekao da kada se budu sreli, što je bilo planirano, da bi želeo da dobije informaciju šta se događa. Na taj sastanak gospodin Jovanović nije došao, došao je njegov zamenik, što nije bilo pre toga praksa, i on nije odgovorio ni na jedno pitanje, uključujući i pitanje Ivana Stambolića,

nego ih je samo notirao. Dinstbir je posle toga kada je došlo do smene vlasti i formiranja nove Vlade u Jugoslaviji, uputio jedno pismo i novom predsedniku Jugoslavije Koštunici, sa istim pitanjem.

Odbor je formiran nešto kasnije, polovinom septembra, on je formiran, da kažem, na ideju Nebojše Popova i Verana Matića, i u njemu su ljudi koji su bili političari ili diplomate, kao Mirko Tepavac, nekadašnji ministar spoljnih poslova, Latinka Perović, nekadašnji predsednik CK Srbije do 72-ge, i Živorad Kovačević, koji je poslednji ambasador Jugoslavije u Vašingtonu, a pre toga je bio gradonačelnik Beograda. Tu su i Veran Matić, i Gordana Suša, vaše kolege, mnoge druge javne ličnosti. Odbor je otvorio nekoliko telefonskih linija za skupljanje svih informacija o Ivanu Stamboliću. Obavestio je o tome i policiju, javnu bezbednost, prosledio je i njima sve informacije koje su morale biti proverene na dojavu da je Stambolić viđen u nekom objektu ili na nekom mestu. Nažalost, sve do sada je netačno. Odbor je organizovao nekoliko, da kažem, javnih sastanaka i tražio pomoć. Javili su se mnogi Evropljani i da kažem nezavisne ličnosti kao na primer Mihnjik iz Poljske, Ivan Zvonimir Čičak iz Zagreba, i da ne nabrajam.

Da li ste imali telefonsku informaciju da se Stambolić nalazi zatvoren u nekoj kući u Beogradu, i da li se sa takvim informacijama nešto može uraditi?

- Nije bilo tako konkretne informacije da je u nekoj kući u Beogradu. Sa takvim informacijama, kada bi bile precizne i tačne, moglo bi se da kažem tehnički, otići na lice mesta, odnosno tražiti pomoć onih koji je mogu pružiti, koji su za to opremljeni. Međutim, nije bilo tako precizno. Bilo je informacija, više puta, da je viđen ili da bi ljudi koji žive na nekoj adresi mogli znati gde je Ivan Stambolić. Nisu samo pominjane kuće i stanovi, što je vrlo, ovako da kažem, u neskladu sa nečijim zatvaranjem da se drži u zgradi sa stanovima, bile su pominjane i bolnice gde se navodno drži kao bolesnik u tajnosti od ostalih. Sve su te informacije, da kažem, proveravane i proverene, čak i kada su delovale krajnje nemoguće i nerealističke.

Ono što je još od činjenica, to je da je Radomir Marković vrlo čuven sada i javno, načelnik Državne bezbednosti Srbije, da je on posle ovog pisma koje je uputio Jirži Dinstbir i posle obraćanja Živorada Kovačevića, predsednika Odbora za oslobađanje Ivana Stambolića, zvao i rekao da on i Služba ne znaju ništa o Ivanu Stamboliću, ali da se obrati Marašu i Dodiku, što će reći, ministru unutrašnjih poslova Crne Gore i premijeru Republike Srpske. Ta rečenica, već sama po sebi, govori da nešto nije u redu, jer ili se ne zna ništa, onda ni kome se treba obratiti za nešto, ili se zna bar toliko ko bi mogao nešto znati, pa je i to podatak i do njega se došlo na neki način. Ili ta kontradikcija takva kakva jeste, više pokazuje jednu aroganciju nego i nespremnost da se pomogne Stamboliću, čak i kada to traži sadašnji predsednik. Ono što je karakteristično, to je da se od tog teksta u "Politici" preko odgovora Miloševića Kiri Gligorovu,

do odgovora Markovića predsedniku Koštunici stalno upućuje na pravac Banjaluka i pravac Podgorica, a to su da kažem dva mesta, odnosno Đukanović i Dodik, to su dvojica političara koji su doživljavani u Beogradu kao neprijateljski prema doskorašnjem predsedniku Jugoslavije Miloševiću.

Upućivanje da bi oni mogli snositi krivicu ili odgovornost ili znati nešto, ili biti umešani u nestanak Ivana Stambolića od strane beogradskih vlasti, više kompromituje beogradske vlasti nego što može da pomogne u otkrivanju šta se sa Stambolićem dogodilo.

Ono što jeste činjenica, to je da način kako je njegovo zatvaranje izvedeno i po mogućnostima da je to delo Službe državne bezbednosti jer niko drugi, ako izuzmemo vojne službe, nema tu mogućnost da nekoga na takav način zatvori, u formi kidnapovanja, i da ga tako dugo drži bez procurivanja informacije gde se on nalazi.

Pre šest godina se slično dogodilo i sa nekadašnjim potpredsednikom Vlade (Republike Srpske) Krajine Veljkom Džakulom, s tim što je njegovo da kažem ilegalno zatvaranje trajalo kraće - dvanaestak dana. Policija je i u to vreme uključujući i Službu državne bezbednosti negirala da nešto o tome zna, čak je nudila svoju pomoć, ova redovna policija, da se pomogne u potrazi za gospodinom Džakulom. Nakon tih dvanaest dana njegov pritvor je legalizovan u Glini, u redovnom zatvoru, da bi nekoliko meseci potom, s jeseni, i tadašnji predsednik (Republike Srpske) Krajine Martić prostodušno razotkrio, zapravo i potvrdio ono što se znalo i pre toga, da Džakulu jeste bila uhapsila Služba državne bezbednosti Beograda, kidnapujući ga u blizini Slavije sa trotoara, da ga je držala nekoliko dana u Beogradu, i da je potom prebačen u Krajinu i zadržan u tamošnjoj Službi državne bezbednosti nedelju dana u jednoj izolovanoj kući, da bi nakon toga bio prebačen u redovan zatvor sa idejom da se protiv njega organizuje proces za veleizdaju, a koji je kasnije propao. I to je, da kažem, jedini put kada, ako se nije dobio baš radni nalog za takvu vrstu hapšenja, dobijena je potvrda od onoga koji je i tražio takvo hapšenje. Zatvaranje Stambolića se u tom tehničko-operativnom smislu ne razlikuje, ono je samo mnogo duže. Istina, ono nije ni blizu onih najdužih, bar ne onih za koje ja znam. Gospodin Zlatko Ovanin, koji nije politička ličnost, bio je zatvoren od Službe državne bezbednosti čitavih godinu dana i negirano je, i do kraja je negirano, da je proveo i jedan dan u zatvoru, niti ima kakav papir o tome, ni sada kada je na slobodi. Čak je obest u to vreme bila tolika da je njegov auto iz kojeg je izvučen kada je uhapšen korišćen od službenih lica Državne bezbednosti redovno u Beogradu za obavljanje njihovih poslova. A advokatima njegove porodice je uvek tvrđeno, službeno, i u Državnoj bezbednosti, i u Javnoj bezbednosti, da niko o tome ne zna ništa, i da eto, i oni tražaju za njim.

To je jednogodišnje utamničenje, skoro jednogodišnje.

Kome bi mogao Ivan Stambolić da smeta u ovoj našoj političkoj situaciji

ji u poslednjih godinu dana?

- Ivan Stambolić je mogao da smeta najpre onima, ili najviše onima koji su se odlučili da ga zatvore. To su doskorašnje vlasti Jugoslavije, to je mogla da izvede, kao što sam rekao, Služba državne bezbednosti Srbije.

Ivan Stambolić je kao nekadašnji šef Srbije ostao markantna politička ličnost na prostoru nekadašnje Jugoslavije, ostalo je njegovo političko prijateljstvo, pa i lično, sve ovo vreme ratno, sa Kirom Gligorovim, i kada je on bio predsednik Makedonije, ostalo je njegovo prijateljstvo sa Kučanom, koji je i sada predsednik Slovenije, sreo se i sa Alijom Izetbegovićem, kad je otišao u posetu Sarajevu, to je 1994. kad je Sarajevo bilo u okruženju, bombardovano.

U dobrim odnosima je sa Bešlagićem iz Tuzle, a u dobrim političkim i prijateljskim odnosima je i sa predsednikom Republike Crne Gore Milom Đukanovićem, od kada se on razišao i došao zapravo u sukob sa Miloševićem, i u dobrim odnosima je sa Dodikom. U dobrim odnosima ostao je i sa sadašnjim premijerom Hrvatske Račanom. Za njega ima izuzetno poštovanje i politički afinitet i sadašnji predsednik Hrvatske Stipe Mesić, koji je u vezi sa slučajem Ivana Stambolića intervenisao u Evropi diplomatskim i političkim kanalima.

Tako da se pokazuje da je Stambolić zapravo bio čovek koji je zadržao odlične političke odnose, dobre i otvorene, sa svima, koji jesu politički značajni na prostoru nekadašnje Jugoslavije. U isto vreme on je bio politički aktivan, ne u onom najužem, najformalnijem smislu da je član neke stranke, ali je pogotovu u poslednjih godinu dana, kada je dao četiri ili pet vrlo markantnih političkih intervjuova televizijama i štampi, u kojima je bio vrlo kritičan u odnosu na prethodnih deset godina i u odnosu na režim u Beogradu i njegovu politiku. Ti intervjui su, da napomenem, da kažem, reprizirani po televizijama u unutrašnjosti Srbije, nakon njegovog zatvaranja, i zapravo je iako odsutan fizički iz svoje kuće, on zapravo možda i više nego što bi bio da je bio kod kuće, bio prisutan u ovoj izbornoj kampanji za 24. septembar iz koje je sklonjen, na čijem početku je sklonjen, i koliko sam ja čuo od ljudi, pogotovo iz zapadne Srbije, doprineo jednim delom i ovom rezultatu sa kojim je DOS pobedio.

Recite nam nešto... sa aspekta jednog političkog operacionalizma, nije li to glupa greška režima koji zapravo nije ništa dobio?

- Pretpostavka je većine političara, da se zadržim na toj pretpostavci, da je režim pre svega pretpostavljao, što možemo i svi pretpostaviti, da će ove izbore dobiti 24. septembra. Definitivno je ta stvar razrešena 5. oktobra - ti izbori nisu dobijeni. Većina političara smatra da, s obzirom da jezik koji je korišćen u izbornoj kampanji, da zapravo opozicije u Srbiji nema, nego da se radi o izdajnicima i da se ne radi o opoziciji, nego o plaćenicima, većina političara je mišljenja da se zapravo posle te pobeđe do koje nije došlo, spremao veliki montirani politički proces u kojem je očigledno zbog ovih veza na eks-jugoslovenskom prostoru, pogotovo zbog dobrih odnosa sa dvojicom glavnih

neprijatelja, da kažem, unutar Jugoslavije i unutar srpskog političkog prostora, odnosno Srba koji su u politici, a to su Đukanović i Dodik, značajno mesto bilo namenjeno Ivanu Stamboliću, možda kao nekoj vrsti koordinatora ili sive eminencije nekog ko je veza između svih tih ljudi koji su označeni kao neprijatelji i izdajnici.

... S obzirom da mi ovde nismo samo novinari, već radimo jedan posao po preporuci vašeg Odbora, možemo li poslati jednu poruku, mislim kao profesionalac novinar, možemo li poslati jednu poruku gde se može reći, znači ja vama sugerišem, ali imam utisak da to izlazi iz vaših reči, da Ivan Stambolić sam po sebi nije opasan, on je samo jednostavno izraz jedne volje i nekog mišljenja na jugoslovenskim terenima, i on sam po sebi nije opasan niti bi mogao da bude opasan, već oni koji zapravo zastupaju iste takve ideje. Dakle, da negde malo ublažimo taj njegov politički značaj, prosto ima neke šanse da se on vrati.

Da li se, zapravo, plašite Stambolića ili naroda, znate, toga treba Milošević da se plaši, a ne Stambolića, odnosno uopšte bivši režim nije još uvek bivši. Ono glavno se dogodilo, znači oni nisu uspeli da spreče ono glavno, a to je buđenje naroda. Sada, ja sam malo opširna, onda bi došli na neku tu tačku, koju pretpostavljam da ste vi u onom apelu vrlo lepo rekli, to se već dogodilo, čega su se oni plašili. Ja vas pitam, da li se već dogodilo ono čega su se oni plašili, da će zapravo Stambolić biti uzrok?

- Očigledno je, pošto je strah od promene, i ja isto slutim da je dosadašnji režim, da je vlast mislila pre izbora da oni te izbore neće izgubiti, da je tačna pretpostavka da je spreman proces liderima opozicije i samom Stamboliću zbog ove njegove pozicije, političke, i zbog njegovih kritičkih i analitičkih intervjuja koje je davno, što je politički rad, je li, u poslednjih godinu dana zbog njegovih veza na celom eksjugoslovenskom prostoru. Naravno, rezultati izbora se nisu mogli izmeniti hapšenjem Stambolića, mada je verovatno jedan od razloga jedan od zatvaranja baš na 25. avgust, baš na mesec dana pre završetka izborne kampanje, bio i da se opomenu ostali da ako tako nešto može da se dogodi nekadašnjem predsedniku Srbije, šta li se tek može dogoditi onima koji tek treba da nešto postanu u državi, odnosno u politici. Strah se time nije proširio, bila je porasla tenzija među političarima zbog toga. Da li se treba plašiti Stambolića, pa vreme se promenilo i jedno je vreme, da kažem, kada je Stambolić uhapšen i kada je postojala pretpostavka da će izbore dobiti SPS, to je 24. septembar, odnosno 5. oktobar, i druga je situacija posle 5. oktobra, kada je jasno da su ti izbori izgubljeni i da promene idu. Očigledno je da se promene odlazu što se duže može, i da se kupuje vreme. Jedan od najmarkantnijih, da kažem pokazatelj toga je i odbijanje baš Radomira Markovića, šefa Službe državne bezbednosti da podnese ostavku, iako je ministar unutrašnjih poslova podneo ostavku. Očigledno je da postoji strah od gubljenja kontrole nad službama kao što su Služba državne bezbednosti ili mnoge

vojne uprave koje su bile značajne za držanje režima na vlasti. I očigledno je da novi predsednik njih još uvek ne kontroliše, ne samo zbog toga koje ima ustavne ingerencije u odnosu na pojedine službe, bilo armije, bilo policije, već i u odnosu na to ko to realno stvarno još uvek kontroliše i ko politički može da upravlja njima, a to očigledno još uvek nije nova Savezna vlada i nije novi savezni predsednik. U ovim promenjenim okolnostima šta može biti sudbina Stambolića i zašto ga još uvek ne puštaju, mislim da bi, odnosno da je procesa da bi to bilo vrlo loše pred ove izbore 23. decembra na nivou Srbije, da je to jedan od razloga. Da drugi razlog može biti da se možda otišlo u pripremu procesa, pa se time, što inače nije običaj u vreme ilegalnog zatvaranja tog, ušlo u supstancu priprema procesa, obično to se radi tek kada se legalizuje pritvor, mada ni to nije uvek ali ako se sa njim ušlo u priču, onda bi to naravno moglo da šteti politički onima koji su ga zatvorili i ima ono što mi se čini isto, verovatno najvažnijim, da sudbina lidera režima, pa i samog predsednika Miloševića nije izvesna, nije izvesno koji će on život voditi, da li će to biti u Beogradu, da li će biti negde drugo, ili će biti na slobodi, ili neće biti na slobodi, ili da se u ovim promenjenim okolnostima ispostavilo da je Stambolić jedno od dobara koje se još uvek kontroliše i koje može biti vraćeno odnosno on može biti pušten na slobodu ukoliko bi se pokazao dovoljan stepen razumevanja za one koj ga drže u zatvoru, a dovoljan stepen razumevanja za njihovu budućnost.

Imate li neku vašu poruku, ono što vas nisam pitala, a mislite da vredi reći još, iako ste govorili ... nešto lično vaše kod ovakvih slučajeva političke ucene, ponašanje partijskih država prema običnim građanima?

- Mi odavno živimo u partijskoj državi, mi nismo u onome što se zove obično pravna država, međutim, i tu postoje znatne razlike, do raspada Jugoslavije partijska država je imala pravila igre i njih se držalo, i imala je zakone u okviru tih pravila igre koji su i formalno-pravno bili zakoni, i do njih se držalo. U kasnim devedesetim je izgledalo da ćemo krenuti na neki put reforme, i tada su počele i promene zakona, prvo saveznog krivičnog, kada je ukinut svojevremeno vrlo čuven član 133. koji se zvao neprijateljska propaganda, po kojem je bilo moguće uhapsiti bilo koga, čak i onoga koji nije ništa rekao, iako se radi o propagandi po naslovu, formalno. Kada je taj instrument u partijskoj državi ukinut, a ona se raspala, i onda je jedna od posledica zato to ona više nije mogla da kontroliše formalno-pravnim sredstvima i pravilima igre, i bila ona katastrofa kojoj smo svi bili prisutni, to su ratovi i etnička čišćenja, nestajanje ljudi, napad na ljude pod različitim izgovorima, poslednji formalno-pravni pokušaj partijske države, bar do ovih dana je bio pokušaj proglašenja zakona o terorizmu, kako se nazivao, i koji je povučen u poslednjem trenutku. Taj zakon zapravo je karakterističan po tome što je po njemu bilo predviđeno da se državi da mogućnost da može da uhapsi koga hoće, da to zašto je neko uhapšen ne sme niko da pita, a ko slučajno sazna da može biti i on uhapšen zbog toga što je saznao, i to je blaža odredba tog zakona, a oštija

je bila, temeljnija, da država ima pravo i da ubije koga hoće, pa ako se ne otkrije ko ga je ubio, što će reći, službena lica, državni ljudi, onda bi taj bio oglašen teroristom koji je ubijen. Taj Predlog zakona je trebalo da ima naslov pravo na hapšenja i ubijanja, to je izgleda neko shvatio ili većina i u tadašnjem saveznom parlamentu, i mislim da je to razlog što zakon nije izglasan, jer je verovatno većina njih shvatila da ako bi to i imalo, da kažem formu zakona, bilo izglasano u Saveznoj skupštini, da to ne bi bilo nikad priznato kao zakon, a da bi oni koji su glasali za tako nešto, mogli biti uvek okrivljeni za saučesništvo u ubistvima i hapšenjima, i mislim da zbog toga taj zakon nije prošao jer bi bio i pravno nepismeno sastavljen, a teško je tako nešto i pravno formulisati, ali kad to nije moglo da prođe formalno kao zakon, očigledno da još uvek traje kao praksa, i posledica te prakse je i zatvaranje Ivana Stambolića na način ekstra...

ŠPIRO GALOVIĆ

- Ivan Stambolić i ja znamo se dvadeset pet ili možda trideset godina, ali nešto pobliže smo se upoznali negde između 1978. i 1982, kada je on bio predsednik Vlade u Srbiji a ja sekretar Predsedništva CK. Bili smo najmlađi ljudi u jednoj rukovodećoj strukturi Srbije toga vremena i tada smo u izvesnom smislu funkcionisali kao tandem. Uspostavili smo vrlo prisne odnose, s vremena na vreme smo, ili skoro svakodnevno, govorili o nekim stvarima koje se postavljaju. Tu i tamo smo paktirali, dogovarali se o tome kako da naše starije drugare uverimo u neku stvar ili razuverimo, itd. Tada smo uspostavili vrlo prisne odnose i to naše prijateljstvo traje od tog vremena. Bilo je malo oscilacija u nekim momentima. A nakon Osme sednice i našeg izlaska iz političkog života, mi smo doista bili u prisnim odnosima i skoro u svakodnevним kontaktima. I u razgovorima neobaveznim, laganim. Ivan je bio vrlo lagan sagovornik, voleo je razgovore sa prijateljima. Kada bih dolazio kod njega bilo u banku, bilo na neko drugo mesto, bilo da smo se nalazili u kafani, uvek sam zaticao još nekoga, jer on je privlačio ljude. Bio je dobar sagovornik u tom smislu što je imao sposobnost da sluša sagovornike, dugačke, mogao je da sluša i duge solilokvije svojih prijatelja sa onako blagim osmehom ne upadajući u reč nikome. I to prijateljstvo i ta prisnost trajala je eto sve do te otmice 25. avgusta.

Recite mi šta se to događalo oko Osme sednice, zbog čega je ona postala tako istorijska i sudbonosna istovremeno za Ivana Stambolića?

- Ja vam ne mogu govoriti o pojedinostima koje su prethodile tom događaju, nekim bizarnim faktima, koji bi ilustrovali ono što je Slobodan Milošević radio u pripremi Osme sednice, o tome na koji je način pripremao taj svoj front protiv Ivana Stambolića. Ali pošto pominjete Osmu sednicu, rekao bih da je ona na neki način bila manifestacija temeljnih grešaka srpske politike, grešaka koje će tu politiku obeležiti za svih proteklih trinaest godina.

Vi se sećate da je na Osmoj sednici u središtu diskusije bilo Kosovo, kao neko tu nešto opstruira. Srpska politika bi trebalo da bude odlučnija, beskompromisna i samo ako uklonimo nekoga ko opstruira tu odlučnost rešili smo stvar. A, u stvari, radilo se o temeljnoj grešci da se ignoriše realitet, da se ignoriše stvarnost. Naime, Kosovo nastanjuje 90 posto albanske populacije i nijedno političko rešenje na Kosovu nije moguće bez sporazuma sa političkim predstavnicima te populacije na Kosovu. Na Osmoj sednici to se sklanjalo u stranu, taj osnovni problem.

A i u još jednoj stvari je ta istorijska Osma sednica manifestacija tog ignorisanja realnosti, jer to je 1987. godina, doba kada se već moglo čuti posmrtno zvono jednoj epohi koja je imala svoje vreme, svoje trajanje, svoja opravdanja i svoje promašaje, ali je imala neki svoj istorijski okvir, i to je vreme isticalo. Svaki normalniji čovek mogao je da dođe do nekog zaključka da se primiće kraj toj epohi. Umesto da se uzme u obzir ta evolucija i ta dolazeća gotovo planetarna promena, u Srbiji se pribegavalo političkim sredstvima koja karakterišu najrigidnije dogmatske i boljševičke partije i na vlast dolazi, uspinje se jedna garnitura koja je dogmatskija od bilo koje političke garniture u Srbiji posle rata od tog vremena. To su ta dva momenta u kojima dolazi do izražaja ignorisanje realiteta, nedostatak svesti o tome gde se zapravo nalazimo, u kojem vremenu živimo i šta stvarno možemo.

Vi ste bili neposredni učesnik, kako je izgledao izbor Slobodana Miloševića, da li je bilo ljudi koji su bili uzdržani, da li je bilo protivkandidata, načelno... da ne pominjete imena, ako ne želite da ih pomenete, da se ipak izabere čovek koji ima najmanje sluha upravo za to vreme o kojem vi govorite.

- Na Osmoj sednici Milošević je već predsednik CK - izabran još pre godinu i po dana. Osma sednica je samo momenat učvršćenja njegove vlasti, kao jedne potpune vlasti, eliminacija protivnika i priprema za dalju eskalaciju jedne politike koja je karakteristična baš po tome što se ne uzima u obzir stvarnost, što se ne prihvataju nikakvi predlozi, što se daje na volju jednom gotovo neverovatnom osećanju moći, snage i tako dalje. I to je Osma sednica.

I 27. i 28. januara 1986. godine na zatvorenoj sednici partijskog vrha, kada se birao Milošević, bio je veliki broj ljudi koji su bilo uzdržavanjem, ili na neki drugi način otvoreno iskazivali da Slobodan Milošević nije pravi čovek za ta vremena.

- Da, to je tačno da je na toj dvodnevnoj sednici Slobodan Milošević ubedljivo osporavan. Ja sam bio u toj grupi ljudi koja se nije slagala sa takvim rešenjem i među ljudima koji su glasali protiv te njegove kandidature. Ali o tome postoji masa dokumenata, svedočanstava, prikaza i tako dalje. I sam Ivan Stambolić je dao, ja mislim, zadovoljavajuća objašnjenja za takav izbor, pošto je on stajao iza takvog izbora. On je u svojoj knjizi, u potonjim intervjuima, dao, mislim, zadovoljavajuće objašnjenje. Jer, svaki put kada bi javno nastu-

pao, on je bio pitan za tu stvar i dao je odgovore koji mi se čine ubedljivim.

Mogu da vas pitam nešto - ko su ti starci, znači taj izraz koji se često upotrebljava u onom političkom žargonu kada se govori da su oni zapravo morali biti konsultovani, ko će biti izabran, da li će Milošević doći, ili će se dati podrška Stamboliću, ili nekome drugome. Ko su ti starci...?

- Pa tu, u nekom prvom redu, od mlađih ljudi smo Ivan Stambolić i ja, kasnije, od 1982. i Slobodan Milošević, a od starijih je tu još uvek bio Petar Stambolić, bili su Draža Marković, Dobrivoje Vidić, Dušan Čkrebić, Nikola Ljubičić i tako dalje. Većina tih starijih ljudi okrenula se protiv Ivana Stambolića i našla neke tačke dodira i koalicije sa Slobodanom Miloševićem u pripremi Osme sednice i na samoj sednici.

Kako je izgledao pokušaj i reakcija Ivana Stambolića nakon tih događaja, odnosno odnos Miloševića prema Stamboliću?

- Da, ja sam rekao da smo se mi prisno družili nakon Osme sednice i razgovarali smo često i, prosto, mi smo bili izvan politike, u poziciji posmatrača. Milošević se tih godina na političkoj sceni Srbije pojavio kao Mesija, on je imao masovnu podršku i teško se bilo umešati u događaje, teško je bilo izgovoriti i reč kritike. Ja sam se lično javljao nekoliko puta u listu "Politika", a posle toga je i nastala ta rubrika "Odjeci i reagovanja", koja je kao stampedo mrvila svako suprotno mišljenje. To je situacija u kojoj vam ne preostaje ništa nego da se čudite, čudite se tom političkom prizoru pred vlastitim očima, koji Srbiju vodi, u krajnjoj liniji, u propast. U to vreme širom Srbije igra se kukunješče i nose se Miloševićevi portreti na šoferšajbnama pozadi i napred, njegove slike se prodaju kao medaljoni na vašarima i tako dalje. Tada, ustati protiv toga, to nije bilo moguće. Tu negde, 1991, u pripremi ratnih avantura javljaju se neki delovi stanovništva koji im okreću leđa, ali to su oni ljudi koji su prvi osetili da se tu zapravo radi o njihovoj koži. To su rezervisti koji se ne odazivaju pozivima i beže u inostranstvo.

Ne zaboravite da je u Beogradu procenat odziva na mobilizaciju bio ispod deset odsto, a da masovni mitinzi, koje je organizovao Milošević 1988. i 1989. još uvek nose rekord po masovnosti.

Dakle, u toj situaciji naši razgovori su razgovori ljudi sa strane, posmatrača, ljudi koji čekaju da se ta negativna energija istutnji i isprazni, i koji znaju da će ovako, poput rezervista o čijoj se koži radilo 1991. cela Srbija jednog dana okrenuti leđa Miloševiću, kada shvati da se o njenoj koži radi. Tako da u celoj stvari nije samo reč o Miloševiću, nego o jednoj političkoj kulturi, jednoj političkoj svesti, jednom nasleđu, a donekle i objektivitetu i sve je to zahtevalo da proces praznjenja te negativne energije traje duže i da, na kraju krajeva, Srbi shvate da su mali narod, da nemaju aduta da bi mogli prkositi svetu.

Znači, vama je bilo jasno zašto je Ivan Stambolić čutao. Da li možete da nam kažete o nekim njegovim motivima zbog kojih je odlučio 1995. godine da ipak govori intenzivnije i oštrije i da proziva režim Slobodana Miloševića?

- Da, on je ćutao, a imao je potrebu da na neki način kaže ono što misli da treba da kaže, da objasni svoju ulogu u prethodnim događajima i da neko svoje tumačenje događaja iz te perspektive. Godine 1995. on je objavio knjigu u formi razgovora koja je predstavljala njegovo objašnjenje događaja i vlastite uloge i nakon toga on se s vremena na vreme javljao u štampi, a tek u novije vreme u poslednje dve godine, relativno češće davao je intervjuje, izjave, televizijske intervjuje i tako dalje.

Pa, recite mi kako je ta njegova pozicija, politički angažovan, ne biti u realnoj političkoj poziciji, institucionalnoj, ne biti u partiji, a često komentarisati, možete li nam opisati to njegovo mesto?

- Dakle, on se u novije vreme češće javljao u javnom životu u izjavama i intervjuima i po tome bi čovek mogao zaključiti da je njega srce vuklo u politiku, nazad u politiku, a s druge strane, pošto su godine prošle, pošto počinje osećati teret godina na vratu, onda čovek neizbežno razmišlja o tome da li je još kadar za taj posao, jer politika je težak posao, posao koji ljude troši nemilice. Pogotovo u novim uslovima moraš odgovoriti dnevno na deset različitih invektiva, tako da je on ostao u jednom ambivalentnom položaju. Znam da su ga pojedini ljudi nagovarali da se vrati, na neki način, u politiku i on je ostao u toj poziciji - ni da, ni ne. A to je, u izvesnom smislu, najgora moguća pozicija, najgora moguća pozicija u tom smislu jer neko ko se deklarise kao političar i kaže "evo me, izlazim na scenu unutar te i te frakcije i od danas računajte na mene", već samim tim stiče izvesnu zaštitnu auru, jer se svaki atak na političara, na takvog čoveka odmah u startu detektuje kao politički motivisan čin. Biti dakle na sredini između povučенosti i aktivne politike, po mom mišljenju, je najopasnije u jednoj takvoj kriminalizovanoj državi, kriminalizovanom društvu kakvo je doskora, do petog oktobra, bilo naše. Nadam se da je tu peti oktobar neka granica, jasna granica između jedne kriminalizovane i pravne države.

A recite mi, da je bio na čelu neke partije, da li bi mu se dogodila ovakva otmica, ili bi bio bolje zaštićen?

- Mislim da bi, u izvesnom smislu, bio bezbedniji. Jer, pazite, neko ko relativno često nastupa, ostavlja utisak kao da ima nameru da se vrati u politiku. Mnogi ljudi, koje ja znam, smatraju da iza ove otmice stoje vodeći ljudi prošlog režima, da sam Milošević u tome ima nekog učešća.

Pominjao sam malopre da se u njegovoj politici nije uzimao u obzir realitet, stvarnost: odbijao je uvek sve predloge, pa ih je posle prihvatao pod uslovima koji su bili teži od početnih i tako dalje. To je do kraja ostalo karakteristika njegove politike. Međutim, bez obzira na to, oni su, gledajući šta se dešava, morali videti i videli su da se primiče kraj njihove vladavine i moguće da im je mnogo teže bilo pomisliti na to da se kao silvajver, posle trinaest godina, pojavljuje neko ko stoji na početku, jer to bi predstavljalo neki dokaz da se tih trinaest godina uopšte ne računaju u vreme - u istorijsko vreme, da je to

neko iskakanje iz istorijske orbite i nešto što se baca u koš kao neki neuspeo dnevnički zapis.

Izrazili ste pretpostavku da je mogao biti akter i protivnik u nailazećim događajima i da je to jedan od razloga zbog čega je morao biti uklonjen.

- Pa, to je utisak nekoga ko je pratio njegovu aktivnost, njegovo pojavljivanje na javnoj sceni. Takav utisak se mogao steći, dok vam ja, međutim, kažem da je on bio i u jednom ambivalentnom položaju i nije bio do kraja sasvim razrešio tu stvar sam sa sobom, shvatajući teškoće koje nosi takvo jedno reaktiviranje.

Da li su vam poznati neki poslovi koje je on poslednjih godinu, dve, tri radio, dok se bavio biznisom?

- Pa, znam, pošto smo se često sastajali dok je bio u JUBMES-u, ja sam zastupao u sporovima tu banku i dolazio često u JUBMES i, nakon razgovora sa svojim kolegama pravicima o dosijeima koji su bili na dnevnom redu, svraćao bih kod njega. Nakon njegovog otpuštanja iz JUBMES-a, ja sam mu doneo rešenje o penziji, jer sam taj deo posla obavio za njega i posle sam pratio šta je pokušavao da uradi. Prostor je bio vrlo ograničen, mislim kao što je uopšte ograničen prostor za neki biznis i poslovne aktivnosti u ovoj državi, u ovom društvu. On je radio, asistirao je jednom svom dobrom prijatelju iz ivanjičkog kraja, koji ima potpuno legalne poslove u sferi građevinskih radova i brodogradnje, koji ima neka preduzeća u Rusiji, u Ukrajini. Dakle, reč je o gradilištima na kojima se mukotrpno zarađuje. Na primer, u brodogradilištu Bijela, Ivan je asistirao u uspostavljanju nekih veza. Tu su, uglavnom, bila društvena još neprivatizovana preduzeća. Takav je slučaj i u Bosni, u Republici Srpskoj, gde se, opet, radi o nekim poslovima na antikorozivnoj zaštiti uređaja i naftnoj rafineriji, i tako dalje, ali o tim stvarima najbolje je da upitate Nikolu Mijatovića. To je sve.

Da vam postavim još jedno pitanje: kao advokat, recite nam nešto o političkim otmicama i ubistvima. Koji su najčešće motivi, čega se to najviše vlast plaši, određuje ko je državni neprijatelj...

- Ja o tome ne znam skoro ništa da vam kažem. To će vam reći kolega Barović, pošto se ja ni kao advokat time nisam bavio. Ja sam otprilike to posmatrao kao i vi i čudio se kako nestaju ljudi, ili čudio se ... tehnologijom tih obračuna, tako da anatomiju tih obračuna i motive, i tako dalje, to ne bih znao da vam opišem.

Dvadeset petog avgusta, i nekoliko dana posle toga, proveo sam sate i sate na terasi svoga stana pitajući se: "Bože, da li je živ?". Eto, i mi ateisti ponekad nemamo kud nego prizivamo Boga.

To je možda za kraj.

LATINKA PEROVIĆ

- Da, Ivan Stambolić i ja smo prijatelji od mladosti i naši se kontakti nikad nisu prekinuli, iako su nas političke okolnosti u jednom trenutku razdvojile, naši su ljudski odnosi ostali neoštećeni. Stambolići su pristojni ljudi, uvek su razlikovali političke i ljudske odnose. Posle Ivanovog drastičnog odlaska iz politike, posle Osme sednice, naši su kontakti bili vrlo česti, razgovarali smo o svemu, razume se najviše o teškim vremenima u koje je Srbija sve dublje tonula prolazeći kroz rat i unutrašnje razaranje. On je toga bio veoma svestan. Spadao je u retke političke ljude koji su, kako se to nekada govorilo, veoma radili na sebi, čitao je, putovao, imao je mnogo kontakata sa ljudima. Preživeo je tešku ličnu tragediju, izgubio je dete - takve okolnosti neke ljude okrenu na zlo. Ivan Stambolić je plemenit čovek. Nije imao nikakvu potrebu, kao i svi zreli politički ljudi, za političkim revanšom. On je jednostavno pokušao da razume kakva se duboka politička provalija i društvena i istorijska, ako hoćete, otvorila u Srbiji. I nastojao je da prema tome ne ostane ravnodušan. Naši lični odnosi, kao uostalom i privatni bol porodice, nisu stvar koja je mene dovela pred vaše kamere. Ja sam prihvatila vaš poziv da govorim o Ivanu Stamboliću zato što smatram da njegov cinički nestanak ima duboku društvenu i moralnu dimenziju koja ne bi smela nikoga da ostavi ravnodušnim.

Razume se da u političkim ubistvima, ja se teško ali ipak usuđujem da tu reč izgovorim, sumnje idu u pravcu onoga ko ima najveću moć, one idu u pravcu bivšeg režima koji je na kraju i presekao političku orijentaciju Ivana Stambolića koju bih ja kratko definisala kao sporazum sa svima u Jugoslaviji, kao pokušaj hvatanja koraka sa svetom, dubokih unutrašnjih promena u Srbiji.

Ivan Stambolić je pripadao liberalnoj struji u komunističkom pokretu. Nekome to izgleda, kada danas kažem, kao da kažem drveno gvožđe, ali istoričari će uvek shvatiti da je to bila veoma složena pojava u kojoj je postojala i takva struja, prema tome u nestanku Ivana Stambolića ukrštaju se sve te tragične okolnosti, bivši režim, sve dok ne položi račun direktno je odgovoran, ali ja moram da kažem da i dolazeća vlast na tom slučaju testira svoju najavu da će ovde vladati zakon, da će postojati pravna država, pokazuje da li je i koliko nada birača koji su dali glasove DOS-u, zaista zasnovana na činjenici da će ovde svaki čovek imati pravnu i ličnu sigurnost. Prema tome, uz polaganje računa starog režima, novi režim mora da nas uveri u svoju volju, da je čist i da će i ovaj zločin i sve druge izložiti sudu, javnosti i podići taj mračni veo koji stoji nad tom otmicom. Ja, razume se, nisam neko ko bi sa sigurnošću ovde pred vašim gledaocima i vama, tvrdio da je u ovakvim slučajevima moguće doći do egzaktno istine, ali je samo traženje istine nešto što markira svačiju društvenu i moralnu poziciju i što polako vodi ozdravljenju. Htela bih, ipak, znajući prilike u Srbiji, znajući njen položaj, da kažem da Stambolić pripada porodici koja je ukorenjena duboko u Srbiji i niko ne treba da se zavarava da njegov tako tragičan nestanak može da ne deli Srbiju i da ne izaziva u njoj

revolt koji će se, možda, relativno brzo i pokazati. Greši, možda, bivši režim i dolazeći režim. Prvi što ne izlazi sa istinom a drugi što više i otvorenije ne insistira na traženju istine. Ivan Stambolić je, u neku ruku, istina o sadašnjem trenutku u Srbiji.

Ivan Stambolić je u poslednje vreme, to je svima poznato, bio angažovan. Bez pretenzija da se vrati na političku scenu, ali sa namerom da ima mesta u društvu srazmerno svojim mogućnostima i sposobnostima pa i svome uticaju. On je putovao po Srbiji, govorio je, to nije bilo bez odjeka i mislim da je taj njegov rad ugrađen u uspeh opozicije na izborima. On je spadao u retke ljude u Srbiji, nakon strašnog iskustva koje su proživeli drugi sa nama u ovoj deceniji, koji je bio u stanju da razgovara sa svima u Jugoslaviji. Imao je kontakte i sa predstavnicima političkog života u drugim balkanskim zemljama. On je verovao da je režim pri kraju i verovao je da će opozicija ovoga puta, bez obzira na svoju nesložnost, ako se koncentriše na jedan minimalni program, a to je kraj diktature i kraj tiranije, odneti pobjedu. To je bilo vidljivo u Srbiji tokom poslednjih godinu dana. Ko god je putovao po Srbiji, znao je da postoji ta energija koja samo čeka da se artikuliše. Bio je, međutim, uveren da se režim neće lako predati i strahovao je da će on u agoniji vući zemlju još dublje u ambis a da će to padanje Srbije koštati, kako je govorio, glave i neke istaknute protivnike režima. Nama predstoji jedno bolno suočavanje sa istinom o sebi. Godine 1987. se desila jedna politička revolucija ili nazovite to kontrarevolucijom, za mene su ta oba pojma, kao za istoričara, legitimna, koja je rezultirala programskim razlikama, koja je proizašla iz programskih razlika unutar Saveza komunista. Istočna Evropa je bila zrela za promene, za reforme, i razume se da su te reforme čekale i Jugoslaviju. Desilo se nešto veoma zanimljivo. Srbija je na jedan negativan način anticipirala početak tih promena u Istočnoj Evropi. Odgovorila je na taj izazov vremena na jedan regresivan način: razbijanjem Jugoslavije, ratom, našom dubokom društvenom regresijom, našim isključivanjem iz sveta sa svim tragičnim i teško popravljivim posledicama. To je bila jedna agresivna politika, ali i jedan širok konsenzus. Ne može se tiranin objasniti samo svojim patološkim karakteristikama. To se ne događa po prvi put u istoriji, obično se to tako tumači kad padnu diktatori ali diktatori izražavaju stanje duha, izražavaju široke koalicije moćnih institucija, moćnih pojedinaca, savez elita i, razume se, podrazumevaju program. To je bio velikosrpski program koji je prvo išao za srbizaciju Jugoslavije a potom brutalnim iskrajanjem, ono što nama po etničkim našim zamišljenim granicama pripada, koje su bile veoma pomerive - do naših grobova, do poslednjeg živog podanika. To je bio pogrešan izbor u kome je Ivan Stambolić i struja koju je on predstavljao, a koja je imala kontinuitet u KPS, doživela poraz i mislim da su u tom trenutku mogućnosti za neki angažman, za otpor bile minimalne. To su trenuci kad vi imate vladavinu mnoštva koje je povučeno za jednom strujom. Srbija je imala realne probleme. Ivan Stambolić je bio čovek koji je drugačije shvatao

politiku. Mislio je da se te stvari moraju mirno rešavati u sporazumu, u kompromisu. Ta linija je doživela poraz, za nju nije odgovoran jedan čovek, on, razume se, simbolizuje tu politiku i zato on snosi najveću odgovornost, ali u našem suočavanju sa tom bolnom istinom o sebi, mi moramo svako za sebe priznati da smo učestvovali u jednom pogrešnom izboru kada su ljudi kritičkog, otvorenog mišljenja stajali na margini bez uticaja, bili kvalifikovani kao izdajnici, kao nepatriote, kao antisrbi iako su takođe sa svojom težnjom za evropizacijom Srbije i njenim napretkom bili duboko ukorenjeni u srpskom narodu... Ivan Stambolić je žrtva toga odnosa snaga koji je napravljen na Osmoj sednici i koji je trajao sve dok se nisu istrošile sve naše socijalne i moralne rezerve, i dok režim nije ušao u agoniju koju je narod svojim glasovima okončao.

U nestanku Ivana Stambolića ukrštaju se razni metodi. Ima elemenata političkog kriminala, državnog terorizma, hajdučije, "Crvenih brigada"... Važno je otkrivanje istine, ali je još važnije njeno saznavanje. Ono će dugo trajati. Jer, istina o Ivanu Stamboliću je istina i o starom i o novom režimu, istina o našem društvu, o nama samima.

MIROSLAV TODORVIĆ, Pokret "Otpor":

- Gospodin Ivan Stambolić je bio, u neku ruku, pionir narodnog pokreta "Otpor", jer je on podržao tu mladu organizaciju u prvim danima njenog osnivanja. Telefonskim putem ili neposrednim kontaktom. I davao je vrlo lepu deklaraciju za budućnost Srbije. Deo te deklaracije su i reči mudrosti izrečene od strane Ivana Stambolića, zato ga mi posebno cenimo. Mi smo imali sa njim posebne razgovore i u gradu, direktno i neposredno sa putovanja, njegovih službenih putovanja. Posle njegovog misterioznog nestanka, sa svim prime-sama mafijaškog delovanja otimača, pojavili su se pozivi istog glasa. Ti pozivi su bili otprilike predočavanja da je još u životu i da će se jednog dana vratiti da pomogne. Mi ne možemo da utvrdimo da je to njegov glas, a učinimo sve da angažovanjem fonetičara ustanovimo da li smo imali pravog sagovornika ili je u pitanju fingirani glas i fingirani razgovor. U svakom slučaju pokret "Otpor" istrajaće do kraja u rasvetljavanju njegove, možemo reći, tragične sudbine. Jer biti dva meseca u nekom mraku, odvojen od porodice, prijatelja, od vremena koje predstavlja početak našeg novog života, dovoljno je teško.

Narodni pokret "Otpor" je, stavljajući u prvi plan tragiku gospodina Ivana Stambolića, hteo da da zamajac razotkrivanju svih takvih tragičnih slučajeva i tragičnih sudbina. Na žalost, ima ih mnogo. Ja to govorim kao bivši sudija Okružnog suda prisilno razrešen jer raspolazem sa konkretnim imenima nestalih, ne samo za vreme rata, pogubnog rata, surovog rata na Kosovu, nego i posle toga. Raspolazemo prijavama roditelja koji traže pomoć da im se pronađu deca i raspolazemo prijavama roditelja koji su pronašli svoju ubijenu decu, da im pomognemo da dođu do saznanja kako su im stradala deca. Zato

mi stavljamo u prvi plan gospodina Ivana Stambolića, po mojoj proceni, pošto smo mi generacijski blizu, čoveka velike mudrosti, čoveka koji bi da je njegova politička opcija pobedila, učinio da Srbija izgleda danas sasvim drugačije. Mislim da ne bi imala ove ratove, ne bi imala milion izbeglica, ne bismo imali stotine i stotine hiljada žrtava i ne bismo došli maltene do biološkog nestanka. U tome je, čini mi se, i bila želja, bilo je htenje dosadašnjeg režima da pomeri jednog takvog čoveka.

. Mi imamo obilje podataka, i te materijale pomno proučavamo. Nećemo izaći u javnost dok ne utvrdimo njihovu osnovanost, to će biti uskoro, a neke činjenice do sada nisu eksplorisane u medijima i mi ćemo ih objaviti sa našom procenom i analizom. Na tim materijalima rade provereni stručnjaci, pre svega vrlo dobri i dokazani advokati i grupa bivših sudija koji su razrešeni nedavno od režima, diktatorskog režima Slobodana Miloševića i njegovih pristalica.

Naša podrška biće višestruka, prvo pomoći ćemo u plakatiranjima, onda, sarađivaćemo sa medijima svih oblika, sarađivaćemo usko sa Odborom za utvrđivanje sudbine Ivan Stambolića, ali ćemo mnogo raditi i na prikupljanju dokumentacije. Oformili smo tim mladih advokata i studenata svih fakulteta, pre svega budućih pravnika čiji je zadatak istraživanje celog slučaja, a to znači kontaktiranje sa svedocima i prikupljanje dokaznog materijala. Tražićemo preko Ministarstva pravde, posebno preko novih ministara za pravdu, da nam se omogući uvid u policijsku dokumentaciju, pošto znamo da policija raspolaze dobrim podacima koji mogu da budu vrlo upotrebljivi. Da bi se to ostvarilo moraćemo da se u svojim zahtevima pozovemo na Zakon o krivičnom postupku koji omogućuje narodnom pokretu "Otpor", i svim građanima da podnesu konkretne krivične prijave i da traže pokretanje istrage, zvanične istrage, protiv NN izvršioca i pomagača iz redova režima. Konkretni izvršilac, naravno, biće taj protiv koga će se voditi postupak ukoliko je odgovoran za otmicu ili, ne daj bože, za neko teže krivično delo. Ali ćemo protiv ljudi koji su pomogli, ili doprineli, ili podstakli to nedelo, takođe podneti zahtev za istragu, a tu pre svega mislim na gospodina Vlajka Stojiljkovića, bivšeg ministra za unutrašnje poslove, i za sada aktuelnog Radomira Markovića, šefa Državne bezbednosti. U njihovim rukama se nalaze ključna dokumenta i mi ćemo do njih kako-tako doći. Ako treba, svakog dana ćemo bombardovati zahtevima da nam otvore svoje fioke i pokažu svoje materijale. Na žalost, verujemo da je mnogo toga nestalo, ali zna se da se u svim policijama u svetu snimaju, da se prave kopije, pa ćemo juriti i te kopije, jer se te kopije negde nalaze. Ako ne u zvaničnoj arhivi, onda u nezvaničnoj. Insistiraćemo na direktnoj odgovornosti gospodina Markovića, pošto se bez njega taj kriminal nije mogao obaviti, a uostalom, tražimo njegovu odgovornost što se nije do sada zvanično oglasio a morao je da se zvanično oglasi, jer ga ne samo Zakon o krivičnom postupku već i zakon što se odnosi na organe unutrašnjih poslova na to obavezuje. On je morao da podnese najmanje krivičnu prijavu protiv NN

izvršioca okružnom i javnom tužiocu u Beogradu. On to do sada nije uradio.

Mi imamo sada najtalentovaniju mladu generaciju u Evropi, i ja mislim da nijedna zemlja ne može da se pohvali takvim mladim svetom kakav šeta ovde sa nama, koji mi svakodnevno vidamo i koji se zove narodni pokret "Otpor". A narodni pokret "Otpor" nisu samo mladići i devojke koji su formalno u toj organizaciji, nego celokupna naša mladež. Oni su sazdani u najtežim uslovima, imali su deset do petnaest godina kada su počele nesreće na ovom tlu i sticali su mudrost kroz težak život svojih roditelja i svih nas zajedno. Oni su zaista prepametni. Ja se zaista pitam, ovako star, kada slušam njihove reči koje su pune mudrosti, reči pune lepih predviđanja, a suština je njihova samo zahtev i želja da budu građani ovog sveta, da mogu mirno da žive, da mogu da uče školu, da mogu da se zaposle, da zasnuju porodicu, da budemo deo svetske zajednice. Oni samo to hoće, zato ti mladi ljudi nemaju unapred negativan stav ni prema kome a nemaju negativan stav ni prema ljudima koji su se iskazivali loše u ovim poslednjim vremenima. Oni traže samo ljudskost kod čoveka, poštenje i odgovornost za postupke koji dotiču i druge ljude. U tom smislu treba tražiti vezu sa Ivanom Stambolićem. Ivan Stambolić je za njih nešto što bi oni želeli danas da imaju. On je u neku ruku njihov roditelj. On je u neku ruku taj čovek koji bi mogao da im napravi zaštitu, da im pomogne da istraju u svojim namerama, oni traže takvog čoveka. Oni su napravili paralelu između Ivana Stambolića i Slobodana Miloševića. Izneli su dve strašno suprotstavljene ličnosti, dva strašno suprotstavljena uma, dve suprotstavljene vizije našega života. I čini mi se, a to zaključujem iz razgovora sa njima, da oni, kao i mi, veruju da do svega ovoga ne bi ni došlo da smo imali ljude te vrste, da smo imali taj pokret za koji se zalagao Ivan Stambolić, a on je, ja se sećam njegove rečenice da treba sve pretrpeti, da treba biti mudar i da treba trčati mnogo ispred vremena i ispred istorije.

STIPE MESIĆ

- Pa vi svi verovatno više znate o Ivanu Stamboliću nego ja, ali ono što ja znam - smatram ga demokratom, čovekom komunikacija, čovekom koji bi, da je ostao na čelu Srbije, verovatno pridonio da do mnogih nedaća do kojih je došlo, ne dođe. Bio je čovek iskren, čovek prijatelj, družili smo se čak i u vreme rata jer je on znao doći i u Zagreb.

Ja mislim da smo se mi na svim tačkama našli, imali smo podjednako gledanje na stvari. Naime, i jedan i drugi smo smatrali da Hrvati izvan Hrvatske trebaju biti spona saradnje Hrvatskoj sa drugim narodima i državama, a on je smatrao opet da Srbi izvan Srbije trebaju biti Srbiji spona sa drugima, a ne pravo Srbije na osvajanje tuđih teritorija. Mislim da je to evropski stav, evropski standard i da je tako bilo i kod drugih, verovatno da do rata ne bi došlo.

To vam je isto kao što kažu - da je Kleopatra imala manji nos bila bi manje lepa, da bi verovatno povjest išla drugim tokom, tako je ovde, na žalost, u pov-

jesti je samo ono što se dogodilo, činjenice, a sve ostalo možemo samo nagađati. Međutim, da je, ako već možemo nagađati, onda bi sigurno bilo na ovom prostoru sasvim drugačije nego što je bilo, jer Stambolić nikad nije smatrao da svi Srbi trebaju živjeti u jednoj državi i to etnički čistoj, a i ja nisam smatrao da Hrvati trebaju živjeti u jednoj državi jer je to jednostavno nemoguće. Tu privilegiju nema nijedan narod u Evropi osim nekih otočkih, niti mogu svi Nemci, niti mogu svi Mađari, pet miliona Mađara je izvan Mađarske, živjeti u jednoj državi. Stambolić je bio realan političar i zato mislim da ne bi došlo do ovakvih nacionalnih odluka do kojih je došlo.

Meni je to više nego sigurno, jer da je došlo do otmice iz nekih drugih razloga to bi se znalo, to bi znala i njegova okolina, znali bi za te njegove probleme i tragom tih problema bi se išlo i enigma bi se rešila. Međutim, očito da iza toga stoji režim i vjerovatno sada ima poteškoća kako osloboditi Stambolića. Zato svaka akcija koja ide za oslobađanje Stambolića doprinosi njegovom oslobađanju, i iza toga sigurno stoji režim koji je sada promenjen u Srbiji, ali mnogi koji su u ovome sudjelovali, sada su u škripcu, ne znaju kako rešiti problem.

GRUJICA SPASOVIĆ

- Ivana Stambolića sam upoznao u vreme kada sam bio glavni i odgovorni urednik revije "Duga", a on je bio prvi čovek Srbije. Manje-više, naši kontakti su se završavali na konferencijama za štampu u Predsedništvu Srbije, prethodno u Centralnom komitetu i, zapravo, ja sam bio jedna od prvih medijskih žrtava pre Osme sednice. Naime, krajem 1986. i početkom 1987. godine, znači deset meseci pre Osme sednice Milošević je počeo da prikuplja ekipu koja je pripremala puč protiv Ivana Stambolića i jedan od uslove da se neki ljudi iz drugih medijskih kuća, posebno iz "Politike", priključe tom timu za obaranje Ivana Stambolića, bio je i da ja odem sa mesta glavnog i odgovornog urednika "Duge". A ja sam u to vreme napisao jedno vrlo otvoreno pismo Ivanu Stamboliću i Miloševiću i rekao sam da je cela ta akcija prepuna intriga, laži i poluistina itd. itd., da ako oni prihvate to kao činjenice, onda smatraju da imaju moju ostavku. Održana je sednica Predsedništva Socijalističkog saveza Srbije, naravno, ja nisam pozvan. Naravno šira javnost nije znala prave razloge mog odlaska sa tog mesta i ja sam tada smenjen, a jedini čovek koji me je branio, ja to uvek ističem, i koji je pokušavao da zaustavi to ludilo koje je počelo i o kome čak ni Ivan Stambolić u to vreme nije puno znao, bio je glumac Ljuba Tadić. Međutim, njegov glas je bio vrlo usamljen i ja sam otišao. Hoću da kažem da je Ivan Stambolić, ipak, indirektno bio kriv za moj jedan vrlo žestok pad koji je u to vreme bio i vrlo opasan za jednog novinara ako morate da odete sa jednog važnog mesta i bavite se takvim poslom kao što je novinarstvo. Sutra možete da se nađete pre na ulici nego na nekom takvom mestu. Kasnije su se stvari promenile, i kasnije, kad sam pričao sa Ivanom

Stambolićem o svim tim danima, on me je uverio da zaista o svemu tome nije znao i očigledno mnoge stvari koje su mu se radile iza leđa pre Osme sednice, nije znao i, na kraju krajeva, mu se i dogodila Osma sednica. Kasnije smo Ivan Stambolić i ja bili mnogo češće u kontaktu, mislim da mogu da kažem da smo postali prijatelji. Uostalom, mi smo i komšije, stanujemo relativno blizu, s tom razlikom što se ja ne bavim džogiranjem koje je postalo vrlo opasan sport.

Ivan Stambolić je bio jedan od ljudi koji je znatno pomagao da se klinički mrtav list kao što je "Borba" oživi, da pokuša da vodi svoju samostalnu uređivačku politiku, pa je čak i banka, na čijem je čelu on bio, neko vreme bila jedan od vlasnika "Borbe". Kasnije se on i njegova banka odrekla svog učešća u ime novinara, znači, mislim da je bila reč o 10% deonica - one su pripale novinarima "Borbe". U poslednje vreme smo se često viđali i raspravljali o političkoj situaciji.

Hoću da kažem da je Ivan Stambolić bio jedna od prvih javnih ličnosti u Srbiji koja je digla glas protiv bratoubilačke politike prethodnog režima, da je jedan od prvih ljudi koji je otišao u Tuzlu, Sarajevo, koji je imao jako dobre odnose u svim bivšim YU republikama. On je jedan od najtolerantnijih ljudi koje sam upoznao. Ja sam, nažalost, bio jedan od poslednjih koji ga je video pre otmice, to je bilo u četvrtak, baš smo ručali u kafani "Lovac", dogovarali se šta da radimo dalje, i za neke intervjuje i za neke zajedničke nastupe na lokalnim televizijama. Jer jednostavno, Stambolić je bio čovek koji je želeo da da svoj doprinos demokratskim promenama, želeo je da učestvuje u javnom životu iako nije želeo da u velikoj meri bude predstavnik tih promena posebno s obzirom na iskustvo koje je imao i na oštro protivljenje porodice njegovom političkom angažmanu.

Kao što rekoh, ručali smo u restoranu "Lovac", tada nas je urednik fotografije u "Danasu" Predrag Mitić fotografisao. Fotografije su napravljene i one su obišle sve manje-više svetske medije i to su zapravo poslednje fotografije gospodina Ivana Stambolića.

Sledećeg dana sam bio u Nišu da posetim našeg novinara Miroslava Filipovića koji je bio u vojnom zatvoru, tada mi se javio Ivan Stambolić, ja sam mu rekao da imam sjajne fotografije od prethodnog dana na kojima on izgleda mnogo bolje nego kada je bio prvi čovek Srbije i da će morati te fotografije da plati ručkom. Dogovorili smo se da ručamo u ponedeljak, rekao mi je da ide u Ivanjicu i Guču tokom vikenda, tada je bio sabor u Guči, međutim on nije otišao na taj sabor kao što je već poznato, 25. avgusta, negde oko 10 časova, to je bio petak znači, neposredno pre nego što je trebalo da krene na put, on je kidnapovan i od tada se o njemu ništa ne zna.

Naš list je ne samo zbog mojih odnosa sa Ivanom Stambolićem, već pre svega zbog nekog javnog interesa, veliku pažnju, znatno veću nego bilo koji drugi mediji posvećivao celom ovom slučaju i posvećuje i svaki dan imamo nešto o tome. Mnogi ljudi su nam se javljali, na žalost, pokazalo se da su to sve

nepouzđani tragovi. U jednom momentu smo bili na ivici da poverujemo da je reć o jednom, vrlo ozbiljnom tragu, da je Ivan Stambolić viđen u CZ u Beogradu, ili da je jednoga dana, jedne noć odveden u nepoznatom pravcu, nažalost, taj trag nije doveo do nekih ozbiljnijih rezultata.

Zašto se to dogodilo Ivanu Stamboliću? Mislim da je prethodni režim, režim Slobodana Miloševića, direktno odgovoran za sve što se dogodilo. U to sam apsolutno ubeđen na osnovu svega što znam. Smatram da politički par sa Deđinja, jednostavno nije mogao da podnese mogućnost da Ivan Stambolić preživi njihovu političku smrt koju su očigledno očekivali tih meseci i da je jednostavno sama naredba za kidnapovanje stigla sa samog vrha. Po onome što kao novinar i kao urednik, a i kao član Odbora za oslobađanje Ivana Stambolića znam, čini mi se da je inicijator svega toga bila Mira Marković. Ona je, na kraju krajeva, poslednjih godina imala znatno veći stepen mržnje prema nekadašnjem najboljem prijatelju, mentoru njenog supruga nego bilo ko u toj porodici, nego bilo ko u establišmentu. Ona je prema podacima i prema nekim indicijama koje imamo kao Odbor, bila inicijator ove akcije koju je sprovela Služba državne bezbednosti uz, naravno, naređenje Radomira Markovića i saglasnost Vlajka Stojiljkovića.

Ivan Stambolić se u poslednje vreme dosta često pojavljivao na javnoj sceni. I iz feljtona koji objavljujemo gotovo od dana njegove otmice do danas, a trajaće još dosta dugo, vidi se da je on upozoravao na opasnosti koje prete Srbiji i ovom narodu zbog ponašanja braćnog para, zbog jednog anticivilizacijskog režima uspostavljenog u ovoj zemlji. On je istovremeno, i to mi znamo, bio pod nekim pritiskom da se prihvati kandidature i da se pojavi na izborima, jer su mnogi čini mi se sa pravom procenjivali da bi on u velikoj meri bio neka vrsta mosta prema razočaraniim pristalicama levice, pre svega SPS-a, bio je vrlo prihvatljiv kandidat za Crnu Goru, za nacionalne manjine u Srbiji, za mnoge ljude koji su shvatili da je ono što se događalo posle Osme sednice jednostavno vodilo zemlju u sunovrat, i da bi sve bilo bitno drugačije da je rezultat na Osmoj sednici bio obrnut odnosno da je Stambolićeva struja pobedila Miloševićevu, niko ne sumnja da sigurno ne bi bilo ovako mračnog, krvavog, užasnog raspada bivše Jugoslavije, da je prvi čovek Srbije bio Stambolić a ne Milošević. Znam da Ivan Stambolić nije želeo da se prihvati te uloge, iako se ta inicijativa rađala i u Novom Sadu, Kragujevcu, posebnu Užicu, Ivanjici - njegovom rodnom kraju.

Često je dolazilo do sličnih predloga iz Crne Gore itd., ali istovremeno znam da je Ivan Stambolić bio vrlo spreman da svoj autoritet, hajde da kažem i svoju popularnost, priloži predizbornoj kampanji kampanji DOS-a. I čini mi se da je to bilo odlučujuće da neko na Dedinju odluči da on mora da nestane.

Pouzđano znam da je koalicija Šumadija, da su Reformska stranka, zatim Liga socijaldemokrata Vojvodine, kao i mnoge grupacije socijaldemokratske orijentacije tražile od njega da se stavi na čelo tog pokreta za borbu protiv tog

režima. Znam da je bio u veoma bliskim kontaktima sa mnogim liderima opozicije, čak sam nekima i prisustvovao, recimo sa Vukom Obradovićem, Vukom Draškovićem, Nebojšom Čovićem itd., itd.

Ivan Stambolić je, nakon svega što je doživeo devedesetih godina pre i posle Osme sednice, bio vrlo kričan prema svim političkim snagama koje su se pojavile na srpskoj političkoj sceni. Jednostavno je smatrao da pripadanje bilo kojoj stranci može da ga ograničava u javnom delovanju. Zbog toga je odbijao da se priključi bilo kojoj stranci, mada - to je sad neki moj osećaj, a jednog dana će da se potvrdi ili demantuje - imam osećaj da bi se on prihvatio da bude lider opozicije pod uslovom da ona cela stane iza njega. Činilo mi se da se o tome i pričalo u DOS-u. Kad je Stambolić shvatio da ima snaga koje se tome suprotstavljaju, on jednostavno nije hteo da bude lider samo delu demokratske opozicije Srbije, jer je smatrao da je najvažnije da se svi okupe oko jednog kandidata. Naravno, taj kandidat se kasnije pojavio u vidu gospodina Vojislava Koštunice. Dakle, smatram da Ivan Stambolić nije gajio preterane političke ambicije, nije želeo da on bude u prvom planu, ali je dosta bio spreman da pomogne i da se bori za promene do kojih je došlo, na žalost, mimo njega i bez njega.

MILE TRAJKOVIĆ, profesor Pravnog fakulteta:

- Moram vam reći da sam bio u izvesnoj nedoumici da li da prihvatim ovaj razgovor ili ne. Naravno, ne zbog toga što ne bih želeo da govorim o Ivanu Stamboliću, koji je bio moj prijatelj i koji jeste moj prijatelj i dalje, nego zbog toga što sam se bojao da ceo razgovor ne liči na nekrolog, i tek kada sam u razgovoru i dogovoru sa vama shvatio da je to razgovor sa više ljudi koji žele da podsete našu javnost na Ivana Stambolića, na potrebu da se nastavi sa traženjem Ivana i on oslobodi, shvatio sam da ima svrhe da našu javnost, posebno u sredstvima informisanja, stalno podsećamo na ovaj problem jer je to nešto što se nije dogodilo u istoriji Srbije. Jasno je da je Ivan Stambolić otežan iz političkih razloga, zbog toga što je mislio drugačije od prošlog režima, zbog toga što su se bojali do poslednjeg trenutka, što je imao izvanredne odnose sa svim ostalim bivšim republikama, što je održavao korektne odnose sa opozicijom, što je uvek imao pravu reč za određene probleme, dakle, kod njega je bilo prisutno sve ono što se nije dopadalo režimu i oni su ga sklonili i sada je vrlo opasno da to bude prešedan. Mislim da Odbor za oslobađanje Ivana Stambolića, koji uspešno vodi Živorad Kovačević, u kome se nalaze izvanredni ljudi koji su njegovi prijatelji, saradnici, poštovaoci, treba da nastavi sa poslom. Do sada nije bilo uspeha ali mislim da treba ići do samog vrha bivšeg režima koji je još uvek na slobodi, osloboditi Ivana i, naravno, kazniti sve koji su u tome učestvovali.

Ivana Stambolića poznajem četrdeset godina. Upoznali smo se 1961. godine, kad sam ja već bio asistent na Pravnom fakultetu a on postao student

tog fakulteta. To je ona godina kada je posebnom odlukom dozvoljeno mladim radnicima i srednjoškolcima bez mature, ukoliko imaju smisla i talenta da mogu sa položenim, posebnim prijemnim ispitima da se upisuju na fakultete. On je, kao mladi radnik, sećam ga se, pun energije, onako jak, kovrdžav, sa očima koje su sevale, prosto gutao sve ono što je slušao, oduševljavao se našim starim profesorima, profesorom Lukićem i Konstantinovićem, mnogo čitao.

Ivan Stambolić je stvarno u tom periodu, možda najviše čitao u svom životu. Mislim da se kod njega osećala želja da nadoknadi ono što je izgubio kada nije mogao ili mu nisu dali da studira. Mislim da iz tog perioda, kada je boravio na fakultetu, potiče taj njegov veliki respekt za nauku koji pokazuje kasnije i kao predsednik Komore, kao predsednik Vlade, kao partijski funkcioner i tako dalje. Detalj: posledica toga jeste i to da je u Komoru, kada je bio predsednik, doveo dva profesora za potpredsednike. Onda smo pokojni Aleksandar Vacić, profesor ovog fakulteta, izvanredni ekonomista, i ja postali njegovi potpredsednici. To je vreme kada je Ivan, pre svega zahvaljujući Vaciću, uspevao da napravi prva povezivanja između privrednih organizacija, u ono vreme kada tržišni mehanizam nije funkcionisao, ali kada je on u sve projekte unosio elemente delovanja tržišta. Iz tog perioda je ostalo mnogo sporazuma koje je Komora zaključila sa fakultetima o saradnji privrede i nauke. Desetine tih sporazuma je zaključeno. Bilo je više tih akcija kojima je u to vreme skretana pažnja, to su bili mali koraci ali veliki za ono vreme, kao što je nagrađivanje magistarskih i doktorskih disertacija, kao što je nagrada za uspele studentske i seminarske radove, odluka Komore da najboljim studentima omogućiti da po završetku studija izaberu mesto u pojedinim radnim organizacijama. Dakle, jednom rečju, to je period kada je Ivan Stambolić okupljao beogradske direktore, budući da je i sam pre dolaska u Komoru Beograda bio direktor u "Tehnogasu", kao bivši radnik uspevao da ih okuplja na tom svom realizmu, na tim procenama koje su mu uvek bile tačne. Naravno, ne želim da potcenim ulogu drugih predsednika Komore, ali mislim da popularnijeg predsednika Privredne komore nije bilo. Recimo, detalj iz tog perioda, saradnja nauke i privrede jeste Ivanova ideja da se na Pravnom fakultetu organizuje specijalistički kurs na trećem stepenu, pod nazivom "Ugovori o spoljnoj trgovini". Taj specijalistički kurs je preživeo sve to vreme i, evo, organizuje se na ovom fakultetu dvadesetak godina. Mlađe kolege sa ovog fakulteta, verovatno i ne slute, ne znaju da je taj kurs osmislio, a mi ga kasnije upotpunili, Ivan Stambolić.

O Ivanu Stamboliću je teško govoriti a ne ukazati na njegove lične osobine i karakteristike. Mislim da je bio majstor u uspostavljanju kontakta i odnosa ljudskih, najraznovrsnijih. Niti je to bio nekakav napor za njega, niti je to bilo nešto smišljeno što nekad političari imaju u svom radu. On je, jednostavno, talentovan da uspostavi kontakt sa saradnicima. Osnovu takvog kontakta naravno nije činilo ono što je u tom periodu bilo tipično za neke rukovodioce,

da se odmah obrate nekome na ti. Ivan je mnogima govorio ti, ali je taj odnos bio vrlo prisan, vrlo neposredan. Moram da istaknem mnoštvo tih različitih odnosa koje je uspostavljao.

Ivan Stambolić se družio sa političarima, sa direktorima, sa glumcima, sa fudbalerima, sa radnicima iz Rakovice odakle je došao, ili iz Čačka gde je takođe radio, sa vratarima iz Komore i iz drugih zgrada u kojima je bio funkcioner. On je imao taj talenat da ljude vezuje za sebe, za šta je osnova, verovatno, bila pre svega skromnost. Hijerarhija se kod Ivana nije osećala. On je čovek koji nije voleo protokole. Naravno, on ih je poštovao, jer je to zahtevao posao kojim se bavio, i kako je više napredovao u politici, on je i o tome morao da vodi računa, ali je njegova skromnost i neposrednost bila nešto što je otvaralo ljude tako da su mu ljudi verovali i imali sa njim otvoren i vrlo blizak odnos. Mislim da je posebno kod njega bio izražen smisao za realnost. On je verovatno zato što je bio i radnik i direktor, i kasnije društveni radnik i poslanik, i partijski funkcioner, imao osećaj da proceni ljude, probleme, zaključke. To se nekada stiče u politici, ali u Ivanovom slučaju mislim da je to bilo urođeno, nasledno, da je to jednostavno nosio u sebi i da je taj svoj smisao za realnost zasnivao i na toleranciji, da je to nešto što ga je stalno pratilo, što je obećavalo da postane poznat po tome da lako uspostavlja i neguje odnose sa ljudima. Skromnost je bila vrlina Ivana Stambolića. Samo oni koji nisu ušli u njegovu kuću do poslednjeg dana nisu znali kakav je nameštaj u toj kući, skromnost je nešto što je Ivan negovao u porodici, a zatim i u odnosima sa prijateljima i drugovima. Treba videti taj odnos prema deci, prema ženi, prema braći, ostalima, i shvatiti da je to jedna celina, da je to jedna takva ličnost koja je i van porodice onakva kakva je i u porodici. Mislim da taj Ivanov osećaj za problem i za savest, jeste nešto što je kod njega ostalo uvek i prema prijateljima i onda kada je bio na vlasti i onda kada je onako prljavo oteran sa vlasti. Nas je život odvojio, iako smo sve vreme ostali lični i porodični prijatelji. Ja sam otišao u diplomatiju koju Ivan, uzgred budi rečeno, nikad nije cenio, ni poštovao kao zanat, ali sam i onda kada on nije bio političar osećao potrebu da se sa njim konsultujem o nekim problemima. I ako neke stvari nije znao, nije hteo da razume, Ivan je uvek znao da da pravi savet, jer je osećao problem, jer je uvek osećao ono što je bitno, razlikovao je bitno od nebitnog i uvek znao da nađe pravi izbor.

Ivan Stambolić je uvek imao stav o svim problemima u ovom društvu. Nije prestao da bude aktivan, on je poslednjih meseci povećao tu svoju aktivnost, ali u pogledu stavova, u pogledu procene, bio je nepogrešiv. I za vreme nepotrebnih ratova koje smo vodili, i za vreme sankcija, Ivan je uvek imao istančanu misao o tome odakle dolazi problem, on je uvek nalazio prave poluge za to rešenje, ali nije imao mogućnosti da sve to realizuje. Mislim da je održavao korektne i dobre odnose sa opozicijom, da je njegov savet uvek bio dragocen. Ako se sve ovo pogleda što sam rekao, ja bih bio slobodan da izve-

dem zaključak da je Ivan Stambolić bio čovek koji je živio u jednom vremenu u kojem nisu mogli da dođu do izražaja svi njegovi kvaliteti, čovek ovog novog vremena. Ali svako živi vreme u kojem živi, prema tome, takva mu je bila sudbina. Nadajmo se da ćemo Ivana ponovo videti i da će njegova mudrost, njegov iskustvo biti dragoceni danas upravo u demokratskom društvu.

BRANKA MIJANOVIĆ, JUBMES:

- Naši akcionari su imali dva materijala za skupštinu. Izabran je neko drugi, on nažalost nije, i morao je da ode pre tih nekoliko meseci koliko je on smatrao da je potrebno da konstituiše banku kakvu je zamišljao da ona treba da bude, i bio je kao i za sve stvari, vizionar, da je jedna takva banka potrebna na takvim prostorima.

Ta banka bi imala značaj, akcionari ili ti bivši deoničari, jer smo mi prva deoničarska banka na prostoru bivših republika i mi smo imali već nagoveštaj da bi to mogla da bude jedna banka za ove balkanske prostore, znači preko koje bi išla saradnja, banka koja bi bila most za neku prekinutu saradnju, za tu saradnju ili tako nešto.

Primarna emisija nama nije bila dostupna. Mi smo bili banka na čijem čelu je tada bio Ivan Stambolić, nama ništa nije bilo dostupno. Nismo mogli koristiti nijedna dinar primarne emisije. Mi smo stvorili pare zahvaljujući timu koji je bio u banci, znači mi smo radili timski, nije radio samo jedan čovek. Mi smo zaradili pare na temelju znanja i umeća tog tima. Nama nije bila dostupna primarna emisija za razliku od drugih banaka u tom periodu.

Koliko ja znam, gospodin Avramović je njega izuzetno uvažavao kao nekoga ko je bio vizionar, i ja sam, doduše, bila samo na jednom sastanku. Tada je gospodin Avramović njega vrlo pomno slušao, slagao se sa njegovim izlaganjem i sa onim što je on smatrao da treba da se uradi u ovom bankarskom svetu, iako po svojoj vokaciji nije bio bankar ali je vrlo, vrlo dobro imao osećaj za bankarstvo, za ono što nama treba, kako nama treba,... itd.

Ponavljam opet, pošto nama ovde nije bilo dostupno da radimo, mi smo se skoncentrisali na Tunis. Ivan Stambolić je mogao tamo da ode u pola noći, u pola dana, kod bilo kog u Tunisu ili kod bilo koga od predsednika vlade pa nadalje. I zahvaljujući tome, imali smo poslove od kojih je praktično JUBMES banka živela.

Imao je, kako je on to rekao, tri velike ljubavi. Prva ljubav je njegova porodica, a na čelu nje je njegov unuk. Mala digresija, kad se pomene njegov unuk Uroš, svi smo bili prestravljeni da ćemo jedno pet sati slušati priču o njegovom unuku. Druga njegova ljubav je, po onome koliko ja znam, Srbija, a treća JUBMES banka.

Period iz kojeg ga ja znam, to je tih deset godina u banci. Apsolutno miran, tih čovek, nikad ga nisam čula da razgovara o politici, ni o biznisu, njegova glavna preokupacija je bila banka. Ne bih mogla da pretpostavim šta bi mogao

da bude razlog otmice.

Bila sam izvršni direktor u Jugoslovenskoj banci za međunarodnu ekonomsku saradnju. Ivan Stambolić je bio predsednik. Bili smo u ovoj zgradi preko puta, dok je naravno predsednik bio Ivan Stambolić. Otprilike, nepunih deset godina sam bila njegov prvi saradnik.

Poslednji put sam ga videla i čula jedno sedam dana pre nego što će nestati. Izgledao je dobro, sjajno, raspoloženo.

Ne, on nikako nije mogao da pretpostavi da će mu se nešto desiti. Za svih deset godina, koliko je radio u banci, on je sam vozio kola, sam je išao, nikada nije imao nikakvog straha, apsolutno, i nije mogao da pretpostavi da mu se tako nešto može desiti.

JUBMES, na čije čelo je Ivan Stambolić došao 1988. godine, ja moram da priznam da tada nisam ni znala šta je Osmo sednica i ostalo, je bila banka koja se bavila kreditiranjem izvoza kapitalnih dobara.

Godine 1992, kako se raspala Jugoslavija, logično je bilo da se raspadne i JUBMES. To je nama i potvrđeno u više razgovora koje smo imali, ja sam pratila gospodina Ivana Stambolića na razgovorima u Saveznoj vladi, u SDK-u, i u svim institucijama koje su bile merodavne za to. I svi su nam rekli da Jugoslovenska banka mora da ode u likvidaciju. Pošto smo saznali da moramo da odemo u likvidaciju, onda smo rekli - u redu, ok, ali mi ćemo se boriti, stvoriti banku. Znači, njegov značaj je u tome što smo mi u tom periodu sačuvali banku, čak stvorili kapital od neke nule sa kojom smo počeli 1992. godine. U trenutku kada je Stambolić odlazio sa mesta predsednika Jugoslovenske banke, mi smo imali nespornih 350 miliona maraka potraživanja iz inostranstva. Zajedno sa "Hidrotehnikom - hidroenergetikom", mi smo ostvarili nekoliko poslova. Za vreme najtežih sankcija prema Jugoslaviji dobili smo posao u Tunisu, koji je bio vredan sto miliona dolara.

Kako je otišao?! To je dosta delikatno pitanje. Prethodno je donet Zakon o ukidanju zakona o Jugoslovenskoj banci, a pre toga je čak bila namera da banka bude ukinuta. Shvatili su Jugoslovenska banka da ne može biti ukinuta, jer je ona prva deoničarska banka, te da samo može biti ukinut Zakon o Jugoslovenskoj banci.

Početkom jula 1997. godine, ukinut je Zakon o Jugoslovenskoj banci. Rok da se Jugoslovenska banka prilagodi Zakonu o bankama bio je devedeset dana. Bilo je prosto frapantno i nemoguće da se Jugoslovenska banka transformiše u periodu od jula do polovine septembra. Drugim bankama je za tu transformaciju bilo dato više godina. Međutim, zahvaljujući između ostalog Stambolićevoj zaista velikoj želji i radu, kao i celoj ekipi u Jugoslovenskoj banci, uspeali smo da do 26. septembra 1997. godine završimo sve što je trebalo da se završi za osnivanje Jugoslovenske banke. Imali smo dokumenta kakva mislim da do danas nijedna banka nije prezentirala Narodnoj banci. Još uvek je guverner Vlatković, koji može potvrditi da smo uradili sve što je treba-

lo uraditi. Imali smo Upravni odbor na kojem je dogovoreno da gospodin Stambolić ostane predsednik banke do odlaska u penziju, prvog marta sledeće godine, do kada bi se sprovele sve pripreme za održavanja Skupštine i Upravnog odbora. Nažalost, taj dogovor nije održan.

RADE PAUNOVIĆ, advokat:

- Nalazimo se na mestu gde smo Ivan i ja posle rekreacije imali običaj da sednemo i još malo vežbamo. On više od mene, inače je to više voleo i više mogao. Redovno smo tri puta nedeljno imali naše rekreativne šetnje, odnosno trčanje kroz ovu šumu u kojoj se nalazimo. Postojale su tri vrste rekreacije, odnosno tri mogućnosti biranja staze kojom ćemo tog dana ići. Jedna je mali trim, u ovom pravcu, a u tom pravcu je i veliki trim. Najduža staza je bila staza Mihaila Obrenovića, kako smo je zvali, koja je samo izuzetno koristili jer sam je izbegavao, pošto sam bio slabije kondicije od njega.

Na dan kada se otmica dogodila, samo slučajno nisam bio sa njim, jer smo dva dana ranije imali našu redovnu šetnju, i tog dana je Ivan izašao sam. Trebalo je kasnije da se vidimo, ali zbog njegovog nestanka to se nije ostvarilo. Imali smo plan da idemo u Guču. Dana kada je on nestao, mi smo se čuli i Ivan me je zvao da sa njim trčim, međutim, ja sam imao jedno suđenje i on je rešio da ide sam, pa smo imali dogovor da se kasnije čujemo zbog prijatelja sa kojima je trebalo da idemo na sabor u Guču.

Trebalo je da idemo na dva dana u Guču sa prijateljima iz Bosne. Samo slučaj je hteo da tog dana ne budem sa njim, a na neki način mi je žao što nisam bio, jer da sam bio, možda se to ne bi desilo.

Dan pre događaja, 24-tog, bili smo u sauni hotela gde redovno odlazimo dva puta nedeljno, na plivanje i na sauniranje, i Ivan je odavao utisak čoveka koji se raduje odlasku u Guču i susretu sa prijateljima iz Bosne koji dolaze jako zanimljivim povodom, poslovnim i privatnim, da posete sabor u Guči. Ivan je bio veoma dobrog raspoloženja i veoma smo se radovali što ćemo sa tim prijateljima iz Bosne ići na sabor u Guču.

Ivan je bio izuzetno staložen i miran čovek. Retko ste se mogli sresti i biti u njegovom prisustvu da on bude čak i zabrinut. Ako se ima u vidu šta je sve preživio u poslednjih deset godina, od kada se ja sa njim intenzivno družim, onda je to čudnije, ali jedno je sasvim sigurno, tih dana nije pokazivao znake da je zbog nečega zabrinut i da je neraspložen.

S obzirom na to da su od mene potekli podaci o događaju i o načinu kako se istraga vodila, i od restorana "Golf" u kojem smo Ivan i ja često sedeli posle trčanja, mislim da istraga nije krenula od početka. Mislim da je istraga izuzetno loše vođena, a čini mi se da se ona i dalje tako vodi. Nije moje da takvu ocenu dajem, ali kao advokat mogu slobodno da kažem da mislim da je istraga morala da se vodi sasvim drugačije, ako ni zbog čega drugog onda zbog toga o kome se radi. Sigurno je da se ne dešava često da nestaju bivši šefovi država,

a mislim da bi istraga trebalo da bude mnogo ažurnija i da je u pitanju događaj i sa običnim građanima. Ne mislim da be nekakvu privilegiju koju bi trebalo da ima gospodin Stambolić, ali u svakom slučaju, znamo iz kojih interesa bi bilo i poželjno i nužno da istraga krene sa mrtve tačke, a ja imam utisak da je ona još uvek tu.

Interesovanje u javnosti je, što je sasvim logično, izuzetno veliko u vezi sa ovim događajem. Veoma često mi se dešava da razgovaram sa prijateljima koji znaju da smo se Ivan i ja intenzivno družili, da smo gotovo svakodnevno bili zajedno. Ja ne mogu da se otmem utisku da stalno u tim razgovorima ističem da je Ivan sklonjen namerno, iz kojih razloga to sasvim sigurno ne mogu da tvrdim, ali imam osećaj da je negde sklonjen i da je on dobro, i ja sam optimista u pogledu konačnog epiloga ovog događaja.

Zašto je on sklonjen, ko je imao interesa da to baš u tom trenutku uradi, postoje ljudi koji se više razumeju u politiku i u sve što može da prati ovaj događaj, ali moj je utisak da je Ivan na sigurnom i da ću ga-ja ubrzo videti na ovoj klupi.

Možda dve nedelje nakon događaja, sreo sam na pijaci na Banovom brdu gospodina Mladića i gospodina Ljubu Mihajlovića, direktora Komercijalne banke. Oni su stajali i primetivši me, gospodin Mihajlović je želeo da mi se obrati i da mi nešto kaže. Odvojio se od gospodina Mladića i započeo sa mnom razgovor koji je za mene bio dosta zanimljiv, jer se radilo o jednom uglednom bankaru. Bukvalno mi je rekao: "Reci Kaći da je Ivan na sigurnom, ti znaš da ja imam informacija koje mogu biti pouzdane". Ja sam, naravno, ovom razgovoru dao pažnju koju zaslužuje, obavestio sam i Kaću i Odbor, ali ne mislim da se posle toga nešto značajno desilo.

Naravno da se u svim razgovorima koji se vode oko ovog događaja poteže i pitanje ko bi imao interesa da to uradi i zašto!? Ivan je bio čovek koji je sa svim ljudima iz opozicije imao izvanredne odnose, ja sam svedok više razgovora koje je on imao sa mnogim ljudima iz opozicije. Uvek sam se divio njegovom strpljenju, toleranciji u tim razgovorima, uvek sam imao utisak da mogu čak i da naučim nešto, kako se sa ljudima razgovara o stvarima, gde je očigledno da oni ne misle isto. Ti razgovori nisu bili kratki, ali su se uvek mnogo lepo i prijateljski završavali, bez obzira o čemu su oni razgovarali. Ja sam se Ivanu upravo i divio zbog toga što sam video koliko on ume sa ljudima lepo, prijateljski i toplo da razgovara. Nije to samo zato što sam ga dobro poznavao, da se on u puno stvari dok razgovara sa njima ne slaže, ali nikada to nije pokazao. Mislim da je to njegovo druženje sa opozicijom možda jedan od razloga zašto je nestao.

Ivan je bio jako staložen čovek. Ko ga bolje upozna, i ko sa njim bude provodio više vremena, shvatiće da ga nikad neće videti da plane. Nikad neće, ili će retko čuti da on povisi ton. Uvek je umeo mnogo, mnogo tolerantno i staloženo da komunicira. Mislim da je izuzetno mudar i praktičan čovek.

Sada smo na mestu gde se događaj odigrao 25. avgusta 2000. Ovde je bila jedna kućica, baraka sa klupom, gde je, po priči očevica, čuvara ovog objekta ispred nas, toga dana Ivan sedeo posle trčanja i imao kraći relaks. Na pitanje da li je toga dana video Ivana, jer sam ja od strane porodice zamoljen da obidem dužu stazu, zvanu staza Mihaila Obrenovića, on je rekao da je siguran da je toga dana video Ivana, da je Ivan sedeo na klupici pored ove barake, i da su on i sobarica komentarisali njegovo znojenje, toga dana posle trčanja, da se videlo zaustavljanje belog kombija i da je neposredno posle njegovog zaustavljanja taj kombi nestao sa tog mesta, ali zajedno sa Ivanom. Potvrdio je da je to njemu bilo sumnjivo, te da je odmah pozvao svog direktora i rekao da mu se čini da je Stambolić otet. Na to mu je direktor kazao da gleda svoja posla i da je to što priča sigurno izmišljotina. Naravno, meni je to ispričao u kontekstu da je on svoju dužnost obavio. Ja sam o tome obavestio porodicu. Sa njim je obavljen još jedna razgovor u kojem je potvrdio to što je meni rekao, pa je čak dodao da ga je direktor posle sat vremena pozvao i tražio detaljnije impresije o tome šta je video i zašto se njemu činilo da je Stambolić otet. On je njemu rekao o tim svojim utiscima, da je sasvim siguran da se tu nešto neobično odigralo.

Kasniji kontakti sa čuvarom, koji mi je ispričao događaj od 25. avgusta bili su nemogući, jer je isti sa tog mesta sklonjen i više niko nije uspeo da kontaktira sa njim.

Ovo mesto je izuzetno pogodno za događaj koji se odigrao, iz prostog razloga - što je to mesto gde smo mi često sedeli posle trčanja. Ako je pretpostavka da je Stambolić praćen od onih koji su nameravali da ga otmu, onda je ovo mesto gotovo idealno, jer se automobil može zaustaviti u neposrednoj blizini klupe na kojoj mi obično sedimo i onda su profesionalci, a pretpostavljam da samo takvi vrše ovakve poslove, mogli veoma lako da obave ono što su naumili.

Mi smo se veoma često, kao što sam rekao, rekreirali zajedno. On je bio čovek izuzetne prirodne fizičke spremne. Kad kažem prirodne fizičke spremne, mislim na to da je on imao urođenu fizičku kondiciju. On je mogao da ne trči mesec dana, pa da izađe na stazu i da trči deset kilometara, što je za mene neshvatljivo ako nisam stalno u vežbi. On je istu takvu kondiciju pokazivao i u drugim fizičkim naporima kao što su plivanje i sauna, jer može čitav sat da bude u sauni bez ikakvog napora. Za njegove godine to je, po meni, neobično, i ja sam u šali uvek govorio: da ga ne volimo mi bismo mu zavideli.

Mnogo se u javnosti pričalo o belom kombiju i mestu gde je on zaustavljen, takođe i o kućici, klupi pored kućice na kojoj je Ivan tog dana sedeo. Pretpostavljam da su ta kućica i ta klupa samo zbog tog događaja nestale.

Ivan se trudio da uvek ima društvo kad ide na trčanje, ali kad je imao slobodno vreme i raspoloženje da trči, nikad nije odustao zbog toga što je bio sam, za razliku od mene koji sam uvek tražio razlog da odustanem od trčanja

toga dana. Dakle, Ivan je to jednostavno shvatao kao jednu apsolutnu potrebu i nikad je nije izbegavao, osim ako mu to uslovi nisu dozvoljavali.

Više puta smo razgovarali o rizičnosti trčanja kroz jednu apsolutno pustu šumu, ali on nikada nije pridavao značaja mom mišljenju da je to opasno. On je mislio da će onaj koji nešto naumi to i ostvariti bez ikakvih problema, na mestu gde i u vreme kada bude odlučio, tako da nije smatrao da je šuma nešto posebno opasnija od bilo kog drugog mesta.

VESNA PEŠIĆ

- Mislim da je u poslednje vreme, izuzev ubistva Slavka Ćuruvije, koje se desilo prošle godine i koje je već počelo da se rasvetljava, ovo jedna zaista neshvatljiva tragedija - da čovek nestane i da, evo, sad je prošlo već više od dva meseca, njega nema. Odbor je osnovan na inicijativu advokata Nikole Barovića i mnogo ljudi, građana, zatim ličnosti koje su bile jako zabrinute zbog nestanka Ivana Stambolića - da jednostavno nestane čovek, a mislim da kada se to desi, da svi kao građani moramo da se uključimo i da pokažemo da nam nije svejedno šta se dešava ljudima, bilo kom pojedincu. Znači, nije samo reč o Ivanu Stamboliću, nego je to naša osnovna građanska dužnost. Odbor je nastao da pokuša da u ovakvoj jednoj situaciji istraži taj slučaj i da, naravno, dođe i do pozitivnog ishoda, da pronađemo Ivana Stambolića i da ga oslobodimo.

Naravno da postoji optimizam da je on živ. Ono što je moje osnovno osećanje u vezi sa tim slučajem, to je da je tu u pitanju neka zaista velika misterija. Mislim da je najtragičnije, prvo - da je neko to uradio; drugo - da policijski organi nemaju nikakav izveštaj o tome i ne mogu da nam kažu ni u tri rečenice šta je posle dva meseca njihov izveštaj, šta oni mogu da kažu, šta su njihove hipoteze, da li su na nekakvom tragu, da li se vrši istraga o tome. Ono što sada pokazuje i ovaj slučaj, ovako dramatičan i možda najteži, jeste da čitave službe uopšte nisu funkcionisale, ili da su funkcionisale samo u službi jednoga, i to više ne režima nego možda najluđih ideja pojedinaca u tom režimu, odnosno njegovog vrha. Da čitave službe nisu više uopšte funkcionisale, da tu istražni organi nisu radili, da jednostavno ta služba u pogledu građana, njihovih interesa i zaštite nije više funkcionisala. Znači, to je ono što se razotkriva: da je ovaj režim ostavio pustinju iza sebe, da može čovek da nestane, da ti organi ne rade i dan danas, znači posle dva meseca, nemamo ni jedan jedini izveštaj. Evo, neka bilo koji novinar proba da ode i pita šta je dosad istraga uradila, šta su osnovne hipoteze, ko je zadužen za istragu i dokle je stigao...

To je ono što svakog građanina treba da zabrine, možda može da se desi da neko nestane, znamo u kakvim se društvima to dešava, ali ako se tako nešto desi, onda nam to govori da smo daleko, daleko zabasali: ljudi nestaju po nečijim naređenjima a da čak ne postoji ni istraga da saznamo šta se sa njima desilo. To je strašno, jedino što možemo da kažemo jeste da se nadamo da je

Ivan Stambolić živ, da će naš Odbor uspeti da uđe u trag i da se nadamo da se u našem društvu to više nikad neće desiti.

Prema mom saznanju, Ivan Stambolić se nije bavio nikakvim mračnim poslovima. Kâkve to uopšte veze ima? U svim društvima se neki ljudi bave mračnim poslovima, drugim rečima od Amerike do Francuske, možemo da navedemo bilo koju državu do Kine, uvek imamo nekog ko se bavi švercom ili mračnim poslovima, ali, molim vas, zato je policija tu da otkrije slučaj, da otkrije mračne poslove. Znači, čak i pod takvim hipotezama, koje su potpuno lažne, šta je njegova - Miloševićeva policija uradila da otkrije te mračne poslove. Vidite kako je to neprofesionalno, to znači da ako bi neko bio u mračnim poslovima, tu može da se ubija, da se radi ne znam šta, da se ne otkrivaju mračni poslovi, a gde je tu istraga?

Gde je istraga u vezi sa slučajem Stambolić? Da li su to svetli, mračni poslovi, nas kao građanine to ne interesuje, nego treba da se pokažu rezultati rada jedne takve službe. Vidite koliko je to cinično - da se prave takve hipoteze, da uopšte ne postoji istraga, nego da se to otkačinje pripisivanjem etiketa da se neko bavio ovakvim ili onakvim poslovima. Svi mi znamo da je Ivan Stambolić bio u penziji, da je išao na trčanje, da se bavio rekreacijom, a ne mračnim poslovima.

Ovakvo etiketiranje samo pokazuje šta je ta služba radila, i gde su njeni dometi, pa onda zaista imamo opravdane razloge da mislimo da su ti mračni poslovi vezani pre svega za razne službe - sad se otkriva šta je ona radila i biće vrlo brzo poznato.

Ja nisam imala mnogo ličnih kontakata sa Ivanom Stambolićem. Mi smo se susreli nekoliko puta, razgovarali smo, ali ja ne spadam u lične prijatelje Ivana Stambolića. Prihvatila sam da budem član ovog Odbora zato što sam se prvo lično, kao građanin, osećala pogođenom, i zato što sam imala dosta iskustva sa ljudima koji su bili u situaciji da se režim represivno odnosi prema njima. Kad je Veljko Džakula nestao, takođe, u Beogradu, ja sam bila prilično angažovana. Za dve nedelje smo ga našli. Znači iz potrebe i iz iskustva sam se našla u tom Odboru.

Znači, ja lično ne poznajem osobine Ivana Stambolića, ja nisam neko ko govori pristrasno jer nisam prijatelj nego baš neko ko smatra da je svačija građanska dužnost da se posveti ovakvom slučaju, da pokušamo da javno mnjenje pokrenemo, da kažemo našim građanima da ne smemo nikad biti ravnodušni kad se tako nešto desi. Znači, ja sam tu principijelno, a ne zato što sam intimni prijatelj Ivana Stambolića.

Sa opozicijom zaista imam veze, inače i dalje sam visoki funkcioner GSS-a, ja sam, moram da kažem, u tom svojstvu baš kao poznati opozicionar više puta razgovarala s Ivanom Stambolićem, pa mogu da posvedočim da Ivan Stambolić, sem tako razgovarajući sa ljudima iz opozicije, nije imao nikakve ambicije da se bavi politikom. Poslednji put kada smo dugo razgovarali, imao

je veliku dilemu, bio je pozvan u jednu stranku da se uključi u rad, i o tome je razgovarao sa mnom. Evo, kao što vidite, i nije se uključio jer je smatrao da je mogao mnogo više da pomogne promenama koje smo svi mnogo želeli, neko ko je samostalan, ko nije bio član ni opozicije ni neke druge stranke. Znae, Ivan Stambolić je bio čovek, čini mi se, demokratskih uverenja, bio je duboko nesrećan što se Srbija našla u poziciji u kojoj se našla, konačno, on je bio prethodni predsednik Srbije u tim malo starijim vremenima, ali čovek reformski orijentisan i duboko nesrećan, ne osvetoljubiv, ne revanšista. Ja mislim da nije bio opasan za režim, ali je bio sigurno čovek koji je imao svoje gledište o tom režimu, on se nije ustezao da svoje mišljenje kaže, a sigurno nije nestao zbog toga što je bio opasan. Ja mislim da bi to pre mogla biti nečija fantazija, on ništa nije radio prikriveno, to je čovek koji je normalno imao svoje komunikacije, koje nije prikrivao, on je dao niz intervju, on je objavio i knjigu. Ono što je bilo u njegovom saznanju, on je to javno i glasno govorio. Tako da ne mislim da je bio opasan nego bi to moglo biti samo u nekakvoj patološkoj mašti koja kad se bude sve to rasvetlilo, mogu da dodam neku svoju reč. U ovom momentu, možda bi to bilo preterano, ali možda neko sluti šta bih ja tu mogla da dodam. Znači, on je bio opoziciono raspoložen, javno je govorio kao i ja, kao bilo ko drugi, ali da je on mogao imati nekakve nezakonite radnje zbog kojih je mogao biti sklonjen, ja u tako nešto duboko sumnjam. I konačno, i ako je bio opasan, ja bih volela da je tako bilo, ja bih bila čak i ponosna da su njegove aktivnosti bile toliko usmerene ka promeni tog režima, ali ja mislim da to nije bio slučaj.

Verujem da je Ivan Stambolić o narodnom pokretu "Otpor" imao isto takvo oduševljenje i pozitivan stav kao i svi mi. Ja sam, recimo, spadala u te ljude koji su jako mnogo podržali "Otpor". Mislim da je on odigrao veliku ulogu u promeni režima, i na neki način je svojim duhovitim akcijama simbolizovao otpor svih nas u to vreme, tako da ne bih to ništa posebno vezivala.

Ne znam ništa konkretno o tome. Ja sam već rekla, ja se nisam družila sa Ivanom Stambolićem da bih mogla da vam kažem. Sigurno je bio poklonik "Otpora", možda se i viđao sa studentima isto kao i ja, kao i mnogi drugi koji su bili u opoziciji. Verujem da je on imao vrlo pozitivno mišljenje.

Ja bih to ovako rekla - da, kada je reč o nestanku Ivana Stambolića, s obzirom da je on nekada vrlo davno imao jako bliske veze sa Slobodanom Miloševićem i njegovom ženom Mirom Marković, ja mislim da bi jedna policijska istraga koja bi bila zaista verodostojna, morala da ispita i njih dvoje. Znači, to nekako svi osećamo, možda to niko neće izgovoriti, ja sve vrlo olako izgovaram, znači, ako postoji i ako će biti istraga, i ako ona treba da se vodi, a mora da se vodi, mislim da bi oni morali biti saslušani na činjenici nestanka Ivana Stambolića.

To je suština. Dok se ne otvori istraga, sve biti prekriveno velom tajne.

PETAR ŽIVADINOVIĆ

- Ja sam od Stambolića poznavao neke koji su se isticali u svetu kulture, prosvete, nauke, izdavaštva, a Petra Stambolića nisam uopšte tada poznavao, ni Ivana.

Ivana sam upoznao prvi put kada me je pozvao, u proleće 1982. godine, bio je predsednik Republičke vlade, i predviđen, kao što je bilo onda, za predsednika Gradskog komiteta u sledećem mandatu, pa bi kasnije bio predsednik CK SK Srbije, ako razumete šta znače ovi izrazi. On me je pozvao i ponudio mi je da uđem u Predsedništvo, odnosno rukovodstvo gradske partije, ja sam to odmah odbio. Posle nekoliko dana, on me je ponovo pozvao, verovatno misleći da je to što mi je ponudio malo, pa mi je ponudio da uđem u CK. Ja sam onda njemu rekao uslove pod kojima bih se mogao angažovati. Ukratko: ja sam zatražio da se borimo za liberalne reforme, jer sam mislio da je tada, deset godina posle propasti prvih pokušaja liberalnih reformi Marka Nikezića i Latinke Perović koje je Tito zaustavio, na nagovor onih koji su se bojali da će izgubiti monopol vlasti, možda došlo vreme, kada Tita više nema, i on je potvrdio da upravo zato i zove mene, jer on sam želi da sprovede liberalne reforme. Pitao sam - na koje ljude misliš, koje ljude imaš u vidu? Pomenio je, na primer, Bogdana Bogdanovića kao gradonačelnika. Ja sam rekao: odlično, to je već ozbiljan znak da želiš da ideš u ovo o čemu govoriš, a imam i neke druge uslove. Ukratko - uslovi su bili da ni u jednoj partijskoj političkoj akciji niti preko foruma, niti na bilo koji drugi način ne napadam intelektualce a da oni nemaju mogućnost da se odmah brane. To se smatralo nečim što je minimum koji čovek mora da traži ako želi da se politički angažuje. Stambolić je, na moje prijatno iznenađenje, i to prihvatio i počela je naša politička saradnja na taj način, možda malo neobičan, ali sve me je tada uveravalo da on ozbiljno želi da sprovede liberalne reforme od ekonomije do kulture. Ja sam se upustio, mada nevoljno, u tu pravu avanturu, što će događaji kasnije potvrditi.

Vidite, ja nisam bio prijatelj Ivana Stambolića. On me je poznavao preko mojih javnih nastupa. Pomenuti gospodin, ili ti drug, kako se to tada zvalo, bio je njegov dugogodišnji prijatelj, i ja ni sada ne mogu reći da znam veoma dobro prirodu ni jednog ni drugog, ali iz onoga što ljudi ostavljaju kao tragove iz svojih političkih akcija, iz posledica onoga što su govorili i delovali, na neki način se ocrtava karakter jedne ličnosti. I ja sam, u tom pogledu, čini mi se, po tom kriterijumu izvesno upoznao Ivana Stambolića i Slobodana Miloševića, bar iz tog perioda kada sam sa njima radio.

U to vreme je, naravno, u rukovodstvo partije ušao i Slobodan Milošević, koga sam takođe prvi put tada upoznao. I moram da priznam, na prvi mah mi se niti pojava, niti način rada, govora nije dopadao. To je odavalo sliku jednog običnog partijskog demagoga, čoveka koji ne priča ono što misli, niti ono što stvarno namerava i želi, nego ono što misli da će ostaviti utisak na skup, na

mase, na stare kadrove, na one koji mu mogu biti važni za jednu njegovu osnovnu ambiciju. Tada nije bilo nejasno šta on želi. On želi samo vlast i on je pokazivao već tada, bar za mene, vrlo jasne bitne crte svoje ličnosti. Bio je vrlo arogantan prema onima koji su mu potčinjeni, grub, nehajan, pa i nepravedan, ako hoćete, a vrlo poslušan, da ne kažem ponizan, susretljiv, prema onima koji su u partijskoj hijerarhiji bili iznad njega. Dok nije, kasnije će događaji pokazati, došao na sam vrh piramide vlasti, pa se ponašao prema onima koji su ispod njega isto onako kao što je to radio u početku.

Znate, za mene je bilo šokantno tokom čitavog tog rada, to je bilo skoro četiri godine, da u samoj partiji, čak ni sami kadrovi koji su liberalne orijentacije, nisu u dovoljnoj meri uočavali u čemu je problem. Naime, za mene je bilo nespojivo da imate liberalne ideje i ciljeve, a da mislite da se oni mogu ostvariti, recimo, autoritarnim metodama; da verujete da je moguće otvaranje partije prema inteligenciji a da u prvi plan isturate ljude koji se sukobljavaju sa intelektualcima; da verujete u slobodu javne reči, mišljenja, delovanja a da u prvi plan gurate kadrove koje svaka sloboda užasava. Na primer, nisam mogao prihvatiti nikako da vesnici tog novog doba o kojem sam ja možda bio prilično usamljen, sanjao, budu ljudi koji smatraju da su zabrane, recimo, književnih dela nešto što je tada, kada se svet oslobađao, pa i istočni svet, mnogih predrasuda, nešto najnormalnije na svetu. Mnogi, koji su posle podržali Slobodana Miloševića, zaboravili su da je on, kada je bio predsednik Gradskog komiteta, smatrao da je apsolutno nedopustivo što se objavljuju dela Slobodana Jovanovića, velikog srpskog političara i mislioca. On je tada izrekao sud da je to ratni zločinac i da se dela ratnih zločinaca ne mogu objavljivati. Ja verujem da je on to iskreno mislio, ali u tom trenutku u tim partijskim razračunavanjima njemu je to došlo kao vrlo snažan argument koji će ostaviti utisak u onim partijskim i društvenim strukturama koje su njemu važne. Jeste to ostavilo snažan utisak na njih. Vrlo brzo su mnogi to zaboravili i ta vrsta zaborava može biti stvarna ili glumljenje amnezije unutar naše elite 1987. godine, jedan fenomen koji treba objasniti. Ja mislim da se u tome krije i razlog naših nesreća i onoga što je usledilo posle toga. I mislim da ljudi koji su tako brzo zaboravili ono što je bilo od 1983/4. do 1987. godine, ne smeju da ostave potomstvu na sećanje da su oni uvek bili na strani progressa, da su oni uvek radili prave stvari i da su čak i onda kada su podržali Miloševića to radili zato što je on onda bio progresivan.

Slobodan Milošević je, ma šta se o njemu govorilo, za one koji su sa njim sarađivali i dobro ga poznavali bio savršeno transparentan. Ili, ako neki tvrde da to nisu videli, onda je to moguće samo zbog toga što su imali neku vrstu iracionalnog odnosa koji je sprečavao da to vide. Svako ko ga je posmatrao nezainteresovano, objektivno, bez nekih velikih strasti, mogao je videti da je to jedan čovek obuzet jednim jedinim motivom, a to je - volja za moći. Ništa drugo, samo to, bez političkih ideala, bez političkih uverenja, sem ako nije to

politički ideal i uverenje da se po svaku cenu dođe na vlast i kada se zauzme vlast da se po svaku cenu brani. Zašto to mnogi nisu tada videli, ili nisu želeli da vide, to je druga priča. Zašto to, na primer, nije video čak ni Ivan Stambolić? Ja iskreno mislim da Stambolić jeste želeo reforme liberalne za koje se zalagao, da je želeo da Srbiju postavi na ravnopravnije osnove sa drugim republikama u Jugoslaviji, da je želeo da sačuva Jugoslaviju i želeo je da sačuva ne samo borbom za ravnopravnost Srbije kao države, nego i za stvarne reforme od ekonomije do kulture. Zašto je on, koji je to iskreno, verujem, propovedao, odobrio da tu politiku realizuje ličnost koja je svojim ponašanjem apsolutno bila suprotna tome, zašto je verovao da nama treba više energije nego mudrosti, zašto je verovao da nama treba više odlučnosti nego opreznosti tada, stvarno ne znam. Više godina posle toga u tekstovima koje čitam, ja vidim da on priznaje tu svoju zabludu. Ja hoću da verujem da je ona iskrena, čak kada mi prolaze kroz glavu slike odlučujućih sukoba na nekim zatvorenim sednicama kada je Slobodan Milošević doživeo u političkom vrhu Srbije, recimo krajem januara 1986. godine, najoštrije i najprincipijelnije kritike. Ivan Stambolić nije ništa govorio, on je vodio sednicu. I, možda je to projekcija mojih želja, činilo mi se da čak voli što njegov izbor - Slobodana Miloševića toliko mnogo kritikujemo. Ali ne mogu da razumem, i bez obzira na okolnosti, apsolutno osuđujem ovo što se desilo Ivanu Stamboliću. Čudno, ironijom istorije on nosi neku odgovornost, normalno, za ono što mu se desilo ali to nikome ne sme da se dešava 2000. godine u Srbiji, u vreme u kojem sada živimo, čak i ako je u pitanju jedan takav autoritarni režim kao što je Miloševićev iz poslednjih nekoliko godina. To nikome ne sme da se dešava ali, kažem, da je on na vreme proučio ličnost svog izabranika, da je ono što sada zna znao onda kada ga je izabrao, verovatno nikada to ne bi učinio. Oni su bili suviše dugo prijatelji i suviše dugo je Milošević bio u njegovoj senci, i bio je za njegove pojmove i shvatanja vrlo efikasan i - da kažem tačnu reč - poslušan. Ali, ljude prepoznajete tek onda kada dođu u veliko iskušenje. Uostalom, svi ljudi pokazuju kakvi su kada im date vlast. Ako im date malu vlast, postaju mali tirani, ako su tome skloni, naravno, ako im date veliku vlast, postaju veliki tirani. Ako su plemeniti ljudi, veća vlast vodi apsolutno boljitku države u kojoj se oni nalaze. Bilo je takvih lidera čak i u istoriji Srbije. Mi smo imali tu nesreću da je uz Miloševića bilo suviše mnogo ljudi u uverenju da je on ono što propoveda, da je on ono što govori da hoće da bude i ljudi su projektovali njegovu ličnost, verujem, ono što su želeli da bude vođa Srbije u tim turbulentnim vremenima. Ali, oni koji su s njim radili, intelektualci, koji su ga poznavali, ljudi iz Crkve, iz Akademije, Udruženja književnika, koji su stvarali put njegovoj ličnosti i koji su formirali jedan neverovatan mit kakav srpska istorija ne poznaje, nisu mogli a da ne vide o kakvoj je ličnosti reč. Ja mislim da je njihova odgovornost za ovo što nam se desilo veoma velika. Čak mislim da bez njihovog aktivnog učešća u formiranju kulta ličnosti verovatno razmere naše

nesreće ne bi bile ovako velike. Pitati njih o tome i očekivati da nam iskreno odgovore, odnosno da idu do najdubljih granica svoje savesti, to je nešto što treba uraditi, ali nisam siguran da će oni imati snage, mnogi od njih, da idu toliko daleko u preispitivanju svoje savesti. To treba da se uradi, svako treba da ponese breme svoje odgovornosti.

Recimo, ja mislim da je Miloševića bilo moguće zaustaviti tada u početku, falilo nam je veoma malo glasova. Odlučnom akcijom ljudi koji se sa njima nisu slagali, bilo ih je u partiji tada veoma mnogo, ali većina njih nije posedovala upravo te osobine koje je voleo Ivan Stambolić tada, koje su morali posedovati da bi se suprotstavili Slobodanu Miloševiću. Većina njih je smatrala da bi suprotstavljajanje Miloševiću tada značilo stvaranje partijskih frakcija. Užasavali su se toga pogotovo stari komunisti. Ja sam njima govorio otvoreno - pa, zašto bi se to tako razumelo. Zar nije ovo što on radi neka vrsta frakcije i, uostalom, šta znače frakcije; uvek je bilo u partiji frakcija. Oni koji pobede postaju glavna linija, a oni koji su poraženi bivaju poražena frakcija. To je pitanje konvencije, imam utisak da mnogo ljudi nije imalo hrabrosti, odnosno da mnogi nisu shvatili posledice do kojih može doći ukoliko na čelo partije, to znači države, jer je država bila partijska, izaberemo jednu ličnost sa takvim osobinama. Ja sam otvoreno bio protiv toga, ne zato što nisam imao, ili sam imao vrlo malo žudnje za vlašću, mene je vlast zanimala samo da napravim neke stvari koje sam smatrao dobrim za moje društvo, za poslove, kulturu, nauku, za ono što ja volim najviše na svetu, a i uželeo sam se toga da ostvarimo nešto normalno i pametno za naš narod.

Srbija je tada bila najliberalnija sredina - Beograd najliberalniji grad - ne samo u Jugoslaviji, u istočnom svetu apsolutno najliberalnija. Svi ti ljudi koji su kasnije zauzeli funkcije vlasti, koji su na talasu Miloševićeve harizme došli i vladali do nedavno, svi oni su tada imali pravo govora unutar partije i van partije, ali oni su delovali anahrono, staromodno, konzervativno pa bi im se ljudi radije smejali. Ja sam govorio da im se ne treba smejati, ta opcija konzervativnog, kako sam mislio tada - boljševizma, vrlo je jaka, vrlo je snažna bila. Nju su mnogi potcenili i to je uvek problem liberala. Oni nemaju briga što apsolutizuju sve principe, često nemaju načina da se sukobe s onima koji su protivnici slobode, to je možda nerazrešiva aporija da li treba dati slobodu i protivnicima slobode, i mislim da su mnogi tada pustili tom talasu da preplavi Srbiju, da povuče, da probudi u ljudima, čak i kada su shvatili o čemu je reč, najniže nagone i stremljenja i da taj talas koji je kao jedna masa koja misli da ide u jednu veliku i svetlu istoriju, ide prema nekom horizontu koji će predstavljati najveličanstvenije trenutke naše istorije, kada se slegao, kada je došla oseka, doveo nas je dovde: od tri hiljade dolara po glavi stanovnika do 300 dolara; od zemlje koja je imala kakve-takve normalne odnose sa susedima - putovali smo bez viza, do zemlje koja je izbačena iz međunarodne zajednice, koja je tretirana kao što se tretiraju bolesnici od teških zaraznih bolesti; do

toga, do nedavno je tako bilo, da i mi sami nismo verovali da je moguć izlaz. Sve nas je u jednom trenutku poslednjih meseci uhvatila apatija, mislili smo da zbog izolacije međunarodne zajednice i sankcija, zbog unutrašnje situacije, izlaza kao da nigde nema. Takav očaj ne na individualnom, nego na opštem socijalnom planu, bio je prirodna posledica svega što nam se dešavalo. Ali ja ponavljam, i kada o ovome govorim, imam osećanje da će mnogi pomisliti da sad želim da kažem - e, ja sam bio u pravu, bio sam vrlo mudar, vi me niste poslušali. Kamo sreće da se sve to što sam predviđao uopšte nije desilo, da sam ja bio u krivu. Na žalost, ljudi koji su odgovorni zbog ovog, pre svega intelektualci, čitate novine, gledate televiziju, videćete ko su oni, šta su govorili, ne osećaju spremnost ni danas, možda nije ovo trenutak, možda će to sledećih meseci, da ispričaju svoju priču.

To služi na čast Ivanu Stamboliću, to govori, po mom mišljenju, o tome da je njegov izbor bio posledica njegove zablude. On je smatrao da će njegov drugar, najbolji saradnik, najefikasnije da realizuje politiku liberalnih reformi, za koju se zalagao. Ja mislim da je taj privid Milošević stvarao. Ne zaboravite da je za njega radio i pre. Bio je došao, ako ja razumem, jedan lobi, jak lobi, koji ga je predstavljao kao jednog liberalnog bankara, čoveka reformistu, demokratu i tako dalje. Ja sam o njemu i takvo mišljenje stekao, to jest čuo pre nego što sam ga upoznao. Kada sam ga upoznao, apsolutno ništa od toga nije više bilo u mojoj glavi. On je jednostavno sušta suprotnost svemu tome. Očito da se on spremao mnogo pre nego što je došao za ulogu koju je trebalo da odigra, ili ga je neko spremao, ja u to ne ulazim. Ivan je bio uveren da će Milošević biti efikasan u sprovođenju ideja u koje je on verovao. Ja u to nisam verovao, to sam mu govorio. Ideje vrede u istorijskoj praksi taman toliko koliko i ljudi koji ih realizuju. I najuzvišenije ideje, ako padnu u ruke nekome ko je primitivan, završe kao primitivne ideje. I ne može neko ko se užasava konkurencije, slobode, izbora, tajnog glasanja, da sprovede liberalne reforme. Tako što je nametnut kao jedini kandidat, on završava svoju političku karijeru kao autokratski vladar, koji je želeo praktično da bude jedan jedini kandidat, ali to nije bilo moguće i izgubio je. Malo je falilo da on bude ponovo jedini kandidat, da je odigran drugi krug tih izbora. I to je po meni simbolično bilo neizbežno. Krug istorije je zatvoren. Ako iz tog kruga jesmo izašli kao narod, velika je šteta bila što smo bili u njemu. Dužni smo da objasnimo zašto smo bili. Odgovornost naroda je minimalna, odgovornost elite je maksimalna. Nije to prvi put u srpskoj istoriji da se elita tako ponaša, ili njen najveći deo i možda najvažniji deo. Evo podsetiću vas na to da je prvi srpski policajac, kako to kažu, Tasa Milenković u svojim memoarima napisao da je, nakon abdikacije kralja Milana, bilo potrebno samo manje od dva dana da prijatelji dinastije, znači ugledni naučnici, pisci, intelektualci, koji su na sporedna vrata dolazili kod kralja Milana, isti ti počnu da dolaze i kod kralja Aleksandra. To se nama desilo u trenutku kada je Milošević izbacio iz sedla Ivana. I to, izgleda, i sada preti

da nam se ponovo desi. Da mnogi prijatelji dinastije sada prilaze ili prelaze na stranu novih vlasti, novog predsednika, ali se nadam da su nove vlasti i novi predsednik dovoljno mudri i da dobro poznaju političku istoriju svoga naroda i psihologiju i da će sigurno izbeći tu vrstu prijateljstava, koja im se tako napadno, kao što evo vidimo, nude na sve strane. Ja mislim da je to koliko neizbežno, toliko i štetno. Kada budemo ukinuli institucije takozvanih prijatelja dinastije, a to ćemo uraditi sada pošto su mediji slobodni, što ćemo otvoreno govoriti, nije u pitanju samo, često pominju Dobricu Ćosića, na primer, koji se predomislio još 1992. godine, 1993.-će, ali nije reč o njemu. On je čak, možda, bio najkritičniji u svom periodu kada je podržavao Miloševića. Reč je o mnogima drugima koji sada ponovo glume ultraliberale, a bili su poznati sa svesti potpune pokornosti harizmatičnom voždu. I to su govorili javno u novinama, na radiju i televiziji. Pozovite ih da vam objasne zašto su tada tako govorili i zašto sada o tome radije vole da ćute. Potrebno je da se tako iznutra očistimo od svega. Neće zlo otići tako što će biti kažnjeno ili konsekvence doživeti zaslužno samo političari. Zar vi mislite da bi, da nije bilo takve složne podrške srpskih intelektualaca, Slobodan Milošević uspeo da uspostavi svoju vlast na način na koji je uspostavio. Ja mislim da ne bi. Siguran sam da ne bi. Da su od prvog trenutka, a nisu, slobode bile sasvim ugrožene ni onda, ni njegov režim nije bio apsolutno totalitaran nikad, u Srbiji je neizvodljivo napraviti totalitarni režim. Srbi su toliko slobodoumni, hrabri, Srbi su paganski narod neukrotive prirode. Njih ne može niko, nijedan režim, ne može da se stvori režim koji ih može učutkati u potpunosti. Dakle, nije tačno da su hteli kad su se pokajali, pa su morali, jer nije bilo drugog izbora. Najdramatičnije je, po meni, to što sam sticao utisak da mnogi od njih koji podržavaju toliko nekritički taj režim od samog početka skoro da i veruju u to što pričaju, skoro da su verovali u to što su pričali. Dilema je užasna, ili nisu znali, što onda znači da im je nedostajala mudrost, ili su znali pa su ipak podržavali što znači da su očekivali neku korist. Šta je u pitanju ne znam, ne bih mogao da budem sasvim precizan. Ali, dok mi to ne razjasnimo, ja mislim da će rizik da nam se istorija ponavlja biti veoma veliki.

Iskreno, Slobodan Milošević nikada nijednom reči, gestom ili postupkom, nije želeo niti se suprotstavljao Ivanu Stamboliću. U vreme kada je on bio predsednik Gradskog komiteta, i Ivan Stambolić predsednik CK, bilo je velikih konflikata između Slobodana Miloševića, Gradskog komiteta u koji su ušli sve sami dogmatičari, konzervativci, boljševici, da ih ne pominjem, od njegove supruge preko Danila Markovića, Radoša Smiljkovića i tako dalje, i Centralnog komiteta. Apsolutno smo bili, čitav taj sektor, idejni, naučni, neprestano u konfliktima sa njim. Ivan nije arbitrirao. Slobodan Milošević se ponašao, kad ne može da izbegne, veoma arogantno, a inače se pravio lud. Za njega je karakteristično kada dogovori i preduzme neku akciju, pa pusti svoje ljude da na terenu sprovode te akcije, na primer kada je smenjivao direktora

Marksističkog centra grada, glavni argument je bio da je on o trošku partijskog komiteta išao na Olimpijadu u Sarajevo. Taj čovek, dokazali su, nije uopšte išao u Sarajevo u to vreme, ali to nije moglo da ga spasi. Doneta je odluka da bude smenjen, i smenjen je. Slobodan Milošević nije hteo da zaustavi tu akciju, kaže - pa sad ne mogu, ljudi su otišli da traže njegovu ostavku, sada ja ne mogu to da zaustavim. On je sve radio primenjujući, bez ikakvih ograničenja, princip: cilj opravdava sredstvo, ali cilj mu je bio da on što više moći stekne. On je pripremao teren da zauzme više mesto u političkoj hijerarhiji, i ja mislim da je u tom pogledu bio savršeno metodičan. On je onda dovodio ljude za koje je mislio da će ga podržati, ili kao partijska mašinerija ili kao glasačka mašina, svedeno. Malo po malo, u trenutku kada je Ivan njega izgurao, kao što sam ja Ivanu rekao jednom, on je kao Isus koji nosi krst preko pustinje, tako je njega izveo, jer je otpor Slobodanu Miloševiću tada bio veoma veliki. On nije bio uopšte popularna ličnost u partijskim krugovima, možda i zbog te svoje agresivne naravi, zbog toga što je nastupao demagoški. Prosto je bilo neverovatno da čovek koji je bio veliki bankar predlaže da se oporezuju, na primer, kamate na devizne uloge građana, recimo 1983, 1984. godine, kada je već tada devizna štednja bila praktično potrošena. Ja sam smatrao da je to besmisleno zato što se na Zapadu to radi, ali se ljudima daje mogućnost da investiraju kapital. Kod nas tada to nije bilo moguće i onda su mnoge štediške prešle u Mađarsku, gde su kamatne stope bile veće. Bilo je i pre nepojamno da neko tako nešto predlaže. On je znao šta radi. Predlagati to bilo je vrlo popularno u krugovima onih koji su se osećali siromašnim, koji su mislili da se tu neki bogate i tako dalje. Demagoški gledano, on je time pobrao veoma mnogo poena u jednom delu populacije i partijskog članstva, koji, na kraju krajeva, i donosi značajan broj glasova.

E, kad se to desilo, ja sam bio u Parizu po kazni, pošto sam se do kraja suprotstavljao Slobodanu Miloševiću i glasao protiv njega. Na žalost, nas vrlo malo, svega pet članova CK od sto pedeset i nešto na javnoj sednici glasalo je protiv. Bilo je nekih koji su bili protiv, ali se nisu usudili da kažu i Ivan je proglasio da svi koji nisu protiv, oni su "za", oni se opet nisu usudili da kažu da nije tako.

Kažem, ja sam nakon toga po kazni otišao u diplomatiju, tako da nisam događaje pratio izbliza, ali sam već iz daljine video da se ostvaruje strategija Slobodana Miloševića. On je, malo po malo, osvajao kadrove, svoje ljude pripremao za Osmu sednicu, koja je prema tome, kada imamo na umu šta se dešavalo prethodno, samo epilog. Greške koje je napravio Ivan Stambolić, političke greške, pre svega izbor Slobodana Miloševića je nešto što je bilo, tako reći, nepopravljivo. I Osmu sednicu u toj konstelaciji mogla je da dođe ranije, ili kasnije, i ona je bila neizbežna. Da je Slobodan Milošević zaustavljen u svom usponu i borbi za mesto predsednika partije, istorija bi krenula sasvim drugim tokom. To se, na žalost, nije desilo, a moglo je da se desi i u tome je, kažem,

jedina prava odgovornost Ivana Stambolića. Sve je od njega zavisilo, ili ja ne znam, možda od njega nije sve zavisilo, ali on to treba da nam objasni. Uopšte mi je nepojamno zašto je toliko insistirao na Slobodanu Miloševiću. To ne mogu da shvatim, osim jedino iz iracionalnih pobuda, kao na dragom saradniku i prijatelju kome je on uvek bio šef. Prirodno je da on nije mogao da pojmi da će ga prijatelj, kome je sve u životu učinio, koga je čak uspeo da postavi na tako visoko mesto, da će mu bilo kad zabosti nož u leđa, figurativno rečeno.

Ja mislim da je Ivan Stambolić, koliko ga ja poznajem, plemenit u osnovi, vredan, pošten čovek. Pa, njemu su se dešavale i mnoge druge stvari u životu, i porodične tragedije, da on verovatno nije mogao ni prihvatiti ni shvatiti to što mu se desilo. Verovatno, teško mi je u to da ulazim, ne mislim da je u pitanju bilo kakav strah, nije Ivan bio nikada kukavica. Ivan je bio hrabar čovek, sećam se njegovih principijelnih sukoba sa političarima u Srbiji, van Srbije, mislim da je u pitanju bila neka psihologija. Uostalom, on sam je bio poražen. U krajnjoj liniji, pretpostavljam da nije želeo da pruži politički otpor. Verovatno u strahu da bi time došlo do velikih sukoba, možda do nekih tragedija, koje je on želeo da izbegne. Pretpostavljam da je to u pitanju. A mislim da je u međuvremenu i shvatio prirodu svoje zablude. I ono što on govori poslednjih godina to ga predstavlja upravo kao političara kakvog sam ga voleo, kao čoveka koji propagira jednu socijaldemokratsku varijantu. Da smo mi tada pobedili, i da je Ivan Stambolić tada dao podršku liberalnoj struji u partiji, Socijalistička partija ne bi postojala, Savez komunista bi se socijaldemokratizovao i u Srbiji, a onda bi u Jugoslaviji bili održani prvi slobodni izbori. Prvi od svih zemalja, takozvanih socijalističkih zemalja...

Iskreno govoreći, iako smatram da je Osma sednica bila zapravo epilog, da sam na njoj bio, kao što nisam, ja bih bio na strani poraženih, a možda oni ne bi bili poraženi, ili bi bar otpor bio mnogo, mnogo žešći.

Ivan Stambolić je i tada, u vreme Osme sednice, imao apsolutno ispravno realističnu politiku i u pogledu rešenja problema Kosova i državnopravnog statusa Srbije u okviru Jugoslavije. On je, koliko znam, uspeo i sa albanskim političarima i s političarima u Jugoslaviji da napravi dogovor i o statusu Kosova i o statusu Srbije u Jugoslaviji. Upravo u tom trenutku, on siguran u ono što je dogovorio, prepušta inicijativu Slobodanu Miloševiću, koji od onog čuvenog govora, čudnovatog govora, koji sam gledao na CNN-u, u kojem je rekao nešto što su ljudi protumačili kao - niko ne sme da vas bije - pa nadalje, kreće sa serijom svojih demagoških nastupa. Deset godina posle toga, u svakom slučaju kada smo izgubili Kosovo, ili smo ga privremeno izgubili, istorija Ivanu Stamboliću daje za pravo - njegov način rešavanja problema Kosova i problema u Jugoslaviji bio je realističan. Vodio bi sigurno nekom boljitku, sigurno ne bi došlo do rata da je i tada Ivan preovladao sa svojom politikom, sigurno bi status Kosova bio rešen. Sigurno ne bismo bili bombardovani. U krajnjoj lini-

ji, mi ne možemo da promenimo volju velikih sila, ali možemo da platimo manju ili veću cenu prilagođavajući se njima. Ivan je bio čovek razuma, poverenja, pregovora, dijaloga, ne čovek rata i mržnje. I mislim da se, kojim slučajem, kandidovao na ovim izborima, i da je formirao neku socijaldemokratsku partiju, ja sam ubeđen da bi mogao povući veliki broj razočaranih socijalista, onih koji nisu zaboravili zašto se on zalagao pre desetak godina i koji bi, očajni i razočarani politikom Slobodana Miloševića i njegovih ljudi, najverovatnije glasali za njega. Najverovatnije da bi on, ali ja ne znam da li je on uopšte izrazio želju, i da li je želeo da se kandiduje, da bi on mogao odneti 20-30 odsto biračkog tela SPS-u i da je time predstavljao vrlo veliku opasnost za njihove ambicije, to jest za njihovu želju da ponovo bude izabran Slobodan Milošević.

To su teška i sumorna vremena, to su vremena u kojima je pravna država potpuno ukinuta, vremena u kojima se čitav sistem stavlja u funkciju jedne ili nekoliko ličnosti u kojima svaki hir ili želja vlastodržaca mogu dobiti snagu zakona, ili najvišeg državnog zadatka. Ja, nažalost, moram da kažem da se do takvih vremena dolazi samo ukoliko ljudi čute, dok nije njihova koža u pitanju. I ukoliko čute kada je u pitanju koža samo jednog jedinog čoveka, oni pripremaju teren za takva vremena. Da su ljudi kod nas govorili protiv toga da se zapušavaju usta ljudima, nekima, recimo 1989. godine zato što nisu videli od prevelike euforije, jer istina je da nacionalisti nisu imali baš mnogo mogućnosti da govore, recimo do 1987. godine, to je istina, i kada je Milošević shvatajući veoma dobro prvo, da ta vrsta govora njemu koristi, a drugo ma kakav da je govor to ne može njegovu vlast dovesti u pitanje. On je praktično dao da se govori, oni su onda zaboravili da je i tada bilo ljudi kojima je zabranjivano da govore, koji su skrajnuti, koji su gubili posao, o kojima nijedan odbor nije vodio računa. Nakon toga je došlo, kao što znate, do rata. U vreme rata se mnoge stvari mogu opravdavati. Sve više ljudi je stradalo, i u trenutku kad nam se učinilo da nam je omča svima oko vrata, onda smo još i pokradeni u pogledu svoje volje, kada su poniženost i uvređenost postali apsolutno nepodnošljivi, narod se pobunio. To je ono što je, po meni, neobično sa srpskim narodom, ni glad, ni beda, ni nevolja - ništa nije moglo da pokrene Srbe, ali poniženost i uvređenost kao 1996, kao i 2000. godine, jeste. I ja mislim da je i ono što se desilo mnogim ljudima, novinarima koji su proganjani, pa i otmica Ivana Stambolića, koja je izazvala revolt mnogih ljudi, koji su ga znali i nisu znali, na izvestan način doprinelo tome revoltu, povećanju tog osećanja poniženosti i uvređenosti. Ja hoću da verujem da je Ivan Stambolić - desile su mu se sigurno strašne stvari, ali hoću da verujem da se nije desilo najstrašnije - živ i voleo bih, ako je to tako, kada se vrati, da se angažuje politički, u najmanju ruku da govori o svemu ovome o čemu smo mi govorili. On to treba da radi i zarad opšteg dobra i zato što mislim da je to njegova moralna dužnost. I voleo bih da formira neku stranku, ne vidim čoveka koji bi sa više prava

formirao jednu pravu socijaldemokratsku partiju, nego on i ljudi koji su njemu bili bliski. To može biti pouka za budućnost. Nikada nijedna vlast nije lišena izazova kakav je onaj koji nas je vodio u tragediju poslednjih deset godina. Svaku vlast treba kritikovati na vreme i ograničavati je, i u tome je funkcija medija i intelektualaca. Ja ne volim, ponavljam, to što vidim da ponovo mnogi koji su bili fascinirani Miloševićem, ili ta ista psihologija fascinacije, počinju da prave naše medije, novine, konverzacije, da stvaraju javni i nejavni život. Ovi političari to ne traže i nema više ni potrebe za tim.

Treba da se izležimo od tog traganja za vođom. Srbima vođe nisu potrebne. Potreban im je zdrav razum, kao što sam više puta govorio, i dobri evropski zakoni, a kad to uvedemo za pet-deset godina, dobićemo i dobre običaje, pa će ljudi znati i ako ne, znaju oni što je pravo činiti, a što je nepravdo, šta je dobro, šta je zlo, šta je lepo, šta je ružno.

Mi danas na sceni imamo ljude koji ne znaju da su počinili zla, koji ne znaju da su neku nepravdu napravili. Gledajte ljude koji su vlasnici medija do kojih nisu došli ni svojom pameću, ni svojim trudom, jer je mnogima od njih prvi posao u životu uopšte bio da postanu vlasnici televizije, koji govore kao da im je Bog dao sve to, a oni su samo kao profesionalci onda stvarali kapital. Kao da nije tačno da mnogi ljudi, kao i mnogi mediji nezavisni nisu mogli dobijati reklame zato što su politički nepoćudni, a da su mnogi morali da daju reklame tim medijima pa su oni postali strašno komercijalni mediji. Taj osećaj kod ljudi - prepoznavanje: sposobnost da prepoznaju granicu između dobra i zla, to je nešto što-tek treba da naučimo, nažalost. Vidim da smo to dosta zaboravili, da smo vrlo tolerantni prema grubim ljudima, prema vlastoljubivim ljudima, čak iako nisu neophodni nama, ni ako nisu odigrali neku važnu ulogu. Mediji moraju, bez milosti, da šibaju takve pojave. Ja verujem da će oni to i uraditi. Da li će se to sviđati političarima, nije ni važno. Neka se to političarima ne sviđa, ali to je uloga medija. I ljudi koji su takvu ulogu imali u našoj istoriji, ma kakva da je, treba da govore. Ja znam mali deo, još manji deo sam sam kazao, nije ovo prilika. Ja mislim da je tragedija, ili tragična situacija u kojoj se nalazi Ivan Stambolić, nije baš prilika da sada vršimo neku vrstu političke arheologije, ni naše stvarnosti, ali ni njegove. I žao mi je ako to ljudi budu tako shvatili.

Ivan Stambolić je u celini za svoje greške platio preskupu cenu. Verujte, čak i da se nije desilo ovo što se desilo. Ja lično mislim da će u srpskoj istoriji on biti zabeležen kao vrlo važna ličnost, značajna, mnogo značajnija po dobru i dobrim namerama, ali i po nekim dobrim delima nego što je bilo koji drugi srpski političar posle rata. Nažalost, u politici vam je kao u vožnji - jedna greška je ponekad dovoljna da izletite i nastradate. Ali ne mogu da sporim nijedan od bitnih kvaliteta Ivana Stambolića, što je bio razlog da sam sa njim ušao u političku avanturu, kao jedan od saradnika. Kao što ne mogu da ne kažem da mislim da, kad se vrati i kad se oporavi od svega što bude bilo, mora

da se ponovo angažuje. U najmanju ruku, treba da govori javno, da iznosi svoj sud o svemu što je bilo i o svemu što se dešava, i njegova će se reč sada slušati mnogo više nego ranije.

VUKAŠIN STAMBOLIĆ, stariji brat:

- Mi u porodici ćutimo, ćutimo zato što imamo mnogo da kažemo i moraćemo da kažemo. Zato mi ćutimo, a drugi nadležni i odgovorni iz sasvim suprotnih razloga ćute sedamdeset dana. Oni ćute iz straha, oni ćute zbog sramote, oni ćute zbog zločinstva. Vi ste me molili i od mene tražili da i u ovom vremenu porodičnog ćutanja nešto kažem o Ivanu, i ja ću se ograničiti da iznesem nekoliko pojedinosti iz Ivanovog života i rada.

Ivan je od 1987. do 1993. godine ćutao, a onda je progovorio. Prekinuo je ćutanje, prekinuo je onda kada je pala krv marta 1993. godine na beogradskim ulicama. Pošto Ivan nije začutao nego morao da progovori, onda i ja hoću kad mi je do ćutanja, evo, da progovorim.

Jedan od razloga i neposrednih povoda što je Ivan otet i što ga nema sedamdeset dana jeste u tome što je javno kritički iznosio političke istine. Imao sam na studijama ličnog prijatelja pesnika Branka Miljkovića. On je rekao: "Ubi me prejaka reč". Ja mislim da je Ivana zarobila, otela i ne znam šta više da kažem - istina, javna, kritička, politička reč.

Ivan je u dečaćkim danima bio vrlo živahan, moglo bi se reći i nestašan. Sećam se tako, na primer, išao je kao čobanin i sa čobanima povremeno u letnje dane i jesenje, voleo je da loži, da pali vatre. Tako se dogodilo da jedne jeseni, kada su malo hladniji dani, založi vatru pored jednog sena. U našem kraju to je, kako da kažem, veliki stog i do dve hiljade kilograma sena, on je naložio vatru i to seno je izgorelo. Zanimljivo je da je to seno bilo u jednoj livadi, na jednoj zaravnini, na kojoj je, i to mesto se zove Kućetina, pre više od dve stotine godina, na tom mestu, bila prva kuća porodice Stambolić. Tako, bilo je i drugih stvari koje su otkrivale te Ivanove nestašluke, ali to da ostavimo za drugu priliku.

Pa, pravo da kažem, mogao bih o tome puno da pričam. Ja sam zimus završio knjigu o porodici Stambolić. Između ostalog, cilj mi je bio da razjasnim kako u toj porodici postoje dva dela koji imaju različite slave. Jedna je Đurđić, druga je Sveti Stefan. A ja isto tako nosim prezime i po ocu i po majci Stambolić, i to sam tamo objašnjavao.

Pa tako, to bi poteško odgovorio, i odgovorno da svedem na sve to, ali jedna od stvari jeste poštenje i čast. O tome bih mogao argumentovano da govorim celu priču, izgledalo bi kao samohvalisanje. Ali, kad bi Ivan hteo da u to situiram šta je poneo iz kuće, iz porodičnog gnezda, jedna od stvari bi bila jedno strogo razlikovanje: na jednoj strani lično i privatno i, na drugoj strani, ono što se zove društveno. Naš otac je svu svoju nepokretnu imovinu 1945. godine poklonio državi. Ali, ima jedan slučaj koji to može da ilustruje. Godine

1946. Ivan i brat Miloš su učili školu u Ivanjici i oni su za vreme zimskog raspusta krenuli iz Ivanjice našoj kući. To je otprilike tridesetak kilometara daleko. Naš otac je tada bio predsednik sreza, imao vlast u to doba tada. I on je džipom išao od Ivanjice isto tako kući. Negde na polovini puta, na jednom olujnom vetrovitom mestu koje se zove Klepani, on je stigao sinove, zagledao ih, pozdravio se i produžio džipom, nije uzeo sinove da vozi kući. Oni su nastavili put. Danas to izgleda smešno i mnogo puritanski, čak nehumano, ali tako je bilo. E, to je jedna od stvari, takvih postupaka, gde je Ivan mogao da nauči da se striktno razlikuje lično i privatno od društvenog, da se jedno sa drugim ne zamenjuje i ne zloupotrebljava.

Pa, Ivan je došao u Beograd, mogu tako da kažem, i uz moju pomoć, posredovanje, u Industrijsku školu u Rakovici, i on je naučio da bude metalostrugar. Usput je stalno voleo i da još nešto drugo čita. Možda je i tu malo uticao porodice. Svi smo oko nešto čitali mimo onoga posla i on je tako proveo dugo godina što bi se reklo u fabričkim zidovima, od školovanja pa posle do rada u fabrikama u Čačku, fabrici u Rakovici, pa sve posle do "Tehnogasa", u kojem je proveo više vremena. Jedno od njegovih svojstava koje je tada nastalo u čemu se možda i razlikovao od ostale braće, jeste to da je on imao neku neposrednost, neki realizam, neku otvorenost. On je voleo da govori u oči i da ne okoliša, i ta direktnost, i ta neka realističnost mislim da su kod njega postale svojstva koja uspešno, na svoj način, kasnije koristi. Iz tog njegovog realizma i praktičnosti iz mog studija filozofije, iz drugog bavljenja drugim poslovima često su nastajali i plodni razgovori, a čak i protivrečenje.

To je delikatno i važno

Mislim da bi Ivanove osnovne političke preokupacije mogle da se svedu na dve tačke. On se veoma rano sreo, zbog onoga što je radio, sa tim krupnim problemom koji se zove - kako se stiće i kako se deli višak rada. Tada se to zvalo sticanje i raspodela dohotka. Hteo bih da tu budem što kraći, ali mi je teško da skratim.

Danas smo mi svedoci poplave nezналаčkog i politikantskog odnosa prema Marksu, a još više prema odnosu, na primer, Marksovih pogleda na problem viška rada i teorije vrednosti. A to je nešto što sam ja naučio, i ja sam u to ubeđen, čime će još vekovima da se bave i umovi i radnici. Taj čvor će mnogi još morati da razvezuju, saglasno svome vremenu, a o taj čvor mnogi su do sada zube polomili. Ivan je time bio preokupiran. I praktično, kada je u to sve dublje ulazio, tražio je od mene da mu kažem šta ima o tome napisano. Ja sam iznebuha doneo Marksov "Kapital". On mesecima nije mogao da zaspi, stalno ga je to mučilo. O tome smo imali mnoge razgovore. Ali ta tačka, kao životna preokupacija, kod njega radna preokupacija, ne zaboravimo rad je uslov života, mnogo ga je dugo držala i ostala i iz svega onoga što je praktično morao da radi, čak je nastala knjiga koju je on napisao, a nije mislio da je piše, nastala je knjiga "Direktor u samoupravljanju", koja je objavljena 1978. godine.

Druga tačka Ivanove preokupacije, koja se vremenom, malo kasnije od ove prve, usadila u njegovo uverenje, jeste ono što moram uprošćeno nazvati preokupacija statusa Republike Srbije, unutarne i spoljne ili, drugim rečima rečeno, njegovo bavljenje samostalnošću i ravnopravnošću saradnje srpskog naroda, srpske nacije sa drugim narodima i nacijama. To je tako veliko i krupno, on je to shvatao što su mu i dužnosti nalogale. U to vreme on je već bio na određenim političkim i državnim funkcijama i tada se morao baviti onim viškom rada, ali ne samo u odnosu na pojedinca, na grupu, kolektiv, fabriku, na komunu, nego i na višak rada među nacijama, među narodima, među državama. I tako se to preplitalo i iz tog perioda njegovog rada nastala je druga njegova knjiga. To je knjiga "Rasprave o SR Srbiji", dakle o Srbima u njegovo vreme i ta je knjiga, ja mislim, izašla 1987. godine.

Eto, to bi bilo dodirivanje dveju fundamentalnih preokupacija, dvaju uverenja Ivanovih.

Oprostite, neću izbeći da na to direktno odgovorim, ali moram da kao prethodno nešto kažem.

U javnom političkom životu u Srbiji, pa i u Jugoslaviji, više decenija postoje, da uprošćeno kažem, dve osnovne potencije, intencije, tendencije pretvorene u aktuelne politike. Jedna od tih tendencija jeste politika promena, politika reformi, politika razvoja i politika ravnopravnih odnosa među narodima u Jugoslaviji i drugih različitih nacionalnih grupacija unutar Srbije. To bi se moglo nazvati jedna progresivna orijentacija. Druga, sa njom uporedna, sa njom isprepletana, često sa njom sukobljena, jeste tendencija statusa kvo, okrenutosti nazad, tendencija "ne talasaj", "čuvaj dostignuto", kao preovlađujuća. Ona je naravno bila i antireformska i ona se, takva, suprotstavljala onoj prvoj i u tom suprotstavljanju u raznim vremenima dobijala različita obeležja. Ono njeno obeležje koje je bilo od sedamdesetih, osamdesetih godina, jeste nastali ratnički srpski šovinizam, organizovani ratnički koji sa sobom ima državu, silu, vojsku, policiju, sve i on vodi ratove. To je u suštini bio jedan neostaljinizam na našem tlu. Ja sam ga tako video, moglo bi se dokazivati, mnogi su ljudi o tome mnogo šta napisali, ali još nije po mom mišljenju sve glavno rečeno. Na vremenu i na nauci je da o tome kaže nove istine.

U tom sklopu došlo je i do sukoba dveju politika. Ja naglašavam: sukoba ovih dveju politika, u njihovom okviru i na njihovoj osnovi, došlo je i do sukoba dveju ličnosti - Ivana Stambolića i Slobodana Miloševića. Ja naglašavam u tom okviru, jer u javnosti preovlađuje mišljenje da su se sukobile dve ličnosti, dve tendencije dve politike. Jedna je izabrala za svog zastupnika i predstavnika Ivana, a druga je, zajedno sa generalom Nikolom Ljubičićem, izabrala Slobodana Miloševića. Tako je i došlo, i zato je i došlo do puča 1987. godine. Veliki je spisak, i nije na meni u ovoj prilici da sada ređam sve suštinske razlike između tih dveju politika. Ali, ako bih u jednoj tački trebalo da svedem: jedna je bila politika mira i saradnje u Srbiji i Jugoslaviji, druga je bila ratnička,

uništavajuća.

Objašnjenja može da bude više. Ja ću izneti delić toga zašto se Ivan nije energično suprotstavio suprotnim političkim mišljenjima i pučistima na Osmoj sednici. Pre svega zato što je u temelju politike koju je Ivan zastupao, bio demokratski način postupanja. On je to znao i striktno se toga držao da ciljevi ne mogu da opravdaju sva sredstva, nego da se progresivnim i poštenim ciljevima proba doći, i pre svega pokušava doći, demokratskim putem.

To je sada šire pitanje. Da li je ono što se zove demokratski način rada i procesa primenjeno i da li odgovara datoj situaciji. Možda su se i u slučaju Ivana, i onoga što je zastupao i kako se ponašao tada, 1987. godine, pokazale izvesna naivnost i iluzije, može se o tome govoriti. On je, uostalom, po funkciji tada imao na raspolaganju silu i mogao je upotrebiti silu. Uostalom, ja lično znam njegovo razmišljanje u kome nikada nije bilo dileme ili-ili, ili silu ili ovim putem. On je tada meni rekao: "Ja ne mogu doći u poziciju da se deli naša Srbija i da se deli Savez komunista Srbije". Danas to može da izgleda dogmatično narušavanje jedinstva svoje zemlje i svoje partije. Ali, on se toga striktno držao. Tu je objašnjenje zašto se nije energičnije suprotstavio.

Ima još jedan detalj. On je meni govorio: "Ja neću da dozvolim da nečija deca ili i jedna porodica mene proklinje zašto sam za svoju političku orijentaciju silom pridobijao ljude. Neka se svi do jednog samostalno opredeljuju jesu li za ovo ili za ono". I to je jedan od razloga ljudskih zašto se uzdržavao da pokuša da "seče glave".

Neposredni povod ili, tako da kažem, klima uoči Ivanovog otimanja ima više dimenzija. Po onome što mi već sada znamo - više godina je jedna mračna žena govorila svom samozaljubljenom, slavozaljubljenom suprugu, da je Ivan Stambolić jedina prepreka i glavna prepreka koja stoji na putu da on postane državnik. Milošević je uoči Osme sednice, a posle dvodnevne sednice Predsedništva CK Srbije rekao Ivanu, teško je, ali rekao je: "Zašto se ne ubiješ?". A u oktobru iste godine, posle Osme sednice, on je Ivanu zapretio: "Bićeš mrtvac". Jedan bojovnik, podmukli pučista na Osmoj sednici koji je kasnije zaseo, duboko zaseo u fotelju novca, u isto vreme u fotelju vlasti, govorio je svojim prijateljima: "Ako bude došlo do toga da mi jednog dana moramo otići sa vlasti, njima, političkim protivnicima, nećemo dozvoliti da to dožive".

Mogao bih ja tako još da ređam. Ovim sam hteo da kažem: u jednoj takvoj bolesnoj, pijanoj, svesti sa kojom ovo izgovara, lako je moglo da dođe do odluke da Ivana treba likvidirati. I do odluke je došlo, misteriozno. Nije slučajno što nije istog časa ubijen, nije slučajno što je došlo do zaverе čutanja i ko zna koliko će ona trajati, ali po mom ubeđenju i saznanju, jedno je sigurno: mračni par sa Dedinja se našao u svom paranoičnom strahu, svoj strah je pokušao da leči prebacivanjem straha na drugog time što će nekoga uništiti i time što će strah posejati među birače kroz mesec i po dana. I to, ja m mislim klasično paranoično stanje, dovelo je do tako čudovišne i zločinačke odluke:

da Ivan bude sklonjen.

Ja govorim ozbiljne stvari. Neka nauka i vreme, neka sudovi pravde utvrde šta je bilo.

Da li je Ivàn imao strahove i sumnje u pogledu svog delovanja i života. Ja mogu da vam kažem da strahove nije imao. Sada, kad sve ove dane razmišljam, žao mi je što se nije plašio, ali straha nije bilo. U nekoliko navrata, u toku nekoliko godina, kada smo nas dvojica bili u prilici da razgovaramo u četiri oka, pitao sam: Šta ćemo, Ivane, raditi u onom času kad ti budeš uhapšen, a tih prilika je bilo više. Uvek smo dolazili do zaključka da jedina snaga i sila sa kojom mi možemo da se branimo, u trenutku kad bude uhapšen, jeste javna reč i javnost, mediji, ljudi. Druge sile za odbranu i spasavanje nemamo. I tako se i sada, evo, pokazuje: njegov najveći branilac su za sada javne reči, javna glasila.

Zaštita od paranoičnih poteza, ja mislim, njemu nažalost nije padala na pamet. Iako je znao sa kim ima posla. Po onome što sam ja od njega saznavao i što sam saosećao sa njim, on je mislio da nije toliko značajan da se oni tako kriminalističkim, zločinačkim potezima bave. On je čitavu deceniju prestao da se bavi politikom u smislu organizovanja akcija, u smislu pravljenja partije i tako dalje. On je sedam godina ćutao. A onda se sveo na javnu reč, govorio je: "Ja ne mogu ćutati, ja ne mogu da postanem krpa, ljudi znaju šta ja znam, ljudi znaju šta ja mislim". On nije krio nigde, ni u privatnim razgovorima, ni u kancelarijama, ni na telefonu šta misli i tu svoju kritičku reč on je izgovarao. Ali, nije mislio da je toliko to značajno da može biti čak uklonjen. Ja mogu da dodam: celu godinu kod njega dolaze ljudi iz raznih krajeva, od Beograda do Subotice, Niša, i Podgorice i predlažu mu da se on kandiduje u izborima koji će doći. I on je nedvosmisleno, o tome postoje dokazi, te predloge i zahteve odbijao i objašnjavao ljudima zašto ne pristaje na to, a jedan od tri velika razloga je bio taj što je mislio da u našoj zemlji treba da dođe do toliko radikalnih promena koje mogu da nose samo mladi i novi ljudi i da on, sa svoje šezdeset četiri godine neće i ne može da doprinese da se uradi prava stvar.

Da vam pravo kažem, mi nismo u razgovorima, a ja ni posle hapšenja i oti-manja nisam to merio niti razmišljao i ne bih u tom pogledu bio siguran.

Rekao sam da je Ivan imao poverenje da nove radikalne promene treba da prave novi mladi ljudi.

Znate šta, ja vas razumem, ali da ja sada ovde formulišem političku optužnicu i moralno suđenje, pored ovoga što sam već ispričao, ne bi mi bilo teško, moram reći, ali neka ostane za neku drugu priliku. Mi iz porodice, ja sam u početku rekao, mi ćutimo zato što imamo mnogo da kažemo i doći će dani, moraju doći, kada ćemo mi reći svoje, a ja zaista ubeđeno mislim šta god da bude ishod, neću sada da gatam, mi još živimo u toj nadi... Kako možemo živeti a da ne živimo u nadi. Neka dođe trenutak kada će se govoriti, neka sudi i vreme, i nauka, i pravda. A ja sam uveren da će oni doći, ne zato što je jedan

čovjek nestao nego kako je nestao i zašto je nestao.

U našem narodu se kaže: neka se zločincima zlo vrati. Ja to želim. Zlikovcima zlo da se vrati. Mislim da to nije osveta, to je nešto drugo. I posljednje, mi smo u porodici želeli, ja bih želeo da Ivanov četvorogodišnji unuk Uroš što pre prestane da pita kada će deka doći sa "tog puta", i da se nikom ne dogodi takav slučaj, da na rođendan Ivanove kćerke i naše Tijane, njega otmu i da sedamdeset dana nema traga ni glasa.

Eto, to je naša želja.

SEŠKA STANOJLOVIĆ, novinar

- Ivana Stambolića poznajem, pa i na neki način i prijateljujem sa njim isto toliko dugo, skoro dvadeset pet godina. Najpre smo se upoznali profesionalno. Kao novinar sam pratila Srbiju, kako se to onda govorilo, i tako smo se upoznali još u vreme kad je on bio predsednik Privredne komore Beograda, na početku njegove karijere. Družili smo se profesionalno i kasnije, a u jednom kratkom periodu, početkom osamdesetih, i radili smo zajedno. To je bilo pri kraju njegovog mandata predsednika Izvršnog veća Skupštine Srbije i celi njegov mandat na mestu predsednika beogradske partijske organizacije. Radila sam kao šef njegovog kabineta. Nakon toga, ja sam se vratila u novinarstvo. Nastavili smo sa druženjima koja su bila naročito intenzivna u poslednjih deset godina. Tada sam se često sretala sa njim, i dok je bio u banci i kasnije kada je i iz te banke izbačen. Često smo razgovarali o aktuelnim zbivanjima koje je on preživljavao duboko i ljudski, zajedno sa svima nama.

U vreme dok smo radili zajedno, to je praktički bilo između 1981. i 1984, neposredno posle Titove smrti, potonja jugoslovenska drama tutnjala je da bi pri kraju decenije izbila na površinu. To je, na svoj način, obeležilo i njegovu sudbinu, i ličnu i političku. To je bilo vreme kada je on u Gradskom komitetu, kao prvi čovek partijske organizacije, u stvari i započeo sa promocijom Slobodana Miloševića, koji je tada bio samo član Predsedništva. Kada je Ivan otišao, 1986, za predsednika CK, Milošević je došao na mesto predsednika gradske organizacije. Postoji široko uverenje da je Ivan Stambolić odgovoran za pojavu Slobodana Miloševića na političkoj sceni Srbije. Ja ne delim to mišljenje. Čak mislim obrnuto, da je te dramatične 1987. godine na Osmoj sednici CK Ivan Stambolić, u stvari, bio prvi u ovoj zemlji koji je pokušao da zaustavi Slobodana Miloševića. On je to uradio po vrlo visokoj ceni - izbačen je iz javnog života i ubrzo potom doživeo užasnu ličnu tragediju. Obično se zaboravlja, iako ja mislim da je to jako važno, da je Slobodan Milošević uživao veoma veliku podršku u uticajnim krugovima u Srbiji. Mislim na intelektualnu elitu, medije, a ne bih zaboravila i armijski establišment.

Osmi sednica je ostala zapamćena kao neki lični obračun između Ivana Stambolića i Slobodana Miloševića. Kad iz današnje perspektive gledamo na to vreme - Ivan Stambolić je bio prvi koji je pokušao da se suprotstavi Slobodanu

Miloševiću. To je ono na šta bi trebalo da mislimo, naročito sada, vraćajući se na to vreme. Ivan Stambolić je na toj sednici ostao i bez svoje političke karijere koja je do tada išla stalno uzlaznom linijom, on je žrtvovao i svoje političke ambicije, na kraju je platio i užasno visoku cenu u ličnoj tragediji koja mu se tih godina desila. Zato, sve ovo što Odbor danas radi, jeste vrsta duga Ivanu Stamboliću, koji je tada, u septembru 1987. godine, sa grupom saradnika koja je ostala uz njega, bio usamljeni jahač. Svaljujući sada krivicu na Ivana Stambolića za sve što se nama dogodilo, zaboravljamo kontekst.

Ovih dana ne mogu a da ne mislim o jednoj čudnoj koincidenciji koja je, možda, i više od toga, a to je da je uz Ivana Stambolića i njegovu ličnu sudbinu vezan i uspon i pad Slobodana Miloševića. Padom Ivana Stambolića i njegovim izbacivanjem sa političke scene Srbije, otvoren je put za uspon Slobodana Miloševića, a nepunih mesec dana, ili tačno mesec dana, pre nego što je Slobodan Milošević sišao sa vlasti, nestao je i Ivan Stambolić, i do dan danas ne znamo gde je i šta je s njim.

Zašto je prethodna vlast o tome ćutala pokušavajući da to svrsta u naše mnogobrojne tragedije? Ali ne mogu da razumem ni zašto nova vlast ne preduzima energičnije korake da dođemo do saznanja istine o njegovom nestanku. Imam utisak da je javnost u tom smislu nedovoljno glasna, da je to pitanje savesti svih nas, da prestanemo da takve najstrašnije stvari primamo kao normalne.

RADOJE STEFANOVIĆ, advokat

- Dugo znam Ivana, bili smo u Omladinskoj organizaciji Beograda. A onda je on naknadno studirao i bio direktor "Izletnika", doma omladine u izgradnji i direktor "Tehnogasa". Ja sam, u međuvremenu, bio u vojsci, CK, tadašnjoj omladinskoj organizaciji iz koje sam otišao ostavkom. Tražeći posao, prihvatio sam Ivanov poziv da se priključim jednoj ekipi koja se tada stvarala u "Tehnogasu". "Tehnogas" je bio zanatsko preduzeće za proizvodnju tehničkih gasova, tada se drugačije zvalo. I nekoliko nas koji smo se okupili sa njim, kao direktorom, poradili smo na inicijativi za rekonstrukciju tog preduzeća, modernizaciji. Prethodno smo obišli izvestan broj srodnih firmi na zapadu, da vidimo kako to izgleda u tehnološki razvijenijim kućama. Dosta smo uspeali da prepisemo od tih kuća. A istovremeno smo radili na povezivanju sa srodnim preduzećima i sa komplementarnim kućama u zemlji. I tokom nekoliko godina, od jedne prčvarnice u Rakovici stvorili smo preduzeće koje je pokrivalo negde oko dve trećine jugoslovenske proizvodnje, počelo da izvozi, što nije baš čest slučaj u toj vrsti delatnosti. U tom periodu sam zapamtio Ivana kao čoveka koji je bio ne samo inicijator i jedan od učesnika tih zahvata u traženju rešenja koja bi istovremeno vodila povezivanju na širem jugoslovenskom, tadašnjem jugoslovenskom prostoru, i obezbedila da se očuva samostalnost delova i uvažavale specifičnosti raznih sredina iz svih republika, nego i kao

čoveka koji je pomogao i učestvovao u traganju za nekim savremenijim ekonomskim rešenjima u tako već naraslom sistemu. Mi smo ponovo počeli da ozbiljnije forsiramo ugovore, kamatu, poslovne odnose, u uslovima koji su tada postojali. Moram da kažem da sam i zahvaljujući Ivanovim vezama koje je imao, i podršci te vrste, imao priliku da jedan deo tih naših inicijativa proveravam sa vrlo uglednim ekonomistima sa Instituta, sa liberalnim ljudima iz tadašnjeg državnog rukovodstva Jugoslavije i Srbije i onih republika gde smo se bili priključili određenim aktivnostima, tako da smo, na neki način, stalno eksperimentisali tražeći neka rešenja koja bi više odgovarala prilikama u samom preduzeću u tom vremenu.

Ne znam da li za "Tehnogas" treba još nešto reći. Možda da kažem ovo: Ivan je bio i sam vrlo inicijativan i radoznao čovek i u traganju za tim savremenijim tehnološkim, organizacionim, ekonomskim i drugim rešenjima, mi smo često putovali u inostranstvo i on je takođe u tome učestvovao. Razume se, najvažnija je u tome bila uloga inženjera i tehnički orijentisanih ljudi da snimamo ta iskustva i posavetujemo se sa ljudima da odaberemo i pravu opremu i ako smo je uvozili, ili da sve obezbedimo da takva bude kod kuće proizvedena. I on je bio zainteresovan da i sam to sve opipa, da tako kažem, da doživi, lično proveriti, tako da smanjimo mogućnost lutanja i grešaka u razvoju. Mi smo bili malo, nekako, preduzeće za sebe. Jedno vreme smo bili malo poznati. Tada nam je bilo najbolje. Nije imao niko baš mnogo razloga ni da nas ogovara ni da nam stavlja neke primedbe. Kasnije, kad se preduzeće razvilo, ojačalo, onda je, razume se, bilo i više pod prismotrom i onih koji su nam pomagali i bili dobronamerni i onih koji su nas ogovarali, kao što to uvek biva. Ali, ne mogu da kažem da smo imali nekih posebnih problema, iako smo se, čini mi se, razlikovali od mnogih drugih. Nismo mi bili ni državno ni partijsko preduzeće, niti smo imali neki blagoslov te vrste da nam je i kišobran Ivanovog prezimena i činjenica da je još nekoliko nas pre toga prošlo kroz neke omladinske a neki i partijske forume, i slično, davalo određenu sigurnost da se ima poverenja pa i u neke naše eksperimente.

Ivana sam poslednji put sreo negde početkom avgusta. Mi smo inače kao prijatelji uobičajavali da se vidimo, mada zbog zaposlenosti, posebno moje zauzetosti, na žalost, nismo mogli prečesto to sebi da priuštimo. Taj poslednji susret je jednim delom bio posvećen njegovim razmišljanjima o aktuelnoj političkoj situaciji i inicijativama koje su se prema njemu ispoljavale od strane pojedinih vođa opozicije da im se priključi, da im pomogne određenim savetima, pa i da se angažuje na jedan aktivniji način u tom političkom trenutku. On je inače već bio u nekim nastupima na televiziji, i nekim drugim susretima aktivan i pre toga. I njega je to i privlačilo i brinulo istovremeno, rekao bih. Privlačilo ga je zato što je osećao neku odgovornost, da sa svojim iskustvom, sa svojom reputacijom nije korektno da ostane po strani od procesa koji su već uveliko tekli. Ponavljam, to je početak avgusta ove godine. A brinulo ga je, s

jedne strane, pitanje da li to ikakvog smila ima s obzirom na njegove godine i sve što je pre toga pregurao preko glave i da li je pametno zbog ličnog angažmana i zbog porodice i zbog svega drugog, i da li uopšte to može na neki način da bude korisno. I nekako sam imao utisak da je on kolebljiv u tome u kojoj meri može da prihvati nešto. I baš na tom poslednjem razgovoru je rekao da mu se čini da je izgradio jednu racionalnu poziciju za dalje razgovore te vrste, ako ih bude, a to je da on nema moralno pravo da se apsolutno izvlači od takvih zahteva, da je spreman da pomogne savetom, razume se, uvek, ali i ozbiljnijim angažovanjem, ako bi zaista došlo do boljeg i potpunijeg objedinjavanja opozicije koja je do tada bila dosta razjedinjena u nastupu. I ako bi, zajedničkim zahtevima i opozicije i odgovornih ljudi iz Crne Gore, odlučio da se prihvati neke aktivnije uloge u neposredno predstojećoj predizbornoj aktivnosti, imao je jednu gorku napomenu: pretpostavljao je da, ako bi to tako bilo, a malo je verovatno, ako bi se on toga prihvatio, da nema mnogo izgleda da živ dočeka izbore 24. septembra. Dakle, pretpostavljao je šta bi u tom slučaju moglo da sledi. Baš je govorio o tome da se nada da toga neće biti, da neće biti u prilici da odgovori pozitivno na takav zahtev jer ga neće ni biti, da će se naći neka druga rešenja, a ukoliko bi morao da se prihvati da je to verovatno onda i njegov životni kraj, jer vlast ne može da dopusti neko njegovo ozbiljnije angažovanje.

Uspeh Osme sednice i obaranje Ivana Stambolića sa funkcije je, u dobroj meri, rezultat angažovanja i pojedinih ljudi i rukovodstava svih republika i vojske u tom periodu. Ivan im je, verovatno, izgledao kao čovek koji se na jedan opasan način zalaže za određena prava Republike Srbije i srpskog naroda, za određenu redefiniciju tadašnje Jugoslavije, ali na neki način su se teško mogli suprotstaviti jer on nije bio siledžija, nije bio inadžija, on je otvoreno govorio o problemima koji su se videli. Tražio je rešenje i tražio da se do rešenja dođe zajednički, sa svima, sa Slovincima, Makedoncima, Albancima... I početni rezultati su već bili vidljivi, pa je upravo to onima kojima su takvi rezultati smetali bio razlog da pomognu njegovo uklanjanje i da podrže dolazak nekoga ko bi to sve upropastio. Međutim, vremenom, posle Osme sednice, došlo je do promene. Progledali su i ljudi u drugim sredinama, a Ivan se, koliko je meni poznato, nikada nije posvađao sa ljudima iz drugih republika. On je ostao je u prijateljskim odnosima, koliko je to mogao, i za vreme dok se ratovalo odlazio je u Sarajevo pod granatama, odlazio je i u Tuzlu, odlazio je u druge republike. I to su bili susreti prijatelja, solidarnosti. On je bio direktor jedne zamrznute, gotovo mrtve banke u tom periodu JUBMES-a, koja kao i druge finansijske institucije pod blokadom, a ona je bila baš specijalizovana za ekonomske odnose sa inostranstvom, nije imala posla. Tako da to nije imalo neki drugi prizvuk, osim, eto, demonstracije da među uglednim ljudima iz Srbije ima i takvih kao što je Ivan Stambolić i da sa druge strane i tim ljudima iz drugih republika omogućući da pokažu da ima u Srbiji ljudi sa kojima se može

razgovarati, sa kojima on hoće da razgovara i da budu čak i prijatelji. Sve je to, pored ostalog, omogućilo da negde pred njegov odlazak iz banke, odnosno pre nego što je oteran iz JUBMES banke, u jednoj akciji koja je trajala više meseci, možda čak i godinu dana, ne sećam se tačno, on je uspeo da obezbedi saglasnost svih nekadašnjih osnivača te benke iz cele bivše Jugoslavije, da se obnovi rad banke na tim osnovama, da banka ponovo postane, ne JUBMES Jugoslavije, jer Jugoslavije više nije bilo, nego JUBMES regionalni, kao jedna bankarska institucija za finansiranje spoljnotrgovinskih poslova i ulaganja u inostranstvu, ali u kojoj će ravnopravno kao osnivači ponovo da se pojave svi od Triglava do Đevđelije. I onda je u jednom kratkom periodu, prvo Tuđmanova vlast u Hrvatskoj dezavuisala svoja sopstvena preduzeća koja su bila značajan osnivački potencijal te banke: brodogradilišta "Đura Đaković", "Končar" i ostala, praktično zabranivši učešće u radu banke. A ti ljudi su nam dolazili i objasnili da oni više ne mogu da ostanu kod najava koje su dali da budu ponovo aktivni članovi te banke, jer im je to tadašnja hrvatska vlast zabranila, a vrlo brzo kada se pokazalo da je Ivan uspeo da prikupi tu saglasnost iz cele zemlje, onda je i on bio zabranjen, to jest najuren iz banke, jer je primer bio isuviše direktan i nepodnošljiv za vlast u Saveznoj Republici Jugoslaviji, da neko može da celu jednu bankarsku instituciju ponovo poveže na celom jugoslovenskom prostoru. I tako je on penzionisan.

Posle odlaska iz JUBMES-a, Ivan je bio, ipak, dovoljno mlad, ako tako mogu da kažem, da nije želeo da bude baš klasičan penzioner koji se samo posvećuje porodici, unuku i nekom hobiju, nego je tražio posao. Našao ga je kod jednog od svojih prijatelja, ortaka, za zajedničko preduzeće. Taj čovek, Nikola Mijatović, je već ranije razvio određenu poslovnu aktivnost i imao određenu infrastrukturu i sredstva da može da prihvati Ivana. Ivan se nelagodno osećao, imam utisak, on je o tome nerado pričao, jer je on ulazio u to preduzeće sa deset prstiju i iskustvom. On nikakve imovine nije imao, stan i neki autić; za neki biznis je trebalo, ipak, više. A, sa druge strane, mislim da njegov partner, ne samo što mu je bio prijatelj i pružio mu ruku u tom kritičnom trenutku, nego je procenjivao da Ivanovo iskustvo, poslovne veze i ostalo posle određenog vremena uhodavanja, mogu da budu od koristi tom zajedničkom preduzeću. Mislim da se nije prevario, iako je bilo potrebno više vremena nego što je sam Ivan procenjivao. Čini mi se da je on tu bio malo suviše optimista, u tom smislu što je verovao da čim počne da se radi, da se razvijaju poslovi, da će biti rezultata.

Na žalost, u nekoliko slučajeva o kojima mi je pričao, ja nisam imao direktnu saradnju sa tim preduzećem, nego smo se više sretali i razgovarali, u nekoliko slučajeva su dosta uspešni poslovi bili dovodeni pred kraj, u tome su učestvovala i privatna preduzeća i neka državna i društvena, da bi kada se vidi da je na pomolu rezultat koji će biti zadovoljavajući za sve učesnike odjedanput posao zamirao, ljudi koji su sa njim bili u tom poslovnom odnosu, izbe-

gavali su da mu se jave. Odjednom su, naprosto, nestajali, da bi mu poneki u četiri oka priznao kako im je zaprećeno i rečeno da sa tim čovekom ne mogu da se prave uspešni poslovi i posao je propao. Onda se Ivan preorijentisao na neke poslovne aktivnosti u inostranstvu. Imao je dobre partnere i poznanike u Makedoniji, Bugarskoj, u Bosni. I to su bili relativno, da kažem, sitni trgovački poslovi koji su ipak počeli da donose određene dobiti za zajedničko preduzeće. Negde početkom ove godine, ja mislim da je bio februar ili mart, u jednom od tih naših susreta, on mi je sa zadovoljstvom, radošću i malo ponosa, rekao da je konačno, po svojoj proceni, isplivao na zelenu granu, u tom smislu što više nije deficitarni ortak u tom preduzeću, nego počinje da zarađuje koliko za svoju platu i nešto malo više od toga, i očekuje da će se ti poslovi i dalje razvijati. Te je, onda, njegova inicijativa bila da se konsultujemo o načinu daljeg razvoja posla, ako do njega dođe, posebno kada dođe do smene vlasti koju smo svi očekivali, do liberalnijeg stanja, skidanja sankcija i drugih promena, tako da je on imao, da kažem, uslovno mladalačke ambiciozne planove, za svoje godine, u tom poslu. Ali, ako ja mogu da procenim, nismo se mi nikada u tom pogledu jedan drugom ispovedali, koliko je ko imao u novčaniku, ali ako mogu da procenim, on je negde znači tek početkom ove godine, dakle posle sigurno jedno dve godine i koliko je to trajalo, truda u tom preduzeću, izašao iz faze da ga subvencionira njegov ortak i prijatelj, i da tu negde počinju bivati, hajde da kažem, ravnopravni u tom smislu što i on zarađuje za platu i što stvara nekakve uslove da može da počne dalje da ide. To govorim zbog ovih insinucija, prema kojima je njegov nestanak trebalo objasniti mutnim poslovima, velikim novcem ili nekim takvim stvarima. Nije on nikada imao takvu imovinu koja bi bilo kome bila interesantna. To ne može da se sakrije, da li ju je imao, to znaju i prijatelji i komšije, i saradnici, poslovni i svi ostali.

Nije on imao ništa čime bi ga neko mogao ucenjivati, a i kao čovek u nastupu nije bio svađalački, da kažem, tip, on nije jednostavno ulazio uneke konfliktne situacije, nije umeo da ulazi u takve situacije. On je izbegavao bilo kakve poslovne partnere uz koje nisu stajala, da kažem, čista posla. Jednostavno, čuvao se toga i, na kraju krajeva, ova činjenica: toliko vremena je proteklo od njegovog nestanka, niti jedan ucenjivač, niti bilo koji opipljivi dokaz, sem insinucija, na tu vrstu razloga za njegov nestanak. To pokazuje da je to mnogo više izgovor onih koji hoće da sakriju pravi trag, nego što bilo kakvi dokazi stvarno postoje da bi tako nešto moglo da se uzme kao objašnjenje.

Ivan je od Osme sednice imao kritičan odnos prema društvenim zbivanjima u Jugoslaviji i Srbiji, kako je vreme teklo, sve kritičniji, jer je situacija bivala sve gora. On je u jednom periodu bio prilično paralisani, rekao bih, i načinom na koji je oteran sa tadašnjih odgovornih dužnosti. Mislim da ga je naročito mnogo pogodilo držanje prema njemu mnogih ljudi od kojih je ponajmanje

tako nešto očekivao. Ne zbog sebe, nego zato, doduše i ja sam, i mnogi kao i on, polazio od pretpostavke da većina odgovornih ljudi u tadašnjoj Jugoslaviji, svejedno da li su se nalazili u vrhu države, vojske, partije, nauke, privrede, nije bitno, na raznim sferama, ali bili su uticajni, informisani, odgovorni, da nisu slepi da ne vide kuda vodi kurs Osme sednice i kurs koji je posle toga inaugurisan. I najmanje što se očekivalo od tih ljudi, to je da se ne uključe u tu našu nesreću. Nažalost, mnogi, većina rekao bih, čak od kojih se to ponajmanje očekivalo, dali su svoj značajan doprinos nevoljama koje su dolazile, i Ivanovom da kažem ličnom stradanju, pa je sve to njega užasnulo i u velikoj meri učinilo neaktivnim.

Tome treba priključiti i tu strašnu nesreću koja mu je priređena, takozvanim "saobraćajnim udesom" u kojem je poginula njegova starija kćerka, gotovo neposredno posle Osme sednice i načinom kako se sve to zbilo, tako da je on bio zaista u jednom periodu, rekao bih, potpuno van sebe. Vremenom je smogao snage da se pribere.

Radio je u JUBMES banci koliko je mogao, jer su došle u međuvremenu sankcije i sve je to davalo mali prostor. On je prato šta se dešava, kako se polako, ipak, i u samoj Srbiji definisala opoziciona delatnost, otpor onome svemu što se dešavalo.

Nije se nikada ni u jednu partiju uključio, nije pokazivao operativne, rekao bih političke ambicije, ali je svojim iskustvom, svojim procenjivanjem stanja, mislim bio od koristi u određenim fazama opozicionarima, ljudima koji su se aktivno suprotstavljali vladajućem režimu. I on je sa žalošću komentarisao pogrešne korake i teškoće i neuspeh, a navijao da se postignu neki rezultati.

Znam da je posebno imao ogromne simpatije prema "Otporu" od kada se on pojavio kao organizovana struktura, svuda, poslednjih meseci. Nisam ga nikad pitao da li se on, možda, i formalno učlanio, ne bih se iznenadio da jeste. To treba pitati otporaše. Bilo mu je simpatično što su to mladi ljudi, što su neopterećeni, što je to generacija koja je stasala kao nekakav predznak i vesnik budućnosti, što su sami neformalno organizovani. On je imao običaj da se šali, a i javno je to nekada govorio kako su oni su mnogo nezgodni režimu. Ne zna koga da uhapsi, koga da smenjuje, koga da razjuruje, jer svi su glavni, svi su šefovi i svi su izvršitelji, i mnogo ih ima. Mladi ljudi, a duhoviti su. Nastupaju na jedan način koji je respektabilan, tako da je imao puno simpatija za njih. U poslednjih nekoliko meseci pred kidnapovanje, on je sve aktivnije učestvovao na televizijskim emisijama, na sastancima i iznosio to što misli, nije se libio da to učini. On nije dovoljno vodio računa o svojoj bezbednosti. Mnogi od nas smo mu to zamerali, i ja ponekad. Verovatno nedovoljno. U tome je bio tvrdoglav.

Sećam se, nekoliko puta, baš povodom tog njegovog običaja da upražnjava rekreaciju, trčanje, fizičku kulturu po Košutnjaku, po šumi sam, i tako sa ponekim, da smo mu govorili da je to možda rizično, a on se onako smejaao i

kaže, ako su rešili da se sa mnoom obračunaju, što uvek mogu da se nadam, oni će naći načina, prema tome, što bih ja umirao godinama i danima. Jednom kada dođem na red, desiće mi se. Ako reše, ja ne mogu da se suprotstavim. Ja sam bio ljut na njega što se usred bombardovanja Jugoslavije prošle godine vratio iz inostranstva. On je odveo deo porodice, bio i sam jedno vreme u inostranstvu i vrlo nezadovoljan što je tamo, videlo se, ali nekako su ga prijatelji i ostali pritiskali i na kraju mu je, kako bismo mi to rekli, pukao film i on se negde, valjda krajem aprila, otprilike tih dana, vratio i rekao: "Ipak, ja hoću da budem tu u svojoj zemlji, sa prijateljima, sa drugovima, šta da radim, tako je kako je". Tako da, kako bih rekao, nije on bio samo neoprezan zato što su bombe padale na Jugoslaviju, nego je on došao dve nedelje pošto je Ćuruvija likvidiran, na primer. A uvek se govorilo o tome, on je i u porodici inače uvek ostavljao nekakav amanet šta otprilike treba, ako mu se desi, jer, on je živeo godinama sa osećanjem da će mu se možda desiti to što mu se i desilo, i bio je svestan da takva opasnost postoji i čak su i neke glasine, prema onome što mi je pričao, dolazile do njega da mu se to i sprema. Teško je tu bilo biti pametan ko provocira, ko se izivljava, a ko dobronamerno prenosi prave informacije i upozorenja.

Ivan je imao jedno, rekao bih godinama građeno, istančano osećanje za demokratske odnose i nacionalnu ravnopravnost u složenoj zajednici, kakva je bila Jugoslavija. Od njega se mnogo moglo naučiti kako se može i kako treba pokušavati da se afirmiše interes svog naroda, srpskog naroda, a da se ne gazi po drugima, da se ne izazivaju konflikti. Tada nije bilo reči o nekim ratnim sukobima, nego da se čak, ni ovi, da kažem konflikti i zatezanja u nekoj ekonomskoj, društvenoj i sličnoj sferi da se u tome nađe mera i pravi način, on je zbog toga dobro priman u drugim sredinama, jer je doživljavan kao čovek koji je dobronameran i koji traži rešenje za probleme, a ne koji tera neke svoje inate.

I njega je uoči Osme sednice najviše pogodilo to klizanje jednog dela odgovornih ljudi u tadašnjem CK, pa i najodgovornijih, na nacionalističke pozicije. Nije se on previše iznenađivao Memorandumu Akademije nauka, kako ga je on nazvao - in memoriam za Jugoslaviju. To je bila, ipak, jedna grupa ljudi koja je, kroz taj oblik, ulazila u političku borbu za svoje pozicije. Tobož pod drugim pretekstom. Ali nije ga ni iznenađivalo koliko je nekritičan stav ljudi koji bi, ako su odgovorni, morali da znaju kuda to vodi. Da li nisu znali, da li su se pravili da ne znaju, to, naravno, nikada neće biti jasno nikome od nas, pa ni meni. Ne mogu to da kažem, ali znam da je imao neke teškoće, i u mom prisustvu teške razgovore i sa Miloševićem i sa ljudima u tadašnjim političkim vrhovima Republike. Ja sam bio u Privrednoj komori pa sam, po funkciji, ponekad i prisustvovao tim razgovorima ili se jednostavno zatekao i nije bilo baš uvek ni prijatno, kako su oni po tonu išli, ali tu je on bio izuzetno oštar i nezadovoljan, a teško mu je padalo kada je video da se sve češće dešava

da on ostaje u manjini i da su ljudi neiskreni, što je još gore. Jer, zapravo Osmu sednicu je, pored svih drugih svojih negativnih karakteristika, imala i tu karakteristiku da je najvećim delom zasnovana na lažima, na neistinitim optužbama protiv ljudi koji uopšte nisu radili to što im se stavljalo na teret, a radili su ono što im se zameralo da ne rade. A to je sa određenom dozom pripreme, propagande i svega ostalog palilo tada. I to je Ivana jako mnogo pogađalo, posebno ta činjenica da nije našao, hajde da upotrebimo možda neadekvatan termin, saveznike, u onima u kojima je očekivao da će ih naći, ne lične saveznike, ne saveznike nekog njegovog položaja, nego saveznike u jednoj principijelnoj distanci prema srpskom nacionalizmu.

U vezi sa Osmom sednicom do konflikta je došlo godinu, godinu i po dana pre toga, i mislim da je Ivan pogrešio u nekoliko navrata što se i on nije odlučnije ogradio od toga šta se pripremalo i što je bilo vidljivo. Nije mnogo poznato da je on u jednom trenutku: više meseci pre Osme sednice dao ostavku na svoju funkciju predsednika Predsedništva Srbije, koja je bila očigledno ograđivanje od tadašnje politike Miloševićevog rukovodstva u CK i da je posle nekoliko dana ili nekoliko nedelja tu ostavku povukao da ne pravi problem. Od nas je, i ja sam bio jedan od tih, koji smo u privatnim razgovorima sa njim insistirali da ne povlači ostavku, da se ukloni jednostavno ili da krene u javni obračun sa tim, a ne da tako stoji: i jeste - i nije. On se javnog obračuna malo pribojavao. Znam da mi je nekoliko puta rekao: "Čoveče, šta mi sugerišeš!". I drugima je to govorio: "Pa to će dovesti do konflikta koji može da poprими krvave razmere u Republici. Hoćeš zbog toga što se mi sada nešto svađamo da izazovemo nekakve strahote u zemlji. Ja nemam moralno pravo da se tako ponašam. Valjda će to, nekako, ipak ljudi da uvide, povućiće se, neće ići do ekstrema". On se nadao da će to ipak da se prevaziđe. Prevario se, naravno, a ta prevara ga je veoma mnogo koštala. On je to doživeo i kao nepravdu. Mislim i kao jednu strašnu opasnost koju je video, a nije mogao da joj se suprotstavi. Bile su takve okolnosti da što god bi radio, ili mu se bar činilo tako, ja lično mislim da je na samoj Osmoj sednici i posle Osme sednice već bilo tako, on samo mogao da nekim suprotstavljanjem još više iskomplikuje stvari.

Ali, propustio je neke prilike pre toga, kada je, možda, mogao jednim jasnijim, ako ništa drugo stavom i pozivom da se ljudi pregrupišu i da se osveste kuda sve to vodi, mogao da spreči neke stvari koje su se kasnije dešavale. Sada, to su malo i nađanja. Teško je reći šta je tačno.

Nije moguće da se u jednoj zemlji desi nekoliko stotina ubistava u nekoliko godina i da budu nerešena a da državni organi, pre svega policija, bezbednost i drugi koji su za to zaduženi, nemaju pojma. Može neko ubistvo da se ne rasvetli naravno a može nešto i da se pogrešno zaključi, ali toliko da nemaju pojma nije moguće. Nije moguće i da je Ivan Stambolić otet bez znanja odgovornih državnih organa, koji su ga iz dana u dan, iz sata u sat, pratili, pris-

luškivali, stajali sa tim ili nekim drugim kombijem ispred njegove kuće, šetali, ponekad se čak i pozdravljali ti nesrećni momci koji su bili zaduženi da se time bave, dok su ga samo čuvali odnosno posmatrali. Imali su i oni čak po malo simpatija prema njemu i to je sve imalo neki karakter, pomalo ne tako ozbiljan kao što se na kraju desilo.

Pitate me zašto, da li imam neko objašnjenje zašto se posle toliko ubistava bez objašnjenja, bez tragova i bez ikakvog glasa, sada evo već dva meseca je prošlo od te otmice. Morali bismo znati činjenice da bi odgovor bio pravi, a kad nema činjenica, onda moramo da razmišljamo koja su to objašnjenja jedino logična. Kad se zna da su takvi potezi pre svega rezultat psihijatrijskih poremećaja koje treba da objasne stručnjaci neke druge struke a ne ja, a i verovatno će ih i objašnjavati, onda nije teško doći do zaključka da je veći stepen uživanja za onog ko naručuje ili organizuje takvu stvar ako čovek nestane nego ako ga ubiju. To pruža mogućnost da se žrtva izloži mučenju, to pruža mogućnost da se porodica, prijatelji, svi isto tako izlože mukama i nevoljama, za onog ko je psihijatrijski slučaj je to mnogo bolje rešenje nego da ga ubiju. Nama ostaje da se nadamo da, ipak, i u ovom slučaju nisu išli do kraja ili nisu stigli da idu do kraja.

Nažalost, posle dva meseca možemo samo da se nadamo, ali ja ne vidim drugo objašnjenje nego baš taj sadizam i tu bolest koja stoji iza takvog postupka.

U periodu do Osme sednice, i to u dugom periodu, negde tamo šezdesetih (1958/1959. godina), znači čitavih skoro trideset godina, Slobodan Milošević i Ivan Stambolić su bili bliski drugovi, prijatelji, bliži nego što su neki drugi od nas koji su se isto smatrali prijateljima Ivana Stambolića. Tačno je da je u čitavom tom periodu Ivan Stambolić, na neki način, otvarao Miloševiću vrata, predlagao ga za određene poslove, on ga je doveo u "Tehnogas", on ga je predložio na neke funkcije kasnije, i mislim da je to funkcionisalo kao jedna saradnja čitavog kruga mlađih ljudi u koje sam i šam spadao i koja je bila okrenuta poslu. Milošević se, istina, od svih nas razlikovao jednom ambicioznom orijentacijom, partijskim angažovanjem, pa nekom nastojanju da se dobije vlast. Bio je, mislim, površniji u onom tehnokratskom smislu. Ja sam sa njim imao mnogo konflikata te vrste u nekim periodima kad smo se nalazili u istom kolegijumu. Imali smo običaj da se šalimo pa da kažemo "kad ja izlažem dva i dva su četiri, a kad on izlaže, bogami, biće oko četiri, da pitamo Ivana pa da vidimo da li su baš četiri". Ima u toj šali malo i zbilje, jer je njegova orijentacija više bila da neke stvari koje je zamislio i koje je kao zadatak od Ivana dobio, to mora da prođe, to mora da se sprovede, pa bez obzira na okolnosti. On je u tom pogledu bio velika suprotnost od Ivana, baš velika. Ivan je bio taktičar do oklevanja, do preterivanja u oklevanju po mojim merilima, a Miloševiću bi dobro došlo, bilo da u nekim slučajevima odbroji do deset, verujem da bi i sam onda doneo drugu odluku nego da odmah uđe, odmah sprovedi pa šta

bude da bude. Mnogo detalja ima. Nije ovo o njima emisija, pa vas ne bih o njima opterećivao. Ali mislim da se može Ivanovo odstupanje sa Miloševićem, ako tako mogu da kažem, u tom periodu upravo objasniti time da je u nekakvom timu, ekipi, Ivan video Miloševića kao čoveka koji je pogodan kad treba da se nešto agresivnije, sa manje obzira prema drugima uradi i kada treba da se pokaže poslovnim partnerima, kasnije nekim političkim protivnicima, ljudima iz nekih drugih sredina, da ima i takav, pa ako neće Ivana koji je odmeren, dobiće Miloševića, nega ga vide kakav je. Milošević je tu ulogu dobro odigravao, to mu je i bio na neki način zadatak a i ležalo mu je.

Međutim, korak po korak, kada je on već došao na funkciju koja je bila približno ravnopravna sa Ivanovom, onda se pokazalo da njegove ambicije nisu samo da u ime nakakvog timskog rada - tima na čijem čelu je Ivan on obavlja deo poslova nego hoće čovek da bude gazda što bi se reklo. Tada već više Ivan nije imao uticaja, a uskoro posle toga nije imao mogućnosti da mu se suprotstavi. Tako da Ivan ne može da pobegne od odgovornosti za podupiranje i provlačenje Miloševića i za suprotstavljanje ljudima koji su u to vreme bolje od samog Ivana i od mene i od mnogih drugih umeli da prepoznaju u Miloševićevom ponašanju klice one nesreće koja će nas posle Osme sednice snaći sa njim kao voždom. A Ivan to nije u dovoljnoj meri prepoznavao, bio je prema svima iz svog okruženja možda čak i previše tolerantan i na neki način bolećiv, prelazio je preko toga. Ali ne može mu se zameriti, po mom mišljenju, taj osećaj da se sve to radi u nekakvom kontekstu demokratskog ponašanja, odgovornosti raznih organa, pojedinaca i učesnika i da je nezamislivo da neko korak po korak, lomeći jednog po jednog i sve oko sebe prisvoji sebi takva prava i takva ovlašćenja i takvu vlast kakvu je Milošević sebi prisvojio u onakvoj zemlji, u onakvom društvu. Tako da je, imam utisak, Ivan to isključivao kao bilo kakvu mogućnost i onda zbog tog isključivanja nije ni gradio nekakve mehanizme imuniteta i otpornosti prema toj opasnosti koja ga je bukvalno šćepala odjednom. Kad se najmanje nadao.

NATALIJA STAMBOLIĆ, snaja Ivana Stambolića - selo Brezova

- Oko jedanaest sati je došao, posjedali, razgovarali, posle otišao te legao. Četvrtak, sturadan... došao sam da budem s tobom ova tri, četiri dana ovde da se odmorim... četvrtak je vazdan spavao, odmarao se, baš je bio umoran. Ja mu prinosila tamo kod kreveta šljiva, jabuka, voća raznoga da jede. Jeli smo tako šta smo spremali, šta je ko šćeo, šta je voljeo. I u petak, posle je malo šćetao onde do na breg, vamo do tvoje kuće i to nje nikud mnogo... U subotu prošetao, dal na poljanu dole i odande se vratio. U nedelju, kad je krenuo za Kragujevac, ja mu kažem: "Gde ćeš, crni kukavče, sam?..." Pa što da ne ide, Nale, sam, nikome ništa ne smetam i niko mene na svijetu....". Pa, reko, stra me što ideš sam, što nemaš s nekim da ideš i otišao je tada, u nedelju, odande i to ti je bilo njegovim dolaskom poslednjim kod mene.

Ja sam ga zatekla ovde kao dečaćića, ne znam koji je razred bio gimnazije kad sam ja došla... bio je onako mali, debeljuškan sav kad su mene doveli i uveli u kuću, on je prvi izišo i to je spavao i izišo onako u pantalicama pa onako debeljuća bio, pa lepi, mnogo sam ga zavoljela kad sam ja vidjela tako mnogo bio simpatični, a posle rasla deca ko i ja. Prva došla ovdje, oni su mene, svi djeveri, a na prvom mestu Ivan, gledali prvo sestru pa snaju, jer su me stvarno mnogo voljeli, a i ja njih... i tako su rasli, kod nas u školu odlazili... bili u školi, pomagali se, ja koliko sam mogla svima i činila da im zamijenim tu sestru što nijesu imali. Oni su dolazili i odlazili svake godine, svako dete. Mnogo je pomagao meni... Draško u poljoprivredi... zvali ga Tenjo, tako ga, tako bio jak ko tenje i pomagao nam mnogo i odmenjivao je puno u poljoprivrednim poslovima i radovima.... Rastao i odrastao i otišao, završio školu. Bio mali kad sam došla, sve posle išlo zgodno, lepo, porastao i oženio se, radio u Čačku, radio u Ovčar Banji je bio sa nekim omladincima, otišao posle za Beograd, oženio se, rodila se jadna Bojana, ... Kaća je ovde bivala sa Bojanom najviše dok je podigla, mučila se malo sa jelom, posle je sve išlo bolje i lepše,... rodio se i Veljko posle Bojane odmah,... pomagala sam Kaći tu djecu podizati i gledala kako pomoći kako sam mogla i umela i tako sam se vezala za Draškovu familiju puno... On mene nikad nije rekao Nato, nego sve Nale, i danas dan je kad dođe tako me zove i tako je bilo... Svi su mi bili, ti djeveri, dobri i ja njima. I ovo sad što ga oteše, ono zlo što su mu napravili,... to teško preživljavam... I mnogo mi je teško.

Će se izići valjda na kraj tome... Naći ćemo ga nekako, il tako, il tako,.. eto ti... Bilo zgodno s njegove strane, šta je god počeo, počeo da uradi, pitali smo ga, svakoga je umeo pametno naučiti, pameti je imao mnogo, mogo bi čovek da kaže više no što bi trebalo. Strašno je bio pametan, svakoga da nauči, svakome da pokaže, ali sudbina neka ružna naiđe i, ... eto ti.

MILAN KOVAČEVIĆ, školski drug Ivana Stambolića

- Ja sam Milan Kovačević, diplomirani mašinski inženjer u penziji. Ovde smo na molbu RTS-a, da povodom nestanka mog drugara iz detinjstva kažemo nekoliko reči iz tog perioda.

Ova zgrada iza nas je naš internat, internat industrijske škole "Radoje Dakić". Ivan Stambolić - Era, kako smo ga zvali, iz dva razloga Era - Ercov. Radio je zanat kada smo učili na strugu marke "ernol". Bio je Ivan solidan đak. Tada je, u mladosti, odavno i pokazivao svoju rečitost i meni je kao njegovom drugaru ličilo da će biti jednog dana vrstan političar, čovek i borac za radnička prava.

Školu smo upisali pre pola veka, 1952. godine. Završili smo 1955. godine Industrijsku školu "Radoje Dakić" u Rakovici. U školi su bila tri odeljenja i jedno iz Priboja, četvrto odeljenje. Ivan je bio đak, učenik III-a razreda i diplomirali smo, završili školu 1955. godine. Svako od nas posle je krenuo svo-

jim putem. Ivan na pravne nauke, a posle toga bio uspešan direktor u firmi, odmah ovde preko puta, "Miloš Namić", a zatim u "Tehnogasu", a zatim, dok nije postao izvršni sekretar partije Srbije viđali smo se, a posle je to bilo malo teže zbog njegovih obaveza.

Ovom prilikom mogu da kažem da smo se viđali i u kasnijem periodu posle dvadeset pet godina, od kada smo diplomirali, imali smo dvadesetpetogodišnjicu završetka škole, a zatim i tridesetogodišnjicu, u Priboju. Ivan te svečanosti nije propuštao, bio je redovno sa nama i ponašao se kao naš drugar iz mladosti. Tužno je da eto sada izgubite drugara, da kažem penzionera koji u susretima u poslednje vreme, viđali smo se skoro svake godine u septembru, nije pokazao nikakve znake, želje za politikom niti se, po našem mišljenju, bavio politikom i moram da kažem da običan čovek, penzioner, kao što sam ja i moji drugari iz ovog internata poslo skoro pola veka nisu baš najsigurniji i nažalost moram da kažem, tužno je to da televizija i javna sredstva informisanja tek posle dva meseca nešto govore o tome. Tim povodom sam i ja ovde, na molbu drugova i drugarica iz televizije...

U ovom internatu, škola je tada bila internatskog tipa, i dan i noć provodili smo tri godine. Sećam se Ivana Stambolića Ere sa jedne omladinske konferencije iz barake preko puta, iza ove zgrade, kada je na nas, njegove drugare-omladince uticao vrlo pozitivno u smislu pozivanja na rad, učenje, omladinske obaveze. Mogu reći da je bio sasvim dobar đak, solidan drugar i napredan, da kažem, i vrlo napredan omladinac. Posebno je karakteristično za tog čoveka što se nikad nije zaklanjao niti je to pokazivao za porodicu Stambolić, pošto mu je Pera (Petar) bio ujak, nikad se to, život je živio sa nama ostalim omladinima, čestito, pošteno i ravnopravno.

DRAGIŠA ĐURIĆ - GILE, privrednik

- Ivana Stambolića sam upoznao mnogo davno, on je bio mladi radnik u Industriji motora Rakovica, ja sam bio predsednik Narodne omladine. On je bio vrlo aktivan u omladini i tu smo počeli da se družimo. Voleo je da igra fudbal i bio je jako koristan omladinski, da kažemo, aktivista, tu je počelo naše drugarstvo. U šali sam jednom ispričao, kad sam dovodio Hruščoova u Rakovicu, da je Ivan za mašinom radio i aplauridao. On je kasnije bio član omladinskih komiteta, rukovodstva i tako dalje. I u isto vreme je upisao vanredno i počeo da studira prava.

Ima priča da je Ivan isforsiran od strane svog ujaka Petra. Ja bih hteo to sada i ovog momenta odlučno da demantujem. Mislim, hteo bih da kažem da to apsolutno nije tačno. Da je Ivanova porodica imala već nekoliko političara među ovim komunističkim, da kažem funkcionerima i da su se Petar i Ivanova majka dogovorili da Ivan ostane radnik, drugi brat Draško seljak, i da je dosta među političarima Stambolića. Međutim, to nije tako išlo. Prema tome, ja mogu da se smatram krivim ili zaslužnim što je Ivan ipak ušao u politiku, jer

sam ga da kažem favorizovao, jer mi se jako dopadao kao omladinski rukovodilac i posle sam pomogao da se on zaposli u Domu omladine. I kad je bio raspisan konkurs za direktora "Tehnogasa" u Rakovici, tada sam ja bio predsednik opštine Čukarica i Rakovica zajedno, ja sam bio jedan od predlagača i Ivan je izabran za direktora. Zbog toga sam od drugarice Judite Alargić dobio veliku grdnju što ne poštujem porodični dogovor i remetim taj neki red. Ali, nekako je to prošlo. Ivan je od jednog malog preduzeća "Tehnogasa", koje je bilo locirano isključivo u Rakovici, razvijao i pretvorio u jednu firmu koja je bila multirepublička. Da kažem, otvorio je pogone u svim republikama, u Sloveniji, u Bosni, u Hrvatskoj, svugde je napravio od "Tehnogasa" jedno značajno preduzeće. Njemu su bili potrebni kadrovi i on je doveo jedan broj ljudi iz svoje sredine, njegove generacije u koje spadaju Radoje Stefanović i Slobodan Milošević. Slobodana Miloševića je, na molbu oca njegove supruge Mire, Branko Pešić zaposlio u svom kabinetu, ali on tu praktično nije imao šta da radi, i onda je Ivan pitao Branka Pešića i Branko se složio - i Milošević je prešao u "Tehnogas" i bio, onako, čovek koji je stalno dolazio iza Ivana. On i Dragiša Pavlović, koji nije radio u "Tehnogasu", bili su ljudi koje je on smatrao sposobnim i korisnim.

Ivan je kasnije prevazišao tu moju, prvobitnu, pomoć. On je na Čukarici izabran za narodnog poslanika, pa u Beobanci, za predsednika Upravnog odbora, pa predsednik Privredne komore Beograda i to je takvim tokom išlo, korak po korak. Vrlo odgovorno tvrdim da do poslednje faze nikakvu pomoć nije imao od Petra Stambolića. Ja tu ne kritikujem Petra Stambolića, samo hoću da kažem da se Ivan uprkos volji porodice probio, a ne uz pomoć porodice i to mogu da dokažem. Kasnije je Ivan postao predsednik Vlade, pa predsednik CK. Došla je njegova generacija, ovi ratnici su se polako približavali penzijama i bilo je vreme da odu. Ivan je politički bio veoma, veoma orijentisan prema tržištu. Za njega je osnovna stvar bilo da se pretvori sve u tržište rada, u tržište novca, u tržište roba, u tržišta, ako hoćete i direktora. Direktor koji ima pozitivan bilans je dobar direktor, bez obzira da li više "živeo CK", i tako dalje, i obratno, onaj koji je najaktivniji na konferencijama, ako nema bilans, treba da ode. Nekim tvrdokornim birokratskim komunistima u Jugoslaviji, to nikako nije odgovaralo. Moram da kažem, moj kasnije dobar prijatelj Stipe Šušar, Vidoje Žarković i mnogi drugi van Srbije, podržali su Slobodana Miloševića u odlučujućim trenucima, jer im je on ličio na pravog kosmopolitu Jugoslovena, titovca i čoveka koji će ponuditi program očuvanja komunizma vo vijek vijekov. A Ivan im je po tom pitanju bio prilično sumnjiv. E sada, to forsiranje Slobodana Miloševića, znači nije došlo samo od strane Ivana, nego je bilo opšte prihvaćeno i podržano. Mi, pokojni Buca Pavlović, moja velika simpatija, i ja smo Ivanu povremeno pokušavali da kažemo nešto protiv Miloševića ali on je to odbacivao: "Pusti, nama treba u ekipi i jedan takav. To njegovo mišljenje nikada neće prevladati, a ako pređe granicu, lako ćemo sa njim". Tu se

očigledno prevario.

Znači, dolazi Osmu sednica. Ivan je posle godinu dana velikih napora i beskrajnih pregovaranja - oni su tamo brđani, videli ste Brezovu, kompromiseri, imao je živce za milion razgovora sa svima - blisko je sarađivao sa Kačušom Jašari i Azemom Vlasijem. Došao je do sporazuma sa svima i bio je pred promenom onoga što je u Ustavu iz 1974. bilo neprihvatljivo. O tome je mnogo raspravljano. I u tom momentu, na talasu onoga što se desilo u Kosovu polju, štab Mire Marković je zasedao non-stop u Čarapićevom brestu. Oni su, moram da kažem, ocenili, na čelu sa glavnim projektantom Osme sednice, vašim bivšim direktorom gospodinom Dušanom Mitevićem, koji je među njima bio najpametniji, da je trenutak da se izvrši udarac. Preko Ljubičića su obezbedili podršku jednog dela vojske. Admiral Mamula nije bio za Osmu sednicu, ali su preko Šuvara, Žarkovića i još nekih obezbedili podršku u vrhu Jugoslavije, izvinjavam se što sam zaboravio da spomenem Lazara Mojsova, i izvršili jednu pripremu na terenu, koja je bila tipično pučistička, staljinistička. E, jedan Ivan Stambolić, takav kompromiser, diskutant, čovek pogodbi i tako dalje, nije uspeo da se odupre, nije našao najbolji put. Neki su ga savetovali da treba da udari ako treba i državnim sredstvima i tako dalje, on na to nije pristao. On se na miru povukao, dozvolio da ga najure. Na Osmoj sednici prisustvovalo je sigurno jedno pedeset ljudi koji nisu bili članovi CK, koji su dizali ruke, i na predsedništvima su prisustvovali ljudi koji nisu članovi. Mislim, to je jedna režija, tipično staljinistička, tipična za obračune o kojima je mnogo znala gospođa Mira Marković. Osmu sednicu je prošla tako kako je prošla. Moram da pomenem i dan kada su raspisani izbori za 24. septembar, pozvao sam neke drugare i rekao: jeste primetili 24. septembra je bila Osmu sednicu, 24. su zakazani izbori, da li je to slučaj ili je to gatanje gospođe Marković. U svakom slučaju, ovaj put nije dobro gatala.

U vreme kada se dešavala Osmu sednica ja sam bio generalni direktor Aerodroma Beograd, jednog dana u moju kancelariju je upala UDBA, neki Tepavčević i još jedan, i upozorili me da su oni saznali da ja pripremam ubistvo Slobodana Miloševića, čak i njegove porodice, da sam ja zadržati pristalica Stambolića, i da oni mene upozoravaju da sam od tog momenta pod punom kontrolom UDBE, da će me pratiti i da vodim računa, ako bilo šta pokušam da oni imaju pripremljen odgovor na moj pokušaj i tako dalje. Uzgred rečeno, u tom momentu šef policije na Aerodromu Beograd, komandir milicije, nije čak i šef UDBE, DB-a, nego milicije je bio jedan mladi oficir, ne znam da li je bio poručnik, tako nešto, koji se zvao Radomir Marković. To je ovaj sadašnji general-pukovnik koga sam na vašem programu pre neko vreme gledao, i vrlo sam tužan što nisam uspeo ni ja ni nekoliko mojih prijatelja da se probijemo kroz one pozive da mu neka pitanja postavimo, na primer, pitanje da li je tačno, sada prelazim na drugu temu, malo, da li je tačno da je sa lažnim kartama i lažnim pasošem izveo sina Miloševića iz zemlje, preko Aerodroma Beograd.

Načelnik DB-a se služi lažnim dokumentima i kartama, mislim, to je strašno, ako je tačno to što sam čitao u novinama.

Posle te zlokobne Osme sednice je krenulo kako je krenulo. Ivan je dobio kao utešnu nagradu tu JUBMES banku. Milošević je par puta pokušao da ga smeni. Međutim, prve tri-četiri godine tu je bio Ante Marković, koji to nije dao. Ivan i on su jako dobro sarađivali, tako da je iz banke isteran pre tri godine. Sada vidimo zašto. Zato što Milošević voli da nasleđuje Stambolića, pa je oteo i zgradu banke i predao je SPS-u. Verovatno je tamo spremao da ima kabinet. Sve što ima Stambolić, hteo bi posle njega i on da ima...

Posle izbacivanja iz banke, Ivan je krenuo da pravi neke poslove. Na primer, neću da imenujem nikoga, naš prijatelj hoće da kupi maline i Ivan sedne sa njim u kola, obiđe Arilje i one neke krajeve, poveže ga sa ljudima, onaj kupi maline, izveze maline, nazove Ivana da mu kaže hvala. I sa jednim našim zajedničkim partnerom u Bugarskoj napravljen je posao i nisu mu rekli ni hvala. Mislim, ima ono kad kaže seljak, ne kaže biznismen, nego kaže bizmismen. E, mi smo vam bili bizmismeni.

Prema tome, ako bi mi neko rekao da je Ivana kidnapovao neko zbog biznisa, love, ili nečeg drugog, ja bih se ili slatko nasmejao ili bih mu opsovao ono što ne treba. Ovaj razlog, dugovi, pare, biznis, otimanje biznisa, mislim da je čista besmislica. Čovek je na bilo kom koraku ovde, koji je pokušao da eventualno uradi, bio zaustavljen, jer je neprijatelj isto kao i ja, i mislim on još više, zaustavljen kao čovek protiv režima.

Moja firmica, ilustracije radi, pokušala je da uradi jedan softver za CIP i Mrkonjić, pred deset ljudi, kaže: "Ne može taj Gile, jer on je neprijatelj našeg predsednika". I oni nisu uradili softver, da ne bi sa mnom radili. A sa Ivanom je bilo još sto puta gore.

I na kraju, ja sam mnogo putovao sa Ivanom, mislim, sada da kažem pošteno, njegova supruga, sa kojom sam ja takođe veliki prijatelj, nije volela da on putuje sam, baš zbog toga što je strepela da može nešto da se dogodi. Ja sam četiri-pet puta putovao sa njim u Crnu Goru, nekoliko puta u Bosnu, Hrvatsku, u Bugarsku. Ivan je svugde dočekivan dobro.

Ivan se sprijateljio sa jednim divnim čovekom koji se zove Lukanov. On je bio predsednik Vlade Bugarske koja je rušila Živkova i posle je prešao u opoziciju, i između njega i Ivana je postojalo prijateljstvo. Mi smo posećivali jedni druge, Lukanov je dolazio u Beograd, mi išli kod njega. Lukanova su pred kućom ubili, pre godinu, dve dana.

Imao je prijatelja, nekog bivšeg ministra Hristova, koji je i moj i njegov partner. Pokušavali smo da napravimo neke poslove između Srbije i Bugarske i, nažalost, od tih poslova skoro ništa nije bilo. Jer ako se samo pomene Stambolić, ovdašnji partneri su odmah prekidal i posao iz straha da nemaju neprijatnosti. On je u Bugarskoj pored poslova stvarao i prijateljstva, više nego poslove. Drugo, u Crnoj Gori se dva, tri puta sastajao sa Milom Đukanovićem.

To su bili razgovori starijeg čoveka, da kažem, sa mlađim, i mislim da je to bio razgovor gde su se razmenjivala mišljenja.

Inače, da vam kažem, kada smo dolazili u Makedoniju, Kiro Gligorov je bio predsednik, primao nas je. U Bosni, Dodik je insistirao na susretima. U Sarajevu, Alija Izetbegović je tražio sastanak sa njim, da ne govorim o drugim. Primali su ga Slovenci, Hrvati.

Hoću da vam kažem da je on uživao ugled u bivšim jugoslovenskim republikama.

On je govorio, po mom mišljenju, on je morao da govori, njegova supruga i sin su ljuti sada na njega i kažu - trebalo je da čuti i da gleda svoja posla, jer zna sa kakvim režimom ima posla. Ali, mislim da Ivan nije smeo da čuti. Iz te generacije, koja je ipak učinila mnoge stvari, pre razbijanja Jugoslavije, Ivan i njegovo ćutanje, uključujući i knjigu koju je napisao, i tako dalje, on je morao da govori. Našao sam u nekom govoru gospođe Mire Marković pre godinu i po dana, ili godinu, ne znam tačno, gde ona kaže da je ova opozicija koješta, luk i voda, i da mi treba da obratimo pažnju i da se pazimo povampirenih leševa sa Osme sednice koji se pojavljuju i dižu glavu. Zaboravio sam da kažem, u Užicu, u Subotici, bilo gde, a i u Beogradu, na ulici, Ivan je nailazio na velike simpatije ljudi.

Mira Marković je, znači, upozorila kadrove JUL-a da se pozabave leševima sa Osme sednice, koji pokušavaju da dignu glavu, poražene snage. A u njenoj knjizi, naravno, ja njene knjige nisam čitao, sačuvaj Bože, ali ima tih koji čitaju, pronađeno je da je ona rekla: Ivan Stambolić je krenuo sa Ćuruvijom, pa se posvađao, pa je napravio sa Inićem neku knjigu koja je zbir besmislica, laži, kleveta, gluposti. To je zapisano, kažu mi prijatelji, u njenoj knjizi. Ja sam bio jedan, da kažem, distributer njegove knjige, nešto sam probao da prodam, nešto sam poklonio i do ovog događaja, nesrećnog, imao sam jedno dvadeset-trideset knjiga i sve mi pokupili. Sada su se svi zainteresovali.

Eto, to vam je priča. I na kraju, znate, prijateljstvo od četrdeset i više godina je mnogo ozbiljnije nego rođastvo ili nešto drugo. Moja teorija je da su jedine prave ljubavi one bez interesa. Takvih prijatelja čovek može imati: tri, pet, sedam. Sigurno ne bezbroj. Ja sam strašno potresen ovim događajem i kada gledam tog njegovog unuka Uroša, brbljivca, koji me je, pre neki dan, pitao: gde je deda? Svi smo tamo zaplakali.

Ja prvo isključujem mogućnost da je on kidnapovan iz vanpolitičkih razloga. Drugo, ja sam već na Odboru pet, šest puta, rekao: naredbodavac za krađu Ivana Stambolića može biti samo Mira Marković a izvršilac može biti samo Radomir Marković i njegovi ljudi, treće adrese nema. Da li je Radomir Marković angažovao Šešeljeve, ili ne znam čije paravojske, ili svoje ljude, to ne znam, ali to su izvršioci. Naredbodavac i izvršilac, to su njih dvojce. Na insistiranje Odbora, Živorad Kovačević je molio predsednika Koštunicu, i on je Kovačevića obavestio da je Radomir Marković rekao da treba pitati Maraša ili

Dodika. To je vrhunac drskosti i bezobrazluka. Ja sam o tome odmah obavestio Maraša i on je u novinama već dao saopštenje i rekao šta misli o tome. Stambolić je u Crnoj Gori popularan čovek, među narodom i među političarima, i Crnogorci njega da kidnapuju, zašto da ga kidnapuju? Čista besmislica, i ili ako je htelo da se kaže da je on pravio neki veliki biznis sa Dodikom i Marašom, pa su ga oni sakrili tamo u nekoj vili... Čista budalaština.

Eto, duboko verujem da je Ivan Stambolić živ. Neću da verujem da su se oni usudili da odu preko jedne granice i verujem da je njima sada teško da ga puste. Ali, ipak, ubeđen sam da će se on pojaviti.

Oko Osme sednice. Ivan je prvo doživeo udarac sa strane, sa koje se najmanje nadao, i to više boli nego da je to napravila neka druga snaga. On je očekivao udarac od Ljubičića, od Čkrebića, od raznih sa kojima je on bio u jako lošim odnosima, ali od Slobodana Miloševića - ne.

On je prvo jedno kratko vreme mislio da će se u to umešati Jugoslavija i da će se umešati narod, da ovo, da ono. Međutim, to je još uvek bilo vreme kada se narod nije mnogo pitao, osim kada se dovodi sa Kosova da baca jogurt u Podgorici ili u Novom Sadu i tako dalje. Ivan je bio, jedno vreme, vrlo tužan i zgranut. Ne uplašen, i vrlo, vrlo siguran da nije pogrešio. Pazite, on se nikada ničega nije bojao, i po mišljenju njegove supruge, grešio je. Ivan nije imao obezbeđenje. Sam je vozio kola, šetao po onom Košutnjaku. Ja ovako debeo nisam voleo da šetam. Posle sam morao zbog prisluškivanja. I to je jedan šok, onda se u njegovom životu dogodila strašna stvar. Ja o tome neću da pričam. I posle svega, oni su svi bili kao ubijeni, jer ta mala Bojana je bila centar kuće, jedno stvorenje prepuno energije koje je vladalo kućom, gazda u kući. Svi su je obožavali. Ivan je dve, tri godine bio daun. Kasnije, nikada nije izbegavao da javno kaže šta misli. Ali je bio čovek pred kojim ste mogli i drugačije da pričate. On bi vas ili saslušao, pažljivo, ili bi vam rekao neku reč, ali nije bio polemičar.

Ja sam udbašima, debeovcima, kada su me napali - to da ja hoću da ubijem Miloševića, rekao: "Ja neću da ga ubijem, ali od ovog dana - Osme sednice, u svakoj kafani, na slavi, gde stignem, ja ću govoriti protiv Miloševića". Ivan nije taj tip. I on je već 1992/93. počeo da piše, daje intervju, da se sastaje sa ljudima. Nikakve urote, nikakve organizacije. Sve ove partije koje sada postoje, ili maltene sve, nudile su mu da se angažuje. Nije hteo, ali je smatrao da je dužan da se bori, da Srbija dođe tamo gde joj je mesto.

I pretpostavka da će nenacionalistički deo srpskog biračkog tela možda da pođe za Ivanom Stambolićem, bez obzira da li sa nekim ili bez, ali u svakom slučaju protiv Miloševićevog režima, je verovatni razlog odluke da ga treba skloniti. I sklonjen je. A ne verujem da su se usudili da idu tako daleko da ga ubiju. Još uvek ne verujem u to, a i ove tvrdnje da je živ nemaju osnove. Mislim da niko ništa ne zna.

Ko je mogao da predvidi da će Jugoslavija da podrži Slobodana Miloševića. To je u toj jednačini bila nepoznata koja je rešila problem. Zamislite, Stipe

Šuvar podržava Slobodana Miloševića. Da ne govorim o Ljubičiću, koji je posebna priča. Ali, Vidoje Žarković, svi sem Kučana, maltene svi, sem Kučana, podržali su Osmu sednicu, jer im je to ličilo na neki srpski privrednički bum koji može da ugrozi ravnotežu i tako dalje. Ja sam malo stariji od njega, ali mi pamtimo i obračun sa Đilasom, i obračun sa Rankovićem, i sa liberalima, to za naše podneblje i ovu partiju nije ništa novo.

Ivan je bio pod velikim pritiskom. Svestan da ga prisluškuju, da ljudi beže od njega, da imaju neprijatnosti zbog njega. Tako, mi smo se zatvorili u jedan malil krug u koji spadaju, pored njegove braće, još jedan vrlo mali deo ljudi. Tu je, na primer, veliki intelektualac Rade Konstantinović. Tu su još neki ugledni ljudi, Bogdan Bogdanović.

Ja sam se čuo sa Ivanom veče uoči njegovog nestanka, i on je rekao da sutradan ide u Guču. Rekoh, koji ćeš, bre, đavo, u Guči? Kaže: vodim neke poslovne prijatelje iz Bosanskog Broda. On je bio vrlo tačan. U 11.15 ga nije bilo ni u kancelariji ni u kući. Onda je počela opšta panika. Rade Paunović sa Ivanovim bratom je otišao da ga traži. Ja sam pozvao Milivoja Markovića, koji je šef nekog operativnog centra u MUP-u Srbije. On je išao na utakmicu, pa nije mogao lično, ali mi je preko sekretarice javio da se ni u jednom njihovom, kako se to kaže, načinu traženja, Ivan ne pojavljuje. Po onom što sam ja čuo, Ivanova supruga je zvala kabinet Miloševića. Sin i brat su otišli u SUP Čukarica, to će vam isto oni reći, i u SUP-u su rekli - treba da prođe 24 sata pa da se onda prijavi nestanak. Na insistiranje su otišli u gradski SUP i onda je počela ta odiseja, farsa, sutradan su pregledali Košutnjak, i tako dalje.

Danima nisu izdali saopštenje, i to je dokaz da su umešani. Novinari "Večernjih novosti" su mi pričali da je Čukić posle pet dana došao odnekud doneo saopštenje koje su "Novosti" objavile; i rekao: "Ovde ne sme jedno slovo da se promeni". Ko je taj što je dao Čukiću, pa ona bezobrazna izjava funkcionera JUL-a: "Njegova žena zna gde je". Sve to dokazuje da oni nemaju čistu savest. Mislim, da je neko drugi, njihov, oni bi digli frku do boga. Ništa, oni ćute danima. Radomir Marković kaže predsedniku Koštunici - neka pitaju Dodika i Maraša. Sprdaju se sa nama svima. Nestanak svakog čoveka je strašna stvar. Ipak, Ivan Stambolić nije baš čovek preko čijeg nestanka olako može da se pređe.

(Priprema za emisiju - novembra/decembra 2000. godine;
magnetoskopski snimak)

LICNA STANOVISTA
LICNA STANOVISTA
LICNA STANOVISTA
LICNA STANOVISTA
LICNA STANOVISTA

Aleksandar Nenadović

Pravo na život: slučaj Stambolić

Cinična pošalica na račun novinarskog zanata koja kaže da nije vest kad pas ujede čoveka nego kad čovek ujede psa, mogla bi, danas i ovde, ovako da glasi: najvažnija vest je kad mediji pod kontrolom vlasti o nespornom, najvažnijem događaju čute kao zaliveni! Upravo to događalo se ovih dana sa otmicom bivšeg predsednika Srbije, Ivana Stambolića, 25. avgusta. Mesec dana pre predsedničkih i svih drugih izbora.

Šta se zapravo događa? I zašto baš sada - i to na način koji, umesto pripreme za politička izborna takmičenja, sluti na miniranje elementarne mogućnosti bilo kakvog demokratskog, izbornog odlučivanja. Da ovo, možda, nije neka poslednja opomena svima koji se još bave iluzijama o slobodi izbora?

Višestruko opaku vest o nestanku bivšeg predsednika Srbije oglasila je, na prijavu porodice, i nadležna beogradska policijska uprava. O njoj danima bruje ne samo nezavisni mediji u Srbiji nego i svi zainteresovani - i zapanjeni - činioci u evropskoj i svetskoj javnosti. Ali o tome danima nisu ni prozborili nadležni organi državne i političke uprave niti mediji koje ona usmerava i kontroliše.

Za "patriotska" glasila u Beogradu i izvan njega ta nesreća kao da se nije ni dogodila. Koji Stambolić, koja otmica? Kao da vrhunski srpski političar koji je svojevremeno "stvorio Slobodana Miloševića", ne sluteći ni političko niti lično zlo (da bi ga njegov "verni sledbenik" u jesen, 1987. godine brutalno "pregazio"), nije nikad ni postojao, a kamoli nešto značio i radio - sve dok nije nestao.

O vesti dana, ako ne i godine (mesec dana pred septembarsko odlučivanje o političkoj budućnosti Srbije!) nema dakle, ni pomena: ni slova na stranicama POLITIKE koja nastavlja gromoglasno proslavljanje svoje nekad nesporne novinarske tradicije; ni reči u programima mamutske RT Srbije koja, i pre i posle izbora ostaje nedostižno ažurna: svaku poruku s vladajućeg vrha, a posebno danonoćna proklinjanja "NATO-plaćenika" pretače u obavezne lekcije iz patriotizma.

Ali, čemu razmišljanje o "patriotskoj" pokornosti najjačih medija i o vlasti koja se i u izbornim kampanjama ponaša kao da je cela država njena privatna

svojina. Važnija od toga - ne samo pred izbore (ako ih bude) - svakako je činjenica da takva vlast i režimsko pseudopolitičko novinarstvo ćute o vesti koja najviše uzbuđuje i brine sve građane i glasače. Tim ćutanjem oni "prave" vest važniju od svih drugih.

Zatvaranjem u sopstveno, strogo kontrolisano dvorište, tj. izazovnim okretanjem leđa politički i ljudski uznemirenoj javnosti, autori i izvođači ignorisanja javne odgovornosti zapravo najviše i najrečitije govore - o sebi. Ono što su (da li pred izbore 24. septembra ili iz drugih razloga) namenili svome protivniku moglo bi se i njima obiti o glavu.

Ako ovako nastave, čeka ih, u najmanju ruku, sve glasnije, i domaće i strano pitanje koje niko, ma koliko verovao u svoje zatvorene krugove, ne može da proglasi za nevažeće: ukoliko zaista nisu imali razloga da strepe od odgovornosti, zašto su ćutali?

Sve dok glume požrtvovane patriote koje more preče, narodne brige, dok se drže kao da sa Stambolićevom - i srpskom - zlom sudbinom nemaju nikakve veze, suočavaće se sa političkom cenom sumnje koja neumitno raste. Jer, i domaći i strani svet reaguje na osnovu onoga što (ne) čuje: vlast koja neće, ili se ne usuđuje da na dramatično dešavanje prve vrste javno reaguje (i to pred izbore koje opisuje kao "referendum za odbranu Srbije") sigurno pokušava da nešto sakrije!

Cenu te sumnje teško da bi moglo bitno smanjiti neko kasnije otvaranje u iznudici, dok traje kampanja ili posle izbora i ako krivci ni dotle ne budu otkriveni. Ili ako se utvrdi da pretpostavljenu nevinost vlasti obezvređuje nenadoknadir manjak političke, predizborne i svake druge uverljivosti.

"Danas", 28. avgust 2000.

Borka Pavićević

Pred kraj Osme sednice

Trinaest godina kasnije ili posle trinaest godina. Baš trinaest. Godina. Čitava jedna dekada pa plus tri otkako je nejasno šta je narod, a šta rulja, šta je narod, stanovništvo, a šta recidivi bivših razvlašćenih i onemoćalih društvenih klasa i slojeva koji su se slili u nacionalističku i populističku revoluciju, slili na ulicu toliko danas odvratnu upravo onima koji su tako došli na vlast.

Dvadeset četvrtog septembra, kada će narod izaći na izbore, pre trinaest godina, održana je Osmo sednica. A Ivan Stambolić, glavni nosilac tragičke radnje, ili tragičke ironije dramaturgije Osme sednice je nestao. Pobili su oni za koje je, kako bi to Bihner rekao, "republika predstavljala spekulaciju, a revolucija zanat".

Tragička radnja po definiciji je ona kada svi znaju sem vas koji upravo izlazite na scenu šta se, u stvari, događa. Svi znaju, samo vi ne znate, zato stradate, a stradanjem postajete junak, ili tragički lik. Istorija kao i dramaturgija operiše junacima. Istorija, kao i dramaturgija iskazuje se, čita, kroz glavne aktere, kroz nosioce radnje, kroz one koji simbolišu jedan stav, ili tok, ili mogućnost, ideju, ideologiju, politiku, istorijsku tendenciju.

Zašto je Ivan Stambolić trenutno odsutan.

I koga bi mi to, sledstveno istorijskom i političkom toku jedino mogli da pitamo.

Posle trinaest godina.

Koga bi to narod, a ne rulja, mogao da pita.

Ivana nema u svom domu, a njegov dom je i ova zemlja. Zato što je on prvorazredna politička ličnost, jednom zauvek i zato što je njegovo odsustvo pokušaj uništavanja političkog života kao takvog, političkog života u smislu javnog mnjenja, iskazivanja stava po pitanjima bitnim za život jedne zajednice u celini, politike u smislu dejstva svakog pojedinca koje slobodu meri jedino odgovornošću. Ivana nema zato što je od politike napravljena šibicerska radnja za one koji su pomešali javni i privatni interes, domovinu i partijsku radnju, istoriju i svoju trenutnu sudbinu. Koji su zauvek izgubili celinu, pa time i sudbinu, pa time i da ljudi mogu stati iza nečega u šta stvarno veruju i što artikuliše njihove istorijske interese. Ivan je evolucionist. Ukoliko je evolucija

ovde moguća, onda će dvadeset i četvrti septembar, trinaest godina posle, biti odgovor na to pitanje.

Ako je Srbija zaista "među šljivama", i ako je "Čovek pevao posle rata", a jeste, onda će se narod razlučiti od rulje pa čak iako je Srbija jedna velika tajna.

Ivan i čitava njegova porodica, čvrsta, formirana, izrazita, vertikalna jesu ovde ono što je залог bivanja jednoga naroda sa istorijskoj sceni. Šale na taj račun pokazale su se istorijski neukusnim, a i gorkim.

Ivan će se vratiti kući, jer još uvek postoji Zlatibor, gora zelena, postoji još uvek neuništena moćna priroda, još uvek negde u planini, na izvoristu bistra voda teče. Prirode ima bez obzira kakvi se zakoni donose.

Ivana nema, a doći će zato što se okončava jedan istorijski ciklus, koji je do te mere doveo u pitanje život, trinaest godina života, što postaje jače od unošenja sažaljenja, samosažaljenja, straha i terora, poruka je jasna, a i odgovor.

"Danas", 30. avgust 2000.

Nebojša Popov

Skloniti i - ukloniti

U Beogradu je, 25. avgusta, "nestao" Ivan Stambolić, nekadašnji predsednik Predsedništva SR Srbije. Do zaključenja ovog broja našeg lista (31. avgust) nema iole pouzdanih informacija o tome šta se desilo. Režimski mediji su pet dana bili apsolutno nemi, da bi potom (*Politika* i *Večernje novosti*) ipak objavili vest da je Stambolić "nestao", uz tendenciozno tumačenje koje svu pažnju usmerava na obračun izvan politike, u sferi "sive zone" privrede. Nadležni organi, pre svega policija, tvrde da je traganje u toku, ali nikakve relevantne informacije ne daju ni porodici, niti advokatu, pa ni javnosti.

O samom "nestanku" Stambolića, inače, izveštavaju nerežimski, kao i strani mediji. Prema gledištima koja oni objavljuju, reč je o pojačanju nasilja režima sa izrazito političkim motivima, da se seje sve veći strah kako se bliže izbori zakazani za 24. septembar. U ovim medijima iznose se uverljivi argumenti da je Stambolić "izabran" za žrtvu povremenih javnih kritika (na televiziji i u štampi) sadašnjeg režima zbog ugleda koji ima, te bi ga mogao ugroziti svojim daljim javnim delovanjem, a pominju se i resantimani "vladajućeg para" koji je imao presudnu ulogu u Stambolićevom uklanjanju iz vlasti, na famoznoj Osmoj sednici CK SK Srbije (24. septembra 1987. godine).

Tada su Stambolića sklonili van vlasti, dopuštajući mu da ipak obavlja izvesne javne poslove (privredne), a posle mu je i to uskraćeno. Koji su sve razlozi za ovo sklanjanje ni do danas nije razjašnjeno. S dobrim razlozima se pretpostavlja da njegova "meka politika" pregovara i kompromisa oko statusa Srbije u tadašnjoj Jugoslaviji nije bila u interesu onih krugova koji su bili za "tvrdnu liniju" a koji su podržali Miloševića protiv Stambolića. Ni najveći kritičari ondašnjeg poretka ne mogu da previde pomenutu razliku. A ta razlika podseća na činjenicu da je i onda bio na delu izbor između različitih politika, a ne neka viša sila poput neumitne sudbine, kao što ni danas ne postoji ikakva sudbinska sila koja bi sadašnji režim učinila večnim.

Dabome, niko razuman i ne pomišlja da je mogućan povratak na vreme od pre trinaest godina, niti da je moguće obnoviti nekadašnju Jugoslaviju. Ali, to ne znači da je nužan većiti rat između njenih delova i da Srbija ne može da se otarasi agresivne i avanturističke politike sadašnjeg režima i da, kao demokratska politička zajednica, postane činilac mira, stabilnosti i razvoja. Baš

ta mogućnost uznemirava, sve do paranoidnih razmera, one koji i ne pomišljaju na promenu režima i zbog toga ne biraju sredstva da sklone sa svog puta sve one koji im smetaju. A u takve spada i Stambolić, onim što je bio, što jeste i što bi mogao biti. Zbog svega toga njegov "nestanak" ima i te kako uočljivu političku konotaciju.

Mada se sve više govori o strahu, ipak su приметni i sve odlučniji otpori njegovom širenju i pogubnim posledicama koje izaziva. Mada su i sami na udaru raznih oblika nasilja, ima novinara i medija koji ne ćute o zastrašujućim dešavanjima, pa i o "nestanku" Ivana Stambolića (pre svega *Danas*, *Vreme* i *NIV*). O tome se otvoreno govori i na različitim javnim skupovima. Reaguju i opozicione političke stranke i nevladine organizacije. U Media centru je, tim povodom, 31. avgusta održana protestna javna tribina na kojoj su, u prepunoj sali, govorili Žarko Korać, predsenik SDU (inicijator skupa), Nataša Kandić, direktor Fonda za humanitarno pravo, Vojin Dimitrijević, direktor Beogradskog centra za ljudska prava i Nikola Barović, advokat porodice Stambolić. Nakon ovog skupa potpisivan je apel javnosti.

Mnogo je ljudi stradalo u minulim ratovima i u raznim nedaćama poslednjih godina. O nekima se ništa ne zna. Nepravедno bi bilo reagovati na "nestanak" samo jednog čoveka. Ali, apsolutna je nepravda ne reagovati ni na jedan jedini "nestanak". Stambolić, ma šta mislili o njegovoj nekadašnjoj politici, trenutno je najupečatljiviji simbol jedne pogubne pojave koja svakoga može da ugrozi. Zbog toga, njegov "nestanak" zasluđuje ne samo javnu pažnju nego i odlučan otpor. Tako nešto ne mogu da shvate samo oni koji su i inače ravnodušni prema bilo čijoj sudbini, oni koji se iz zavisti raduju stradanju drugih ili ih se naprosto ništa ne tiče izvan mišje rupe u koju se zavlauče.

Ako je suditi po onome na šta su sadašnji vlastodršci sve spremni, što su bezbroj puta pokazali na ratištima i "u pozadini", od njih se ničemu dobrome ne možemo nadati. Njima je blisko geslo "tući i dotući" svakog protivnika. Malo im je da ga sklone sa svog puta već su spremni i da ga uklone - iz života. Ostaje, ipak, izvesna nada da i oni mogu popustiti pred snažnim pritiskom i još veća nada u one koji su odlučni u borbi protiv stihije beznađa. Od toga zavisi i sudbina Ivana Stambolića, ali ne samo njega.

"Republika", 1. septembar 2000.

Aleksandar Tijanić

Crveno kao krv, crno kao Srbija

Ako moja teza izneta u tekstu što sledi nije tačna - oteti Ivan Stambolić, nekadašnji gazda komunističke Srbije - već je mrtav! Ukoliko je, međutim, moja teza tačna - Stambolić, politički otac Bengalskog Tigra - već je mrtav!

Sušтина ove tragedije i njena najdramatičnija dimenzija jeste što njeni planeri cinično računaju da ćemo je sa lakoćom podneti. Kao prethodne; bez mnogo pitanja, bez previše insistiranja ili bilo kakve masovne reakcije. Šta je još jedna smrt u beskrajnim srpskom nizu? Niti eventualna smrt ovog poznatog čoveka, sem ?a njegove najbliže, nije fokus ove drame.

Neki Srbi smatraju Ivanov nestanak prirodnim krajem Osme sednice. Dru-gi misle kako je u pitanju logično finale komunističkog puča kojim je Sloba, pre mnogo godina, počistio svog šefa Ivana, svog takmaca Bucu Pavlovića i čitavu tradicionalističku struju, koja se ježila populizma i nacionalizma. Zluradi Srbi govore o obračunu unutar porodice. A mnogi opozicioni lideri, kao ljudi koji nisu mučenici zdravog razuma, nagađaju da je reč o preventivnom zahvatu Miloševića. Naime, kažu, sprečava predsedničku kandidaturu Stambolića.

Kakvi Hegeli?! U vreme kada je Ivan otet, postupak kandidovanja je, praktično, već okončan. Što se samog "glasanja" za njega tiče, i on sam je bio svestan kako unutar srpskog javnog mnjenja ne vredi više od jednog do dva procenta. Kad bi Sloba sa takvim entuzijazmom tamanio protivnike sa takvim rejtingom unutar opozicije ostali bi živi samo Koštunica, Đinđić i Vuk. Ukoliko je pomenuta zver još u opoziciji.

Novac takođe nije motiv za otmicu. Ivanovi prijatelji znaju da kad sedaju u fotelje, usred njegovog skromnog doma na periferiji Beograda, moraju da čuvaju odela kako ih federi ne bi iscepali. Pre tri godine ostao je i bez banke koju je tiho vodio. Simbolično, ovih dana u te prostorije ulazi nov nameštaj za kabinete članova Vrhovnog štaba slobista. Kao udarac mačem na kraju koride u Ivanov kabinet valja da sedne njegov nekadašnji mlađi brat blizanac, Sloba!

Između te dve porodice postoji dugo i tradicionalno uzdržano neprijateljstvo. Ono, po trajanju, odgovara dužini njihovog prethodnog prijateljavanja. Sve je počelo, tvrde upućeni, kad je Ivan, usred rasprave na porodičnoj večeri upozorio Miru da se više drži svog posla jer se u politiku ne razume. Finale znate! Kaća, Ivanova žena, stub mentalne snage porodice, ogorčena načinom

na koji je njen suprug onih godina slomljen, odbila je da primi saučešće Miloševića kada je, početkom decenije, njena kći stradala u saobraćajnoj nesreći na crnogorskim vrelima.

Ovih dana je ponosita žena pobedila sebe i u strahu za Ivana zvala neka-
dašnje prijatelje. Nije joj odgovoreno.

Stambolić se, posle kćerkine smrti, manuo omiljenog načina života, skrhan tragedijom, potpuno se povukao. Održavao je samo povremene kontakte sa Kučanom, Račanom, Šuvarom, Gligorovim i Vlasijem, ponekad dao izjavu stranim novinarima, izdiktirao jednu knjigu kojom opravdava sebe pred istorijom - što je stvorio ovo što je stvorio i tek se pre godinu-dve malo smelije upustio u kritiku režima.

No, sve što je govorio nije po tonu prelazilo onu granicu koja se u Srbiji smatra dovoljnom da vas sugrađani obaveste kako ste, po njima, sledeći mrtvac. To će reći da otpada i nekakav lični motiv, osveta.

Ne verujem da se može govoriti o žurbi da se, dok je još na vlasti, reši neugodnog svedoka svojih početaka, perioda služenja moćnom Stamboliću. Tada je Ivan, odlazeći na nove funkcije, stari posao uvek ostavljao Slobi.

Pošto Milošević ni u mislima ne namerava da siđe sa vlasti dok je živ ili da izgubi predstojeće izbore, nije bilo razloga za hitnu i izazivanje brojnih pitanja baš u vreme kampanje otimanjem Stambolića. Budući da je sačuvao zdrav razum i nadao se kako će Srbija a ne on uzvratiti poniženjem Miloševiću, Ivan nikada nije verovao da će ponovo sesti na srpski presto. Tako je, pre samo mesec dana, glasno predlagao i lobirao da Svilanović bude opšti protivkandidat Slobi. Time se sam ispisao iz redova ozbiljnih protivnika i analitičara srpskih političkih prilika.

Stranci su, usled sopstvene gluposti i očajanja, što im ništa protiv Slobe ne ide od ruke - a tako su moćni i bogati - zaista verovali da, u nekom turbulentnom srpskom raspletu, Ivan može da načini istorijski presedan i ponovo sedne na pesto. Time su se stranci ispisali iz redova Slobinih ozbiljnih protivnika i analitičara srpskih političkih prilika.

Pa Ivan je svojevremeno izgubio derbi na Osmoj sednici protiv Slobe kada je imao medije, vlast, državu, policiju i tajnu službu pod svojom kontrolom. Kakve bi mu šanse bile danas u sudaru sa čovekom koji je mirno zaratio sa Amerikom. Ovo nije onaj Sloba i svako koji ga gleda nekadašnjom dioptrijom čini to na sopstveni rizik.

Kada sam čuo da je Ivan nestao, krenuo sam drugačijom analizom. Prvo sam probao da zamislim akciju koja bi Slobi mogla pasti na um - a koja bi, po njihovom tandenskom mišljenju, mogla da preusmeri srpsko javno mnjenje na apstinenciju ili na promenu strane pred same izbore. Zaključujem da bi grupni, sjajni, veličanstveno dizajniran veleizdajnički proces izdajnicima koji su se dogovorili sa Amerima da vladaju Srbijom čim jednog dana budemo oku-pirani - po Slobinom mišljenju bio tas kojim se dobijaju izbori i eliminišu jednim udarcem svi protivnici.

Evo, uzмимо da sam ja Sloba; mislim, samo u ovom slučaju. Slabo stojim kod bukmejкера na izbornim kladionicama, ne smem da napadnem Crnu Goru jer ću imati NATO na vratu, opozicija mi jede džigericu i kvari atmosferu po kući. Umesto da čekam rasplet, ja ga pravim. Otimam Ivana, kojeg stranci možda i hoće za predsednika, ali zbog kojeg Srbi neće na demonstracije, uključujem ga u struju i primoravam da potpiše unapred napisanu optužnicu protiv Mila Đukanovića. Njegaš je, znamo mi njega, pristao da bude premijer u Stambolićevoj kvislinškoj vladi. Uostalom, znamo da je Ivan pre sedam dana gostovao na crnogorskoj televiziji i ne može biti da se njih dvojica tamo nisu videli i šurovali.

Na spisak stavljam Dodika koji me ne sluša, i koji je za sada uz većinu Srba, odnosno uz opoziciju. I taj se viđao sa Ivanom. Tu su dvojica odbeglih generala Perišić i Obradović, onda izdajnik Đinđić, koji je poznati nemački agent, pa jedan krupni domaći bogataš, jedan takođe bogat član JUL ne bi li proces bio ubedljiviji, zatim jedan Srbin iz inostranstva, dvojica bivših diplomata i spisak se proširuje po potrebi.

Ali, ja sam krvoločniji od Slobe, ovakav plan njemu verovatno nje pao na um?! Je l' tako? Možda Ivan ispliva na drugom kraju Planete; ili iz Košutnjaka. Ili ga nađu u nekom podrumu. Možda čitav ovaj tekst predstavlja samo himnu našoj ludosti koja je za proteklu deceniju od nas načinila ovo što jesmo. Ako sve ovo nije - gde je, onda Stambolić? Gde je taj čovek? Gde je otac i muž? I nećiji brat. I prijatelj. Gde je? Ako ga nađemo, hoće li se iz ožiljaka na njegovom telu moći pročitati šta su ga pitali i čime?

Ako su lideri srpske opozicije u pravu kad režim pitaju - gde je Ivan? - to samo znači da već svi Srbi znaju gde valja tražiti nestalog čoveka, ukradenu kokošku, naše pare, naš život. Onda čitava računica Zlog genija ima smisla. Umesto da napada Crnu Goru, on iznenada napada Đukanovića. To je, po njima unutrašnja, pravna stvar. Zakon na nedelu. Ako hapsi generale, oni su i ovako bili njegovi. Ako uzapti Đinđića, taj je od pravde bežao još za vreme rata. Ako hapsi bogataše, bogatstvo su i ovako stvorili njegovom milošću. Naravno, čitav plan ima smisla pod dva uslova: da slome Ivana i potpiše optužnicu i da pomenute hapse odjednom i u tajnosti kako se ne bi zaštitili ili pobegli.

Ako je utamničen, a verujem da jeste jer u Srbiji postoji samo jedna vrsta kombija koji guta ljude, Stambolić ne može biti pušten pre no što potpiše ono što otmičari traže. Slutim zato da će se sve ovo loše završiti po njega i po nas. Fakat da državni mediji do danas čute, znači samo da su čekali jednu drugu vest: njegovo priznanje i optužnicu! Fakat da su danas objavili vest o otmici, znači da mu nisu slomili duh. Ali telo, slutim, jesu.

Ma kako se završila ova tragedija koja u nastavcima satire familiju Stambolić, ovo što do danas znamo samo nas snabdeva građom od koje se pravi srpska budućnost. Sve je u toj budućnosti crveno. Crveno kao krv! I sve je crno. Kao Srbija. Kao Mi.

"Danas", 1. septembar 2000.

Nataša B. Odalović

Ko je oteo Miloševića?

Nisam poznavala Ivana Stambolića, osim što sam, sasvim slučajno, pre nekoliko meseci imala zadovoljstvo da sa njim razgovaram telefonski. Generacijski, nisam mogla pripadati ni jednoj struji "osmaša". Izuzev svesti da je naš sunovrat počeo od Osme sednice i da se još nije okončao, za taj istorijski trenutak nije me ništa drugo vezivalo. Sve do prošlog petka kada je nestao Ivan Stambolić. Kada je otet u sred dana, u Beogradu, gradu koji je pre Osme sednice bio svetla i voljena prestonica Jugoslavije, a danas je ništavilo, pustopoljana, čemer i jad. Beograd pre Osme sednice bio je prestoni grad svih Jugoslovena, a danas on simulira da je glavni grad nečega što je i samo simulacija. Ovaj Beograd na čijim ulicama u sred dana otimaju i ubijaju ljude, hapse i tuku političke neistomišljenike, pa bila to i deca, taj Beograd, taj Miloševićev Beograd niko ne voli. Samo mi, nesretni, preostali, osramoćeni Beograđani upinjemo se da negde zadržimo iskru beogradskog lokalpatriotizma i ubedimo sebe da nije naš Beograd kriv, krivi smo mi što smo ćutali. Taj Beograd, svedoci smo, doživeo je i to da bivšeg predsednika Srbije otmu na ulici u ranim jutarnjim časovima, a da državni mediji pet dana o tome ne kažu ni jednu jedinu reč (ovaj tekst pisan je u sredu). Da se ne oglasi ni jedan zvaničnik, da policija ne kaže ništa. Ali najstrašnije od svega je ćutanje Slobodana Miloševića. Zbog tog ćutanja danas verujem da za Srbiju nema nade.

To ćutanje ne mogu da prebolim. Danima (po prvi put u životu) gledam brojne zajedničke fotografije Miloševića i Stambolića, koje objavljuju nevladini mediji. Gledam fotografiju na kojoj su njih dvojica u naizgled obostrano srdačnom, iskrenom, prijateljskom zagrljaju. Gledam tu fotografiju i na tom nekadašnjem licu nekadašnjeg Slobodana Miloševića vidim ljudskost, običnu ljudsku ljudskost, lice sa biografijom, sa tragovima topline, lice koje je prijatelj licu u čijem se zagrljaju nalazi. Zaprepašćena sam. Taj Slobodan Milošević sa fotografije iz vremena prisnog prijateljstva sa Stambolićem i ovaj nama poznati Milošević, to nije ista osoba. Gde je nestao Slobodan Milošević? Koji ga je Zli čarobnjak oteo i umesto njega podmetnuo ovog bezdušnog Slobodana Miloševića koji, na sve oguglao ćuti, ćuti, za boga miloga, a oteli mu nekadašnjeg prijatelja. Da su meni oteli prijatelja, ja bih najpre plakala, a onda bih preduzela najodlučnije korake, kako se to već kaže. A Milošević? Čovek koji

ima toliku moć, ni da trepne, ni da zapreti preko malih ekrana, "ako do tad i tad ne pustite na slobodu mog bivšeg prijatelja i saradnika Ivana Stambolića, ja ću angažovati svu policiju ovoga sveta i bićete uhvaćeni i najstrože kažnjeni.....". Ali Slobodan Milošević se nije oglasio. Čutanje prijatelja Miloševića je najužasnije u ovoj drami. Šta je on, Jago Otelu, ili možda u potaji pati?

Kao što rekoh, ne znam mnogo o tim stvarima u vezi sa Osmom sednicom, tim prijateljstvima, podmetanjima, raspadima prijateljstava, znam samo za raspad Jugoslavije koji je potom usledio. Zato se i bavim samo ljudskom, a ne političkom komponentom ove priče. Pa, na žalost, ali navikli smo već da nijedno važno ubistvo, otmica, i slično, policija nije razrešila. Navikli smo da je Beograd postao najnebezbedniji grad u Evropi, a nekad je bio veliko obdanište za sve dobre ljude. Navikli smo i da Predsednik ne haje za sve te činjenice. Ali da čovek Slobodan Milošević ni jednom rečju, ni treptajem oka ne reaguje na nestanak čoveka Ivana Stambolića, čoveka koga je tako dobro poznavao, sa kojim se smejao, ispijao piće, sedeo u restoranima, možda puto-vao, poznavao njegovu porodicu... To je neshvatljivo. Sa takvim Slobodanom Miloševićem, ubeđena sam, mi nećemo izaći iz pakla nikada. Jer takav Slobodan Milošević nije onaj Slobodan Milošević.

Ko je oteo Slobodana Miloševića? Možda je to ključno, a ne tek metaforičko pitanje? Pa čekajte, pitajte Srbe iz Kosova Polja, Srbe sa Gazimestana. Neka ga dobro zagledaju i neka posvedoče: Da li je ovo onaj Sloba, onaj što je rekao "niko ne sme da vas bije" i nestao zauvek, ustupivši mesto ovom, ravnodušnom na sve?

"Danas", 1. septembar 2000.

Dr Desanka Pešić

Bio je žrtva tajne odluke

Da li vlastoljublje uključuje u sebe osećanje mržnje prema rivalu, prema onome koji moj prestiž, moju ambiciju, ispunjenje moje strasti dovodi u pitanje?

Sigurno da suparništvo nosi u sebi negativna osećanja prema onome ko ugrožava ostvarenje nekog mog cilja, ali da li ono pretpostavlja i fizičko isključenje protivnika iz igre koja vodi tom cilju?

U primitivnom (varvarskom) svetu, u svetu gde se konflikti rešavaju nasiljem, kopljem, strelom, revolverom, otrovom, to je tako. To su jedina sredstva ili bar, najefikasnija sredstva; ali u civilizovanom svetu u kome vlada razvijena građanska svest, zakoni, uljuđene norme ponašanja, moral, itd. nasilju pribegavaju samo najokoreliji ondeljuđeni ljudi, ekstremnih, patoloških, devijantnih osećanja i sklonosti.

Da li je Ivan Stambolić žrtva osoba takvog mentalnog sklopa? Bilo da je u pitanju naredbodavac ili izvršilac?

Baciću kratak pogled na prošlost, na vreme uspona mladog Stambolića koji ga je doveo do položaja Predsednika Predsedništva Srbije.

Kao što je u politici uobičajeno, na važne funkcije u sferi "svoje vlasti" biraju se ljudi ne samo prema njihovim sposobnostima (nekad je to drugorazredno), nego ljudi u koje se ima poverenje: što krupnija funkcija to i poverenje mora biti veće.

Tako je Ivan Stambolić, pri napredovanju ka najvišoj funkciji u Republici, svoje poverenje poklonio bliskom prijatelju kome, istini za volju, nisu nedostajale sposobnosti. Prijatelj je pri tome uvek zaostajao za jedan stepenik. I kao što se u porodicama gde su dva sina nejednakog životnog postignuća ili bar nesinhronizovanog ritma u napredovanju ka nekim društvenim kotama rađa surevnjivost, osećanje nepravde, ili pak nezadovoljstvo zbog sporosti u pravednijoj i bržoj podeli priznanja, tako se dogodilo i u odnosima između dva prijatelja: put do najvišeg mesta u političkoj hijerarhiji morao se brže preći - prećicom, ako je moguće.

I prilika je iskrsla.

Ivan Stambolić, smiren, taktičan i uporan približavao se rešenju jednog od ključnih političkih pitanja tadašnje Republike Srbije - pitanju njenog jedinstva.

Konkretno: pitanju stvaranja jedinstvenog sistema narodne odbrane Srbije.

Nekome to nije išlo u račun. Srbija iz tri suprotstavljena dela više je odgovarala republičkim funkcionerima bišve socijalističke Jugoslavije. Takva Srbija je bila najsigurnija brana najbrojnijoj naciji, naciji sa sumnjivim hegemonističkim potencijalom. A sada se, eto, pojavio taj mladi Stambolić sa neskrivenom ambicijom da ostvari neke zapuštene interese svoga naroda, da mu povрати nacionalni ugled i da mu dostojno mesto u federalnoj zajednici sa drugim jugoslovenskim narodima.

Takve težnje i preduzete radnje dovodile su u pitanje uspostavljenu političku ravnotežu koja je Republiku Srbiju držala uvek na "pristojnom" odstojanju od odluka presudnih po državu.

I tada je odlučeno: Sklonićemo Stambolića! Nađena je i odgovarajuća ličnost...

Na Fruškoj gori (1987) održan je sastanak. Na njemu: Dolanc, Ljubičić, možda Mikulić, (ne znam ko iz Hrvatske), iz Vojvodine možda Dušan Popović (ili Krunić). Zadatak da se ukloni Stambolić prihvatio je Slobodan Milošević...

Pitaćete se zašto to tek sad objavljujem. I s pravom. Za taj propust imam samo jedno opravdanje: jedna izjava je data usmeno, a druga, koja je potvrdila bez rezerve prvu takođe usmeno (u pitanju su visoki funkcioneri iz AP Vojvodine), a istoričar se teško upušta u tvrdnje nečega ako nema pouzdan materijalni pismeni dokaz. Navođenje imena onih koji su izjave dali nije tada dolazilo u obzir. Pošto sam već bila u penziji (1991) nisam se morala bojati da ću izgubiti posao, ali sam zato imala i manje mogućnosti da dobijene informacije proveravam i dokumentujem. Kada sam Ivanu Stamboliću ispričala šta sam saznala bilo je kasno: njegova knjiga je već bila objavljena i on nikada ni na koji način nije pokušao da ove informacije iskoristi.

Zašto ja to sada činim?

Pred užasom koji se zbiva pred našim očima (ne prvi, ali bojim se ne i poslednji), čovek ili zanemi, u neverici ili strahu ili poželi da svoj jad, zgražanje, užasavanje, kaže javno i pokuša da ulije bar jednu kap otrežnjujućeg sredstva u glave onog zbunjenog, sluđenog, ošamućenog naroda.

Ivan Stambolić je plemenit i dobar čovek - za one koji ga ne znaju sa mnogo više širine i razbora nego mnogi iz posleratnog partijskog establišmenta. Sa puno prijatelja, srdačan i dobronameran. Ko i zašto može da poželi takvom čoveku zlo? A zlo je, to je sada već sasvim jasno, u politici. Da li se Stambolić, iako van bilo kakve funkcije, nekome opet isprečio u ostvarenju vlastodržačkih ambicija? Da li je zato bilo potrebno i fizičko nasilje?

Zašto njegov bivši prijatelj ćuti? Ivan sigurno ne bi ćutao; on svoje prijatelje u nevolji nikada nije napustio.

Živan Berisavljević:

***Nema kazne koju ne zaslužuju oni
koji Srbiju pretvaraju u zemlju terora***

Znam Ivana Stambolića iz davne zajedničke političke mladosti. Bio je jedan od najimpresivnijih mladih ljudi iz reda radnika u Srbiji sa urođenim talentom za bitno kada je reč o položaju radničke omladine, sa velikim ličnim šarmom i izuzetnom obdarenošću u saopštavanju misli i govorničkim darom. Dok je bio najistaknutiji omladinski rukovodilac u Čačku imao sam privilegiju da me je on upoznao sa zapadnom Srbijom i krajem iz kojeg potiče. Nosio je epiku i autentiku tog gorštačkog dela Srbije. Sreo sam malo ljudi koji su toliko bili privrženi zavičaju.

Kasnije nas je život odveo različitim putanjama, a ponekad politički suprostavljao unutar borbe za iste ciljeve. I u tim velikim sukobima Ivan Stambolić je bio vitez, primao ih je s tugom i uvek pazio da ne poremetimo lične, ljudske odnose zbog razlika u pogledima. Zbog svega toga sam i lično veoma zabrinut za onu Srbiju koju zajedno s njim volim, a u kojoj se dešavaju tako barbarogenijski monstruoze stvari kakvo je kidnapovanje Ivana Stambolića. Podsećajući na Stambolićevu izjavu po povratku iz Sarajeva "da nema kazne koju zaslužuju oni koji su odgovorni za bombardovanje Sarajeva i rat u Bosni", Berisavljević naglašava:

"Zaista nema kazne koju ne zaslužuju oni koji su uradili ovo sa Ivanom Stambolićem i uopšte, oni koji Srbiju pretvaraju u zemlju terora".

"Danas", 4. septembar 2000.

Boško Krunić

Ivan ne zaslužuje takvu "podršku"

Gospodine Spasoviću,

Obraćam se Vama i čitaocima *Danasa* povodom teksta dr Desanke Pešić u dvobroju od 2-3. septembra ove godine pod naslovom "Bio je žrtva tajne odluke".

Najpre malo podsećanja. Daleke 1988. godine u listu *Politika*, a u famoznoj rubrici "Odjeci i reagovanja" izvesni milicionar-čuvar "otkrio" je jednu zaveru na Fruškoj gori. Bila je to zavera "neprincipijelne koalicije" (Slovenci, Hrvati i Vojvođani) protiv S. Miloševića. I protiv Srbije, dabome. On je tu zaveru "video" svojim očima. Bio je to deo falangističke pomame protiv Vojvodinaca i drugih satana i arhisatana. Sve je po prepoznatljivoj mitingologiji služilo poznatom cilju.

Sada D. Pešić otkriva zaveru iz '87. ali protiv Ivana Stambolića! Kako kome treba, zavisno od trenutka: na Fruškoj gori mi Vojvođani sa drugima (ili drugi sa nama) u nekom zavereničkom poslu. U danima i satima razlozne zabrinutosti, pa i teških slutnji pred neizvesnom sudbinom Ivana Stambolića, doktor i profesor istorije otkriva za istoriju relevantan "podatak": zavera protiv njega počela je davne '87. na Fruškoj gori! Kao što je onaj tužni micioner video tako je i dr Desanka čula. Ona je čula kako je tada "odlučeno: Sklonićemo Stambolića". Nije otkrila svoja saznanja (iz onog što je čula) sve do danas jer "istoričar se teško upušta u tvrdnje nečeg ako nema pouzdan materijalni pismeni dokaz". Sada je rešena da iznese "pouzdan" dokaz. Čula je, rekao joj je jedan čovek (iz Vojvodine), pa je to, opet u četiri oka, potvrdio drugi čovek (iz Vojvodine) za neki zaverenički skup na F. gori, na kome je odlučeno... Nije dolazilo u obzir da tada, kad je čula, obelodani taj "pouzdati" dokument i one koji su joj nešto, eto, rekli, a sada, kad je Ivanova sudbina neizvesna, sve to postaje "istorijski" dokaz i valja ga obelodaniti. Doktor Desanka se odlučila da "kaže javno i pokuša da ulije bar jednu kap otrežnjavajućeg sredstva u glave ovog zbunjenog, sludenog, ošamućenog naroda". Nazdravlje, doktore istorije! Narod dobija iz ruku istoričara otrežnjujuću pilulu: Eto, čula sam od jednog čoveka... otkrivena je zavera i kako je pronađen kum Vujica krajem osamdesetih. Dolanc (umro) sa Mikulićem (umro), Ljubičićem (koji ne želi da progovori) i neki Hrvat, pa onda Popović Duško ili Krunić sastaju se i "tada je

odlučeno". To ne bi pas s maslom progutao.

Ivan Stambolić, čija sudbina uznemirava i zabrinjava brojne prijatelje, saradnike i drugove i ovde u Vojvodini, ne zaslužuje takvu "podršku". Čemu mistifikacija i pravljenje mita. Zar nije dosta krvi i mraka u Srbiji, kako bi rekao Saša Tijanić. Čemu to prljavo intrigantstvo, koje zlokobno podseća na mitingaške pljuvaonice iz 88. i 89. kada je i I. Stambolić bio žrtva.

"Danas", 4. septembar 2000.

Dr Desanka Pešić

Brzina gospodina Krunića

Prosto je fantastično kojom je brzinom reagovao g. Krunić i s koliko se žara obrušio na moj napis objavljen u listu *Danas* 2-3. septembra - Da li je u pitanju snažna žed za istinom ili bojazan da jedna mala "neistina" ne pusti korenčić u javno mnjenje ili nešto treće - ne znam i u to neću ni da ulazim.

U svakom slučaju, ako su me izvori sporne informacije "nasankali", ako je priča o sastanku na Fruškoj gori neistinita, čoveku mirne savesti je dovoljno da kaže: Ne, gospodo Pešić, Vi ste naseli, to je netačno jer ja bih morao da znam; ili: Možda je neki sastanak i održan, ali ja na njemu nisam bio prisutan... itd. i tu je kraj priče.

Međutim, gospodin Krunić očigledno nije shvatio smisao moga napisa. Ono što je njega, izgleda, naročito pogodilo to je pominjanje njegovog imena.

On, nažalost, nije razumeo da je njegovo ime, u kontekstu cele priče, kao i pomenuta politička činjenica - odnos Srbije i Vojvodine, marginalne prirode i da je bit svega - ličnost Ivana Stambolića, njegova sudbina i mrak koji tu sudbinu prati. Pogotovo što se u mom tekstu imena g. Popovića i Krunića navode samo kao moguća a ne kao kategorična tvrdnja.

I, na kraju, jedno pitanje: Da li g. Krunić misli da onakva njegova reakcija na moj napis pruža "podršku" Ivanu Stamboliću?

P. S. A što se tiče priče o milicionaru, ona mi nije poznata. Ali, za razliku od g. Krunića, ja, u principu, ne bih potcenjivala milicionare kao izvor vrednih informacija.

"Danas", 7. septembar 2000.

Milosav Prelić

Vratite nam Ivana

Ivan je moj drug i prijatelj još od (sada dalekih) pedesetih godina. Burne godine političkih lomova ostale su za nama ne okrnjivši naše lične odnose. Naprotiv.

Danas, kada smo suočeni s poražavajućom činjenicom da je Ivan, usred bela dana, usred Beograda - nestao, ne smemo nasesti na vešto smišljeni trik i zabasati u šumu pretpostavki "šta sve ovo znači", već moramo, boreći se za njegov život - zahtevati iz punih pluća da onaj koji je prigrabio sebi pravo preko svih normi zakonitosti, Ivana živog i zdravog vrati njegovoj porodici, vrati u normalan život.

Aktuelna vlast u Srbiji odgovorna je za to što je jedan građanin ove zemlje misteriozno nestao, bez obzira na kojoj će se "priči" on - nadam se i želim, vratiti.

"Danas", 7. septembar 2000.

Tamara Kaliterna

Čini zločine, žudi za simpatijama

Otmica Ivana Stambolića prekrivena mračnim mukom. Reakcije opozicije svode se na zgoženost. Reakcije vlasti, ignorancija i cinizam. U svemu tome promaklo nam je koliko je otimačina svojstvena onome što zovemo život u Srbiji.

Nečujna otmica Ivana Stambolića 25. avgusta desila se u kvartu gde bivši predsednik Predsedništva Srbije stanuje. U istom kvartu stanuje i nedodirljivi Ratko Mladić, koji vredi pet miliona haških dolara. Mladić nije na platnom spisku Haškog suda već je na toliko ucenjena njegova glava. Toliko vredi informacija koja će omogućiti hapšenje i suđenje čoveku koji je kao komandant "armije RS" vodio u smrt srpske regrute i naredio smrt hiljada građana Hrvatske i Bosne. Stambolića nije otela tuđa ruka. Ščepala bi Mladića. Otmica Stambolića je nestanak Miloševićevog ogledala. Sada je Milošević najlepší na svetu. Lep kao Narcis, simbol patološke samozaljubljenosti. Međutim, poput slike Dorijana Greja - autoportret je poružneo i ostareo za trinaest godina od Osme sednice CK Saveza komunista Srbije, kada je Milošević bio uveren da je porazio Stambolića. Ubica se obradovao da je uništio portret, ali će se bodež naći u srcu ubice.

Neprežaljeni Staljin, "Otac", "veliki učitelj i prijatelj", "sajno sunce", počeo je 1934. kampanju protiv onih komunista koji su ga doveli na vlast a uprkos Lenjinovom testamentu da se Staljin ukloni iz Politbiroa. U "velikim čistkama" smaknuti su Staljinovi najozbiljniji rivali - Kirov, Trocki; na montiranim procesima osuđeni su na smrt Kamenjev i Zinovjev; sklonjeni su oni koji su ga držali neinteligentnim (Trocki: "Staljin je mediokritetna figura"); likvidirani su partijski šefovi, direktori fabrika, ministri, generali, čak i poslušnici. Političke žrtve Staljinu mere se desetinama miliona. Namicao je novac za partiju pljačkom, što je iz milošte zvao "ekspropriacijom". Hitlerova okrutnost prema građanima Rusije učinila je od Staljinu u vreme drugog svetskog rata nacionalnog heroja, ali podanici, ni Rusi ni ostale narodnosti, nisu prepoznali teror koji su trpeli od istog Visarionoviča.

Osim majstorskog političkog manipulisanja, Staljin je posle 1945. nastavio drugom čistkom - na udaru su bili lokalni "titoisti", oni koji su osporavali

Staljinov primat u komunističkom svetu. Za teror nad intelektualcima zadužen je Ždanov, proterujući "dekadentni zapadni uticaj" iz umetnosti. Staljin je govorio - Sovjetsko je najbolje. Treća čistka 1953. prestala je Staljinovom smrću.

Sve tragedije, proizvod spisateljske imaginacije ili istorijske nemilosrdnosti, imaju mesta na ovom prostoru. Ima mesta i za Šekspira. Najviše za "Makbeta", pripovetku o ubistvu škotskog kralja. Makbet je hteo da on postane kralj. Žena ga nagovara na ubistva koja će ga dovesti do trona. Slabosti - ime ti je žena, kaže drugi Šekspirov junak. Makbet ubija, ali i biva ubijen. Njegova žena je poludela, perući zamišljenu krv žrtava sa ruku. Izludela, ubila se. Ova, najkraća šekspirova priča, je u stvari studija o strahu bračnog para. "Frankeštajn", bezdušni monstrum, konstruisan je od kostura mrtvaca i mozga ludaka. Uništava svog tvorca. Čineći zločine, žudi za simpatijama.

Seriya otmica, podvrste zločina, počinje u Srbiji otmicom Veljka Džakule, eks potpredsednika vlade bivše "Republike Srpske Krajine", samo ružne mrlje na geografskoj karti Hrvatske iz prošle decenije. Džakula je otet 1991. u najstrožem centru tada prijateljskog Beograda. Pritvoren je bio deset dana. Ni pre ni posle otmice ni za šta nije optužen. Kažu da je u pritvaranje bila umešana srpska Služba državne bezbednosti, ako je verovati Milanu Martiću, bivšem "predsedniku RSK", čiji je Džakula bio desna ruka. U septembru 1993. otet je u Beogradu novinar Dušan Reljić. Otet je na ulici u kojoj stanuje, u širem centru grada. Otela su ga trojica koja su se kasnije predstavila kao kontraobaveštajna služba, ali je Uprava bezbednosti Vojske Jugoslavije to demantovala. Držali su ga 38 sati u nekom podrumu. Po preporuci, Reljić se "uzeo u pamet" i od tada živi sa porodicom u Berlinu. U Beogradu je Vladimir Nikolić 1. oktobra 1999. odveden u nepoznatom pravcu, a SPO je iste večeri za otmicu optužio Službu državne bezbednosti, čiji je Nikolić četiri meseca ranije bio službenik. Posle dva meseca je optužen za ilegalnu prodaju oružja. Ove godine je otet i advokat Teki Bokši. Na naplatnoj rampi kod Sremske Mitrovice kidnapovala su ga dvojica koji su se predstavili kao policajci. Ovaj Albanac je pušten kada je otkupljen. Bivšeg načelnika Centra javne bezbednosti u Bosanskom Šamcu Stevana Todorovića-Stiva, otela su četvorica krajem septembra 1998. godine. Oteli su ga iz planinske kućice na Zlatiboru gde se nastanio i prebacili u Republiku Srpsku, gde su ga predali američkom kontingentu SFOR-a. Otimaci su govorili srpsko-hrvatski, a priča se da su kradljivci ljudi za otmicu dobili od SFOR-a 50.000 DEM. Po 12.000 DEM za prljave ruke. Todorović je bio lice sa haške poternice. Posle dve godine, srpska policija je uhapsila osmoricu osumnjičenih da su bili otmičari ili saučesnici, a nekolicina ih je još van dohvata takozvane pravde. Hapse se građani Srbije zbog otmice državljanina Bosne koji je činio zločine nad Bosancima. Drugi optuženi za ratne zločine, Dragan Nikolić-Jenki, otet je u aprilu ove godine iz svog stana u Smederevu. Otelo ga je deset državljana Srbije od kojih ga je SFOR otkupio za 48.000 DEM, zvanično je saopšteno u Beogradu. Cena otmice je sve niža, a

otmičari sve hitrije u zatvoru. U Smederevu je tri meseca nakon otmice podignuta optužnica protiv desetorice koji su uprljali svoje i ruke Srbije za 4.800 DEM po osobi. S obzirom na ponudu, treba očekivati dalje pojeftinjenje prljavih ruku.

Latinoamerički obrazac

Otmice i nestanci ljudi, koji ne moraju biti politički protivnici, su specijalitet Latinske Amerike, potrošen pre više od deset godina. U Argentini je od 1974. do 1983. nestalo oko 30.000 ljudi. Majke, demonstranti sa Majskog trga su tek kasnije saznale da su leševi nestalih čak bacani iz aviona u Atlantski okean. Pre toga bi ih rasporili, da bi lakše potonuli. U Čileu je od 1973. do 1989. bilo 3.197 žrtava. Od toga je 600 nestalih. Imena svih njih se znaju, ali imena zločinaca. Odredi smrti koji su ožimali i ubijali harali su Gvatemalom i Salvadorom. Ali, to je bilo na drugom kontinentu. Nešto je bliže našem evropejstvu stigao sicilijanski fenomen "betonske šake". Kada je ovog leta opao vodostaj Dunava, na njegovom toku kroz Jugoslaviju pronađeni su betonski sanduci u kojima su sahranjeni nestali. Neki su bili bez glave. Niko od njih nema ime. U čileanskoj diktaturi su imena poznata.

Krvavo zarađen novac

Godine 1979. oteto je u Iranu 90 stranaca, od toga 63 Amerikanca. U američkoj ambasadi u Teheranu bili su taoci 444 dana. Kidnaperi su bili sledbenici verskog manijaka, ajatolaha Homeinija. U američkoj istoriji otmičarenja najpoznatiji među otetima je dete čoveka koji je preleteo Atlantik, sin Frenka Sinatre i Patriša Herst, kći novinskog magnata. Za nju je plaćena najveća otkupnina - 700.000 dolara. "Crvene brigade" su u Italiji otele Alda Mora. Najčešće se otimaju bogataši, industrijalci, poznate ličnosti. Otmičari su gangsteri ili ludaci. Otima se najčešće da se dobije novac. Otmice mogu biti i deo taktike terorista ili revolucionara da se iznude politički ustupci. U državama koje je odobravaju, otmičarima sleduje smrtna kazna.

"Bulevar", 8. septembar 2000.

Grujica Spasović

Adam Mihnjik - Glas protiv zaborava

Sećate li se Ivana Stambolića?

To je, znate, onaj što je, pre samo desetak godina, bio prvi čovek Srbije. Onda ga je, na Osmoj sednici, uklonio Milošević i poveo u budućnost u kojoj će biti "sve lepše nego pre agresije". A Stambolić je otišao u banku, pa je, koju godinu kasnije, i iz nje izbačen. Konačno, skrasio se u penziji, s vremena na vreme javno iznosio svoju istinu i dijagnozu onoga što nam se događa, svakodnevno igrao tenis, plivao i džogirao u Košutnjaku. Tu su ga i kidnapovali 25. avgusta. Državni organi do danas uporno ćute. Policija, junački, ne daje ni glasa od sebe. Ni Milošević se ne čuje. Mediji - oni van kontrole režima - otmicu su četiri-pet dana tretirali kao vest dana, a onda i oni začutali. Srbi imaju kratko pamćenje.

Adam Mihnjik nije Srbin. I ne zaboravlja. Pamti i u ime nas. Svojim prekjučerašnjim apelom za otkrivanje istine o sudbini Stambolića bolno nas je podsetio na ono što bi mnogi najradije da zaborave. Nedavno nam je rekao da ni slučajno ne nasedamo na zvaničnu propagandu Beograda da je on anti-sprski orijentisan. Naprotiv, kaže, on je najveći - antimiloševićevski srbofil.

Bivši disident, istoričar, pisac, predavač, jedan od vodećih poljskih novinara i glavni urednik najтираžnijih dnevnih novina *Gazete Viborče*, ukupno je proveo šest godina u zatvoru zbog svojih opozicionih delatnosti protiv komunističkog režima. Rođen je 17. oktobra 1946. Posle martovskih protesta 1968. izbačen je sa Varšavskog univerziteta i zatvoren do 1969. Pomogao je osnivanje Komiteta za odbranu radnika (KOR) 1976. i učestvovao kao predavač na "Letećem univerzitetu", organizaciji koja je povezivala intelektualce i radnike kroz podzemne seminare. Posle uvođenja ratnog stanja 1971. kojim je general Jaruzelski zabranio delovanje sindikata "Solidarnost", Mihnjik je opet uhapšen i u zatvoru je bio od 1981. do 1984. i od 1985. do 1986, ali je bez obzira na to nastavio da se bori za demokratiju i građansko društvo. Posle pregovora za Okruglim stolom, bio je poslanik u Sejmu od 1989. do 1991. Kroz smeh, danas kaže da je zatvor idealno mesto za intelektualce, jer u njemu nema "ni vodke, ni žena, čak ni mobilnih telefona".

Sećate li se Ivana Stambolića?

"Danas", 20. septembar 2000.

Branka Prpa

Zajedništvo sudbine: Mi i Ivan Stambolić

Naša dijabolična realnost temelji se na dva istorijska datuma. Prvi je Osmu sednicu, održanu 24. septembra 1987, drugi je, takođe 24. septembar ali 2000. godine. Da li je to puka kalendarska koincidencija koja je u fatumskom smislu povezala dva imena: Ivan Stambolić-Slobodan Milošević? Kakav je to, uostalom, tajni i stalni spoj, pozitiv i negativ koji nas je proveo kroz euforičnih trinaest godina koje, posle svega, možemo nazvati samo godinama patnji i poraza?

Odgovor na ta pitanja može početi pukom rekonstrukcijom događaja i političkih opcija koje su sukobile Stambolića i Miloševića, srušile jugoslovensku državu, a Srbiju uveli u desetogodišnji rat. Nije u celoj priči sporno da su demonstracije Albanaca izazvale prvi ozbiljni poremećaj nacionalne ravnoteže u Srbiji i Jugoslaviji. Nije sporno ni to da je Kosovo u jugoslovenskoj politici detektovano kao polje zastrašujuće agresivnosti, kao šovinistički i nacionalistički vulkan koji je zahtevao ozbiljne političke mere. Postalo je sporno samo pitanje da li to područje političke krize Srbija može sama da rešava. Ivan Stambolić je mislio da ne može, da je Kosovo problem cele jugoslovenske države koja radikalizaciju albanskog nacionalnog pitanja mora prihvatiti kao vlastitu odgovornost. Insistirajući na takvoj opciji, on je postigao načelnu saglasnost jugoslovenskih političkih centara da povrati državnu ingerenciju Srbije nad tadašnjim pokrajinama i spreči rastući albanski separatizam. Saveznike je tražio i našao među albanskim političarima koji su još uvek bili lojalni Srbiji i Jugoslaviji. Činilo se da je put za rešenje krize bio otvoren.

Tada je počelo događanje "naroda" kojeg su pokrenuli Srbi sa Kosova, ili nevidljivi centri paralelne političke moći, nepoznati i samom Stamboliću. Njihov izbor bio je Slobodan Milošević. Telegrami podrške, jogurt revolucije, novopazovski barjaktari. "Institucionalno i vaninstitucionalno" - uzvikivao je novi idol masa. "Slobo-slobodo" - odgovarali su mu oni. Antagonizmi su poprimili istovremeno ideološku i imperijalnu formu. Nije više bila samo sporna autonomija Kosova i Vojvodine, postala je sporna i jugoslovenska država. Ivan Stambolić zbrisan je sa političke scene kao ključna prepreka novim političkim snagama koje su mislile da je došlo vreme da Srbija, po ko zna koji put u ovom veku, ponovo ocrta svoju geografiju.

Jednostavna rešenja, za komplikovanu državu, bila je politička formula te nove orijentacije. Prvo, ukidanje autonomije Kosovu i Vojvodini. Zatim, zahtev za redefinicijom jugoslovenske države na principu jedan građanin - jedan glas. Osetljivi balans koji se zasnivao na ideji jednakosti i jednakopravnosti, bez obzira na brojnost, osporen je s pozicije odnosa snaga. Tako shvaćena jugoslovenska država više nije bila moguća. Simpatije su zamenjene antipatijama, bratstvo je kao politički ideal jugoslovenstva nestalo preko noći, neuglasiva mržnja ili ravnodušnost postali su jedina emocija prema drugima. Srpska nacija se u ideološkom govoru povezala sa egzistencijom građana pojmovima života i smrti, slobode i ropstva.

Nije važno, neka pogine sto pedeset hiljada, tvrdili su neki ugledni akademci. Važne su teritorije. Država ne počiva na sreći i blagostanju njenih građana, večna dužini i širini njenih granica. Tako je počeo samorazarajući proces koji je srpski narod, na kraju 20. veka, doveo do ivice opstanka. Ne samo zato što je oteran sa prostora na kojima je vekovima živio već, pre svega zato, što više nije mogao živeti ni sa kim. Pogled na komšiju bio je pogled preko tarabe i preko puške. Svet podeljen po principu MI i ONI, "lažni" i "pravi", "dobri" i "loši" pretočen je u sudbinu pojedinca i celog srpskog naroda. U toj promeni konteksta i pojma temelja nacija je ritualizirana. Dobila je parapsihološka svojstva nad-života, prestala da broji mrtve i prestala da brine za žive.

Posle svega, šta danas znači za Srbiju Ivan Stambolić? Ako ništa drugo, onda sigurno podsećanje na činjenicu da je trinaest godina vođena jedna isprazna i obmanjivačka politika, da je posle svih krvoprolića Velika Srbija koja je suprotstavljena njegovoj jugoslovenskoj Srbiji postala ograničena, tesna, nejasna i neizvesna. Da je umesto države srećnih ljudi Srbija postala država nesreće, patnji i smrti. Time, međutim, nije bila završena njegova politička i ljudska biografija. Dopisana je jednim bezumnim i bizarnim činom. On je jednostavno otet. Nestao. Tek tako, jednostavno kao i sve što nam se dešavalo poslednjih trinaest godina. Još jedanput smo suočeni sa stvarnošću totalitarizma. Teško ga mogu shvatiti oni koji ga nisu doživeli, a oni koji jesu, mada im je tu, nadohvat razuma, jedva nalaze za njega objašnjenje. Razlog je jednostavan. Zlo na kojem se temelji za nas je nezamislivo i to nas lišava mogućnosti političkog shvatanja i delovanja.

Osećamo, dakle, da smo nemoćni. Ipak, znamo, iz iskustva ljudskog društva, da je svaki pokušaj totalitarizma da se uspostavi kao apsolut dovodio do samorazaranja. Možda je zato put izlaska iz tog začaranog kruga, koji nam je ukinuo ideju budućnosti, u jednostavnom podsećanju na osnovne principe civilizacije kojoj pripadamo. Počnimo iz početka. Možda od Velike povelje sloboda (Magna Carta Libertatum) koja je još od 1215. godine u Engleskoj garantovala građanska prava i vladavinu zakona. Potom, Habeas Corpus Act-a koji je u Engleskoj, 1679. godine, uveo instituciju procesnog prava koja štiti

građanina od arbitrarnog hapšenja i zadržavanja u zatvoru. Sledi jednako važan politički i pravni akt kao što je Proglas nezavisnosti (Declaration of Independence) Sjedinjenih Američkih Država iz 1776. godine. U njemu, između ostalog, piše: "Držimo da su očigledne sledeće istine, da su svi ljudi stvoreni jednaki, da su im od njihovog Stvoritelja podarena izvesna neotuđiva prava i da se među ovima nalaze život, sloboda i težnja za srećom". Ovu istorijsku političku abecedu, možemo završiti sa francuskim Proglasom prava čoveka i građanina (Declaration des Droits de l'Homme et du Citoyen) iz 1789. godine. U njemu se, u članu 1. obznanjuje da se "ljudi rađaju slobodni i jednaki u pravima", a u članu 2. da su ljudska priroda i nezastariva prava "sloboda, svojina, bezbednost i otpor ugnjetavanju".

Obnavljajući vrela života u nama, obnavljamo i svoju ljudskost. Ona dolazi kroz svest o našim notuđivim pravima. Bivati u slobodi, znači postojati na način čoveka. Podsećamo se zato, da su ljudska prava kao što su pravo na život i pravo na slobodu nadustavna kategorija. Podsećamo se da niko nema prava oduzeti život i slobodu čoveku: da niko nema prava da oduzme život Ivanu Stamboliću; da niko nema prava da mu oduzme slobodu. Mi više nećemo i ne damo da nam uzimaju naše najmilije. Mi više ne damo da ih ubijaju i otimaju. Mi smo slobodni ljudi koji više ne pristajemo na ovo neverovatno porobljavanje i nezamislivo ništavilo.

Njegov i naš put kroz trinaest godina pakla i patnje se završava. Mi, slobodni ljudi, zato ne molimo, nego zahtevamo - vratite nam Ivana Stambolića.

"Danas", 28. septembar 2000.

Aleksandar Tijanić

Sloba je umro zbog ljubavi!?

Ovaj tekst moram da napišem dok su još na vlasti ili da zauvek ćutim. Bengalski Tigar tj., na kraju svoje vladavine, ipak je pokazao jednu ljudsku osobinu. On, koji vlast voli više od Srbije - ovakvim krajem svoje vladavine dokazuje kako Miru voli više od vlasti i Srbije zajedno!

Dok Srbija bude gorela u plamenu, što će ga ove sedmice sami potpaliti, dok taj plamen bude zahvatao i njih, Sloba će je držati za ruku. Nijednom joj rečju neće prebaciti svoju političku sudbinu. Oboje znaju zašto; Mira veruje da ga je stvorila! To joj, smatra ona, daje za pravo i da ga uništi.

Faktički, Milošević je žrtva kućnog atentata. Doprila ga je, verovatno pre vremena, apsolutno pogrešna Mirina kalkulacija koja je imala za cilj da preuredi Srbiju i Jugoslaviju na način koji će omogućiti porodičnu dinastičku vlast još decenijama. Budući da su unutar kuće, još od gimnazijskih dana, poslovi podeljeni na ideološke, to je njen resor i izvršilačke, to je njegov posao - sve što je Milošević uradio poslednjih godinu dana, sve što je izgovorio u javnim prilikama, sve što je mislio unutar kuće, sve na šta je primorao državu, vojsku i policiju, medije i vladajuće stranke - sve je izašlo iz njene glave. To ne abolira njega, ali samo pokazuje sa koliko je fatalizma i sa koliko odanosti on nosio svoju nespremnost da joj bilo šta odbije.

Analitičari u njima vide, sa pravom, samo jednu dimenziju - onu koja je odredila sudbinu tolikih ljudi, promenila živote mnogima, razorila domove, snove ili sahranila svačiju decu. No, ono što je fascinantno kod takve vrste ljudi jeste što oni imaju i onu običnu dimenziju, što izgledaju uobičajeno, svakodnevno. Normalno čak. On nikada nije izašao iz kože malog siromaška koji je došao u porodicu sa istorijskim pedigreeom, ona se nikada nije mešala u njegov posao dok je bio bankarski i nije prestajala da se meša od trenutka kada je ušao u politiku.

Ona, naime, veruje da se sve u društvu može organizovati ako imate ljude koji će to sprovesti, silu koja će to obezbediti, medije koji će to popularisati i strah koji će primorati ljude da se ponašaju kao da veruju u sve što čuju. Čitav život u Srbiji ona zamišlja kao proširenu Osmu sednicu - ona je autor scenarija puča za ondašnje preuzimanje vlasti - čitavu politiku vidi kao zaveru grupe koja je sebe nazivala Prvom proleterskom i koja je Stamboliću dvaput došla

glave. Jednom kao političaru, drugi put kao živom stvoru.

Sve do sada, stvari su joj davale za pravo. Ona je verovala da su njegove reči svojevremeno stvorile mit o Slobi, bila je ubeđena kako je on kućni proizvod firme Marković-Milošević a ne izdanak srpskog etnopolitičkog parka. On je verovao kako ona poseduje natprirodne moći kojima vodi porodicu ka planetarnom uspehu, te da zbog tih sposobnosti oni ne treba samo da žive istoriju već moraju da je stvaraju. Osmu sednica je predstavljala početak tačno definisanog uzajamnog odnosa; drugi udar njegovom egu, podneo ga je bez roptanja, došao je kada je zahtevajući da potpiše mir u Dejtonu ona izbacila iz kuće Karadžića, Mladića, Crnčevića, Mihaila Markovića i Vučelića. On je tada ostao potpuno sam i okružen samo njenim ljudima ili ljudima koje je ona overila.

Završni, finalni udarac, praktično politička detronizacija Miloševića, započeta je stvaranjem JUL-a . Vreli Srbi, još sveži od ratnih uspomena, njeno političko aktiviranje primili su kao bračnu prevaru od strane čoveka sa kojim su se doživotno venčali. Od tada do danas Sloba je u očima Srba arčio sve što je ranije stekao. Ona je stvorila svoju, neokomunističku paralelnu organizaciju koja se prema Slobinim ljudima vladala kao komesari prema običnim partizanima. On se sve neuspešnije branio pred njenim zahtevima za kadrovskim širenjem njenih prijatelja koje, inače, nije mogao očima da vidi ali je morao da ih trpi.

Iz jezika kojim je odjednom počeo da govori, a koji nije bio njegov, bilo je jasno da je Slobin slabašni stilski otpor skršen. Do tada se branio rečima: "Ne mogu tako da govorim, ja sam država"; a od kongresa socijalista, opozicija postaje izdajnička, protivnici postaju hijene, turisti babe, Otpor postaje hitlerjugend, novinari plaćenici a svi zajedno fašisti. Sve je to predstavljalo posledicu Mirine ambicije da se direktno uključi u vođenje državne politike, da se hijerarhijski odredi kao drugi čovek države i da odmeni "umornog" Slobu od mnogih dužnosti i obaveza. Izraz "umoran" i "nije to onaj stari" Sloba sve češće su se čuli među julovcima.

Mira je, u strahu pred budućim zbivanjima, zamislila da predupredi svaku neizvesnost. Bilo od mogućeg atentata - a sumnjali su da Ameri stalno spremaju njegovu likvidaciju - bilo da izbegne borbu za njegovo nasleđe. Planirala je da čitavu akciju vodi tako da ona dođe na mesto šefa parlamenta. Time, po ustavu, postaje ovlašćena naslednica prestola. Iz takve njene želje, odvijen je čitav niz nezamislivih poteza.

Da bi se to ostvarilo, bio je najpre nužan savez sa radikalima, zatim zakoni o medijima i univerzitetu, onda promena ustava i na kraju, fatalna greška - izbori! Na politiku koja je Srbe praktično naterala na aktivan otpor, ona je nakalemila svoje lobotomirane izvršioce - Ivana Markovića, Gorana Matića i Ljubišu Ristića. Među Srbima jednako omiljenih kao kastracija i sunećenje zajedno. Njeni ljudi, izgubljeni pred srpskim ćutanjem, ponašali su se kao

kurve u nedostatku trotoara. Za istu cenu, otkrivali su sve više.

Slobine reči, koje je ona kreirala, više nisu nalazile odjeka među Srbima. Naprotiv! Izrazi kao - Srbija se saginjati neće ili Mi umemo da se bijemo, više nikome ništa ne znače. Isparila je energija zla, sila pomoću koje su Srbi došli dokle su stigli. Zato je njegov govor brkatim Crnogorcima predstavljao debakl. Njegov govor Šumadincima, naišao je na muk. Njene umetnute rečenice, njeni obrti, njene privatne ocene o hormonski poremećenim opozicionarima, zvučale su neubedljivo i vestački u njegovoj interpretaciji. Sa druge strane, njeni promotivni nastupi, njen zahtev da se siromašni svet upusti u pobunu protiv bogatih, na čelu sa Srbima koji su spremni da ginu u borbi protiv Novog svetskog poretka, samo je plašio ili zasmjavao ljude.

Dakle, pogrešna politika i pogrešni ljudi, pogrešno vreme i pogrešni potezi dali su jedino moguć rezultat: izborni debakl! Njihova kadrovska rešetka kojom su zamenjivali sposobne ili čutljive šarlatanima i idiotima - čiji je manjak kreativnosti i nedostatak inteligencije bila zaloga lojalnosti - sada se vratila kao bumerang. Sem sile, nemaju na šta da se oslone. A ta sila, koja je do skora izgledala kao područje njihove apsolutne vlasti, danas se nalazi pred rascepom. Koliko ljudi iz policije i vojske danas hoće da puca u novog vrhovnog komandanta - Koštunicu? Danas svako od njih bira - da li se više boje budućnosti ili Slobe?

Za to vreme, Mira i Sloba su uzeli 24-časovni time-out; sabrali su svoju politiku pretvorenu u prnje, skupili svoju vlast pretvorenu u dronjke i rešili da se bore do kraja. Njihovog ili našeg. I da je hteo, a nije, Sloba joj ne bi odbio tu poslednju želju da ne poklekne pred izdajnicima, pred klasnim neprijateljima i pred fašistima. Čak i da su oboje razumno hteli da izaberu miran rastanak sa Srbima, nešto ih je sprečilo: ne mogu da dozvole svojim neprijateljima likovanje, ne mogu da vide svoje dvorane kako se iskupljuju prodajući njihove tajne i ne mogu da zavise od nečije milosti!

Par, koji je zaratio sa čitavom svetom, danas stoji pred ratom sa svojim narodom. Logičan kraj i za njih, i za nas. Zagrljeni pred zemljotresom, on slab pred njom, ona nemoćna pred silama koje je usmeravaju. Sve je kao u otužno melodramskim ruskim ljubavnim filmovima koje su obožavali da gledaju. Sve sem kraja. Ovde nema hepienda!

Zato ovo nije tekst o krivici i odgovornosti. Svako od vas će presuditi za sebe. Ovo je samo priča o ženi koja je htela sve i o čoveku koji to nije mogao da joj odbije. Svi elementi klasičnog zapleta su tu: vlast, novac, smrt, žena, rat, beda i kraj. Bila bi to antička drama, da nije srpska!

"Danas", 29. septembar 2000.

Bogdan Tirnanić

Gde je Stambolić

Hoće li se on sada, kada je sve završeno, ipak pojaviti?

S onu stranu svake politike, neizvesna sudbina Ivana Stambolića jeste obrazac tragedije. Stradanje bilo kog čoveka je tragično, pa je, bez obzira na to šta neko mislio o njemu, takva i sudbina bivšeg srpskog predsednika. Činjenica da o njemu danas, kada ga (nadajmo se - privremeno) tako dugo nema, mnogi misle bolje nego ranije jeste pak dokaz o razlici između tragičnog i tragičkog (tragedije). Kad, dakle, kažemo da je ono što se dogodilo Stamboliću obrazac tragedije, onda to nikako ne znači otklanjanje pomisli o mogućem tragičnom aspektu razrešenja misterije njegovog nestanka, već znači da je taj događaj u sumraku jednog zlog vremena zaokružio njegovu životnu priču na način onoga što se pod tragedijom podrazumevalo u antičkoj ("aristotelovskoj") dramaturgiji.

Ako se već ovakve tvrdnje laćamo kad joj vreme možda nije, tada, s druge strane, budući da je slučaj otmice Ivana Stambolića duboko ukorenjen u konkretan društveni kontekst, znamo da ima i takvih znalaca dramaturških zakonitosti - u svakom slučaju, boljih od nas - koji će biti skloni da njegovo stradanje smeste u okvire drame, u onaj rod gde su, kako to kaže Džordž Štajner, uzroci propasti junaka svetovni, dakle, ovako ili onako, politički. Grubo rečeno, da nije bilo Osme sednice, ne bi bilo ni nestanka Ivana Stambolića. To je drama. Ali, sa tragičkog aspekta, sve je upravo obrnuto: otmica Ivana Stambolića konačno potvrđuje neminovnost Osme sednice, nečega što se nikako nije moglo sprečiti. Tragedije se završavaju loše, kao što se loše završavaju i Ibzenove drame, ali ako za dramu važi pretpostavka da bi današnji stepen emancipacije Norin loš kraj učinio problematičnim, možda i nemogućim ishodom, nikakvi popustljiviji zakoni o razvodu braka - da ih je u antičkoj Grčkoj eventualno i bilo - ne bi mogli izmeniti Agamemnonov usud (Štajner). Tragedija je nepopravljiva.

Aristotel je tvrdio kako je tragedija prikazivanja stradanja ljudi koji su bolji nego što smo mi prosečni, ali je u ovome bio nedosledan zapisavši na drugom mestu da je taj junak, junak tragedije, "jedan čovek po sredini", ni posebno dobar i pravedan, ni nepopravljivo zao. Stambolićeva "politička zaostavština", posebno njegovi intervjui, ponovo objavljeni posle njegovog nestanka, vrvi od

prosečnosti naknadne pameti koja je začuđujuće nesposobna da pronikne u suštinu one stvari koja će izazvati istorijsku srpsku katastrofu. Otuda se Stambolićeva više puta ponovljena tvrdnja da Slobodan Milošević nije njegov proizvod mora razumeti kao iskreno uverenje onoga koga je suština stvari učinila tragičkim likom. Jer, opet će Aristotel, junak tragedije ne strada ni zbog vrlina ni zarad poroka, "nego zbog neke pogreške (krivice)". Stambolić je, prosto, kao i Edip, bio slep. Takvim ga je učinilo ono što se dogodilo pre zapleta njegove sudbine: nasleđe predaka, porodice i partije.

Svakako da Stambolić, kao pragmatičan političar, aparatčik od iskustva, čija su relativno liberalna shvatanja bila i plod praksom stečenog oportunizma, nije želeo da promocija njegovog štićenika Miloševića završi onako kako je završila, ali je, svejedno, sama ta promocija, na kojoj je zdušno radio, bila pogreška, dakle krivica, koja uzrokuje dalji tragički - i po sve nas tragični - tok stvari i onaj njegov nepopravljivi ishod. Tragedija je, da ponovimo, "završena radnja" određenog "sklopa događaja"; te dve stvari su neraskidive: "Jasno je da i razmrsivanja radnje treba da se razvijaju iz same radnje." Sklop događaja koje je Stambolić inicirao dovodeći svog intimusa Miloševića na čelo srpskih komunističara završio je onako kako je jedino mogao završiti. U tragediji se pitanje "šta bi bilo da je bilo..." ne može postaviti.

Otuda greše oni, uglavnom Stambolićevi prijatelji i bivši bliski saradnici, koji tvrde da bi Ivanov pristup problemu Kosova ili njegove ideje o redefinisavanju statusa Srbije u federaciji, sve ono što je nasilno prekinuto Osmom sednicom, u najmanju ruku bar sprečilo krvavi rasplet. Jer tada Osme sednice ne bi ni bilo. Ali Osma sednica morala se dogoditi. Ona je našu sudbinu učinila nepopravljivom, dakle tragičnom. To je Stambolićeva krivica. O njoj se on nikada nije mogao pitati. Ako su se stvari, sa racionalnog gledišta, odvijale suprotno njegovim intencijama, onda je i to - naročito to - dokaz tragičke peripetije (preokreta), neminovnog "okretanja radnje u protivno od onoga što se namerava". Ivan Stambolić sada sigurna zna o čemu je reč: on je, stradajući, prešao put "iz nepoznavanja u poznavanje". On je konačno prepoznao svoju sudbinu. Zato je njegova sudbina patetična. Patos je, zaključuje Aristotel, radnja koja donosi propast ili bol. U toj bolnoj propasti Ivan je konačno progledao. Takva završena radnja deluje katarzično, ona nas "pročišćava". Bez otmičice Ivana Stambolića ne bi bilo ni 5. oktobra.

Ali, sve je to beznačajno pred pitanjem: hoće li se on najzad pojaviti. Jer - dok se ne pojavi, ništa nije završeno.

NIN, 2. novembar 2000.

Latinka Perović

Zavera ćutanja

U deceniji koja je kalendarski za nama, na prostorima bivše Jugoslavije, došlo je do neslućene imaginacije zla. Rušeni su gradovi i spaljivana sela. Stvoreni su, još jednom, logori. Izmeštani su ljudi iz svojih vekovnih prostora, iz svog zavičaja. Ubijani su ljudi: oni u puñoj snazi, ali i oni slabi: stranci, deca, žene. Silovane su žene, i pred njihovim očima - njihove maloletne kćeri. Zakopavani su živi ljudi, ugljenisani su leševi... Rečju, došlo je do banalizacije zla, koja na zlo privikava. Zlo kao normalnost proizvodi ravnodušnost. U stvari, otupljenost.

Nestanak Ivana Stambolića pripada toj istoriji zla, ali se u nju ne utapa. Ne samo zato što je on bio politička ličnost i komunista. Za razliku od "komunjara", koji su Komunističkoj partiji pripadali iz koristoljublja, Ivan Stambolić je imao uverenja. Utopijska, iluzorna, naivna, pogrešna, ali uverenja. Rad iz uverenja ne donosi toliko korist koliko podrazumeva rizik. Ali, pustimo to. U neprekidnom moru nasilja, sudbina Ivana Stambolića, a naročito sve što otkriva neotkrivanje njegovog nestanka, sublimira svu smutnost našeg vremena, bez nagoveštaja njenog kraja.

Ivan Stambolić je bio predsednik Republike Srbije. Ali, on je pominjan i kao kandidat za predsednika na izborima 24. septembra 2000. Sa političke scene uklonjen je iz programskih, koncepcijskih razloga: on nije mogao biti izvršilac već stvorenog programa Velike Srbije. U opstanku Jugoslavije, što je podrazumevalo njen temeljni preobražaj, nalazio je dubok srpski interes.

Pod paskom, on se nije povukao. Delovao je kao i svi protivnici razbijanja Jugoslavije sa margine: suprotstavljao se ratu, odlazio u Bosnu, u Sarajevo; održavao veze sa političkim ljudima iz bivše Jugoslavije, i uživao njihovo poverenje; kontaktirao je sa predstavnicima međunarodne zajednice. Možda su ovi poslednji i računali sa njim. U svakom slučaju, nalazili su da treba da ga čuju.

U knjizi "Put u bespuće", koju je sa njim uradio pokojni Slobodan Inić, Ivan Stambolić je objasnio fenomen zaboravljene antibirokratske revolucije, koja je bila od ključnog značaja za događaje u Jugoslaviji posle smrti Josipa Broza Tita, i naročito posle pojave Mihaila Gorbačova, kineskog Tjenanmena i pada Berlinskog zida. Opisao je glavne protagoniste antibirokratske revolucije. Nije ih on stvorio, kako se kaže da bi se, valjda, reklo da je dobio ono što

je i zaslužio. Ivan Stambolić je uklonjen da bi tradicionalno moćne grupe za pritisak, koje su uvek delovale u pozadini, obične aparatčike podigle na pijedestal istorijskih vođa.

Predsednik jedne važne banke, Ivan Stambolić se nije obogatio. Inače odmeren, za političkog čoveka gotovo oklevalo, on je bio pojačano oprezan iz opravdane bojazni da se politički razlog njegovog uklanjanja ne maskira "sumnjivim poslovima". Jer, u našoj političkoj tradiciji je takođe običaj da se politički protivnici i lično diskredituju i banalizuju.

Ivan Stambolić nije bio politički pasivan. Iako dobronamerna, u najmanju ruku je smešna njegova današnja odbrana da nije imao političke ambicije. Kakav je to uopšte greh? Ivan Stambolić je prihvatao političku proceduru i eventualni povratak u politiku nije zamišljao drukčije nego kroz proveru na izborima. Bivšim komunistima u Srbiji to nije zabranjeno. Ovde, još uvek, ne postoji zakon o lustraciji. Svuda u Istočnoj Evropi, pa i u republikama bivše Jugoslavije, liberalni komunisti, a to nije isto što i drveno gvožđe - omogućili su prelaz na demokratiju. Samo je u Srbiji njihovo postojanje, i njihove borbe koje nisu bile bez cene, prećutano i svesno difamirano. Razlog je jednostavan: srpski antikomunizam uvek je bio izrazito ksenofobičan i šovinističan.

Neposredno pred septembarske izbore, Ivan Stambolić je bio izuzetno aktivan: putovao je u Crnu Goru, Makedoniju, Republiku Srpsku. Dao je više intervjuova raznim listovima i televizijskim stanicama. Kontaktirao je sa mnogo ljudi, naših i stranih. I, odjednom, nestao. Bez traga. Bilo je protesta; štampa se upinje da održi temu; Odbor za oslobađanje Ivana Stambolića obraća se nadležnim državnim institucijama i, uglavnom, nailazi na zatvorena vrata; advokati, tvrdeći, bez dokaza, da je Ivan Stambolić živ, želju proglašavaju za mogućnost. Sve to umnožava pretpostavke, proizvodi legende i podstiče fantaziju i zdravih i bolesnih ljudi. Možda je to i bio cilj. Ali, postoje i duboke sumnje koje dalje razaraju društvo.

Prva reakcija na nestanak Ivana Stambolića bila je rezultat najjednostavnije, ali opravdane logike: krivac je viđen isključivo u režimu. Patrijarhalna svest je obnovila motiv o proketoj Jerini, kraljici Dragi... Glavni razlog za ponovno, sada i fizičko, uklanjanje Ivana Stambolića viđen je u nameri uspaničenog režima da ga eliminiše iz učešća u izbornoj utakmici. Kasno reagovanje državnih medija na nestanak, kao i smušenost organa bezbednosti, išli su u prilog ovom tumačenju.

Cinizam, simbolika u istovetnosti kraja sa početkom, okrutnost u obračunu sa političkim protivnikom - objektivno su zadali jedan od najtežih udaraca Slobodanu Miloševiću pred septembarske izbore. Što se ćutanja tiče, ono je znak arogancije, ali može biti i izraz zatečenosti. To otvara pitanje stvarnog nalogodavca da Ivan Stambolić nestane, trenutno ili zauvek.

Od septembarskih izbora protekla su tri meseca. Nalazimo se pred novim izborima, u nerazređenom mraku oko Ivana Stambolića. Klatno se sa starog

režima pomerilo ka novom. I sve više će se pomerati. To je logika politike.

Demokratska opozicija Srbije imala je u Ivanu Stamboliću i saveznika i konkurenta. On je, svakako, bio saglasan sa njom u onome što je bio njen jedini izborni program: uklanjanje Miloševića. U drugim pitanjima, on je bio čovek mogućeg, ali i stvarnog trećeg bloka: levice koja u Srbiji ima dubok društveni koren, koja je uvek bila nacionalna, ali nikad nacionalistička. Pripadao je porodici koja u Srbiji, štogod se mislilo, ima koren. Mogao je da veže znatan deo birača. Utoliko je bilo važno da se Demokratska opozicija Srbije precizno izjasni o ovom zločinu. Njena ravnodušnost i u izornoj kampanji, a naročito posle pobede na izborima, izaziva zebnju. Ona je propustila da nadležnim državnim organima naloži temeljnu istragu i obavesti javnost dokle je istraga stigla. Da li ona kontroliše organe bezbednosti? Nije li Ivan Stambolić žrtva neke njene političke trgovine? Ta se pitanja postavljaju i odgovori se ne mogu izbeći.

Što vreme bude više odmicalo, pogled će se sve više upirati u novu vlast. Stara će za svoja nedela odgovarati pred sudovima, nova, od prvog dana, mora odgovarati javnosti, bez koje nema demokratije.

Nestanak Ivana Stambolića odvojio se od njegove lične sudbine i dobio društvenu i moralnu dimenziju. Njegovo rasvetljavanje postalo je već merilo stvarne promene u Srbiji. Na ispitu je nova vlast. Ona treba da uveri građane da je raskinula sa politikom čije je rukovodeće načelo: cilj opravdava sredstvo. Odnosno, da je njeno načelo vladavina zakona, pred kojim su svi građani jednaki: Bez obzira na svoju nacionalnu, versku, političku i socijalnu pripadnost.

"Danas", 16-17. decembar 2000.

Ljubomir Madžar

Strah i nada

Nada kaže: da, a sve ostalog govori: ne.

IVO ANDRIĆ

U jednoj od najlepših latinskih poslovice kaže se da mudar vladalac nastoji da naučnike privuče što bliže i u svojoj okolini zadrži što duže, a da mudar naučnik nastoji da se drži što dalje od vladara. Među ljudima od moći i vlasti ne znam nijednog koji se doslednije od Ivana Stambolića držao ovog mudrog načela. Kad je bio na vrhuncu moći i u zenitu popularnosti on je nalazio vremena da okuplja grupe ekonomista na neformalnim razgovorima i da sa njima prošetava kroz scile i haribde nikad naročito zavidne tekuće privredne situacije. Više i važnije od svega, nalazio je i snage i strpljenja da sasluša njihovu jetku kritičku reč. Štaviše, čini se da je baš birao one za koje je unapred mogao da zna da neće govoriti baš ono što mu godi i da neće mnogo kalkulisati u dijagnosticiranju tekućih ekonomskih pa i političkih peripetija. Drugi deo pomenute latinske poslovice nalaže da se minimiziraju, ako ne i sasvim izbegnu, kontakti sa moćnim ljudima iz sveta politike. To je u njegovom slučaju bilo veoma taško, ako ne i nemoguće. Razlog je u njegovoj istinski magnetičnoj ličnosti. Uvek nasmejan, spontan, neusiljen, on je brzo razoružavao svakoga ko mu je prilazio sa predubedenjem da se prema ljudima u vlasti ne treba previše otvarati. Na iskren, sasvim otvoren dijalog obavezivala je i njegova iskrenost. O krupnim pitanjima tadašnjeg sistema i ekonomske politike on je govorio sa toliko neuvijene kritičnosti i sa ironijom koja je na posve neočekivan način relativizovala samoupravne svetinje. Čoveku nije ostajalo ništa drugo nego da bude onoliko otvoren i iskren koliko je bio i on sam. Znao je dobro da se posluži i sasvim slobodnim jezikom, da posegne za vokabularom iz dobro poznatog pučkog govora. No, on je jedan od onih kojima to sasvim dobro pristaje; što bi kod drugog delovalo kao vulgarnost, kod njega se istinski doimalo kao lak, potpuno prirodan i lepršav humor.

Takav je bio Ivan Stambolić u vreme kada je bio prvi čovek u državi, ali takav je ostao i kad ga je, pored ostalih životnih nevolja, pogodio i nesmiljen, doista surov izlazak iz vlasti. Jevrejska kletva kaže dabogda imao pa nema. Ako je ikoga ovakva nevolja svirepo pogodila, onda je to bio on. Uprkos tome,

on je ostao onaj isti, uvek nasmejan, vedar i pun humora. Da ga nemilosrdna smena nije slomila vidi se i po tome što je veoma uspešno - ili sam se bar ja u to dao ubediti - vodio jednu veliku banku, i to u vreme kad bankarstvu nisu cvetale ruže i kad je najveći broj banaka ubrzano gubio, a potom i izgubio svoj kapital. Kroz burne vode zahuktale inflacije i monetarnog nereda nije mogao jednu takvu banku uspešno da provuče neki skršeni čovek. Oni koji su se sa njim zbližili još dok je bio na vlasti u neku ruku su profitirali od njegovog izlaska iz politike. Imao je više vremena za prijatelje. A druženje s njim bilo je plodotvorno i u emotivnom i u intelektualnom pogledu. Retki su bili oni koji su imali takva iskustva i tolike uvide u komplikovani svet politike a koji su u isto vreme znali te uvide da sublimišu u jasne i precizne iskaze. To je osobina koja krase britke umove i zrele, dovršene ličnosti. A druženje s njim bilo je okrepljujuće, na neki način rekreativno i maltene profilaktično. U svetloj, prostranoj kancelariji na uglu prelepe zgrade u kojoj bila smeštena JUBMES banka uvek je, pored ostalog, imao izvrsnu rakiju iz svog ivanjičkog zavičaja. Kad sam jednom na njegovo uobičajeno pitanje odgovorio da se opredeljujem za već poznatu ivanjičku mučenicu, on je samo karakterističnim osmehom odvratio - danas sam za Banku sklopio jedan dobar posao, nećemo danas to, danas ćemo piti glazgovaču. To je bio pravi Ivan Stambolić.

Ne bi smelo nikoga da iznenadi što je nemali broj ljudi bio zbog njegovog nestanka najpre iznenađen, potom uznemiren, a najzad i iskreno zabrinut. Dobri drugari su jedna vrsta velikog životnog kapitala. Kao što je jedan moj drugi prijatelj rekao, ne mogu u životu da imam baš mnogo pravih prijatelja, a, uostalom, šta je tu je - suviše sam star da tražim i stvaram nove. Ivanov nestanak je, pre svega, rizik nenadoknadivog gubitka za onaj krug ljudi koji su ga cenili i voleli. Za one koji su njegovo prijateljstvo smatrali i smatraju velikom životnom privilegijom. O njegovoj porodici da se i ne govori. No, taj nestanak ima, naravno, daleko šire reperkusije i neuporedivo veću opštu društvenu težinu. Pretpostavljajući, najpre, da vlast nema nikakve veze sa njegovim nestankom, jasno je da taj nestanak za vlast znači veliku kompromitaciju i neizbrisivu sramotu. Prvi i najpreči zadatak vlasti jeste da osigurava ličnu bezbednost građana. Vlast koja to ne uspeva gubi najvažniji razlog postojanja i samim neispunjavanjem te osnovne dužnosti automatski se delegitimizuje. Ne sme se desiti da tek tako nestane bilo koji građanin. Najmanje je to podnošljivo kad je u pitanju bivši prvi čovek države i čovek za koga zna svaki odrasli građanin ove zemlje. Ivan je nestao, a nije se čulo da je bilo ko iz službi zaduženih za bezbednost makar i ponudio, a kamoli neopozivo dao ostavku. Kakav smo mi to narod i kakva je to država?

Iako je već i sam nerazjašnjeni nestanak ozbiljna i zabrinjavajuća činjenica života, to nije ni pola jada. Splet okolnosti vezanih za taj nestanak ne samo što sugerise nego i nameće mnogo teže i zloslutnije zaključke. Najpre se postavlja klasično pitanje koje su latinski pravници digli na nivo neizbežnog početka

svakog razmišljanja o bilo kakvom deliktu: *qui prodest?* Na to ključno pitanje kome je delikt mogao da koristi jedini smisleni odgovor je da je to vlast. U toku je bila napeta, a neki veruju i neizvesna, predizborna atmosfera u kojoj takav čovek mora da ima veliku težinu, iako je svakom poznato da stranački nije bio angažovan. O aktuelnoj vlasti on nije mislio ništa dobro, a u poslednje vreme to svoje mišljenje je i jasno isticao. Iako nije imao ambicija da se uključi u bilo kakvu političku trku, takvim svojim stavom i ocenom vršio je ogroman politički uticaj. Jer, ne treba zaboraviti da je on imao ogroman moralni i politički autoritet. Njegov odlazak sa vlasti *nije bio nedostojan*. Gorka iskustva tokom protekle decenije uverila su veliki deo jugoslovenske javnosti da stambolićevska alternativa i nije bila tako nepovoljna. Sa opštim urušavanjem naše privrede i nazatkom u drugim oblastima života sve je veći broj onih kojima je jasno da put kojim su zaputili ovu zemlju ne vodi ničim dobrom. Broj ljudi koji su se na neki način prisećali Stambolića rastao je iz dana u dan; vreme je u neku ruku radilo za njega. Iako ne verujem da je on imao nameru da se politički reaktivira, siguran sam da je on sa svojim odmerenim i uverljivim političkim stavovima imao sve veći uticaj - učinak koji je bivao sve vidniji kao činilac naše krajnje komplikovane političke (ne)ravnoteže. Ljudi su, izgleda, sve više skloni da veruju onima koji o politici sude bez ambicija da sami nešto traže ili učare u političkom životu. Otuda sve veći i veći politički učinak nevladinih, očigledno nestranačkih organizacija. Sledi da je vrlo jasan odgovor na pitanje kome bi mogao politički da koristi Stambolićev nestanak. Koristi onima koje je njegov promišljen i objektivan, a u ličnoj nezainteresovanosti utemeljen, stav počeo da iritira a možda i da ugrožava.

Mnogo je puta povodom ovog nestanka, kao krajnje indikativna, istaknuta i svojevrсна zavera ćutanja u državnim medijima. Ta zavera mnogo govori o tome kakav bi mogao/morao da bude stav i uloga vlasti u ovom nestanku. U vezi sa ćutanjem moguće su dve hipoteze. Ili su državni mediji toliko zatečeni i tako zaprepasćeni tom neugodnom dogodovštinom da su prosto zanemeli, ili je sve deo jednog obuhvatnog, unapred pripremanog i detaljno isplaniranog poduhvata. Svako može za sebe da zaključi koja je od ovih hipoteza uverljivija. Može se samo dodati da bi, u slučaju da je reč o zatečenosti i naprasnoj zanemelosti, morao bar neki državni medij da se istrči i da donese vest. To što nije bilo baš nijednog izuzetka više je znakovito nego njihovo generalno ćutanje.

Na kraju, ova tužna epizoda baca zapanjujuće nepovoljnu svetlost na moralnu sliku bar jednog, i to onog politički i društveno uticajnog dela našeg naroda. Preciznije: na sliku jednog dela onih koji imaju značajniji politički uticaj. Čoveku dođe da ponovi poražavajuću ocenu Isidore Sekulić o tome kako se nedostojno Beograd držao tokom okupacije u Prvom svetskom ratu: "Generali su vukli zembilje, ljudi od pera su jeli one kobne ćevapčiće... lagalo se do srama nisko..." (prema M. Ristiću).

Među onima koji su danas jaki u vlasti sigurno je mnogo onih koji su se i u Stambolićevo vreme češali o vlast, pa prema tome i onih koje je Ivan mnogo zadužio. Jer, onaj ko ima apetit za vlast, taj to ispoljava i upražnjava u svakoj okolnostima i svim vremenima. Gde su ti, siguran sam još uvek brojni, dužnici - da pomognu, da razotkriju misteriju nestanka, ako ništa drugo da dignu svoj glas. Iz reakcija koje pratim zaključujem da su glas protesta digli jedino oni koji su i tada i sada bili daleko od vlasti i koje je Ivan, sve da je i bilo neke prilike, najmanje mogao da zaduži. Veljko Petrović je rekao: "Ovo je zemlja prokleta, al' moja". A meni dođe da tu rečenicu preokrenem i da kažem: "Ovo je zemlja moja, al' prokleta".

"Republika", 1-15. novembar 2000.

Ivan Torov

Nema savršenih zločina

U ponedjeljak, 25. decembra, dok izborni pobjednici budu ispijali slavljenički šampanjac, a poraženi prebirali po uspomenama i razlozima svog kraha, porodici, prijateljima i poštovaocima Ivana Stambolića još jednom će biti uskraćena elementarna informacija - gde je i kakva je sudbina bivšeg predsjednika Srbije, jedne od najistaknutijih političkih figura ovog podneblja. Doduše, oni to čine svakodnevno, istrajno, strpljivo, nadajući se srećnom ishodu, apelima, plakatima, spotovima, sinhronizovanom kampanjom Odbora, na čijem je čelu Ivanov bliski prijatelj Živorad Kovačević, ličnim potragama već puna četiri meseca. Od onog letnjeg dana, 25. avgusta, kada su Stambolića na trim-stazi u Koštunjaku "neki momci" u belom kombiju "pokupili" i odvezli ko zna kud.

I 120 dana od "nestanka" izostaje odgovor - osim suvoparnih i birokratskih saopštenja da ga "nema u civilnim i vojnim zatvorima" - da li je Stambolićuopšte živ. Sa svakim novim danom, daljim neuspešnim nastojanjima da se na bilo koji način dođe makar do nagoveštaja nekakve pouzdanije informacije šta se s njim desilo, raste i zebnja od tragičnog ishoda. Bar u meri u kojoj jača i ogorčenje Ivanovih najbližih zbog zapanjujuće činjenice da četvromesečna potraga i mobilisanje javnosti nisu dali apsolutno nikakav rezultat. Dilema da li zbog toga što vlada uverenje da su nalogodavci i egzekutori svoj zločinački naum savršeno realizovali, pa su tragove zauvek izbrisali, ili zato što nekima u ovoj državi nije stalo do istine, u svakom slučaju, zavređuje posebnu pažnju. Kako, ipak, savršeni zločin ne postoji, (polu)zvanično objašnjenje da "tragova nema, čak ni indicija" ko bi mogao biti inspirator i izvršilac "nestanka", u suštini, tumači se kao svojevrsni povod Stambolićevoj porodici i prijateljima za osnovanu sumnju da, u stvari, prave istrage nikad nije ni bilo. Zašto?

Zlo kao prirodno stanje

Lakonski odgovor bio bi da je ova zemlja, pod doskorašnjim režimom, za gotovo jednu i po deceniju, toliko ogrezla u zločinu prema sebi, svom i drugim narodima i svakom pojedincu da otkrivanje i rasvetljavanje jednog ubistva, atentata ili otmice ne bi rešilo ništa. Pogotovo, ako se iza takvog čina krije politička pozadina. Tako su ostale nerazjašnjene mnoge likvidacije, od

bivšeg šefa srpske policije Stojčića, preko novinara Ćuruvije, do "nestanka" Stambolića. Od onoga ko i ne trepnuvši žrtvuje čitave narode, ljude nemilosrdno i surovo tretira kao stoku za klanje, pretvara u topovsko meso za zadovoljavanje svojih monstruoznih ambicija i "vizija", ništa drugo se nije ni moglo očekivati osim da arsenal svojih nedela i zločina neprestano "obogaćuje" novim "trofejima". Sve dok zlo, koje je stvorio i suptilno, dugo i strpljivo gajio, ne postane njegovo prirodno stanje. I dok se ne vrati i po onoga ko ga je kreirao.

Stambolićeva sudbina jeste produkt istorije zla na ovim prostorima, kako to ovih dana napisala Latinka Perović. Tehnologija koja melje ljude, njihovu svest i živote, amoralne, neljudske nakaradnosti preinačava u nekakve ideološke ili vladarsko-diktatorske "moralne" norme, čiji kraljni cilj nije samo da zastraše i pokolebaju nepoćudne, potencijalno ili stvarno opasne ljude i pojave, uklone konkurenciju i narodu pošalju decidiranu poruku - "mi ovako postupamo s neprijateljem, a ti vidi hoćeš li biti ropski poslušan". Već i da jedno zlo reprodukuje drugo: učiniti pojedinca i kolektivitete nemoćnim, neosetljivim, inferiornim, ravnodušnim, pretvoriti ga u bezličnu masu kojoj je stalo samo do pukog biološkog preživljavanja. Međutim, kada se i u tome ode do apsurdnih krajnosti, kad je zlo samo sebi svrha, onda postaje ozbiljna pretnja i njegovom izumitelju. To što je sam Stambolić mesecima pre 25. avgusta intenzivno nagoveštavao, u tekstovima, intervjuima i govorima, upozoravajući da svako zlo ima svoj početak i završnicu, desilo se u septembru i oktobru sa Miloševićevom oligarhijom.

U zemlji, u kojoj se istorijsko pamćenje zabrinjavajuće skraćuje, a još se nije shvatilo, recimo, da su u jednom danu autori i protagonisti zla u Srebrenici pobili osam hiljada ljudi, pripadnika druge, nepoćudne i nepouzdanе nacionalnosti, tako očigledna ravnodušnost i bezosećajnost za sudbinu Ivana Stambolića i još hiljade i stotine hiljada koji su surovo gurnuti u ratove, etničke egzoduse i neizrecive patnje, logična je posledica zastrašujućeg civilizacijskog i moralnog surviviranja. Kod dela običnog sveta zavladało je osećanje da je sve što se dešava oko njega nešto što ga se ne tiče, da treba samo zapušiti uši, zatvoriti oči ili vrata od stana i isključiti telefon ili radio i TV prijemnik, pa živeti u iluziji da se ništa loše ne događa. A ako i nešto dopre do njih, to se tumači kao proizvod makijavelističkog poimanja politike i prihvata kao "normalno". Jeste šokantno, čak bljutavo, ogavno, ali i primereno njihovom ljudskom i mentalnom sklopu, kad, na primer, julovska perjanica Ivan Marković, činično, bez trunke griže savesti, novinarima sugerise da "pitaju Stambolićevu suprugu gde joj je muž". Ili kad arogantni i osioni Radomir Marković, šef resora državne bezbednosti, u čijem se smeru kreću sumnje za mnoge počinjene zločine, javnost upućuje da se o Stamboliću "raspita kod Đukanovića i Dodika".

Frapantan je, međutim (da li i neobjašnjiv?), ignorantski, ravnodušni

odnos novih vlasti, državnih organa, onih koji su se ustoličili na odluci naroda da konačno protera zlo i njegove kreatore sa ovih prostora. Pre svega, prema činjenici da se ni četiri meseca od Stambolićevog kidnapovanja nije maklo od one klupe pored trim-staze u Košutnjaku. Nema odgovora na apele i zahteve, ministri policije pored tog i drugih slučajeva prolaze kao pored "turskog groblja", smišljaju se i osmišljavaju palete "državnih prioriteta", a nijedan od njih nije - rasplitanje sudbine čoveka, onog običnog koji je tako dugo služio kao moneta za potkusurivanje, do takvih ličnosti i političkih figura kao što je Ivan Stambolić, čiji je udeo u ovom završnom obračunu sa prošlim režimom i te kako bio značajan. Prioriteti su MMF, OEBS, raspodela ministarskih i ambadorskih fotelja i kabineta, tolerisanje aktera dugogodišnje srpske drame, ne i odgovor na suštinsko pitanje - šta je nova vlast, od 5.oktobra do danas, učinila da demistifikuje, razotkrije i demontira mehanizam i tehnologiju misterioznog nestajanja ljudi, poigravanja sa njihovim sudbinama, životima i bolom najbližih. I - na čiju dušu pada greh što se zakulisnim rabotama, političkim i međuliderskim trgovinama kako u uzajamnom rivalitetu "onaj drugi" ne bi stekao jaču i bolju poziciju, neki glavni kreatori ovdašnjeg zla i dalje na "listi čekanja", a drugi čuvaju kao malo vode na dlanu. Da li je ovoj zemlji potrebno još Stambolića i Čuruvija da bi se konačno shvatilo da se zlo, bilo čije i u bilo kom obliku, ne sme ignorisati. Još gore - biti ravnodušan.

"Danas", 23-24. decembar 2000.

Bogdan Bogdanović

Mučna zbilja horor filma

Poštovana i draga Kaća,

Ovo pismo upućujem Vama i Vašoj porodici, a preko Vas i svim Ivanovim prijateljima. Molim Vas procenite, pa ako smatrate umesnim, možete ga učiniti javnim tekstom.

Prva vest o Ivanovom nestanku iz Beograda - još se nije pominjala otmica - zatekla nas je letos dok smo boravili u Nemačkoj. Polako smo, međutim, tek po povratku u Beč, počeli da shvatamo svu zloslutnu ozbiljnost događaja, pa je moja prva odluka bila da otpočnem javni demarš, budući da Ivan ovde ima ne mali broj iskrenih poštovalaca, kako među bivšim Jugoslovenima, tako i među Austrijancima. Ali, onda sam se zaustavio, jer mi je najednom postalo jasno da bi, imajući u vidu nevidljivog, a ipak razaznatljivog naredbodavca otmice, već i sama pojava moga imena u nekoj javnoj akciji, još više razbukta-la njegovu paranoidnu maštu.

U međuvremenu su se gomilale nedoumice. Šta li se to u mojoj zemlji događa? Posle skoro osam godina odsustvovanja, iz daljine osmotreno, sve može izgledati još mračnije no što je bilo. Zlo ima neslućene mogućnosti stepenovanja, pa je i od najvećeg zla uvek zamislivo i neko gore...

Praćenje srpske štampe u inostranstvu vrlo je zametan posao. Dosadašnja gastarbajterska štampa je po pravilu bila zagađena tendencioznim priložima kontrolisanim iz raznoraznih podruma i podrumčića doskorašnjih Miloševićevih ambasada. Pravi karakter režije sam mogao zaokružiti tek kad mi je Ksenija, pre neki dan, donela iz Beograda svežnjeve novinskih kopija, počev još od prvih vesti o otmici, pa do izveštaja od pre nekoliko dana. Bio sam užasnut, jer sve je opako podsećalo na sinopsise loših horor-filmova, iako je u pitanju nepomerljiva mučna zbilja.

A onda su došla na red razmišljanja o glavnom vinovniku. Od prvog trenutka, bar za mene, nije bilo ni najmanje nedoumice ko bi to mogao biti. Veoma visok profesionalni rang otmice ukazuje da su i naređenja i kontrola izvršenja potekli sa samog državnog vrha. Krenuo sam od jednostavne logike i zaputio se tragovima jednog svima nam dobro poznatog razdraganog izazivača ratova i podstrekača nebrojenih masovnih i pojedinačnih ubistava. Pirovao je dobrih trinaest godina poklanjajući Srbiji čemer i bedu, poniženja i zastrašivanja koja

su se često pakleno dosledno preobraćala u ispunjena obećanja. Tragovi zločina, ma kako pažljivo zametani, bili su uvek nekako čitljivi. Uostalom, poznato je da serijske ubice imaju svaki svoj psihopatski rukopis koji ne umeju ili ponekad čak i ne žele da prikuju.

Platonsko shvatanje svetosti simetrije nalagalo bi da se bezakonje poteklo sa najvišeg mesta, sada i osudi sa najvišeg mesta. Na žalost, i pored mlako izrečene formalne osude, pridodata je od strane današnjeg našeg predsednika još i floskula da će se srpskom-nacionalnom-zlikovcu-broj-jedan suditi u Srbiji. Valjda, prema načelu - tamo gde si činio zločine, tamo ćeš biti i kažnjen. Ali, njegovo "mesto zločina" je daleko pompeznije. Ono se rasprostire širom bivše Jugoslavije. Ono je i u Sloveniji, i u Vukovaru, i u Mostaru, i u Foči, i u Sarajevu, i u Srebrenici i svud redom. Suđenje u Srbiji i za zločine počinjene izvan Srbije ne samo da bi bio recidiv - hoću da verujem nehotičan - klasičnog velikosrpskog jugo-centralizma, već bi uveliko bio i relativizacija krivice... dakle, širokogrud poklon Slobodanu Miloševiću...

Ponekad prebacujem sebi što sam uopšte dozvolio da me za proteklih tri-naest godina toliko obuzmu prisilna razmišljanja o jednoj krajnje beznačajnoj, skarednoj ljudskoj spodobi. Ako je u bilo čemu uspeo taj mali davnašnji partijski potrkko, uspeo je da nam se nepozvan uvuče u pamet, da nam poremeti i ugrozi živote, da nam poruši gradove i da za budućnosst fizički pa i moralno osakati čitave generacije srpske, bosanske i hrvatske omladine. I na kraju, kad je počeo slutiti da mu se približava sudnji čas, bezrazložnom osvetom nad prijateljem kome sve duguje, kruniše svoje mizerno životno delo.

Zašto je do otmice uopšte došlo? Vidim da se u Beogradu traga za - ma i minimalno razumnim razjašnjenjima. Bojim se da se traga uzaludno, jer je teško naslutiti bilo kakve druge pobude sem elementarne, rekao bih gotovo hemijske lične mržnje. Da li su Ivanova u štampi zabeležena istupanja, inače vrlo retka, uzmutila svet senki u kome bračni par već godinama obitava? Uzgred rečeno, ne bi trebalo zapostaviti ni pojavu udvojenog ludila! Valjda se i tako što može uzeti u obzir. Nije li neka neoprezna reč, "kritička reč", mogla podstaći bračni par na još jedan, završni, magbetovski čin? Takva reč, međutim, bar sa gledišta normalne ljudske pameti, nikad i nigde nije bila izgovorena...

Prelistavam staru štampu i ne nalazim bilo šta što bi, sa Ivanove strane izrečeno, moglo raspiriti osvetnički bes; ne nalazim baš ni jednu jedinu uvredljivu reč. Ivanova, retko izlagana razmišljanja sabiraju samo njegovu ličnu, vrlo potresnu obuzetost sudbinom Srbije. Možda se mali tiranin osetio povređenim zato što čak ni u negativnom kontekstu nije bio konstatovan. Ko će, uostalom, znati šta se sve skriva u fiktivnom okruženju serijskog ubice. Doista, može biti da je Ivan, razmišljajući o iskonskoj moralnoj tragediji srps-tva, smatrao nedostojnim da se priseća mučnog imena, koje bi samo sobom remetilo elegičan, pa i tragičan ton njegovih misli. To nije bilo ni obeskrivlje-

nje ni praštanje, već uviđanje da nije Sloba pokrenuo nacionalističko ludilo, već je ludilo tražilo svog Slobu i nažalost ga je pronašlo. Ove reči nisu nimalo preterane, jer ako se nekad s pravom govorilo o nemačkom ludilu, zašto bi srodna sintagma bila preskočena u našoj, domaćoj verziji?

Stambolić je bio daleko od svake današnje politike; bio je već uveliko u godinama dovršene životne mudrosti, pa je prave uzroke tragedije tražio tamo gde se oni jedino i mogu naći. Potražio ih je u srpskim dušama, a pre svega u onim i onakvim "dušama" kakve su u protekloj deceniji odgajali polit-teolozi Atanasije i Amfilohije. Bojim se da je tim putem zločin već unapred bio upisan u nove, pomodne trendove srpske svesti. Bio je upisan vrlo promišljeno: prvo, moralna verifikacija - Crkva. Drugo, intelektualna verifikacija - Akademija, Udruženje pisaca, slobodni strelci. Pa tek onda dolazi preduzimač i egzekutor i njegov čuveni poklič - Na zadatak! A zadatak je bio, zna se: šajkače, kokarde i kame. Mali pragmatičar je, kako kađ, podržavao čas prvu, čas drugu kariku, čas sve tri karike ovog paklenog kola - odjednom. I još je umeo da sav taj kabasti teret spretno upakuje u slavjanofilsku ex-boljševičku foliju koja, očito, nikome od upakovanih nije naročito smetala. Naprotiv.

No, na stranu sa tim naizgled tako sitnim, a tako krupnim odvratnostima! Pa ipak, one nadiru sa svih strana kadgod se pokuša stvarno shvatiti situacija u Srbiji. A sad, otresam nečist od sebe, jer želim da se vratim svom dragom prijatelju. Gomila hartije koju imam pred sobom, omogućava mi nastavak naših davnašnjih razgovora i to o stvarima o kojima i jesmo i nismo imali vremena da porazgovaramo prilikom naših poslednjih beogradskih susreta.

Sada se za imaginaran dijalog nudi još i iscrpna i savesno pripremljena serija izveštaja o Stambolićevim retkim ali sadržajnim istupanjima za poslednjih sedam-osam mojih egzilantskih godina (Danas, "Opomene Ivana Stambolića", 1-76...). Duboka, potisnuta patnja izbija iz tih njegovih reči - to je prvi i najjači utisak. Očigledno da tragediju Srbije vrlo bolno preživljava, ali baš zato, sve što ima da kaže, saopštava krajnje uzdržano, gotovo utišano, kao u antičkoj tragediji. Da ponovim - to nisu reči političara, to su reči mudraca. Ili (može i tako) - uznemirujuća je to reč futurologa:

"Ne zavisi više od (stare) vlasti šta će biti. Zavisi od opozicije; u njenim je rukama sve. Da li je ona dorasla tom istorijskom zadatku, pokazaće vreme. Ne usuđujem se da išta konkretnije prognoziram."

Ponekad je odbijanje prognoze vrlo zloslutna prognoza. Otmen način da se izbegne šok zastrašujućih predviđanja. Ona su, međutim, već davno nagoveštena samim naslovom njegove knjige "Put u bespuće". Danas imamo i proširenu parafrazu ove Ivanove nekada, na izgled, vedre erske igre reči:

"Iz ovog bespuća, iz ovog sveobuhvatnog poraza, ove kolektivne izgubljenosti u vremenu i prostoru, posle tolikih obmana i prevara, ja ne znam da li znam šta danas i odavde treba i valja reći, kada većina još uvek ne vidi i ne čuje istinu, kada beži od suočavanja sa istinom."

Ili:

"Ona (Srbija) se sada nalazi pred jednim velikim pitanjem koje mora da smogne snage da sama sebi postavi: da li uopšte mi, ovako, možemo opstati kao narod? Prema tome, bilans je katastrofalan, i zbog onoga što činismo drugima, ali i zbog zala koja sami sebi počinismo, a gotovo da ih nema koja ne učinismo."

Najzad, nešto što bi se moglo uzeti kao finale... u muzičkom ali i u moralnom smislu:

"Mene brine naša strana, moja strana, naš udes ovde, pa o tome govorim... Najteže će biti kad budemo morali... da se suočimo sa istinom onakva kakva jeste, da se pogledamo u ogledalo, a ne krivo, i da sami vidimo šta nam se dogodilo, ko nas je i kako zaveo, kuda nas je odveo, do čega nas je doveo."

Drugim rečima, opet Domanović, naš divni, naš dragi, naš nedočitani Domanović. Kakva specifično srpska arhetipska slika... Slepac na čelu kolone. Uvek ista, večita naša priča uz malu nedoumicu - ko li je sledeći predvoditelj?

(Pismo Katici Stambolić, supruzi otetog Ivana Stambolića)

"Danas", 1. februar 2001.

Milivoje Despot

Gdje je Ivan Stambolić i načelo habeas corpus

Od nestanka Ivana Stambolića teče šesti mjesec, a o tome gdje je i šta je s njim ni njegova porodica ni javnost ne znaju ništa. Ako su banditi oteli Ivana Stambolića, od njih ne treba ni očekivati odgovor. Briga kriminalce za obaveze koje se duguju porodi i javnosti povodom lišavanja slobode ili konačne sudbine čovjeka. Ali, ako je iza nestanka Ivana Stambolića stajao organ tadašnje vlasti, za ispunjenje takvih obaveza postoji i više pravnih razloga, od kojih osobito značenje ima načelo *habeas corpus ad subjiciendum*, tj. dužan si da predaš ovog čovjeka sudu (ili da ga oslobodiš).

Istorijski, to načelo je afirmisano kao garancija lične slobode. Nastalo je krajem XII stoljeća u engleskom pravu, kojim se zabranjuje samovoljno hapšenje i mučenje ljudi i uopšte zloupotreba ljudske ličnosti. Reafirmisano je u Velikoj Britaniji 1679. godine Habeas Corpus Actom i 1787. Ustavom Sjedinjenih Američkih Država. U kontinentalnom pravu, načelu *habeas corpus* odgovara *nepovredivost lične slobode kao prava građanina*. U procesnom krivičnom pravu ono se protivi samovoljnom policijskom pritvoru ili ga rigorozno ograničava u pogledu trajanja i postupanja sa uhapšenim. Jer, načelo *habeas corpus* je garancija prava čovjeka da slobodno živi. To podrazumijeva i pravo svakog pojedinca da se slobodno kreće i da ne smije biti lišen slobode ako za to ne postoje zakonom određeni i materijalno dokazani razlozi. Po tom načelu, građaninu se garantuje ne samo sloboda kretanja, već i mir u domu, nezamislivost prepada noću, na kućnom pragu ili na vratima stana i naročito zaštita od "iznenadnog nestanka" bilo da je taj nestanak djelo nepoznate osobe bilo izvjesnog organa uprave.

Šutnja nad tajanstvenim nestankom Ivana Stambolića je kršenje ove pravne zabrane. Sankcije zbog tog delikta određuje sud.

Akcija koju vode Odbor za oslobađanje Ivana Stambolića, Narodni pokret Otpor, B-92, ANEM, agencija Beta i mnogobrojni građani na cijeloj teritoriji Srbije, svojim protestom i saosjećanjem u bolu porodice Ivana Stambolića, ipak je samo društveno reagovanje na zločin. Rasvjetljavanje zločina čeka se od upravnih vlasti. Danas, kao što je bilo i prije više stoljeća, upravna vlast je ta kojoj se upućuje zahtjev koji proizlazi iz načela *habeas corpus* - da ne dozvoli zloupotrebu sile nad čovjekom, a kada je to učinjeno da pokrene postupak radi odgovornosti i kažnjavanja počinioca i spriječavanja takvih zlodjela.

"Republika", 1-15. februar 20001.

Ivan Torov

Šta to bi, gospodo!

Da li se, poštovani čitaoci, sećate kako su nas od 5. oktobra naovamo svesrdno uveravali: čim preuzmемо kormilo vlasti prioritet nad prioritetima će biti utvrđivanje istine o ubistvu Slavka Ćuruvije, otmici i nestanku Ivana Stambolića i ubistvu (da, upravo tako) na Ibarskoj magistrali. Buduća vlast, kandidat za mandatar, pa mandatar, na kraju i premijer, njegovi potpredsednici i resorni ministri, gotovo svi stranački prvaci DOS, naprosto su se utrkiivali ko će pre i glasnije reći da je otkrivanje krivaca alfa i omega "nove demokratije", nešto što je neminovno učiniti da bi se podvukla crta ispod dugotrajne politike i psihoze strahovlade, političkih i policijskih progona, uličnih, haustorskih i "saobraćajnih" likvidacija, atentata, otmica. I, dabome, merilo sposobnosti i moralnog kredibiliteta novopridošlih političara.

Pošto izgleda ni to nije bilo dovoljno da bi se podozriva javnost Srbije uverila u iskrene namere jučerašnje prave, danas vladajuće opozicije, licitiralo se sa preciznim rokovima. Krenulo se sa tri, nastavilo sa sedam do deset dana, pa jedan mesec, da bi novi premijer Zoran Đinđić sve to 25. januara, prilikom svoje inauguracije, prekratio formulacijom "u najskorijem mogućem vremenu". Najpre je razlog izostanka istine bio bivši režim, zatim podela vlasti i sa onima kojima je pre mesto u sobi istražnog sudije nego u udobnim kabinetima. Onda su vanredni parlamentarni izbori "naleteli" kao zgodan alibi, pa radikalna opstrukcija, a sve vreme žalopojka da je novi jugoslovenski predsednik, time što je sprečio smenu nekih vodećih ljudi policije i državne bezbednosti samo iz njemu poznatih razloga, prolongirao utvrđivanje činjenica o mostruoznim likvidacijama, atentatima i otmicama.

U međuvremenu, što-šta se izmenilo: DOS je, pored ostalog, gromoglasnim obećanjima ubedljivo dobio izbore, Đinđić je konačno preuzeo vladu, Duško Mihailović policiju, smenjen je Radomir Marković, ustoličen novi šef SDB Goran Petrović, a od obećane istine, ni dvadesetak dana kasnije, ni reči. Apolutno ćutanje. Kao da je neka moćna ruka ponovo stavila svoju šapu na sve to. Ko je ubio Ćuruviju zna se, manje-više, sada koliko i aprila 99, ko je likvidirao četvoricu funkcionera SPO, gađajući, nesumnjivo, Vuka Draškovića, oktobra iste godine, i dalje je predmet "osnovane sumnje". Ko je na trim-stazi u Koštunjaku, avgusta prošle godine, kidnapovao bivšeg predsednika Srbije Ivana Stambolića i da li je uopšte živ, može se samo naslućivati. Tračak nade da bi se proces otkrivanja nalogodavaca i egzekutora mogao ubrzati, ne robujući preterano maratonskoj i iscrpljujućoj proceduri smene

vlasti, iskršao je 1. novembra prošle godine objavljivanjem zapisnika SDB o tajnom praćenju Slavka Čuruvije do trenutka njegove likvidacije, ali se NEKO svojski potružio da čitavu stvar ponovo prekrije velom misterije. Što sve sumnje u sva tri pomenuta zločina vode ka jednom centru, a odatle ko zna kojim "izvorima", izgleda nije bilo dovoljno inspirativno da se "stvar" istera do kraja.

Zna se tačno na kome je da razotkriva šta se sve valja iza kulisa, da odgonetne zašto se oktobarski revolucionarni zanos za tili čas pretočio u trgovački politički biznis stare i nove vlasti, ili samo krugova novopridošlih "demokrata". Da utvrđuje da li je neko (i ko) omogućio potencijalnim krivcima da na miru, skoro četiri meseca, unište dosijea, kompromitujuće materijale, obrišu sve tragove zločina "svoje" ili "tuđe" ruke. A pogotovo, zašto se odjednom, posle 25. januara, sve do danas - dakle, u razdoblju kad nova vlast ima slobodan pristup "trezorima" činjenica i istine, nastaje zloslutna tišina. Može biti da su "trezori" ispražnjeni, svedoci uklonjeni, tragovi uništeni, čak i da je "problem" mnogo dublji i složeniji da bi se mogao razrešiti "šetnjom" kroz tajne lavirinte tajne policije. Možda je NEKO u međuvremenu obrnuo redosled prioriteta, smatrajući da nije najpogodniji trenutak za novo "stresno talasanje i uznemiravanje" javnosti i porodice ubijenih i nestalih. Ili čak smatra da treba najpre promeniti kompletnu državnu administraciju (ministarstava, policije, pravosuđa), pa tek onda krenuti sa ozbiljnom deratizacijom kuće.

Što god da je razlog, za mentalno zdravlje javnosti, pogotovo najbližih Slavka Čuruvije, Ivana Stambolića, izginulih na Ibarskoj magistrali, ne treba brinuti. Ono je već dovoljno narušeno i ugroženo, ali bi moglo možda biti popravljeno (ako se tako nešto uopšte može reći) kad bi se prestalo sa ćutanjem, odugovlačenjem i razvlačenjem, pronalaženjem svakojakih izgovora, oklevanjem iz dnevno-političkih motiva. Ako bi se, naprosto, istina - ma kakva da je, potpuna ili delimična, za neke krajnje neprijatna, za druge zastrašujuća - javno saopštila.

DOS-ovski režim je obećao da će radikalno izmeniti formulu vladanja, javnost rada ustoličiti kao vrhunsko merilo ponašanja, da će raskrinkati tehnologiju vođenja politike u tajnim kabinetima i salonima, da će se krivci naći tamo gde im je mesto. Supleo se, međutim, već na prvom stepeniku. Uostalom, niko lidere antimiloševićevske koalicije osamnaest partija i stranaka nije tukao po ušima i primoravao da liferuju obećanja, koja će, po uobičajenom demagoškom maniru, kad dođu na vlast ili zaboraviti ili marginalizovati

Čini se da Srbija, posle svega što je preživela, više nije spremna na tu vrstu poigravanja. Ne traži ona previše: samo da se zločinu i zločincima dođe glave kako se ništa slično više ne bi ponovilo. I verujem da bi bila zadovoljna ako bi, koliko danas ili najkasnije sutra, recimo, Zoran Đinđić, Duško Mihailović Goran Petrović javno saopštili šta su za ovih dvadesetak dana otkrili, koje su činjenice utvrdili. Pretpostavljam da su mogli da zavire u tajne dosijee i komore. Tako će bar pokazati da, ipak, vuk još nije do kraja pojeo magarca!

"Danas", 15. februar 2001.

ODZIVI NA APEL

ODBORA ZA OSLOBAĐANJE
IVANA STAMBOLIĆA

[home] [apel] [potpisnici] [akcija] [linkovi] [podrška]

Od nestanka Ivana Stambolića
prošlo je

205

dana

Potpisnici apela

1. Žarko Korać
2. Nataša Kandić
3. Vojin Dimitrijević
4. Nikola Barović
5. Petar Luković
6. Ljiljanka Perović
7. Borka Pavičević
8. Miljenko Dereta
9. Olga Popović Obradović
10. Biljana Srđanović
11. Nenad Prokić
12. Filip David
13. Ljubica Marković
14. Mirjana Karanović
15. Mrđan Bajić
16. Feđa Stojanović
17. Predrag Ejdos
18. Jovan Čirić
19. Zagorka Golubović
20. Zoran Stojiljković
21. Srećko Mihajlović
22. Gorica Popović
23. Svetozar Cvetković
24. Olivera Mićosavljević
25. Jelena Trpković
26. Dragan Čudić
27. Geranka Matić
28. Mirjana Miočević
29. Branko Vučković
30. Marija Dragojlović
31. Ana Đević
32. Marina Frantus
33. Drinka Gojković
34. Erić Milivojević
35. Branislav Babić Kebra
36. Milan Mumin
37. Dragoljub Draža Marković
38. Ivan Čolović
39. Miloš Minić
40. Obrad Savić
41. Branislav Čanak
42. Vlatko Sekulović
43. Milenko Marković
44. Rade Veljanovski
45. Aleksandar Sekulović
46. Dušan Penča
47. Bija Đukić
48. Ivan Marović
49. Mirko Tepavac
50. Živko Berisavljević
51. Radomir Konstantinović
52. Vera Marković
53. Rajko Danilović
54. Gordana Suša
55. Mlada Andrejević

POTPIŠITE APEL:

ime: _____
 prezime: _____
 zanimanje: _____
 grad: _____
 država: _____

Potpisujem

56. Miroslav Hristodulo
57. Dušan Pirc
58. Radmila Šajković
59. Radoslav Ratković
60. Milan Basta
61. Sveto Oro
62. Ratko Radivojević
63. Saša Torlaković
64. Aleksandra Plesković Ilić
65. Miroslav Ilić
66. Bojana Oprijan Ilić
67. Dimitrije Bajalica
68. Grujica Spasović
69. Miloš Nikolić
70. Nebojša Popov
71. Branko Cvejić
72. Sonja Biserko
73. Ivan Torov
74. Milan Đorđević
75. Šefko Alomerović
76. Gradimir Nalić
77. Snežana Stojadinović
78. Biljana Kovačević Vučo
79. Filip Mladenović
80. Žarko Trebješanin
81. Miladin Korać
82. Milan Milošević
83. Ljubomir Madžar
84. Dragomir Olujić Oluja
85. Veran Matić
86. Dragan Banjac
87. Ljubomir Živkov
88. Branislav Kovačević
89. Nenad Čanak
90. Rasim Ljajić
91. Mile Isakov
92. Goran Svilanović
93. Vuk Obradović
94. Žarko Jakanović
95. Sead Hadžović
96. Branko Pavlović
97. Tatjana Vehovec
98. Branka Opranović
99. Milivoj Nenin
100. Boris Milčević
101. Boško Krunic
102. Živko Blagojev
103. Branka Prpa
104. Jovo Čuruvija
105. Miljana Tomić
106. Miloš Tomić
107. Dragomir Jeftić
108. Dobriša Stojnić
109. Nikola Nešković
110. Dragan Radin, (advokat)
111. Živko Brković, (istoričar umetnosti)
112. Dragana Kandić-Dulić, (profesor univerziteta)
113. Leon Deleon, pravnik
114. Gordana Ilić
115. Bojana Pajić
116. Straja Šuljagić
117. Duška Čavić
118. prof. Borivoje Mijatović
119. Vuković Dragan, službenik PTT-a
120. Suzana Oparnica, diplomirani inženjer elektrotehnike
121. Nadežda Marinković
122. Mirjana Nešković-Soldić
123. Jadran Soldić
124. Radmila Sava-Mihajlović
125. Ljiljana Škernbić
126. Bernarda Moškov, diplomirani turizmolog
127. Svetlana Knjaze Adamović
128. Tugomir Džalto
129. Paja Stanković, karikaturista
130. Zorica Kandić Popović
131. Zorica Kamperellić
132. Vesna Kušić
133. Jevđeniye Kušić
134. Kokan Mladenović, pozorišni reditelj
135. Mišodrag Orlić
136. Milan Mihailović sa porodicom, glumac Ateljea 212
137. Antoneta Vojan, Čikago
138. Milica Mažuranić
139. Borka Božović
140. Tatjana Vardić
141. Sima Ćirković
142. Đura Pavlović, profesor
143. Miroslav Popović, Čikago
144. Nikola Vukašinić
145. Ivo Visković
146. Dejan Stambolić
147. Žarko Stambolić
148. Branka Stojković
149. Božidar Kelic
150. Slobodan Milutinović
151. Dragan Antić
152. Javorka Bogataj
153. dr Zoran Vidojević, sociolog
154. Katica Pihler, dipl. ekonomistkinja
155. Dusica Jaksic-Matul, radnica
156. Goran Matul, radnik
157. Drazen Deletis, ing.arh.
158. Drasko Kovacevic, sa porodicom
159. Katarina Vukadinovic, sluzbenica
160. Miroslav Kukricar, programer
161. Bojan Vojinovic, kontrola kvaliteta softvera
162. Veljko Popovic, TV snimatelj
163. Slobodan Nikolic, El.Engineer
164. Darinka Perisic, Stomatolog
165. STOJIC NOVICA, KERAMICAR
166. Andreja Djuricic, student
167. Dobriša Plamenac, urednik deska PCNEN-a
168. Dragoljub Vukovic, novinar
169. Igor Calic, dipl.ing
170. Ivica Boceviski, politikolog
171. Aleksandar Lakić, dipl. politikolog
172. Milan Adamov, Softver Inzenjer
173. Svetlana Radićević, Inzenjer radiologije
174. Mile Tankosić, student
175. Šaban Šarenkapić, književnik
176. Zibija Šarenkapić, profesor
177. konstantin mandić, arhitekta
178. Dragan Spasojević, tehničar
179. Aleksandar Trifunović, urednik magazina BUKA
180. Ozren Milanovic, novinar
181. Alexander Nikolic, student
182. Snežana Curdij, web programer/novinar
183. Milorad Tomašević, projektant programer
184. Branka Kelic, diplomirani filolog
185. Zeljko Moskalj, student
186. maja krcmar, fizicar
187. Branislav Krtinac, Dipl. Pravnik
188. Slatjan Nikolic, Ekonomista

189. Biljana Djuric-Jovanovic, DBM
190. Zoran-Cane Curcic, Web-master
191. Srdjan Novakov, Graf. dizajner
192. Zoran Sukovic, student
193. Strahinja Vukovic, TV organizator
194. Igor Bigic, student elektrotehnike
195. Bojan Bozic, student
196. daniyel kecman, programer
197. Milan Stokic, web programer
198. Branislava Stojanovic, prof. srpskog jezika
199. Dejan Krstic, novinar
200. Vladimir Pekic, student
201. Mileva Pekic, penzioner
202. Branko Arsevic, radnik
203. Mira Macura, demograf
204. Dr. Miroslav Macura, Direktor, Ujedinjene Nacije
205. Nenad Lalovic, saobracajni pilot
206. Aleksandar Jovanovic, saobracajni pilot
207. Stevan Boskovic, saobracajni pilot
208. Dejan Filipovic, saobracajni pilot
209. Stanimir Miljkovic, dipl. ing. elektrotehnike
210. Dragan Dinulovic, dipl.ing. masinstva na postdipl
211. Neša Marojevic, arhitekta
212. Svetlana Marinkovic, programer
213. Ljubisa Bogicevic, programer
214. samija amar, student
215. sonja amar, tehnolog
216. Mikica Prokic, Blagajnik
217. Elmedin Kurtovic, inženjer Informatike
218. Dejan Vračarević, MCSE
219. Milos Adamovic, student
220. Zoran Nikolic, matematičar
221. Dr. Jovan Jovanovic, lekar
222. Vukica Jovanovic, galerist
223. Dusan Vasic, Student
224. Jelena Nikolic, prevodilac
225. branka andrejic, student
226. Svetlana Vračarević, dipl. pravnik
227. Dejan Djokic, istoricar
228. Memo Memic, glumac
229. Milan Kovacev, muzicar
230. Jasmina Grozdanov, lekar
231. Jova Latkovic, Radnik
232. Aleksandra Inic, Biohemisar
233. Dejan Krasavac, manager
234. Jelena Susic, student
235. milica vorburger, novinar
236. Dejan Komnenovic, programer
237. Mladen Vladic
238. Svetozar Tomic, graficki dizajner
239. Djordje Tanackovic, dipl.pravnik
240. Jelena Verner, nezaposlena
241. Elizabet Vasiljevic, prevodilac
242. Josip Filo, Student
243. Hajrudin Kolasinac, student
244. Edin Kolasinac, student
245. Dusan Bozinovic, Dipl. ing.
246. aleksandra antonic, psiholog
247. Tanja Nesic - Vuckovic, klinicki psiholog, decji psi
248. Petja Petkova, porodnici terapeut
249. Lynne Amldon, Decji Psihoterapeut
250. Bogdan Vuckovic, pravnik
251. Jelena Ispanovic, nastavnik
252. Zoltan Fekete, ing. informatike
253. Nesko Dragisic, profesor
254. Ruzica Kostandinovic, inzenjer ZNR
255. Tanja Uskokovic, ilustrator
256. Fedja Franklin, bubnjar
257. Dejan Milanovic, poduzetnik
258. Ilija Malles, Profesor matematike
259. Verica Krasavac, sales manager
260. Gordana Cerovic, psiholog
261. Gabrijela Georgievskaja, dipl.ekonomista
262. Ratko Golubovic, dipl.pravnik
263. Margarita Golubovic, prof.germanistike
264. Miroslava Djordjic, farmaceutski tehnicar
265. Jelena Punc
266. Voja Klevernic, ecc
267. Tanja Abramovic, prevodilac
268. Miodrag Abramovic, arheolog
269. MIKO MILIVOJEVIC, AVIOMEHANICAR
270. Gordana Kubicela, radnik
271. Miroslav Stosic, sitostampar
272. Milica Vukmanovic, polihikolog
273. Marin Cvijetic, Tv Producer
274. Svetlana Miljkovic, student
275. Relja Jovic, student
276. Milos Eric, student
277. Tatjana Kraigher-Illic, pravnik
278. Djordje Illic, dipl.istoricar
279. dragan marjanovic, el.inzinjer
280. Vladan Marinkovic, network administrator
281. Vladimir Rašković, student
282. Dejan Milošević, student
283. Marko Marić, student
284. Nenad Ratković, student
285. BRANISLAV CVETKOVIĆ, SAMOSTOJNI PREDUZETNIK
286. Ivan Prodanović, student
287. Pavle Maslacak, kuvar
288. Milan Sovilj, profesor univerziteta
289. Dr Tatjana Guljcev-Stamatović, stomatolog
290. Dr Zoran Stamatović, stomatolog
291. Nemanja Damićanović, srednjoškolač
292. Vlada Krasojević, Direktor
293. Danica Milošević, student
294. Milena Aleksić, pravnik
295. Mr Vellmir Aleksić, dipl.maš.inž.
296. Miodrag Šišović, marketing manager
297. Slobodan Miljković, dipl. ing. elektrotehnike
298. Nataša Lakić, Programer
299. Vesna Stanišić, dramaturg
300. Todor Jovović, programer
301. Jasmina Vukadin-Sabljak, Lekar
302. Srdan Babić, marketing manager
303. Slobodan Miljković, dipl. ing. elektrotehnike
304. Nataša Lakić, Programer
305. Živoslav Mioradović, radnik
306. Vesna Stanišić, dramaturg
307. Todor Jovović, programer
308. Jasmina Vukadin-Sabljak, Lekar
309. Srdan Babić, sve za slobodu
310. Dragan Maravić, student
311. Aleksander Vasiljević, prevodilac
312. Miroslav Petrović, novinar
313. Živojin Filipović, Zoja
314. Dijana Bošnjak, dipl. konobarica
315. Saško Velkovski, lekar
316. Miloš Radivojević, tehnicar
317. Florian Cikos, Saobracajni tehnicar
318. petar rak, student
319. Zorana Đurđević, student
320. Miloš Janković, Student
321. Snezana Tarle, Profesor
322. Darko Pavlovic, tonski tehnicar

323. Nenad Ralevic, dipl. oec
324. Jelica Krstic, gradj. inženjer
325. Nada Vukomanovic, komercijalista
326. Mirso Bajramovic, slikar
327. biljana miletic, student
328. Dr Dimitrije Nikolic, lekar
329. Negosava Markovic, pravnik u penziji
330. Šakić Dara, informatičar
331. Ana Jovanovic, dizajner
332. Milan Mihajlovic, dipl. gradj. ing.
333. Nina Borisavljevic-Mijanovic, advokat
334. Krsta mandic, el.tehnicar
335. Aleksandar Zivotic, novinar
336. Jagoda Hozo-Lazarevic, novinar
337. Enes Halilovic, novinar i knjizevnik
338. Saša Sovilj, dipl. maš. inž.
339. Nikola Sovilj, penzioner
340. Dusan Djordjevic, Beogradski krug
341. Vesna Bogojevic, Beogradski krug
342. Ranko Jerkovic, student
343. Sead Musovic, dipl. gradj. ing.
344. Muamer Nurovic, Pravnik
345. Siobodan Antonin, farmaceutski tehnicar
346. Miodrag Popov, radnik
347. Vladan Micanovic, Arhitekta
348. Vladimir Petrovic, ekonomski tehnicar
349. Maja Krek, studentkinja
350. Ivica Stevanovic, dipl. ing. elektrotehnike
351. MIHAJLO MITROVIC, PENZIONER
352. Miljko Milanović, Ssitem inženjer, MCSE
353. Goran Stojanovic, advokat
354. Aleksandar Rapic, akademski slikar
355. Stanislav Mortvanski, radnik
356. Đorđe Nikolić, Student
357. Zoran M. Marković, novinar
358. Zoran Popovic, System Inzinjer
359. Nebojša Bašić, dipl. ecc.
360. Veljko Djuric, psiholog
361. Admir Krakic, developer
362. Dragoljub Vukovic, novinar
363. Goran Jojic, Administrativni direktor Mitsubishi
364. Milovan Jojic, Penzioner
365. Ljubinka Jojic, Penzioner
366. Marko Jojic, učenik
367. Zuzana Jojic, Gradjevinski inženjer
368. Nicole Jojic, učenica
369. Ivan Milatovic, pravnik
370. ana cvetkovic, sluzbenik
371. Dragoslav Majdanac, ing.
372. Snezana Salipurovic, ing.
373. Bojan Prokic, dipl.pravnik
374. Zoran Ivkovic, novinar
375. Alexandra Pesic, medicinska sestra
376. Natasa Bogovic, novinar
377. Franjo Lasic, glumac
378. Milivoje Neskovic, izenjer
379. Mica Karaklajic, radnik
380. Robert English, profesor
381. Nikola Bertolino, Knjizevni prevodilac
382. Zdravkovic Mirjana, Baletski kritičar
383. Marija Kecman Filipovic, dipl. pravnik
384. Stefan Ivanovic, Pravnik
385. Zeljko Arnaudovic, ing. inf.
386. Peter Benjik, penzioner
387. Ruzica Benjik, domaćica
388. Srdjan Cvijic, magistar međunarodnih odnosa
389. Dimitri Alekseevic, magistar
390. ZELJKO BOZIC, KV RADNIK
391. Vladimir Todosijevic, DTP profesionalac
392. Nune Popovic, umetnik
393. Aleksandar Ljubenović, student
394. Slaven Scepunovic, pravnik
395. Petar Milatovic, knjizevnik
396. Slobodan Pejović, učenik
397. Branka Pejović, medicinska sestra
398. Cuni -, web dizajner
399. Ravijojla Granolić, elektro tehničar
400. snezana mirkov, lekar
401. Aleksandar Spasić, novinar
402. ZUKI MEDUNJANIN, MANAGER
403. jasmin zilic, vozac
404. zoran pokric, student
405. deana baltic, dipl.ekonomista
406. Dragomir Perc, dipl. ekonomista
407. Branka Perc, profesor
408. Milka Vunjak, penzioner
409. Djordje Vunjak, penzioner
410. Zenja Curcic, dipl. ekonomista
411. Senka Perc, student
412. Svetlana Milanovic, operater
413. Jasminka Radosavljevic, profesor
414. Sanja Cavic, student
415. Zoran Svilanovic, Lekar
416. Sabo Attila, student
417. Ilijana pepic, sluzbenik
418. Nebojsa Sremac, Elektrolnzenjer
419. Amira Huskic, ekonomista
420. vesko vesovic, trgovac
421. biljana draskovic, sluzbenik
422. petar draskovic, sluzbenik
423. jovan draskovic, sluzbenik
424. ivan cvetkovic, sluzbenik
425. nebojsa stankovic, politikolog
426. nebojsa kriska, muzicar
427. Vladimir Radic, dic.econ.
428. Jovic Goran, radnik
429. Bojic Zarko, radnik
430. Predrag Vasić, student
431. Goran Roklj, Student
432. Slavenka Grkavac-Rokolj, sluzbenik
433. Mensur-Izo Rokolj, sluzbenik
434. Ivan Sekulovic, Student
435. Zoran Golubovic, tekstopisac i kompozitor
436. Dusan Truc, Penzioner
437. Djoka Palusevic, RTV-mehanicar
438. bojan stanulov, student
439. Bojan Zegarac, student
440. zeljko scekic, sluzbenik uprave carina
441. Mladen Gullj, gradj. ing.
442. Svetlana Damjanovic, sluzbenik
443. Bojan Todorov, sam svoj chovek
444. Marko Kolarevic, -
445. TAMARA POPOVIC, Ekonomski tehnicar
446. MIRJANA SMILJANIC, PA
447. Marija Todic, sekretarica
448. Vuk Adzic, programer
449. Biljana Jovanovic, sekretar GO LSV Zrenjanin
450. Milan Glumac, Pravnik
451. Neglica Lambrovic, stomatolog
452. dusan pipervovic, student
453. anka mihajlov prokopovic, novinar
454. dimitrije draskovic, penzioner
455. vera milicevic, novinar
456. miomir prokopovic, lekar

457. nebojsa kriska, muzicar
458. josif spiric, inzenjer
459. Ozrenka Knezevic, spares administrator
460. Dr. Bozidar Levi, dipl. ing.
461. Maja Levi, sociolog
462. Milica Brkljac, majka troje dece
463. Aleksandar Pintoski, el.tehnicar
464. bojan dimic, student
465. aleksandar marton, student
466. Milan Milicic, TV voditelj
467. Zoran Visak, dipl.ing.tehnologije
468. Vladan Sindjic, Vozac
469. Dragan Tomasevic, Student
470. Nenad Markovic, penzioner
471. Galina Markovic, Penzioner
472. Goran Jovanovic, Elektricar
473. Branka Omckus-Tomic, domacica
474. Zoran Tomic, dipl inz agronomije
475. Nenad Jovanovic, Elektricar
476. Mica Radak, svestenik
477. Dragan Apic, Zamenik gradnacelnika Petrovaradina
478. rino lucic, dr.sc.dipl.ing.el.
479. Olivera Andric-Kovacevic, Managing Editor
480. Sofija i Milos Andric, penzioneri
481. MARIJA DJURISIC, DIJETE
482. Mihailo Cikotic, Penzioner
483. Dragan Zivkovic, Trgovac
484. ZORAN GAJIN, DIPL.PRAVNIK
485. svetlana krstic, student
486. davorin kordin, predsednik isvo
487. bransislav bogaroski, student
488. Milos Jovic, student
489. Gane Ivanovic, Menadzer turisticke agencije
490. Snezana Ivanovic, profesor klavira
491. Bojan Pavlukovic, student
492. Slobodan Vasic, tehnicar telekomunikacija
493. Ljubica Filipovic, učenica
494. Dragan Dujakovic, programer
495. Sasa Vasic, portparol Demokratske omladine
496. Milos Zdravkovic, potpredsednik Demokratske omladine
497. leonora sevo, komercijalista
498. dragana kadic, meteor.tehnicar
499. DIVNA JELISAVCIC, TEHNICAR
500. Filip Teofilovic, Ucenik 7 razreda
501. aleksandra popovic sipetic, dipl.farmaceut
502. Miroslub Miletic, Auto prevoznik
503. Ratomirka Uskokovic, pedagog u penziji
504. Nenad Banovic, radnik
505. Marko Petrović, student
506. VLADAN RADOVANOVIC, MEDICINSKI TEHNICAR
507. durmis muhamed, el-ing
508. Milica Sekularac, student
509. Nemanja Stanarevic, student
510. Dusan Kuljic, boem
511. gordana dmitrasinovic, matematicar-asistent
512. Sasa Markovic, Srbin
513. Momir Kostic, radnik
514. Dejan Peric, Novinar sa Webmagazin.org
515. Ognjan Delic, vozac shmp
516. Karlo Karher, neuropsihijatar
517. MOMCILO BAJAGIC, MUZICAR
518. Jelena Petkovic, učenica
519. Nela Vlahovic Steric, likovni umetnik
520. Miljan & Sasha Glenny, učenici 6. i 4. razreda
521. Petar Fehir, spec. pedagog
522. Nemanja Pjevac, Ucenik srednje skole
523. zoran cerne, konobar
524. bogdanka i sreto vranjes, radnici
525. nemanja vranjes, dete
526. dragan i jadranka sa decom teofilovic, radnici
527. svetlana dulac, student
528. Nikola Popadic -, Potheads
529. mirjana gebhart, dizajner
530. Lara Lebedinski, studentkinja
531. Svetlana Ristic, Dizajner
532. Isidora Popovic, novinar
533. Slobodan Popovic, stomatolog
534. iris zanki, student
535. Beqir Hoti, pravnik
536. dino hadzalic, radnik
537. Zada Popovac, student
538. biljana vojnovic, radnik
539. Sasa Talic, student
540. Mica Velimirovic, Ugostitelj
541. snezana milanovic, dipl.ing.agronomije
542. vojislav stanovic, sekretar oegss-uzice
543. Sladjana Stajic, student
544. Dejan Tomovic, Student
545. Jovana Bogdanovic, učenik
546. Vesna Slepcevic, lekar
547. Milos Bamburac, učenik
548. Dalibor Radovanovic, Cuvár
549. bojan komnenovic, učenik
550. Sava Posin, dipl.ing.
551. Zvonko Varda, istoricar umetnosti
552. Mirko Mitrovic, Instruktor voznje
553. Ljiljana Slacanin, profesor
554. Toplica Nestic, preduzetnik
555. Milan Grba, pravnik
556. Nikola Sekulovic, Liga za zastitu privatne svojine
557. Siniša Knežević, dip.ecc
558. Mr.Petar Blanuša, Dipl. Ing.
559. Jovanovic Dragan, Firmopisac
560. Srdjan Staletovic, novinar
561. Branimir Kavcic, Dipl.-Ing.
562. Nenad Babijanovic, student
563. Martina Vukasovic, student
564. Dobrica Stajic, penzioner
565. Milja Kolarevic-Porubovic, radnik
566. Veliborka Staletovic, novinar
567. branka malikovic, dipl. ecc
568. Una Popovic, učenica
569. Jelena Nestic, učenik
570. Ljubica Nikolic, Učenica
571. dusko vujnovic, sa prsutima
572. Nikola Domic, penzioner
573. Bransislav Djurdjevic, student
574. Milos Radakovic, student
575. Igor Stegic, Student
576. Marko Nikolic, dipl. ing. elektrotehnike
577. Vladimir Marić, Project co-ordinator
578. DRAGAN I NATASA TADIC, priv.preduzetnici
579. DEJAN MITIC, EL.TEHNICAR
580. SLOBODAN STANKOVIC, STUDENT
581. BRANKO TESANOVIC, MEDICINSKI TEHNICAR
582. vesna loncar, arhitekta
583. Boris Majinovic, Managament Consultant
584. Silvija Milutinovic, Pravnik
585. Ljubisa Milutinovic, Pravnik
586. Toni Janackovic, s
587. Bojan Bojic, MTRA
588. Vedran Martinovic, Student
589. Ksenija Dancevic, pravnik
590. Tijana Mitic, buduca majka

591. dušan samardžić, dizajner
 592. Filip Abramovic, potpredsednik Republikanske par
 593. Ilija Vučević, novinar Focus plus
 594. Ivan Ljumovic, hirurg
 595. biljana kukolj, ekonomista
 596. Senad Agovic, IT Consultant
 597. Slavica Rankovic, med.sestra
 598. Slobodan Jovanovic, student
 599. Srdjan Vezmar, student
 600. Dragan Pajic, ecc
 601. Zoran Savic, student
 602. Damjan Brkovic, Student
 603. Nemanja Dubravac, Ucenik
 604. Snezana Jovanovic, ekonomista
 605. Nena Lakic-Georgopulu, domacica
 606. Nikolaos Georgopoulos, trener
 607. Dean Mladenovic, Manager Turisme
 608. Dragan Stosic, Elektroinstalater
 609. Uros Mihalovic, Student
 610. Milos Tanaskovic, ucenik
 611. zeljko koncarevic, otac trojki
 612. Jovan Popovic, inzinjer
 613. Nikola Jovicic, ucenik
 614. Ana Kolondzija, dipl. ecc
 615. MARIN HARAMUSTEK, DIPL. ING.
 616. nebojsa sataric, student
 617. maja Jovanovic, mas.tehnicar
 618. Ivana Nikodijevic, tekstopisac, mlada knjizevnica,
 619. Boki Stevanovic, pevac
 620. Nebojsa Kostrescovic, pevac
 621. Manuela Kostrescovic, pevacica
 622. Mica Ivic, radnik
 623. SPIRA PAVLOVIC, MEDICINSKI TEHNICAR
 624. Gorica Colovic-Dimitrijevic, novinar
 625. LADA STIPLOŠEK, EKONOMIST
 626. Zeljko ---BOSANAC, -normalan čovek
 627. darinka janjanin, dipl.oec.
 628. Puric Olivera B., arhitekta
 629. mite trajkovic, trgovacki putnik
 630. Nikola Vasic, DJ
 631. Jelena Ivak, Knjigovodja
 632. Marija Bliznakovski, student
 633. Dimitrije Sladic, penzioner, novinar
 634. NENAD ZAGORAC, TONSKI SNIMATELJ
 635. Mira Popovic, advokat
 636. Milorad Ivanisevic, inzinjer
 637. Mico Cirkovic, Projct Manager
 638. Jelen Jugovic, dipl.ing.mas
 639. bOra Smiljanic, politicar
 640. Fima Ivanova, dipl.ing.agronom
 641. Irina Glusac, Zubni tehnicar
 642. Zorica Cimesa, socijalni radnik
 643. Jadranka Ristanovic, dipl.menadzer
 644. maja salapura, dipl.ing.elektronike
 645. Ivica Mijajlovic, sluzbenik
 646. Predrag Durman, Conference Co-ordinator
 647. Zajednica Srba Rijeke Z.S. J.D., dipl.iur. dipl.oec
 648. Radisa Radovic, Saobr.tahnicar
 649. Ranka Radovic, Saobr.tahnicar
 650. Predrag Ducic, inzinjer
 651. Zorica Bozic, Privatnik
 652. Boris Vukovic, ucenik
 653. Vesna Banovic, novinar
 654. Igor Zekavdic, Ekonomista
 655. Milica Zekavdic, profesor
 656. Aleksandra Dašić, software inženjer
 657. Igor Budai, Dipl.-Ing
 658. Neven Vukovic, Dipl.-Ing
 659. HASAN HAJDARI, PROFESOR
 660. Dragan Pamucar, el.ing
 661. Bora Bratic, el.ing
 662. Sava Stojkov, radnik
 663. Srdjan Mitrovic, student
 664. Jelena Damjanovic, srednjoskolac
 665. Mirko Damjanovic, ekonomista
 666. Mirjana Damjanovic, ekonomista
 667. steven (Istvan) duduj, masinbravar
 668. RACO MENTOVIC, Radnik
 669. Majda Skrijelj, student
 670. Zlatko Micic, student
 671. Zoran Kljajic, novinar
 672. Nebojsa Matic, Urednik casopisa za elektroniku
 673. Bozo Milutinovic, Manager
 674. Rade Šaptović, ucenik
 675. Nina Borisavljevic, Mijanovic, advokat
 676. Dejan Markovic, Student
 677. Dragoslav Milic, inzinjer
 678. Bato Perovic, novinar
 679. damir lee, student
 680. Olivera Jovanovic, vjeroucitelj
 681. IVANKA NIKOLIC, STUDENT
 682. Jova Pavkovic, Bliznsmen
 683. Bojan Komnenovic, Ucenik
 684. Radisa Savic, dipl. pravnik
 685. Jelena Pavlovic, student
 686. Ema Thulow, arhitekta
 687. Tadišlav Pljevaljic, marketing
 688. Dusanika Kupresanin, penzioner
 689. SAMIR BECIROVIC, RADNIK
 690. Darko Grbic, Elektrotehnicar
 691. Igor Djokovic, DeSiGnEr
 692. Steva Stancic, tehnolog
 693. Dusan Trenic, student
 694. Rajka Grbović, dipl. pravnik
 695. Velimir Filipovic, Penzioner
 696. Ljubomir Jovanovic, fotograf
 697. Dejan Sencanski, student
 698. JOBAH Miscovic,
 699. Zorica Cimesa, socijalni radnik
 700. Tihomir Ljubišić, Student
 701. bojan desnica, student
 702. Bojan Kumer, Student
 703. SASE NEDANOSKI, BIZNISMEN
 704. Marlin Gilezan, inzinjer
 705. Ognjen Pavlovic, student
 706. milorad jelicic, upravni referent
 707. mico stojanovic, inzinjer poljoprivrede
 708. Muhidin Kozica, student
 709. sicco goldetti, bankar
 710. Sladjana Stajic, student
 711. Svetlana Vasović-Mekina, novinar
 712. Ivan Mladina, dr. psihologije
 713. Jan Ljubinić, novinar
 714. Vesna Pavlovic, dipl. ing
 715. Dragoljub Mihajlovic, dipl.ing
 716. Olivera Radulovic, penzioner
 717. Ranka Pavlovic, penzioner
 718. Milosav Pavlovic, penzioner
 719. Dejan Mirkovic, Mehanicar
 720. SANJA VACIC, RADNIK
 721. MILOMIR VACIC, EKONOMISTA
 722. BOJANA VACIC, Učenica
 723. DANJELA VACIC, Učenica
 724. ZVKA MAKŠIC, PENZIONER

725. Marija Vesic, učenica
 726. Славиша Симоновић, ТК техничар
 727. Ивана Симоновић, Рачуновођа
 728. Mara Trbojevic-Petronijevic, lekar
 729. Ivana Petronijevic, student
 730. Stevo Dokmanovic, penzioner
 731. Nataša Čolović, lekar
 732. Kemal Sarenkapic, zanatlija
 733. hadro kalac, VOZAC
 734. Branko Todorović, Student
 735. Srdjan Stamenkovic, novinar
 736. Ljiljana Arsic, ekonomista
 737. Vladimir Kljajic, ucenik
 738. Dragan Basic, student
 739. Aleksandar Diklic, muzicar
 740. Davor Grce, Student
 741. Vladimir Popović, lekar
 742. TATJANA CVEJIN, književnik
 743. Semida Dimitrijevic, penzioner
 744. Andrija Djordjevic, student
 745. Ranko Djukic, Metalostrugar
 746. Atanasije Atanasiadis, Profesor
 747. Aleksandar Katancevic, student 5- te godine ETF-a
 748. Olivera Dimitrijevic, prevodilac
 749. Anđelija Dimitrijevic, profesor
 750. Vojislav Dimitrijevic, lekar
 751. aleksandar patrikiški, modelar
 752. Momir Tancic iz Pirota, bivši Direktor I ucesnik NORA
 753. Milan Petrović, Programer
 754. Dragan Dukanac, dipl.mas.inz.
 755. Sasa Neskovic, Ucitelj
 756. Igor Krmar, inženjer elektrotehnike
 757. Aleksandar Memisevic, dipl. inz. men.
 758. Luka Lazovic, dip.masinski inžinjer
 759. Momcilo Mandic, covek
 760. Nebojsa Marijanovic, System analiticar
 761. Dragana Savic, ek.tehnicar
 762. Jovenka LUKICH, CAREGIVER
 763. Nenad Dimitrijevic, RADNIK
 764. BOZIDAR PETROVIC, RADNIK
 765. Zoltan Seles, Radnik
 766. Olgica Seles-Gajdic, Trgovac
 767. Nikola Lazarevic, frigotehnicar
 768. RANKO GRBOVIC, profesor
 769. metin korkmaz, elektricar
 770. zlatko lagumdžila, profesor
 771. Vlatko Zaric, Radnik
 772. DRAGAN PATRASKOVIC, SOFER
 773. Slobodanka Popović, penzioner
 774. Rasa Nedeljkov, Student
 775. Dejan Jovic, sveucilisni nastavnik
 776. Milisav Joksimovic, profesor
 777. Zoran Grujic, Inžinjer brodograđnje
 778. Radmila Grujic, ekonomista
 779. Milan Lazic, autoprevoznik
 780. Svetlana Raznatovic, Sportski menager, pevacica
 781. Jelena Mitić, student
 782. Milos Janković, Student
 783. Dejan Cabrilo, ucenik
 784. Velimir Rakocevic, novinar
 785. Sandra Kravica, dipl.pravnica
 786. Branimir Jasovic, privrednik
 787. boris vukic, racunarski tehnicar
 788. Bojan SHushter, ucenik
 789. Borisav Sikimic Sikimic, dipl. ek
 790. Nebojsa Rako, Finansijski Analiticar
 791. Milos Petrovic, student
 792. Aleksandar Arsic, ucenik
 793. Neven Tomic, ekonomista
 794. Zeljko Puric, Psiholog
 795. Dragan Jagodic, Manager
 796. baze oric, penz.professor
 797. Nenad Gambiroza, operater na racunaru
 798. Goran Pezo, dipl.oec.
 799. Vujica Maksimovic, radnik
 800. Katarina Marjanovic, student
 801. Bojan Prekic, student
 802. Mladen Drincic, elektronicar
 803. Eduard Miller, Pozorisni reditelj
 804. Dejan Nestic, Student
 805. Ana Todorovic, Student
 806. Goran Miletic, pravnik
 807. Rastko Vasilic, student
 808. Milovan Novicic, Penzioner
 809. Slobodan Stojanovic, Prof.
 810. Ljiljana Stojanovic, DR.Med.
 811. Ivan Stojanovic, Prof.
 812. Vladimir Stojanovic, Manager
 813. Jasna Stojanovic, DR.Farm.
 814. Aleksandra Ivancevic, lekar
 815. enver lekcic, profesor
 816. Zelimir Zolnaj, Mas.Ing
 817. Ivana Teofilovska, Elektrotehnicar
 818. Miodrag Mldic, Mr. fiz. hem.
 819. Ešref Zaimbegović, Dipl.oec.
 820. Marko Ristic, Student
 821. Gordana Naumov, psiholog
 822. IVANA PEJACKI, UČENICA
 823. ZORAN ČOVIĆ-TIKVA, bela tehnika
 824. Ivan Radovic, student
 825. Vesela Mirkov, radnik
 826. Mirko Dragic, Elektricar
 827. Milan Dragic, Ucenik
 828. mirjana mileva, arhitekt
 829. ILIJA MIRKOVIC, SLUZBENIK
 830. Uros Rogulja, student
 831. Predrag Arsenijevic, student
 832. Aleksandra Djurov, Student FPU
 833. Teodorakis Cupic, Kuvar
 834. Dragana Nenadov, Student
 835. Vladimir Peric, sluzbenik
 836. Borka Begovic, penzioner
 837. Nebojsa Cabrilo, student
 838. Marijana Vukicevic, student
 839. Milena Munitiak, arhitekta
 840. Danilo Bojic, student
 841. Kosanic Zoran, Student
 842. ANDREA ANDRIC, UČENICA
 843. SNEZANA RAKAS, M.SESTRA
 844. Petar Manev, arhitekta
 845. Vladimir Bulatovic, prijatelj
 846. Zanima Mircevska, dramaturg, pisac
 847. Mirko Dragic, Elektromonter
 848. Mirko Dragic, Elektromonter
 849. gordana stanojevic, racunovodja
 850. Dejan Djedovic, student
 851. Milan Nikolic, Direktor CPA/CPS
 852. pavić pavić, stolar
 853. jovan mitrovic, operator
 854. Sasa Neskovic, kosarskas
 855. Tanja Bulatovic, student

OG. GSS U SUTOBU-NEDELJU 2-3. SEPTEMBRA

Gde je Ivan Stambolić?

Desanka Pešić, Vlasta Stambolić, Gordana Stefanović, Slobodan Đorić, Milan Cvetković, Dragan Trninić, Jovan Radovanović, Nastasja Radović, Lidija Jovetić, Filip Mladenović, Bogdan Jovanović, Slobodanka Simić, Latinka Perović, Radomir Konstantinović, Jasmina Bogojević, Sonja Biserko, Ivan Čolović, Dubravka Stojanović, Olga Popović-Obradović, Verica Vuković, Ljubomir Madžar, Biljana Srbljanović, Radoje Stefanović, Budislava Tomić, Mirjana Gaj, Verica Barać, Dejan Šahović, Sena Todorović, Aleksandra Kić, Ivan Torov, Ivana Stambolić, Grujica Spasović, Snežana Đorđević, Biljana Stanojević, Zorica Gudović, Zoran Mamula, Ivan Brkić, Zoran Ostojić, Đorđe Petković, Vlada Vitas, Miljenko Dereta, Aleksandar Kraus, Dagoš Smiljanić, Miloš Mišović, Akim Đilas, Ismer Redžić, Vesna Cvejić, Smilja Dostanić, Radivoje Nedeljković, Đorđe Vukoje, Dragan Vučićević, Milosav Đorđević, Mirjana Kuzmanović, Milan Šahović, Milenko Marković, Radoslav Pandurović, Milan Adamović, Dimitrije Bajalica, Svetozar Oro, Andrej Pešikan, Goran Svilanović, Zorica Pavić, Gvozden Eror, Snežana Ristić, Rade Leposavić, Oliver Rusovac, Žarko Jokanović, Vladan Simović Branko Cvejić, Ljiljana Nižetić-Marjanović, Luka Kojić, Jelka Mišović, Draga Savić, Tanja Tarnovska, Dejan Ilić, Ljubica Rosić, Sanja Poplović, Dejan Stefanović, Radmila Božić, Dragan Blatojević, Jovanka Brkić, Ljerka Savić, Radoslav Ratković, Fatima Dedić, Milosav Prelević, Milvan Brkić, Vasilije Perendija, Veceslav Glišić, Obrad Savić, Dušan Plenča, Daca Prodanović, Slava Đukić, Nikola Mijatović, Slavoljub Milošević, Radmila Hrustanović, Nataša Marković, Svjetlana Rašić, Miladin Korać, Mirjana Kalinić, Nikola Vlahović, Hatidža Dizdarević-Krnjević, Nebojša Popov, Boris Rabrenović, Vladislav Marić, Biljaka Kovačević-Vučo, Dušan Bogdanović, Veran Matić, Radovan Raičević, Brankica Mikić, Želimir Marković, Predrag Sarapa, Miodrag Vukomanović, Martin Vukomanović, Gradimir Nalić, Vera Marković, Lila Radonjić, Maja Tasić

Apel javnosti Srbije

Pre nekoliko dana misteriozno je nestao Ivan Stambolić, bivši predsednik Predsedništva Srbije. O tome su građani obavešteni samo preko malog broja nezavisnih medija, dok su svi mediji pod kontrolom vlasti ovaj događaj pratili opštom zaverom ćutanja. Zato smo odlučili da uputimo ovaj apel javnosti Srbije i ukažemo na svu ozbiljnost ovog događaja.

Duboko smo zabrinuti za sudbinu Ivana Stambolića, a još više nas brine to što njegov nestanak direktno podseća na način na koji su razne latinoameričke diktature likvidirale na hiljade svojih političkih protivnika. U zemlji u kojoj je moguće kidnapovati ljude na ulici i u kojoj je to praćeno ćutanjem, niko više ne može biti siguran za svoj život. Nestanak Ivana Stambolića je više od jedne lične tragedije i nesreće njegove porodice i brojnih prijatelja. To je trenutak kada svaki građanin mora da digne svoj glas protiv nasilja koje preti da nas na kraju sve uništi.

Zbog toga upućujemo ovaj apel građanima Srbije i pozivamo ih da se na vreme odupru ovom zlu i da daju svoj potpis kao izraz protesta zbog ovog nasilja i kao zahtev da se pronađe oteći Ivan Stambolić i kazne krivci. Time pomažu da se spasi ne samo život Ivana Stambolića već i mnogi drugi životi.

POTPISNICI

Žarko Korać, Nataša Kandić, Vojin Dimitrijević, Nikola Barović, Petar Luković, Latinaka Perović, Boris Vukobrat, Vidosav Stevanović, Borka Pavićević, Miljenko Dereta, Olga Popović Obradović, Biljana Srbljanović, Nenad Prokić, Filip David, Ljubic Marković, Mirjana Karanović, Mrđan Bajić, Feđa Stojanović, Predrag Ejđus, Joan Ćirilov, Zagorka Golubović, Zoran Stoilković, Srećko Mihajlović, Gorica Popović, Svetožar Cvetković, Olivera Milosavljević, Jelena Tripković, Dragan Ćudić, Goranka Matić, Mirjana Miočinović, Branko Vučićević, Marija Dragojlović, Branislav Babić Gedra, Milan Mumin, Dragoljub Draža Marković, Ivan Čolović, Miloš Minić, Obrad Savić, Branislav Čanak, Vlatko Sekulović, Milenko Marković, Rade Veljanovski, Aleksandar Sekulović, Dušan Plenča, Ilija Đukić, Ivan Marović, Mirko Tepavac, Grujica Spasović, Miloš Nikolić, Nebojša Popov, Branko Cvejić, Sonja Biserko, Ivan Torov, Nebojša Popov, Milan Đorđević, Šefko Alomerović, Gradimir Nalić, Snežana

Stojadinović, Biljana Kovačević Vučo, Filip Mladenović, Žarko Trbješanin, Miladin Karić, Milan Milošević, Ljubomir Madžar, Dragomir Olujić Oluja, Dragan Banjac, Ljubomir Živkov, Branislav Kovačević, Nenad Čanak, Rasim Ljajić, Mile Isakov, Goran Svilanović, Vuk Obradović, Zarko Jokanović, Sead Hadžović, Branko Pavlović, Vera Marković, Rajko Danilović, Gordana Suša, Mlađa Andrejević, Miroslav Hristodulo, Dušan Pirec, Radmila Šajković, Radoslav Ratković, Milan Basta, Sveto Oro, Ratko Radivojević, Saša Torlaković, Aleksandra Plesković Ilić, Miroslav Ilić, Tatjana Vehovec, Marina Frantucan, Branka Opranović, Milivoje Nenin, Živko Berisavljević, Radomir Kostantinović, Bojana Oprijan Ilić, Era Milivojević, Dimitrije Bajalica, Drinka Gojković.

DVA MESECA OD NESTANKA IVANA STAMBOLIĆA

Apel su potpisali:

Spomenka Grujičić, David Z. Taras, Australija, ing. Dobroslav St. Stojanović, Kragujevac, Miroslav Petrović Uča, Kanada, Eric Gordy, SAD, Danilo Nešković, Njujork, Ivana Komarčević, Njujork, Slobodan Nikolić, Kanada, Slavica Romhanji, Sanja Doknić, Novi Sad, Gane Ivanović, Južna Africa, prof. Ljiljana Živković, Niš, Aleksandar Živković, Niš, Duško Radosavljević, Petrovaradin, Bernarda Radosavljević, Petrovaradin, Milan Adamov, Portugal, Darko Marković, Bačka Palanka, Svetlana Popović, Niš, Enes Halilović, Novi Pazar, Alija Halilović, Novi Pazar, Slobodanka Višekruna, Boško Kopilović, Goran Tomašević, Prijepolje, Hairo Mekić, Prijepolje, Ljiljana Vučković, Slavica Vučković, Radomir Gligorijević, Vera Subotin, Predrag Kovačević, Užice, Mina Vidaković, Dejan Milinković, Ivanjica, Dragan Luković, Ivanjica, Dejan Rajević, Ivanjica, Goran Milinković, Ivanjica, Dejan Bradić, Ivanjica, Kosta Ćirić, Toronto, Nataša Bulatović, Nebojša Bulatović, Dragoslava Bulatović, Zoran Bulatović, Vladimir Jovanović

Jovanka Knežević, Anka Knežević, Momčilo Knežević, Lidija Bulatović, Goran Bulatović, Risto Bulatović, Snežana Milutinović,

Predrag Milutinović, Svebor Dizdarević, Nikola Pašić, Božo Drašković, Verica Stojanović, Milan Božić, Skender Memed, London, prof. dr. Aleksandar B. Nedeljaković, Vera Sladojević, Slavica Vučetić, Zdravko Kunarac, Rajka Rajnvajn, Boža Đorđević, Mirjana Macura, Ženeva, Miroslav Macura, Ženeva, Renata Ulmanski

Apel Odbora možete podržati na tel. 011/681-422 ili e-mail adresu ozois@yahoo.com.

ODGOVOR NA APEL ODBORA:

1. Mihalj Ramač, Novi Sad,
2. Borjanka Milatović, London,
3. Iris Vasiljević, Beograd,
4. Ljiljana Tufegdžić, Beograd,
5. Snežana Despotović, Beograd,
6. Mario Kremzir, Beograd,
7. Ernest Kremzir, Beograd,
8. Zoran Tasić, Beograd,
9. Olga Popović-Obradović, Beograd,
10. Ivan Obradović, Beograd,
11. Milivoje Maksić, Beograd,
12. Marija Telebaković-Maksić, Beograd,
13. Ksenija Gaćinović, Beograd,
14. Alija Fejzagić, Beograd,
15. Fadila Fejzagić, Beograd,
16. Milica Matijević-Milićević, Beograd,
17. Katarina Vojnić, Beograd,
18. Radojko Stanić, Beograd,
19. Sonja Stanić, Beograd,
20. Gordana Dinić, Beograd,
21. Danka Kojadinović, Beograd,
22. Dragan Kojadinović, Beograd,
23. Petar Drezga, Beograd,
24. Vlajko Šoškić, Beograd,
25. Sreten Milanović, Beograd,
26. Milka Milanović, Beograd,
27. Pero Vujnić, Beograd,
28. Milica Pajić, Beograd,
29. dr. Žika Todorović, Beograd,
30. Vera Marković, Beograd,
31. Branko Sretović, Kraljevo,
32. Ivan Sjerobabin, Beograd,
33. Vera Sjerobabin, Beograd,
34. Marko Mladenović, Beograd,
35. Svetozar Gligorić, Beograd,
36. Slavka Munjac, Beograd,
37. Kosta Vujanović, Bačka Palanka,
38. Olivera Mićković-Nikolić, Beograd,
39. Mira Stupica, Beograd,
40. Danica Marković, Beograd,
41. dr. Zoran Ivošević, Beograd,
42. prof. Milan Šahović, Beograd,
43. Dragan Jankov, Beograd,
44. dr. Ljubiša Rakić, Beograd,
45. Ivan Zvonimir Čičak, Zagreb
46. Danica Drašković, Beograd,
47. Vuk Drašković, Beograd,
48. Grujica Spasović, Beograd,
49. Slobodan Šnajder, Zagreb
50. Vladimir Kravčuk, Novi Beograd,
51. Radovan Omorjan, Novi Sad,
52. Dušan Reljić, Berlin,
53. Vladimir Živković, Holandija,
54. Aleksandra Inić, Beograd,
55. Predrag Pajović, Beograd,
56. Branislav Kovačević, Kragujevac,
57. Bojan T. Jovanović, Beograd,
58. Gasha Milivojevith, Ljubljana,
59. Veseljko Koprivica, Podgorica,
60. Dragan Jankov, Beograd
61. Gordana Ivanović, Beograd
62. Toni Liversage, Danska,
63. dr Srđan Marković, Beograd,
64. Ivan Iveković, Egipat,
65. Panayote Dimitras, Atina,
66. Gregory Vallianatos, Atina,
67. Dionysis Gousetis, Atina,
68. Nafsika Papanikolaŧos, Atina,
69. Mirsad Ljuhar
70. Miodrag Racković, Zagreb,
71. Danijel Kecman
72. Branimir Dimitrijević, Beograd,

73. prof. Mirko Radeta
74. Diana Francis
75. Nevenka Perković
76. Božidar Perković
77. Verica Hercog-Vuković, Beograd,
78. Mirko Đekić, Beograd,
79. Savo Popić, Horgoš,
80. Dragoš Smiljanić, Užice,
81. Dobrila Smiljanić, Užice,
82. Milan Medvedić, Horgoš,
83. Zagorka Radojković, Beograd,
84. Pero Kulundžija, Beograd,
85. Vladimir Cvijević, Beograd,
86. Vlatko Sekulović, Beograd,
87. Ivan Veselinović, Beograd,
88. Bora Ivkov, Beograd,
89. Borivoje Katanić, Horgoš,
90. Branislava Bogojević, Beograd,
91. Branislava Todorović, D. Milanovac,
92. Mihajlo Predić, Dimitrovgrad,
93. Vojislav Ilić, Dimitrovgrad,
94. Tihomir Ilić, Beograd,
95. dr Milan Kurepa, Beograd,
96. Čaba Biro, Horgoš,
97. Olivera Mihajlović, Beograd,
98. Predrag Sarapa, Beograd,
99. Zoran Živković, Beograd,
100. Miomir Mišković, Vrbas,
101. Vesna Damjanović, Beograd,
102. Miodrag Petrović, Novi Sad,
103. Ljiljana Miladinović, Beograd,
104. Vera Lovrić, Beograd,
105. Šerif Buljubašić, Beograd,
106. Sadeta Buljubašić, Beograd,
107. Lakić, Bošković, Beograd,
108. Jova Jekić, Beograd,
109. Ljiljana Milošević, Beograd,
110. Nela Vasiljević, Beograd,
111. Selena Vasiljević, Beograd,
112. Slobodan Vasiljević, Beograd,
113. Vladimir Šešlija, Beograd,
114. Branislava Šešlija, Beograd,
115. Bora Todorović, Beograd,
116. Miloš Milić, Beograd,
117. Boban Minić, Čačak,
118. Olga Minić, Čačak,
119. Sava Popović, Beograd,
120. Marija Popović, Beograd,
121. Bosiljka Živković, Beograd,
122. Vukan Milivojević, Vršac,
123. Goran Šmakić, Užice,
124. Ana Simić, Užice,
125. Radoslav Đedić, Beograd,
126. dr Milan M. Jakšić, Grčka,
127. Dejan Đokic, London
128. Ksenija Lebedinski, Beograd
129. Slavko Lebedinski, Beograd
130. ing. Miodrag Vitorac, Novi Sad
131. dr Vladan Bajtajić, London,
132. Sreten Simović, Beograd,
133. Željko Vinčić, Ontario,
134. Sophie Beaurivage, Beč
135. Anđelka Šćekić-Avejić, Beograd,
136. Borko Avejić, Beograd,
137. Žarko Jokanović, Beograd,
138. Rade Šerbedžija, London,
139. Slobodan Vučković, Beograd
140. Desimir Tošić, Beograd
141. Milivoj Despot, Beograd
142. Bojan Al Pinto Brkić, Beograd
143. Ljubivoje Aćimović, Beograd
144. Stamenko Joksimović, Beograd
145. Sonja Biserko, Beograd
146. Ljubiša Sekulić, Beograd
147. Branislava Alendar, Beograd
148. Jelica Kurjak, Beograd
149. Đorđe Đurišić, Beograd
150. Zoran S. Popović, Beograd
151. Vladislava Bulatović, Beograd
152. Dušan Lazić, Beograd
153. Vladinir Vereš, Beograd
154. Vida Čok, Beograd
155. Dušan Mitević, Budimpešta
156. Đurđica Obrenović, Nemačka,

157. Dragan Rodić, Beograd,
158. Šuhreta Rodić, Beograd,
159. Veselin Rodić, Beograd,
160. Milena Marković, Beograd,
161. Slavko Babić, Beograd,
162. Miloš Mišović, Beograd,
163. prof. Radošin Rajović, Beograd,
164. Josip Mišković, Beograd,
165. Ivanka Mišković, Beograd,
166. Branko Škrbić, Beograd,
167. Đuro Kalaja, Beograd,
168. Milorad Pešić, Beograd,
169. Lenka Pešić, Beograd,
170. Spasoje Spasojević, Beograd,
171. Radmila Kavaja, Beograd,
172. dr. Zoran Ivošević, Beograd,
173. Dušica Inić, Beograd,
174. Sveta Joksimović, Beograd,
175. Saša Brajović, Beograd,
176. Ljiljana Petrović, Beograd,
177. Alexandra Šotra, Beograd,
178. Goran Šotra, Beograd,
179. Dejan Bogosavljević, Beograd,
180. Danijela Bogosavljić, Beograd,
181. Sava Šotra, Beograd,
182. Ranko Šotra, Beograd,
183. Radomir Kavaja, Beograd,
184. Branko V. Radičević, Beograd,
185. Alaksandar Žikić, Beograd,
186. Vukašin Lončar, Novi Sad,
187. Zdravko Lončar, Novi Sad,
188. Milenko Marković, Beograd,
189. Goran Rajković, Beograd,
190. Smilja Rajković, Beograd,
191. Dejan Čavić, Beograd,
192. Zoran Vujičić, Beograd,
193. Božidar Đukić, Pirot,
194. Buba Tadić, Bačko Dobro Polje,
195. Husen Korić, Beograd,
196. Senja Sela Korić, Beograd,
197. Selma Korić, Beograd,
198. Zlata Tomić, Vršac,
199. Danica Lazarov, Pančevo,
200. Đuro Radanović, Beograd,
201. Dragoslav Nikitović, Beograd,
202. Marina Marenčić, Beograd,
203. Tomislav Mladenović, Beograd,
204. Stojan Ockoljić, Ivanjica,
205. Draga Božinović, Beograd,
206. Dejan Bulajić, Beograd,
207. prof. Dragana Dulić, Beograd,
208. prof. Zorica Kandić-Popović,
209. Duška Žarić, Beograd
210. Mirko Žarić, Beograd
211. Draža Marković, Beograd,
212. Mita Miljković, Beograd
213. Mihailo Erić, Beograd
214. Goran Cetinić, Beograd
215. Ljiljana Cetinić, Beograd
216. Marin Cetinić, Beograd,
217. Dragoslav Majdanac, Italija
218. Bora Sladoje, Beograd
219. Zorana Kiprijanov
220. Olivera Frim
221. Caslav Sekulić-Frim
222. John Hurley, Dublin
223. Divna Perić-Todorović
224. Alasair Farrugia, Canada
225. Walter Kaufmann, Canada
226. Nikola Medić
227. Nenad Ilić, Novi Sad
228. Bob Hewis, Beč
229. Chris Stewart
230. dr. Borko Tanović, Užice,
231. Milorad Mahovac, Novi Sad,
232. Nada Novaković, Užice, advokat,
233. Sekula Novaković, Užice,
234. Saša Novaković, Užice,
235. Miloje Ignjatović, Užice,
236. Murat Rondić, Prijepolje,
237. Miladin Mojsilović, Užice,
238. Oliver Ilijazi, Beograd,
239. dr. Boško Vezmar, Beograd,
240. Afrodita Jakupi, Sijerinska Banja,

241. Radoslav Maksimović, Zrenjanin,
242. Mila Gligorić, Beograd,
243. Dr Vukota Babovic, Kragujevac,
244. Željko Vinčić, London
245. Jelena Bajić
246. Desanka Bajić
247. Dragan Todorović, Toronto
248. Silvija Jestrović, Toronto
249. Snežana Jakovljević, Kruševac
250. Mirjana Đokić, Kruševac
251. dr. Jelena Vučo, Beograd,
252. doc. dr. Julijana Vučo, Beograd,
253. Mila Korugić-Milošević
254. Herbert Ruppertseder, Minhen
255. Reverend Jorgen U. Bengtsson,
256. John Bass, USA,
257. Vesna Đukić
258. prof. dr. Petar Đukić
259. Isidora Sekulić, Beograd,
260. Margita Kovačević, Beograd
261. prof. Marija Bogdanović, Beograd
262. Zorka Borozan, Beograd
263. prof. dr. Ciril Ribičić, Ljubljana
264. Kati Jaaskelainen, Helsinki
265. Marie Manson, Helsinki
266. Manfred K. Wallner, USA
267. Svetlana Jeremić
268. Birgitta Ohlsson, Stokholm
269. Dennis Karius, Njujork
270. Daniele Ouanes
271. Jan-Olof Sandberg, Švedska
272. Seška Stanojlović
273. Nataša Novaković
274. Nebojša Tasić
275. Mirjana Čolović Mesner
276. Aleksandra Sanjević
277. Ksenija Lazović
278. Igor Mesner
279. Nosić Olivera, Užice,
280. Rade, Nosić, Užice,
281. Božidar Jojić, Beograd,
282. Momčilo Rajić, Beograd,
283. Dragoljub Todorović,
284. Časlav Klejić, Čuprija,
285. Selimir Janičijević, Beograd,
286. Milovan Lule Matić, Beograd,
287. Novica Randelović, Dimitrovgrad,
288. Zdenka Todorova,
289. Dražen Ružić, Leskovac,
290. Rade Vukosa,
291. Oliver Lazarević, Kraljevo,
292. Gordana Mitić-Lazarević, Kraljevo,
293. Vojislav Milovanović, Žagubica,
294. prof. Momčilo Grubač, Novi Sad,
295. Nadežda Gaće, Beograd,
296. Srđan Bogosavljević, Beograd
297. dr. Andrej Mitrović, Beograd,
298. dr. Ljubinka Trgovčević, Beograd
299. Momčilo Vučinić, Požarevac,
300. Saša Ašanin-Jovanović, Beograd,
301. Željka Jovanović, Beograd,
302. dr. Miloš Đorđević, Leposavić,
303. Slobodanka Božović, Beograd,
304. Radmila Gošović, Beograd,
305. Mihajlo Bičenko, Beograd,
306. David Z. Taras, Brisbane,
307. Dobroslav St. Stojanovic, Kragujev.
308. Miroslav Petrovic Uca, Kvebek,
309. Eric Gordy, Worcester,
310. Danilo Nešković, USA,
311. Ivana Komarčević, USA,
312. Slobodan Nikolić, Kalgari, Kanada
313. Slavica Romhanji, Beograd,
314. Sanja Doknić, Novi Sad
315. Gane Ivanović, Sandton,
316. Ljiljana Zivkovic, Niš,
317. Aleksandar Živković, Niš
318. Duško Radosavljević, Petrovaradin
319. Bernarda Radosavljević, Petrovara.
320. Milan Adamov, Braga,
321. Darko Marković, Bačka Palanka,
322. Svetlana Popović, Niš
323. Enes Halilović, Novi Pazar,
324. Alija Halilović, Novi Pazar,

325. Slobodanka Višekruna, Beograd,
326. Boško Kopilović, Beograd,
327. Renata Ulmanski, Beograd,
328. Goran Tomašević, Prijepolje,
329. Hairo Mekić, Prijepolje,
330. Ljiljana Vučković,
331. Slavica Vučković,
332. Radomir Gligorijević, Beograd,
333. Vera Subotin, lekar
334. Predrag Kovačević, Užice,
335. Mina Vidaković, novinar
336. Dejan Milinković, Ivanjica
337. Dragan Luković, Ivanjica
338. Dejan Rajević, Ivanjica
339. Goran Milinković, Ivanjica
340. Dejan Bradić, Ivanjica
341. Kosta Ćirić, Toronto,
342. Natasa Bulatović
343. Nebojsa Bulatović
344. Dragoslava Bulatović
345. Zoran Bulatovic
346. Vladimir Jovanović
347. Jovanka Knežević
348. Anka Knežević
349. Momčilo Knežević
350. Lidija Bulatović
351. Goran Bulatović
352. Risto Bulatović
353. Snezana Milutinović
354. Predrag Milutinović
355. Svebor Dizdarević
356. Nikola Pašić
357. Božo Drašković, Beograd
358. Verica Stojanović, Beograd
359. Milan Božić, Beograd
360. Skender Memed, London
361. prof. Aleksandar B. Nedeljaković,
362. Vera Sladojević, Beograd
363. Slavica Vučetić, Beograd
364. Zdravko Kunarac, Beograd
365. Rajka Rajnvajn, Beograd
366. Boža Đorđević, Beograd
367. Mirjana Macura, Ženeva,
368. Miroslav Macura, Ženeva,
369. Gordana Ivanović, Beograd
370. Robert Nikolić, Grčka
371. prof. dr Miloš Tomić
372. Miljana Tomić
373. Ozren Milanović, Beograd,
374. dr Božidar Levi
375. Maja Levi
376. arh. Mirjana Maksimović, Boston
377. arh. Stojan Maksimović, Boston
378. Thomas Del Monte, Italija
379. Miodrag Žiža, Novi Sad,
380. Nikola Jovanović, Beograd,
381. Milan Prodanović, Novi Sad,
382. Radoslav Ratković, Beograd,
383. Srboljub Manojlović, Beograd,
384. Zdravko Lončar, Beograd,
385. Ruža Prodanović, Novi Sad,
386. Nada Mijatović, Beograd,
387. Zoran Buzaljko, Valjevo,
388. Branka Mihajlović, Beograd,
389. Velja Samolov, Beograd,
390. Dragomir Vandić, Raška,
391. Vladimir Jovičić, Beograd,
392. Ljubomir Đorđević, Subotica,
393. dr Nadia Skenderović Ćuk, Subot.
394. dr Boško Kovačević, Subotica,
395. Dušan Torbica, Subotica,
396. dr Tereza Horvat Skenderović,
397. Miroljub Kiš, Subotica,
398. Blažo Perović, Subotica,
399. Ružica Antunović, Subotica,
400. Kudlik Gabor, Subotica,
401. Molnar Verona, Subotica,
402. Dujo Runje, Subotica,
403. Đorđe Dragojlović, Subotica,
404. Ljubo Zajović, Subotica,

Podrška putem elektronske pošte

DATE: FRI, 29 SEP 2000 09:01:34 +0200
FROM: VLADIMIR KRAVCUK <KRAVCUK@YUBC.NET>
TO: CZKD@EUNET.YU
SUBJECT: APEL

Dragi prijatelji!

Iako sam na nekoliko mesta potpisivao apel za oslobadjanje naseg zajednickog prijatelja Ivana, molio bih Vas da mi omogucite da se i na ovaj nacin stavim potpuno na raspolaganje Odboru.

S postovanjem,

Vladimir Kravcuk, Vladimir Kravcuk, dr Ivana Ribara 172/26, 11077 Beograd, lk.
br F149199

DATE: FRI, 29 SEP 2000 09:52:33 +0200
FROM: OMORJAN RADOVAN <OMORR@ACA-BERLIN.DE>
TO: CZKD@EUNET.YU
SUBJECT: APEL

Pridruzujem se Apelu javnosti Odbora za oslobadjanje Ivana Stambolica!
Radovan Omorjan, Novi Sad, Tehnoloski fakultet, Bul.Cara Lazara 1

FROM: RELJIC@DEBITEL.NET
TO: <CZKD@EUNET.YU>
SUBJECT: STAMBOLIC
DATE: FRI, 29 SEP 2000 11:06:01 +0200

Hteo bih da se pridruzim akciji za oslobadjanje Ivana Stambolica.
Dusan Reljic, Berlin

FROM: VLADIMIR ZIVKOVIC <V.ZIVKOVIC@EL.UTWENTE.NL>
TO: "CZKD@EUNET.YU" <CZKD@EUNET.YU>
SUBJECT: POTPIS ISPOD APELA ZA OSLOBADJANJE IVANA STAMBOLICA
DATE: FRI, 29 SEP 2000 11:51:36 +0200

Uvazenom odboru za oslobadjanje gospodina Ivana Stamolica,
Zeleo bih se pridruziti Vasoj akciji, prilazuci svoj skromni potpis Vasem apelu
javnosti.

Sa postovanjem,

Vladimir Zivkovic, MESA+ Research Institute , University of Twente, Faculty of
Electrical Engineering, P.O. Box 217, 7500 AE Enschede, The Netherlands Phone: +
31 53 489 4007

FROM: ALEKSANDRA INIC

DATE: FRIDAY, SEPTEMBER 29, 2000 2:54 PM

SUBJECT: APEL - IVAN STAMBOLIC

Postovani,

Pridruzujem se Vasem apelu u potpunosti, uz opasku da mi je toliko muka od
SPS-JUL-kriminalno lazljive bagre & Co. da to rijecima ne mogu opisati. Nije ovdje
samo rijec o Ivanu Stambolicu i njegovom skoro nevjerovatnom nestanku (ako u
ovoj zemlji nesto jos moze da bude - nevjerovatno) vec se radi o tome da se
napokon pobrinemo da se takve stvari vise ne desavaju. S obzirom na cinjenicu da
trenutno nisam u zemlji, molim vas da me uputite kako mogu staviti svoj potpis na
Vas apel.

S postovanjem,

Aleksandra Inic, LK - T 20697, SUP Beograd

FROM: PREDRAG PAJOVIC

DATE: SATURDAY, SEPTEMBER 30, 2000 9:27 AM

SUBJECT: ODBOR ZA OSLOBADJANJE G. IVANA STAMBOLICA

Postovani,

Pridruzujem se APELU, i ako sam protivnik sistema, pa i onog pre S. Milosevica.
Gospodina Stambolica imao sam priliku da vidim jednom u "LOVACKOM DOMU" i
jednom na putu za Zagreb i to pre vise od deset godina.

Mislim da se odgovor o sudbini g. Ivana Stambolica, treba neposredno traziti
od M. Markovic i izvrsilaca njenih zlih namera.

Izbori su nazalost medijalno ovaj dogadjaj udaljili od osnovnog interesa citave
populacije, ne za reformu nego za definitivnu promenu poluvekovnog sistema,
zato bih predlozio da se prilikom velikih skupova, koji se odrzavaju ovih dana u
Beogradu, neko iz ODBORA neposredno obrati stanovnicima glavnog grada.

U nadi da ce vasi napori pomoci da se g.Ivan Stambolic uskoro vratiti svojoj
kuci i porodici,

srdacno vas pozdravljam

Predrag Pajovic, p.pajovic@kabsi.at

FROM: KOALICIJA SUMADIJA

DATE: SATURDAY, SEPTEMBER 30, 2000 9:33 AM

SUBJECT: I.STAMBOLIC

Postovani gospodine Kovacevicu,

obavestavam Vas da zelim da budem clan Vaseg odbora koji je osnovan sa ciljem da se spasi Ivan Stambolic i da se otkrije puna istina o izvrsiocima i nalogo-davcima otmice. Kao predsednik Koalicije Sumadija - Lige za Sumadiju i kao covek koji je sa Ivanom bio u neposrednom kontaktu stojim Vam na raspolaganju za sve vrste angazovanja.

S postovanjem

Branislav -Cole Kovacevic, mob.tel:063.622.696

FROM: BOJAN TJOVANOVIC

DATE: SATURDAY, SEPTEMBER 30, 2000 1:10 PM

SUBJECT: PODRSKA APELU ODBORA...

Priključujem se apelu Odbora za oslobađanje Ivana Stambolica sa nadom da je zivi da ce biti oslobođen padom ovog rezima,o kome je sve receno,sto se moze reci.

Iskreno i sa postovanjem,

Bojan T. Jovanovic, bibliotekar Narodne biblioteke Srbije, Ul. Panciceva 14, Beograd

FROM: GASA MIL

DATE: SATURDAY, SEPTEMBER 30, 2000 1:46 PM

SUBJECT: PRISTUPNICA

Postovani,

bez obzira na to sto zivim u Ljubljani, zelim da postanem clan Odbora za oslobađanje g. Ivana Stambolica, a o cijem sam nestanku u nekoliko navrata pisala na jednom od yu- sajtova (beograd.com) koji ima dosta posetilaca i iz domovine i iz dijaspor.

Po zanimanju sam novinar: odgovorna sam urednica (u nas nema glavnih urednika po zakonu o stampi) revije "Zdravje" u Ljubljani, koja je od 1979. do raspada SFRJ izlazila i na srpskom jeziku, a od tada samo na slovenackom. Prvih deset godina (do 1979.) sam radila u Beogradu kao novinar u "Vecernjim novostima" (kulturna rubrika, slobodni reporter, urednik 3. strane).

U nadi da cete me primiti u Odbor,

s postovanjem

Gasa Milivojevic (pravilno je Gasha Milivojevith),

odgovorna urednica revije "Zdravje", Ljubljana

FROM: ALEKSANDAR KOPRIVICA
DATE: SATURDAY, SEPTEMBER 30, 2000 2:39 PM
SUBJECT: PODRSKA APELU

Nikad nisam pripadao onima koji su cutke prelazili preko onoga sto nam se desava i zato se pridruzujem apelu javnosti za oslobadjanje Ivana Stambolica.

Veseljko Koprivica, novinar, Podgorica

FROM: GORDANA IVANOVIC
DATE: SATURDAY, SEPTEMBER 30, 2000 11:45 PM
SUBJECT: APEL ZA PRONALAZENJE IVANA STAMBOLICA

Odboru za oslobodjenje Ivana Stambolica

Procitavsi teks u "Danas"-u, molim vas da moje ime prikljucite apelu za oslobadjanje Ivana Stambolica, u nadi da cemo imati uspeha.

Gordana Ivanovic, Beograd

Posto se trenutno nalazim van zemlje, molim vas da me putam email-a obavestite da li su vam potrebni jos neki podaci kako bi potpis bio validan. Hvala.

FROM: TONI LIVERSAGE
DATE: SUNDAY, OCTOBER 01, 2000 10:39 AM
SUBJECT: CONCERNING IVAN STAMBOLIC

To the Committee for the Liberation of Ivan Stambolic

I do do share the feelings and concerns expressed in the Appeal of the Committee for the Liberation of Ivan Stambolic and would like to put my signature below it.

Sincerely yours

Toni Liversage, Writer and translator, Denmark

FROM: "UROS MARKOVIC" <MUROS@EUNET.YU>
TO: <CZKD@EUNET.YU>
SUBJECT: LIBERATION
DATE: SUN, 1 OCT 2000 12:50:14 +0200

Pridružujem se Apelu Odbora za oslobađanje g-dina Ivana Stambolića.
Dr Srđan Marković, dipl.ing, redovni profesor BU

DATE: SUN, 01 OCT 2000 15:26:44 +0200
FROM: IVAN <IWEK@AUCEGYPT.EDU>
SUBJECT: MY SIGNATURE
TO: CZKD@EUNET.YU

Pls. put my signature bellow the text on Ivan Stambolic whom I had the privilege to know personally. I am really concerned about his life.

Ivan Ivekovic, Professor of Political Science, The American University in Cairo, Egypt.

DATE: SUN, 01 OCT 2000 09:38:34 -0400

TO: CZKD@EUNET.YU

FROM: GREEK HELSINKI MONITOR <OFFICE@GREEKHELSINKI.GR>

SUBJECT: RE: SERBIA: COMMITTEE FOR THE LIBERATION OF IVAN STAMBOLIC

We endorse it.

Panayote Dimitras Greek Helsinki Monitor

Gregory Vallianatos Greek Helsinki Monitor

Dionysis Goussetis Greek Helsinki Monitor

Nafsika Papanikolatos Minority Rights Group - Greece

FROM: "MIRSAD LJUHAR" <MLJUHAR@HOTMAIL.COM>

TO: CZKD@EUNET.YU

SUBJECT: APEL ZA OSLOBADJANJE IVANA STAMBOLICA

DATE: MON, 02 OCT 2000 02:17:27 GMT

Zelim da se prikljucim ovom apelu za oslobadjanje Ivana Stambolica u nadi da ce i jedan glas vise nesto znaciti. Hvala. Mirsad Ljuhar

DATE: MON, 02 OCT 2000 04:28:38 +0200

FROM: MIODRAG RACKOVIC <VESNA.RACKOVIC@ZG.TEL.HR>

TO: CZKD@EUNET.YU

SUBJECT: (NO SUBJECT)

Uvrstite i moje ime u one koji zahtevaju bezuslovno oslobodjenje i kažnjavanje krivaca za otmicu, nestanak i maltretiranje gospodina Ivana Stambolica. Upisite i moje ime, medju one koji zahtevaju bezuslovno oslobanjanje g. Ivana Stambolica i kaznjavanje krivaca za njegovu otmicu, nestanak i maltretiranje.

S poštovanjem,

Miodrag Rackovic, književnik iz Zagreba

FROM: "DANIJEL" <TRISTAN@BLIC.NET>

TO: <CZKD@EUNET.YU>

SUBJECT: APEL

DATE: MON, 2 OCT 2000 04:33:40 +0200

prikljucujem se apelu da se oslobodi ivan stambolic.
daniyel kecman

FROM: "MIRKO RADETA" <DEJARAD@EUNET.YU>
TO: <CZKD@EUNET.YU>
SUBJECT: APEL
DATE: MON, 2 OCT 2000 08:37:12 +0200

Priključujem se apelu za oslobađanje Ivana Stambolica
profesor Mirko Radeta

FROM: "DIANA FRANCIS" <DIANA@DIANASHOUSE.FREESERVE.CO.UK>
TO: <CZKD@EUNET.YU>
SUBJECT: RE: SERBIA: COMMITTEE FOR THE LIBERATION OF IVAN STAMBOLIC
DATE: MON, 2 OCT 2000 08:45:43 +0100

I wholeheartedly support this petition.
Diana Francis.

FROM: STEVEN PERKOWITZ
DATE: MONDAY, OCTOBER 02, 2000 11:23 AM
SUBJECT: (NO SUBJECT)

Priključujemo se apelu za oslobađanje Ivana Stambolica i izrazavamo svoje
negodovanje povodom monstruozne otmice.
Nevenka i Bozidar Perkovic.

FROM: MILAN JAKSIC
DATE: MONDAY, OCTOBER 02, 2000 5:06 PM
SUBJECT: PODRSKA ODBORU ZA IVANA STAMBOLICA

Postovana Gospodo,

Vrednost ljudskih života u mojoj rodnoj zemlji pala je ispod kritične crte i jedan od razloga ovakvog svenarodnog revota je bas i ta cinjenica. Ivan Stambolic je imao istorijskih gresaka, a i casnih dela i doprinosa pre svega na jugoslovenskoj ideji i medjunacionalnoj toleranciji na tlu rasparsane zemlje. Za mene, i ne samo za mene, ostace upamcen za istoriju svojom vizionarskom mislju:

"Ako prihvatimo Memorandum SANU, okrenucemo ledja buducnosti. Okrenucemo ledja Jugoslaviji!" Ovo dalje ne bih zeleo da komentarisem, cinjenice su prisutne i neoborive.

Svoj glas brige i podrške, mada je sigurno sve uzalud, dajem svesrdno u korist Ivana Stambolica, najpre sa opste humanog aspekta, a posebno sto je na jugoslovenskom planu ostao kao najistrajniji borac i omiljen u svim sredinama. Bio je duhovni otac sadasnjem vodji, ali oceubilacka crta u sebi uvek nosi klicu ponavljanja scene i kao sto svi vidimo posle "Godina raspleta" dolaze Godine svodjenja

racuna.

Dr Milan M. Jaksic, Visiting Professor, University of Patras, Patras, Greece,
Member of Engineering Academy of Yugoslavia

FROM: DEJAN DJOKIC
DATE: MONDAY, OCTOBER 02, 2000 5:36 PM
SUBJECT: STAMBOLIC

Molim Vas da dodate moje ime listi potpisnika apela za oslobadjanje Ivana Stambolica. Unapred hvala.

Dejan Djokic, London

FROM: SLAVKO LEBEDINSKI
DATE: MONDAY, OCTOBER 02, 2000 7:14 PM

Pridruzujemo se potpisnicima apela Odbora za oslobodjenje Ivana Stambolica Ksenija i Slavko Lebedinski

FROM: IGOR VITORAC
DATE: MONDAY, OCTOBER 02, 2000 7:49 PM
SUBJECT: APEL

Odbor za oslobadjanje gosp. Ivana Stambolica

Pridruzujuci se apelu za oslobadjanje Ivana Stambolica rekao bih da je strasna cinjenica da ljudi lako i brzo zaboravljaju njegovu licnu udbinu.

sa postovanjem

ing. Miodrag Vitorac, Novi Sad

FROM: VLADAN.BAJTAJIC
DATE: MONDAY, OCTOBER 02, 2000 2:15 PM
SUBJECT: APEL ZA OSLOBADJANJE IVANA STAMBOLICA

Mada ne spadam u poznatije javne licnosti, zelim da se pridruzim Apelu za oslobadjanje Ivana Stambolica.

Vladan Bajtajic, MD, MSc, Associate Specialist Neurosurgeon, The London Independent Hospital, 1 Beaumont Square, Stepney Green, London, E1 4NL

FROM: SIMOVIC
DATE: MONDAY, OCTOBER 02, 2000 3:33 PM
SUBJECT: APEL

Pridružujem se apelu za oslobađanje Ivana Stambolića i novinara Miroslava

Filipovića.

Sreten Simović, pukovnik VJ u penziji, Beograd, MB 1502940740028, Br. leg. B 130025

FROM: SOPHINET

DATE: TUESDAY, OCTOBER 03, 2000 3:19 PM

SUBJECT: FOR THE RELEASE OF IVAN STAMBOLIC

APPEAL FROM THE COMMITTEE FOR THE RELEASE OF IVAN STAMBOLIC

It has been already five weeks since Ivan Stambolic, the most prominent person of the pre-Milosevic Serbia, disappeared in broad daylight and in the middle of Belgrade, near his own apartment. And it is still unknown who arrested or kidnapped him, or whether he is still even alive. The thorough investigation, which was promised by the authorities, was not followed by any announcement, which raises basic suspicion that a serious investigation was ever launched.

The disappearance of Ivan Stambolic has in recent weeks been less and less commented on both by the international public and prominent individuals from the neighbouring countries, Europe and the world, and by domestic individuals and non-governmental media. Also, state-controlled media, top government officials, among whom are his former political associates and friends, have not said a word either to the public or to his family. All of this supports the assumption that the investigation does not reveal any evidence, because those evidence are under the state protection, and that the disappearance of Ivan Stambolic is an act of state terror and a part of the growing number of political crimes.

All citizens are equal before the law, but Ivan Stambolic, as former President of Serbia, is not the same as any other citizen. Even if his disappearance had no political background, it would bear political significance.

Therefore, the attitude toward his fate has the same meaning.

That is why the silence of the officials and politicians has all characteristics of a accomplice in a revengeful action against a political opponent. Not only have they embarked on an unacceptable inactivity, but have even allowed themselves to comment his misfortune in a most cynical and vulgar manner. We especially emphasise that their responsibility does not end with any possible change in or termination of their present functions and mandates.

We must not allow that recent turbulent political events make anyone forget the personal fate of Ivan Stambolic and the deplorable truth that individuals can disappear in broad daylight with the authorities doing less than nothing, not even making an official statement. We energetically demand that state and political institutions urgently inform the public about the course and results of the investigation, and offer evidence that they have been undertaking everything they can and everything they are duty-bound to undertake, so that Ivan Stambolic can as soon as pos-

sible return, sound and alive, to his family and to his social and business duties.

We call on everyone, both those who respect Ivan Stambolic and those who do not have a high opinion about him, including his political opponents, to join us in publicly showing our disgust at this horrible act, in raising protest against the inertia and cynicism of the authorities, and in demanding that the state institutions finally start to carry out their duties.

Committee for the Liberation of Ivan Stambolic
International Helsinki Federation for Human Rights
Wickenburggasse 14/7 A-1080 Vienna
Tel. +43-1-408 88 22
Fax: +43-1-408 88 22 ext. 50
Sophie Beaurivage, resistance web site www.resistancenet.org

FROM:ZMAJJ@INAME.COM
DATE:SAT, 7 OCT 2000 09:19:12 -0400 (EDT)
TO:OZOIS@YAHOO.COMSUBJECT:SLOBODA ZA STAMBOLICA

Gde je Ivan Stambolic?
Apelujemo na savest tamnicara da ga ODMAH puste na slobodu.
Jelena Bajic, Desanka Bajic

DATE:SAT, 07 OCT 2000 11:33:11 -0400
FROM:DRAGAN TODOROVIC <DRAGAN@INTERNET.LOOK.CA>
TO:OZOIS@YAHOO.COMSUBJECT:OSLOBODITE IVANA STAMBOLICA

Pridruzujemo se zahtevu za oslobadjanje Ivana Stambolica.
Dragan Todorovic, Silvija Jestrovic, Toronto

FROM:"MILOS BABOVIC" <BABOVIC@VERAT.NET>
TO:<OZOIS@YAHOO.COM>
SUBJECT:PRIKLJUCENJE APELU
DATE:SAT, 7 OCT 2000 17:49:43 +0200

Postovani Despotovicu
Obavesten sam da je ovo prava adresa gde se mogu prijaviti da se i moje ime
nadje u Apelu Odbora za oslobodjenje Ivana Stambolica.

Unapred hvala.

Dr Vukota Babovic, profesor Kragujevackog fakulteta

DATE:SAT, 07 OCT 2000 19:13:56 +0200
FROM:SNEZANA JAKOVLJEVIC <SNEZAJ@PTT.YU>
SUBJECT:PODRSKA APELU OZOIS

Postovani,
Podržavamo apel javnosti Odbora za oslobađanje Ivana Stambolica.
Snezana Jakovljevic, Mirjana Djokic, Krusevac

DATE: SAT, 07 OCT 2000 19:29:24 +0200
FROM: JULIJANA VUCO <JULIVUCO@EUNET.YU>
TO: OZOIS@YAHOO.COM SUBJECT: APEL ZA STAMBOLICA

Pridružujemo se apelu Odbora za oslobađanje Ivana Stambolica
Dr Jelena Vucic, Ilije Garasanina 51, Beograd, l.k. 236215
Doc. dr Julijana Vucic, Bircaninova 28 b, Beograd, l.k. J 53811

FROM: "KORUGIC" <KORUGIC@EUNET.YU>
TO: <OZOIS@YAHOO.COM>
DATE: SAT, 7 OCT 2000 21:04:41 +0200

Pridružujem se zahtevu da se odmah oslobodi Ivan Stambolic
Mila Korugic Milosevic

FROM: GUTENACHTMANN71@AOL.COM
DATE: SUN, 8 OCT 2000 06:15:18 EDT
SUBJECT: PODRZAVAM VAS APEL ZA OSLOBADJANE IVANA STAMBOLIC
TO: OZOIS@YAHOO.COM

Podržavam Vas apel za oslobađanje Ivana Stambolic, koga je diktatorski režim
zatvorila.

Herbert Ruppertseder, Minhen, SR Nemacka

FROM: BENGTSSON JRGEN
DATE: SATURDAY, OCTOBER 07, 2000 8:28 PM
SUBJECT: IVAN STAMBOLIC

I would like to join the appeal for Ivan Stambolic.
Reverend Jrgen U. Bengtsson, Church of Sweden, Kollegiegatan 5 F, 214
54 Malm, Sweden

FROM: JLB
DATE: SUNDAY, OCTOBER 08, 2000 1:21 AM

I support your organization's move to free Ivan Stambolic.
As former President of Serbia, he should be allowed to live in dignity and with
respect. Now that Milosevic has been ousted, maybe this will be more successful.

Please include my name on your petition.
Hopefully soon, Milosevic will get the just punishment he deserves.
John Bass, MA Soviet and East European Studies, University of Kansas

FROM: "PETAR DJUKIC" <DJUKICP@INFOSKY.NET>
TO: <OZOIS@YAHOO.COM>
SUBJECT: APEL "ZABRINUTOST ZA IVANA STAMBOLICA"
DATE: MON, 9 OCT 2000 21:17:49 +0200 ORGANIZATION: TMF

Dragi prijatelji iz postovane redakcije "Danasa",
Molim vas da sto pre pridruzite i imena moje supruge Vesne Djukic i moje ime
(Petar Djukic) tekstu apela za pronalazenje Ivana Stambolica koji objavljujete u
vasim novinama.

Srdacan pozdrav i najbolje zelje
prof.dr Petar Djukic

FROM: "ISIDORA SEKULIC" SDORA@EUNET.YU
TO: <OZOIS@YAHOO.COM>
SUBJECT: APEL
DATE: TUE, 10 OCT 2000 09:52:30 +0200

Dragi prijatelji, molim vas da me stavite na listu potpisnika . Zovem se Isidora
Sekulic , i samo 20 tak dana pre otmice Ivana Stambolica radila sam njegov portre
koji je bio uvod u njegov razgovor sa koleginicom Brankom Mihajlovic za radio
Slobodna Evropa. Pozdrav iz Nove RTS

FROM: "ZORICA TARAS" <DEJVI@ONE.NET.AU>
TO: <OZOIS@YAHOO.COM>
SUBJECT: ODBOR ZA OSLOBADJANJE IVANA STAMBOLICA
DATE: FRI, 13 OCT 2000 01:52:07 +1000

podrzavam odbor david z. taras brisbane australia

DATE: THU, 12 OCT 2000 19:14:59 +0100
FROM: COKI <ZASTSIND@INFOSKY.NET>
TO: OZOIS@YAHOO.COM
SUBJECT: PRIKLJUCENJE APELU

Postovani prijatelji,
Molim da me, ako je to na ovaj nacin maguce, smatrate potpisnikom Apela
Odbora za oslobadjanje Ivana Stambolica. U nadi da cemo ubrzo cuti povoljne vesti
Ing. Dobroslov St. Stojanovic, Kragujevac

FROM: "MIROSLAV PETROVIC" <MIROSLAV@VIDEOTRON.CA>
TO: OZOIS@YAHOO.COM>
SUBJECT: APEL ZA OSLOBADJANJE IVANA STAMBOLICA
DATE: THU, 12 OCT 2000 20:34:10 -0400

Pridružujem se apelu za bezuslovno oslobađanje Ivana Stambolica.
Miroslav Petrovic Uca, Nislja u Kvebeku, novinar Najzapadnijih srpskih novina
"Kisobran" iz Vankuvera

DATE: THU, 12 OCT 2000 21:07:41 -0400
FROM: "ERIC D. GORDY" <EGORDY@BELLATLANTIC.NET>
REPLY-TO: EGORDY@BELLATLANTIC.NET
ORGANIZATION: DEPARTMENT OF SOCIOLOGY, CLARK UNIVERSITY
TO: OZOIS@YAHOO.COM
SUBJECT: APEL ZA STAMBOLICA

Postovani,
Zeleo bih da se pridruzim apelu za oslobađanje Ivana Stambolica
Eric Gordy, Worcester, Mass. SAD

REPLY-TO: "DANILO NESKOVIC" <NESKOVIC@PRODIGY.NET>
FROM: "DANILO NESKOVIC" <NESKOVIC@PRODIGY.NET>
TO: <OZOIS@YAHOO.COM>
DATE: FRI, 13 OCT 2000 00:17:31 -0400
ORGANIZATION: PRODIGY INTERNET

Podržavamo inicijativu da se pronadje Ivan Stambolic:
Danilo Neskovic, New York City, Ivana Komarcevic, New York City

REPLY-TO: "NIKOLIC" <CV450524@CADVISION.COM>
FROM: "NIKOLIC" <CV450524@CADVISION.COM>
TO: <OZOIS@YAHOO.COM>
SUBJECT: IVAN STAMBOLIC
DATE: THU, 12 OCT 2000 22:34:42 -0600
ORGANIZATION: ANS

Podržavam apel za oslobađanje Ivan Stambolica.
Sa nadom da ce se sve ipak srecno završiti,
Slobodan Nikolic, Kalgari, Kanada

FROM: AGENCIJA BEKOM <BEKOM@BEKOM.CO.YU>
TO: "OZOIS@YAHOO.COM" <OZOIS@YAHOO.COM>

SUBJECT: PODRSKA

DATE: FRI, 13 OCT 2000 08:56:05 +0200

Ogorčena i nemocna da ucinim bilo sta drugo, pridruzujem se apelu pravdoljubivih ljudi koji traze odgovor na pitanje - gde je Ivan Stambolic? Nadam se da cemo ga naci zbog njega, zbog njegove porodice i zbog svih nas.

Slavica Romhanji, Beograd, Jablanicka 66, e-mail: sle@EUnet.yu

DATE: FRI, 13 OCT 2000 08:59:35 +0200

FROM: "SANJA DOKNIC" <SANJAD@STYLOS.CO.YU>

TO: OZOIS@YAHOO.COM

Postovani prijatelji,
ovim pismom zelim samo da pruzim podrsku i dodam svoje ime velikom spisku ljudi koji su u Odboru za pronalazenje i oslobadjanje gospodina Stambolica.
Puno vas pozdravljam i uz vas sam do kraja,
Sanja Doknic, Novi Sad

FROM: "GANE IVANOVIC" <GANE.PRESTIGETRAVEL@GALILEOSA.CO.ZA>

TO: <OZOIS@YAHOO.COM>

SUBJECT: PODRSKA IZ JOHANEZBURGA

DATE: FRI, 13 OCT 2000 09:19:00 +0200

ORGANIZATION: PRESTIGE LIFESTYLE

Pridruzujem se apelu za pronalazenje cinjenicnog stanja u vezi sa nestankom bivseg predsednika Predsednistva Srbije, Gospodina Ivana Stambolica.

Osim podrške odboru i zahteva da se pocinioci ovog zlocina najostrije kazne, nazalost ne mogu vise uciniti sa ove razdaljine.

Pozdrav porodici Stambolic, a narocito mom "starom" prijatelju Velji Stambolicu.

Gane Ivanovic, Sandton, Johannesburg, South Africa

DATE: FRI, 13 OCT 2000 13:54:15 +0200

FROM: LJILJANA ZIVKOVIC <LJZIVKOVIC@ELFAK.NI.AC.YU>

REPLY-TO: LJZIVKOVIC@ELFAK.NI.AC.YU

TO: OZOIS@YAHOO.COM

SUBJECT: I.STAMBOLIC

Pridruzujemo se apelu za oslobadjanje Ivana Stambolica.

Ljiljana i Aleksandar Zivkovic iz Nisa.

Nadamo se da ce se uskoro Ivan Stambolic naci na slobodi i da ce moci zajedno sa nama da uziva u velicanstvenoj pobedi koju je izvojevao ovaj napaceni srpski

narod.

Prof.Ljiljana Zivkovic, Elektronski fakultet u Nisu.

FROM: "CPDI" <CPDI@EUNET.YU>

TO: <OZOIS@YAHOO.COM>

SUBJECT:

DATE: FRI, 13 OCT 2000 14:58:15 +0200

Pridružujemo se akcijama OTPOR-a za spasavanje Ivana Stambolica i nadamo se da će se sto pre vratiti kući živ i zdrav.

Dusko i Bernarda Radosavljevic, Petrovaradin

PS. nas e-mail je dsr@eunet.yu.

DATE: FRI, 13 OCT 2000 14:20:47 +0100

TO: OZOIS@YAHOO.COM

FROM: MILAN ADAMOV <MADAMOV@MAC.COM>

SUBJECT: PODRŽAVANJE APELA

Pridružujem se apelu za oslobađanje Ivana Stambolica.

S postovanjem,

Milan Adamov, Braga, Portugal

FROM: "DARKO MARKOVIC" <DARCOM@EUNET.YU>

TO: <OZOIS@YAHOO.COM>

SUBJECT: PODRŠKA_APELA_ZA_OSLOBADJANJE_IVANA_STAMBOLICA

DATE: FRI, 13 OCT 2000 17:30:59 +0200

Mora li i Srbija da ima svoju aferu "Alda Mora"? To ne može ništa drugo ni biti jer oni koji su organizovali otmicu bivšeg Predsednika Srbije predstavljaju ideološke istomišljenike, svuda u Evropi, osim u Srbiji, prevaziđenih "Crvenih brigada" i njima sličnih organizacija. Nadajmo se da epilog nije isti. Našu nadu bazirajmo na činjenici da u svakom čoveku ima nešto dobro, samo treba naći modus da se ono pokrene i nadvlada zlo. Zajedno sa svojom porodicom i kolegama sa radnog mesta pridružujem se apelu Odbora za oslobađanje Ivana Stambolica da u onima koji su na bilo koji način učestvovali ili bilo šta znaju o ovoj otmici, proradi savest i probudi ono dobro koje sigurno negde u njima čuči i čeka da pokaže najpre njima samima a onda i svima drugima da je dobro jače od zla i da su ljudski život i sloboda ljudi najveće vrednosti civiliziranog društva. Svoju mračnu tajnu mogu kriti pred ljudima, ali neka znaju da pred Bogom nema tajni i da se Bog raduje pokajnicima.

Darko Markovic, Backa Palanka, V. Vlahovica 1

DATE: SAT, 14 OCT 2000 00:50:19 +0200
FROM: SVETLANA POPOVIC <SVETLANA44@BANKERINTER.NET>
TO: OZOIS@YAHOO.COM
SUBJECT: ODBOR ZA OSLOBADJANJE IVANA STAMBOLICA

Daj Boze, da je taj covek jos uvek ziv! Od srca mu zelim da ga pronadju i da se za njega i njegovu porodicu završi ovaj ruzan san.
Svetlana Popovich, 18000 Nish

DATE: SAT, 14 OCT 2000 07:18:45 -0700 (PDT)
FROM: ENES HALILOVIC <ENES313@YAHOO.COM>
SUBJECT: SANAPRESS
TO: OZOIS@YAHOO.COM

Sandzacka novinska agencija SANAPRESS iskreno se pridružuje vasem apelu glavni i odgovorni urednik Enes Halilovic

FROM: "SANDZAK SANDZAKISTAN" <SANDZAKS@HOTMAIL.COM>
TO: OZOIS@YAHOO.COM
SUBJECT: GRADJANSKI FORUM
DATE: SAT, 14 OCT 2000 14:25:49 GMT

NVO Gradjanski Forum iz Novog Pazara pridružuje se Vasem apelu predsednik, Alija Halilovic

FROM: "SLE" <SLE@EUNET.YU>
TO: <OZOIS@YAHOO.COM>
SUBJECT: PODRSKA
DATE: SUN, 15 OCT 2000 13:08:02 +0200

Glas za Ivana Stambolica.
Slobodanka Visekruna, Beograd, Cara Urosa 22
FROM: "GORDANA IVANOVIC" <VRANAC@HOTMAIL.COM>
TO: OZOIS@YAHOO.COM
DATE: WED, 25 OCT 2000 04:24:27 GMT

Molim vas da moje ime dodate apelu za oslobadjanje g.Ivana Stambolica.
Zelim vam puno uspeha u radu i brzo i sretno razresenje.
Gordana Ivanovic, Beograd.

FROM: "ROBERT NIKOLIC" <ROBERT_NIKOLIC@HOTMAIL.COM>
TO: OZOIS@YAHOO.COM

SUBJECT: IVAN STAMBOLIC - PODRSKA

DATE: WED, 25 OCT 2000 18:51:15 GMT

Zeleo bih da se pridruzim svima u odboru za pronalazenje i oslobadjanje Gospodina Ivana Stambolica.

Posto zivim u Grckoj, ne znam od kakve pomoci bih mogao biti ali svakako mozete moje ime potpisati u Vasem apelu.

Zelim Vam svaki i najbrzi uspeh u Vasoj misiji.

Iskreno,

Robert Nikolic

DATE: WED, 25 OCT 2000 10:22:42 -0700 (PDT)

FROM: MILOS TOMIC <MILOSTOMIC@YAHOO.COM>

SUBJECT: PODRSKA

TO: OZOIS@YAHOO.COM

I na ovaj nacin, telefonom smo to uradili davno, podrzavamo sve akcije koje vode osvetljavanju zlocinackog cina otmice uvazenog gospodina Ivana Stambolica. Naredbodavci za njegovu otmicu moraju biti kaznjeni, i mi verujemo da ce biti kaznjeni, po ovozemaljskoj i bozijo pravdi.

Prof.dr Milos Tomic i Miljana Tomic

FROM: "OZREN MILANOVIC" <POZIMIL@PTT.YU>

TO: <OZOIS@YAHOO.COM>

SUBJECT: PODRSKA

DATE: WED, 25 OCT 2000 01:20:37 +0200

Podrzavam apele i napore Odbora da se utvrdi i obelodani istina o kidnapovanju Ivana Stambolica. Ako je potrebno, racunajte na bilo kakvu pomoc sa moje strane.

Ozren MILANOVIC, novinar, Beograd.

DATE: SAT, 28 OCT 2000 20:04:55 -0400 (EDT)

TO: OZOIS@YAHOO.COM

FROM: LEVI <LEVI@SHIVA.HUNTER.CUNY.EDU>

SUBJECT: APEL

Sa zeljom da se sazna istina i da se Ivan Stambolic sto pre vrati svojoj porodici, Dr. Bozidar i Maja Levi

KSCN BEOPARD

PHONE No. : 381 11 361 3394

Oct. 07 2000 10:05AM PT

Још именујем али Огдори
 за ослобађање Ивана Стамболића
 и молим да се кривци за његов
 несавесанак заслужено казне.

Милош Ерић
 Геофизичар
 Краља Милошине 51

САНКА
ОПШТИНА ТРЕЋИНА ОДРЕД

Бр. 419/1

04.10.1990.

БЕОГРАД, Територија 20;
Телефон 011-251 1 000

ОПШТИНА ТРЕЋИНА ОДРЕД

Бр.

04.10.1990.

БЕОГРАД, Територија 20;
Телефон 011-251 1 000

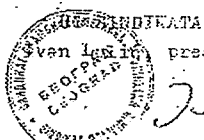
Прошло je već pet nedelja kako je usred dana, usred Beograda u blizini svoga stana, netragom nestao Ivan Stambolić, najistaknutija politička ličnost predmiloševićevske Srbije, a da se ni do danas pouzdanu ne zna ni ko ga je utapsio ili oteo, pa čak ni da li je uopšte živ. Obećana opsežna istraga ni do danas se nije oglašila bilo kakvim saopštenjem, što izaziva osnovanu sumnju da je uopšte ozbiljno i pokrenuta.

Nestanak Ivana Stambolića već nedeljama komentariše, kako svetska javnost i istaknute ličnosti iz susjedstva, Evrope i sveta, tako i domaće ličnosti i nevladina štampa, a da se glasila pod državnom kontrolom, najviši funkcioneri zemlje, među kojima su i njegovi bivši politički saradnici i prijatelji; nisu obratili ni jednom rečju, ni javnosti ni porodici. Sve to osnažuje pretpostavku da istraga ne otkriva tragove, upravo zato što su tragovi pod državnom zaštitom i da je nestanak Ivana Stambolića delo državnog terora i rastućeg političkog kriminala.

Svi su građani pred zakonom isti ali Ivan Stambolić, kao donedavni prvi čovek Srbije, nije isto što i svaki drugi građanin. Čak i kad njegov nestanak ne bi imao političku pozadinu, imao bi politički značaj, pa isti takav značaj ima i odnos prema njegovoj sudbini.

Zato ćutanje zvaničnika i političkih moćnika, ima sve karakteristike saučesništva u osvetačkom obračunu sa političkim protivnikom. Odali su se ne samo nedopustivom obračunu, nego i ciničnim i vulgarnim komentarima povodom njegove nesreće. Naročito ističemo da njihova odgovornost neće prestati sa eventualnom skorijom promenom ili prestankom njihovih sadašnjih funkcija.

Ne smemo dopustiti da burni politički događaji ovih dana potisnu u zaborav ličnu sudbinu Ivana Stambolića i zalosnu istinu da ljudi mogu da nestanu u po belu dana, a da vlasti ništa ne preduzmu, niti se smatraju obaveznim da se oglašaju. Energično zahtevamo da državni i politički organi odmah obaveste javnost o toku i rezultatima dosadašnje istrage i pruže dokaze da su činili sve što su mogli i bili dužni, kako bi se Ivan Stambolić, živ i neozleđen, što pre vratio svojoj porodici i svojim društvenim i poslovnim obavezama.

predsednik

[Signature]

REPUBLIKA SRBIJA

predsednik

[Signature]

U ponedjeljak 9. oktobra na platu ispred Doma kulture u Prijepeđu pred nekoliko hiljada prisutnih građana a u organizaciji DOS-a organizovana je i održana proslava povodom pobjede uopozivne i dr. Vojislava Kostića na lokalnim saveznim i predsjedničkim izborima.

Posle kratkih govora počinju predstavnici DOS-a presko se na veselji deo programa.

Ton prihvata je Miroslav Filipović predsjednik OD SDU u svom uvodnom smjerodavnom, zamolio iste da zbog stotine hiljada opazakanih i nesrećnih, zbog desetine hiljada ubijenih, zbog hiljade zatvorenih i kidnapovanih, kao i zbog sopstvene svesti i svoj doprinos i svoj glas u oslobođenju i van Stambolice i Miroslava Filipovića.

Građani Prijepeđa su se odmah ovi aplau pa su na improvizovanom stolu iza koga su stajali zapaljeni SUD-e i broj svetlost lampiona Stambolice svoje potpise. Na jesena kisa nije prekinula ovaj hirovni i verovatno bi broj potpisanih građana bio četvorodifren. No posto su prisutni zbog kisa morali da se razidu, potpisivanje je nastavljeno sutradan 10. oktobra u prostoru SDU-e kada je i stigla vest o oslobođenju hirabroa kobilara „Danas“ i „Slobodne Evrope“ Miroslava Filipovića.

Potpisivanje je nastavljeno i zbog oslobođenja i van Stambolice, tako se stiglo do broja od 540 potpisa.

Редни број	МЕСТО ПОВЕРЉИВОСТ У.Г.С. НЕЗАВИСНОСТ	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	Својеручни потпис
1	РАЈСКОЈЕ	Сидица Бакић	Сидица
2	УЗУРИ	Стојановић Лодан	Лодан
3	Милевоје	Бурчић Миса	Бурчић Миса
4	Пиревоје	Рудић Дандић	Р. Рудић
5	КОЛОРАТ	Кривош Нико	Кривош
6	Трајковић	Касић Милош	Касић Милош
7	Савић	Савић Милош	С. П.
8	Тријевоје	Андрејевић Бранко	А. Бранко
9	Тријевоје	Јурић Милош	Јурић
10	Тријевоје	Милош Милош	Милош
11	ПРЕДОЈЕ	Јурић Милош	Јурић
12	Пилевоје	Милош Милош	Милош
13	Пилевоје	Милош Милош	Милош
14	Пилевоје	Милош Милош	Милош
15	Пилевоје	Јурић Милош	Јурић Милош
16	Пилевоје	Јурић Милош	Јурић
17	Пилевоје	Јурић Милош	Јурић
18	Пилевоје	Јурић Милош	Јурић
19	Пилевоје	Јурић Милош	Јурић
20	Пилевоје	Јурић Милош	Јурић
21	Пилевоје	Јурић Милош	Јурић
22	Пилевоје	Јурић Милош	Јурић
23	Пилевоје	Јурић Милош	Јурић
24	Пилевоје	Јурић Милош	Јурић
25	Пилевоје	Јурић Милош	Јурић
26	Пилевоје	Јурић Милош	Јурић
27	Пилевоје	Јурић Милош	Јурић
28	Пилевоје	Јурић Милош	Јурић

Редни број	МЕСТО ПОВЕРЉИВОСТ У.Г.С. НЕЗАВИСНОСТ	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	ПОСРЕДНИК ПОСРЕДНИК
29	Prijezide	Zatovub Hajla	6
30	Prijezide	Trigun Hajla	6
31	Prijezide	Trigun Hajla	6
32	/	Schmidinger Kresina	11/10
33	Prijezide	Schmidinger Kreslet	11/10
34	Prijezide	Hamur Hajla	6
35	Prijezide	Ljuna Hajla	6
36	/	Citaco Hajla	6
37	Prijezide	Ljuna Hajla	6
38	Prijezide	Ungur Hajla	6
39	Prijezide	Hajla Hajla	6
40	/	Cibojna Hajla	6
41	/	T.H.D. Hajla	6
42	Prijezide	Cibojna Hajla	6
43	Prijezide	Hajla Hajla	6
44	Prijezide	Hajla Hajla	6
45	/	Hajla Hajla	6
46	Prijezide	Hajla Hajla	6
47	Prijezide	Hajla Hajla	6
48	Prijezide	Hajla Hajla	6
49	/	Hajla Hajla	6
50	Prijezide	Hajla Hajla	6
51	Prijezide	Hajla Hajla	6
52	Prijezide	Hajla Hajla	6
53	Prijezide	Hajla Hajla	6
54	Prijezide	Hajla Hajla	6
55	Prijezide	Hajla Hajla	6
56	Prijezide	Hajla Hajla	6

Рядни број	МЕСТО ПОВЕРЛИВОСТ У. Г. С. НЕЗНАЈНОСТ	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	Уредник ПОСТАВ
57	Пријемље	Бесирова Јабина	Јабина ВЗ
58	Пријемље	Бесирова Јабина	Ј. Мило
59	Пријемље	Бесирова Јабина	Ј. Мило
60	"	Бесирова Јабина	Ј. Мило
61	Пријемље	Бесирова Јабина	Ј. Мило
62	Пријемље	Бесирова Јабина	Ј. Мило
63	"	Бесирова Јабина	Ј. Мило
64	"	Бесирова Јабина	Ј. Мило
65	"	Бесирова Јабина	Ј. Мило
66	"	Бесирова Јабина	Ј. Мило
67	"	Бесирова Јабина	Ј. Мило
68	"	Бесирова Јабина	Ј. Мило
69	"	Бесирова Јабина	Ј. Мило
70	"	Бесирова Јабина	Ј. Мило
71	"	Бесирова Јабина	Ј. Мило
72	"	Бесирова Јабина	Ј. Мило
73	"	Бесирова Јабина	Ј. Мило
74	"	Бесирова Јабина	Ј. Мило
75	"	Бесирова Јабина	Ј. Мило
76	"	Бесирова Јабина	Ј. Мило
77	"	Бесирова Јабина	Ј. Мило
78	"	Бесирова Јабина	Ј. Мило
79	"	Бесирова Јабина	Ј. Мило
80	"	Бесирова Јабина	Ј. Мило
81	"	Бесирова Јабина	Ј. Мило
82	"	Бесирова Јабина	Ј. Мило
83	"	Бесирова Јабина	Ј. Мило
84	"	Бесирова Јабина	Ј. Мило

Редни број	МЕСТО ПОВЕРЉИВОСТ У.Г.С. НЕЗНАЈНОСТ	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	ПОДПИС
85	Ријероле	Тодоровић Благо	Благо
86	Ријероле	Миливоје Јамини	М. Ј.
87	Ријероле	Јован Миливоје	Јован
88	Ријероле	Јован Миливоје	Јован
89	Ријероле	А. Јамини	А. Јамини
90	Ријероле	Беснић З.	З.
91	Ријероле	Јуријевић Милан	М. Ј.
92	Ријероле	Бранко Стојић	Б.
93	Ријероле	Амил Миливоје	А.
94	Ријероле	Бранко Стојић	Б.
95	Ријероле	Бранко Стојић	Бранко
96	Ријероле	Миливоје Стојић	Миливоје
97	Ријероле	Миливоје Стојић	Миливоје
98	Ријероле	ОМЕР Миливоје	О.
99	Ријероле	Зице Миливоје	З.
100	Ријероле	Јован Миливоје	Јован
101	Ријероле	Бранко Стојић	Бранко
102	Ријероле	Јован Стојић	Ј. Стојић
103	Ријероле	Миливоје Стојић	Миливоје
104	Ријероле	Миливоје Стојић	Миливоје
105	Ријероле	Миливоје Стојић	Миливоје
106	И-	Миливоје Стојић	Миливоје
107	И-	Миливоје Стојић	Миливоје
108	И-	Миливоје Стојић	Миливоје
109	И-	Миливоје Стојић	Миливоје
110	И-	Миливоје Стојић	Миливоје
111	И-	BRNICANIN SOLMA	Бранко
112	И-	DURAKOVIĆ MUNDAR	Миливоје

Редни број	МЕСТО ПОБЕРЕЊИЦА У.Г.С. НЕЗАВ.НАСТ	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	УПОМЕНА ОСТАТИК
113	Ријека	Никола Петровић Сулајкић	Слава
114	— " —	Лидија Петровић	Слава
115	— " —	Меланија Петровић	Мил
116	— " —	Меланија Петровић	Слава
117	— " —	Лидија Петровић	Слава
118	— " —	Олга Петровић	Слава
119	— " —	Лидија Петровић	Слава
120	— " —	Лидија Петровић	Слава
121	— " —	Снежана Петровић	Слава
122	— " —	Снежана Петровић	Слава
123	— " —	Лидија Петровић	Слава
124	— " —	Лидија Петровић	Слава
125	— " —	Лидија Петровић	Слава
126	— " —	Лидија Петровић	Слава
127	— " —	Лидија Петровић	Слава
128	— " —	Лидија Петровић	Слава
129	— " —	Лидија Петровић	Слава
130	— " —	Лидија Петровић	Слава
131	— " —	Лидија Петровић	Слава
132	— " —	Лидија Петровић	Слава
133	— " —	Лидија Петровић	Слава
134	— " —	Лидија Петровић	Слава
135	— " —	Лидија Петровић	Слава
136	— " —	Лидија Петровић	Слава
137	— " —	Лидија Петровић	Слава
138	— " —	Лидија Петровић	Слава
139	— " —	Лидија Петровић	Слава
140	— " —	Лидија Петровић	Слава

Редни број	МЕСТО ПОБЕДИТЕЛТА У Г. С. МЕДИЦИНОСТ	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	ПОДПИС
141	Београд	Петровић Младен	Петровић
142	Београд	Јовановић Милан	Јовановић
143	Београд	Ђоковић Милош	Ђоковић
144	Београд	Ђекић Милош	Ђекић
145	Београд	Вукотић Милош	Вукотић
146	Београд	Тодоровић Милош	Тодоровић
147	Београд	Ђоковић Милош	Ђоковић
148	Београд	Ђоковић Милош	Ђоковић
149	Београд	Ђоковић Милош	Ђоковић
150	Београд	Ђоковић Милош	Ђоковић
151	Београд	Ђоковић Милош	Ђоковић
152	Београд	Ђоковић Милош	Ђоковић
153	Београд	Ђоковић Милош	Ђоковић
154	Београд	Ђоковић Милош	Ђоковић
155	Београд	Ђоковић Милош	Ђоковић
156	Београд	Ђоковић Милош	Ђоковић
157	Београд	Ђоковић Милош	Ђоковић
158	Београд	Ђоковић Милош	Ђоковић
159	Београд	Ђоковић Милош	Ђоковић
160	Београд	Ђоковић Милош	Ђоковић
161	Београд	Ђоковић Милош	Ђоковић
162	Београд	Ђоковић Милош	Ђоковић
163	Београд	Ђоковић Милош	Ђоковић
164	Београд	Ђоковић Милош	Ђоковић
165	Београд	Ђоковић Милош	Ђоковић
166	Београд	Ђоковић Милош	Ђоковић

Редни број	МЕСТО ПОВЕРЛИВОСТЕ У Г. С. НЕЗАВИСНОСТ	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	ПОДПИС
167	РДТЕМ	АКОМЕРОВИЋ СЕЈДЕТА	SA.
168	РДТЕМ	ПОЛИЊАК ДИНА	Дина Р
169	Тријепоље	Тријепоље	Т
170	Тријепоље	Коларић	С
171	Тријепоље	Кисељовић	К
172	Тријепоље	Бисељовић	Б
173	Тријепоље	Самбојовић	С
174	Тријепоље	Зуљак	З
175	Тријепоље	Марић	М
176	Тријепоље	Орловић	О
177	Тријепоље	Вогановић	В
178	Тријепоље	Јовановић	Ј
179	Тријепоље	Челић	Ч
180	Тријепоље	Марић	М
181	Тријепоље	Земановић	З
182	- 9 -	Тријепоље	Т
183	- 10 -	Марић	М
184	- 11 -	Тријепоље	Т
185	- 12 -	Тријепоље	Т
186	- 13 -	Тријепоље	Т
187	- 14 -	Тријепоље	Т
188	Тријепоље	Тријепоље	Т
189	Тријепоље	Тријепоље	Т
190	- 15 -	Тријепоље	Т
191	Тријепоље	Тријепоље	Т
192	Тријепоље	Тријепоље	Т
193	- 16 -	Тријепоље	Т
194	- 17 -	Тријепоље	Т

Редни број	МЕСТО ПОБЕРЕЖИШТА У Г. С. НЕЗАВИСНОСТ	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	ПОСТАВА
195	Петровце	Ђиљак Алек	ДТ
196	Петровце	ГОЈАКОВИЋ ПУМЕР	Гојковић
197	Петровце	Ђакић Мило	ДТ
198	Петровце	Ђакић Мило	Ђакић
199	- II -	Кочинара Јасна	Кр. Зор.
200	- II -	Ђеђић Мило	ДТ
201	- II -	Криво Мило	Криво
202	- II -	Ђукић Мило	ДТ
203	- II -	РАЈКО ЂАКИЋ	Ђакић
204	- II -	МАКЕЛА Мило	Душко
205	- II -	Криво Мило	ДТ
206	- II -	Ђеђић Мило	ДТ
207	- II -	Криво Мило	ДТ
208	- II -	СЕВЕРИЈА Мило	ДТ
209	- II -	СЕВЕРИЈА Мило	ДТ
210	- II -	Јусовић Мило	ДТ
211	- II -	ЕМЕР БРАЊАНИН	ЕМЕР
212	- II -	Ђеђић Мило	Ђеђић
213	- II -	СЕВЕРИЈА МЕРИДА	СЕВЕРИЈА
214	- II -	Криво Мило	Криво
215	- II -	Ђеђић Мило	Ђеђић
216	- II -	Ђеђић Мило	Ђеђић
217	- II -	ЉАЧКА Мило	ДТ
218	- II -	ЉАЧКА Мило	ДТ
219	Петровце	ЉАЧКА Мило	ДТ
220	Петровце	ЉАЧКА Мило	ДТ
221	Петровце	ЉАЧКА Мило	ДТ
222	Петровце	ЉАЧКА Мило	ДТ

Редни број	МЕСТО ПОВЕРЛИВОСТЕ И Г. С. НЕЗАВИСНОСТ	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	Својот потпис
223	Крушевце	Турски Ахмет	Ахмет
224	Пиларов	Турски Рамиз	Рамиз
225	Бергесе	Турски Озга	Озга
226	-II-	Машиќ Коста	Коста
227	ЖК	Машиќ Лазар	Лазар
228	Машиќ	Кеќан	14X
229	-II-	Кеќан	
230	-II-	Савиќ Мисирко	Савиќ
231	-II-	Браќимир Марешиќ	Марешиќ
232	-II-	Караќе Мила	Мила
233	-II-	Билиќ Јаси	Јаси
234	Ратко	Самуел Ратко	Самуел
235	Ратко	С. Билиќ	Самуел
236	Ратко	Билиќ Мисирко	Мисирко
237	-II-	Абдул Коприв	Коприв
238	-II-	Анча Насирић	Насирић
239	-II-	Богов Ратко	Богов
240	-II-	Абдул Беселић	Беселић
241	-II-	ЛАНКО МАШИЌИЋ	Ланко
242	-II-	ЖЕДР ЧАЏИЌОВИЋ	Чажовиќ
243	-II-	МУАМЕР НАСАНОВИЋ	Мисирко
244	-II-	ADMIR KATROVIC	Амир
245	-II-	KATROVIC	Амир
246	-II-	ПРОБАН БОБАН	Абдул
247	-II-	COVIC SMIRO	Савиќ
248	-II-	POROVIC Emir	Савиќ
249	-II-	БЕЏИЌ Јаси	Јаси
250	-II-	КРАЌИЌ НАЈИЌИЋ	Криво

Редни број	МЕСТО ПОВЕРЛИВОСТ У. Г. С. НЕЗАВИСНОСТ	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	ПОТПИС
251	Пријеторје	Милан Умексвић	K
252	-II-	Камилан Крес	AB
253	-II-	Милановић Аген	AB
254	-II-	Милановић	AB
255	-II-	Камилановић	AB
256	-II-	Камилановић Милан	AB
257	-II-	Милановић	AB
258	-II-	Камилановић	AB
259	-II-	Милановић	AB
260	-II-	Силевић	AB
261	Перепелје	Милановић	AB
262	-II-	Милановић	AB
263	-II-	Јусовић	AB
264	-II-	Милановић	AB
265	-II-	Сепар	AB
266	-II-	Милановић	AB
267	-II-	Милановић	AB
268	-II-	КАМЛАНОВИЧ МИСМЕР	AB
269	-II-	Милановић	AB
270	-II-	Милановић	AB
271	-II-	Милановић	AB
272	-II-	Милановић	AB
273	-II-	Милановић	AB
274	-II-	Милановић	AB
275	-II-	Милановић	AB
276	-II-	Милановић	AB
277	-II-	Милановић	AB
278	-II-	Милановић	AB

Редни број	МЕСТО ПОВЕРЉИВОСТ У.Г.С. НЕЗАВИСНОСТ	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	МЕСТО РОЂЕЊА
279	Григорова	Букис Ема	Букис Ема
280	-II-	Евгенија Букис	Евгенија
281	-II-	Калија Букис	Калија
282	-II-	Валерија Букис	Валерија
283	-II-	Калија Букис	Калија
284	-II-	Сабора Букис	Сабора
285	-II-	Букис Ема	Букис Ема
286	-II-	Талија Букис	Талија
287	-II-	Калија Букис	Калија
288	-II-	Јулија Букис	Јулија
289	ПРИЗНАЊЕ	Букис Ема	Букис Ема
290	-II-	Калија Букис	Калија
291	-II-	Букис Ема	Букис Ема
292	-II-	Јулија Букис	Јулија
293	-II-	Сабора Букис	Сабора
294	-II-	Валерија Букис	Валерија
295	-II-	Калија Букис	Калија
296	-II-	Букис Ема	Букис Ема
297	-II-	Јулија Букис	Јулија
298	-II-	Валерија Букис	Валерија
299	-II-	Калија Букис	Калија
300	-II-	Букис Ема	Букис Ема
301	-II-	Јулија Букис	Јулија
302	-II-	Валерија Букис	Валерија
303	-II-	Калија Букис	Калија
304	-II-	Букис Ема	Букис Ема
305	-II-	Јулија Букис	Јулија
306	-II-	Валерија Букис	Валерија
307	-II-	Калија Букис	Калија
308	-II-	Букис Ема	Букис Ема
309	-II-	Јулија Букис	Јулија
310	-II-	Валерија Букис	Валерија
311	-II-	Калија Букис	Калија
312	-II-	Букис Ема	Букис Ема
313	-II-	Јулија Букис	Јулија
314	-II-	Валерија Букис	Валерија
315	-II-	Калија Букис	Калија

Редни број	МЕСТО ПОВЕРЛИВОСТИ У Г. С. НЕЗАВИСНОСТ	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	ПОВЕРЛИВОСТ ПОСРЕДСТВО
316	Петерофе	Бастинг Реноне	Бастинг
317	Петерофе	Карин Савино	Карин Савино
318	Петерофе	Ронданин Илар	Ронданин Илар
319	Петерофе	Ротина ЕДИН	Петерофе
320	Петерофе	Мадон Тонсоне	Тонсоне
321	Петерофе	Ронди Ренета	Ронди Ренета
322	Петерофе	Ронди Мустафа	Ронди Мустафа
323	Петерофе	Еткенд Масуе	Еткенд Масуе
324	Петерофе	Бугарин Кинета	Бугарин Кинета
325	Петерофе	Давид Хармон	Давид
326	Петерофе	Хадиди Хармон	Хадиди
327	Петерофе	Хадиди Хармон	Хадиди
328	Петерофе	Тамонд Хармон	Тамонд Хармон
329	Петерофе	Ронди Хармон	Ронди Хармон
330	Петерофе	Ронди Хармон	Ронди Хармон
331	Петерофе	Тамонд Хармон	Тамонд Хармон
332	Петерофе	Ронди Хармон	Ронди Хармон
333	Петерофе	Тамонд Хармон	Тамонд Хармон
334	Петерофе	Ронди Хармон	Ронди Хармон
335	Петерофе	Тамонд Хармон	Тамонд Хармон
336	Петерофе	Ронди Хармон	Ронди Хармон
337	Петерофе	Тамонд Хармон	Тамонд Хармон
338	Петерофе	Ронди Хармон	Ронди Хармон
339	Петерофе	Тамонд Хармон	Тамонд Хармон
340	Петерофе	Ронди Хармон	Ронди Хармон
341	Петерофе	Тамонд Хармон	Тамонд Хармон
342	Петерофе	Ронди Хармон	Ронди Хармон
343	Петерофе	Тамонд Хармон	Тамонд Хармон

Редни број	МЕСТО ПОВЕРЕНИХ У. Г. С. НЕЗАВИСНОСТ	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	ПОСТАВКА
314	Петровић	Sturac Kasin	Sturac Kasin
315	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
316	Петровић	Rondic Turko	Rondic Turko
317	Петровић	Sturac Kasin	Sturac Kasin
318	Петровић	Karadzic Kasin	Karadzic Kasin
319	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
320	Петровић	Rondic A. Kasin	Rondic A. Kasin
321	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
322	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
323	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
324	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
325	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
326	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
327	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
328	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
329	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
330	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
331	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
332	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
333	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
334	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
335	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
336	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
337	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
338	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
339	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
340	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
341	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
342	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
343	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
344	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
345	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
346	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
347	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
348	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
349	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie
350	Петровић	Marko Jeremie	Marko Jeremie

Редни број	МЕСТО ПОБЕДИШТВА У Г. С. НЕЗАВИСНОСТ	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	ПОСРЕДСТВО ПОСРЕДСТВО
371	Петровце	LUDOVIC RASIN	Ludovic Rasin
372	Петровце	LONČARIN SRAJ	Lončarin
373	Петровце	TEHNIČAR RASIN	Tehničar Rasin
374	Петровце	LUDOVIC RASIN	L. RASIN
375	Петровце	KOZIĆ RASIN	Kozić Rasin
376	Петровце	KOZIĆ RASIN	Kozić Rasin
377	Петровце	KOZIĆ RASIN	Kozić Rasin
378	Петровце	KOZIĆ RASIN	Kozić Rasin
379	Петровце	KOZIĆ RASIN	Kozić Rasin
380	Петровце	KOZIĆ RASIN	Kozić Rasin
381	Петровце	KOZIĆ RASIN	Kozić Rasin
382	Петровце	KOZIĆ RASIN	Kozić Rasin
383	Петровце	KOZIĆ RASIN	Kozić Rasin
384	Петровце	KOZIĆ RASIN	Kozić Rasin
385	Петровце	KOZIĆ RASIN	Kozić Rasin
386	Петровце	KOZIĆ RASIN	Kozić Rasin
387	Петровце	KOZIĆ RASIN	Kozić Rasin
388	Петровце	KOZIĆ RASIN	Kozić Rasin
389	Петровце	KOZIĆ RASIN	Kozić Rasin
390	Петровце	KOZIĆ RASIN	Kozić Rasin
391	Петровце	KOZIĆ RASIN	Kozić Rasin
392	Петровце	KOZIĆ RASIN	Kozić Rasin
393	Петровце	KOZIĆ RASIN	Kozić Rasin
394	Петровце	KOZIĆ RASIN	Kozić Rasin
395	Петровце	KOZIĆ RASIN	Kozić Rasin
396	Петровце	KOZIĆ RASIN	Kozić Rasin
397	Петровце	KOZIĆ RASIN	Kozić Rasin

Регист. код	МЕСТО ПОБЕЖАНИЯ У.Г.С. ВЕЗДНШНОСТ	ИМЯ И ПРЕЗИМЕ	ПОСЛЕДНИЙ ПОДПИС
398	Петрополье	Петров Иван Иванович	Петров Иван
399	Петрополье	Петров Иван Иванович	Петров Иван
400	Петрополье	Петров Иван Иванович	Петров Иван
401	Петрополье	Петров Иван Иванович	Петров Иван
402	Петрополье	Петров Иван Иванович	Петров Иван
403	Петрополье	Петров Иван Иванович	Петров Иван
404	Петрополье	Петров Иван Иванович	Петров Иван
405	Петрополье	Петров Иван Иванович	Петров Иван
406	Петрополье	Петров Иван Иванович	Петров Иван
407	Петрополье	Петров Иван Иванович	Петров Иван
408	Петрополье	Петров Иван Иванович	Петров Иван
409	Петрополье	Петров Иван Иванович	Петров Иван
410	Петрополье	Петров Иван Иванович	Петров Иван
411	Петрополье	Петров Иван Иванович	Петров Иван
412	Петрополье	Петров Иван Иванович	Петров Иван
413	Петрополье	Петров Иван Иванович	Петров Иван
414	Петрополье	Петров Иван Иванович	Петров Иван
415	Петрополье	Петров Иван Иванович	Петров Иван
416	Петрополье	Петров Иван Иванович	Петров Иван
417	Петрополье	Петров Иван Иванович	Петров Иван
418	Петрополье	Петров Иван Иванович	Петров Иван
419	Петрополье	Петров Иван Иванович	Петров Иван
420	Петрополье	Петров Иван Иванович	Петров Иван
421	Петрополье	Петров Иван Иванович	Петров Иван
422	Петрополье	Петров Иван Иванович	Петров Иван
423	Петрополье	Петров Иван Иванович	Петров Иван
424	Петрополье	Петров Иван Иванович	Петров Иван
425	Петрополье	Петров Иван Иванович	Петров Иван

Редни број	МЕСТО ПОБЕДЕНИШТВА У Г. С. НЕЗАВИСНОСТ	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	ПОДПИС
426	Петерође	Љиљана Радосав	Љиљана Радосав
427	Петерође	Радосав Радосав	Радосав Радосав
428	Петерође	Радосав Радосав	Радосав Радосав
429	Петерође	Радосав Радосав	Радосав Радосав
430	Петерође	Радосав Радосав	Радосав Радосав
431	Петерође	Радосав Радосав	Радосав Радосав
432	Петерође	Радосав Радосав	Радосав Радосав
433	Петерође	Радосав Радосав	Радосав Радосав
434	Петерође	Радосав Радосав	Радосав Радосав
435	Петерође	Радосав Радосав	Радосав Радосав
436	Петерође	Радосав Радосав	Радосав Радосав
437	Петерође	Радосав Радосав	Радосав Радосав
438	Петерође	Радосав Радосав	Радосав Радосав
439	Петерође	Радосав Радосав	Радосав Радосав
440	Петерође	Радосав Радосав	Радосав Радосав
441	Петерође	Радосав Радосав	Радосав Радосав
442	Петерође	Радосав Радосав	Радосав Радосав
443	Петерође	Радосав Радосав	Радосав Радосав
444	Петерође	Радосав Радосав	Радосав Радосав
445	Петерође	Радосав Радосав	Радосав Радосав
446	Петерође	Радосав Радосав	Радосав Радосав
447	Петерође	Радосав Радосав	Радосав Радосав
448	Петерође	Радосав Радосав	Радосав Радосав
449	Петерође	Радосав Радосав	Радосав Радосав
450	Петерође	Радосав Радосав	Радосав Радосав
451	Петерође	Радосав Радосав	Радосав Радосав
452	Петерође	Радосав Радосав	Радосав Радосав
453	Петерође	Радосав Радосав	Радосав Радосав

Редни број	МЕСТО ПОСВЕРЕНИЈА У.Г.С. МЕЗДНОСТ	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	ПОСРЕДНИК
414	Петерофс	THOMAS DRAGO	C. H. H. H.
415	Петерофс	heavens Puz	heavens Puz
416	Петерофс	THOMAS H. H.	THOMAS H. H.
417	Петерофс	M. H. H. H.	M. H. H. H.
418	Петерофс	M. H. H. H.	M. H. H. H.
419	Петерофс	K. H. H. H.	K. H. H. H.
420	Петерофс	E. H. H. H.	E. H. H. H.
421	Петерофс	R. H. H. H.	R. H. H. H.
422	Петерофс	L. H. H. H.	L. H. H. H.
423	Петерофс	T. H. H. H.	T. H. H. H.
424	Петерофс	C. H. H. H.	C. H. H. H.
425	Петерофс	K. H. H. H.	K. H. H. H.
426	Петерофс	T. H. H. H.	T. H. H. H.
427	Петерофс	T. H. H. H.	T. H. H. H.
428	Петерофс	T. H. H. H.	T. H. H. H.
429	Петерофс	T. H. H. H.	T. H. H. H.
430	Петерофс	T. H. H. H.	T. H. H. H.
431	Петерофс	T. H. H. H.	T. H. H. H.
432	Петерофс	T. H. H. H.	T. H. H. H.
433	Петерофс	T. H. H. H.	T. H. H. H.
434	Петерофс	T. H. H. H.	T. H. H. H.
435	Петерофс	T. H. H. H.	T. H. H. H.
436	Петерофс	T. H. H. H.	T. H. H. H.
437	Петерофс	T. H. H. H.	T. H. H. H.
438	Петерофс	T. H. H. H.	T. H. H. H.
439	Петерофс	T. H. H. H.	T. H. H. H.
440	Петерофс	T. H. H. H.	T. H. H. H.
441	Петерофс	T. H. H. H.	T. H. H. H.

Број	МЕСТО ПОВЕРЛИВОСТЕ У Г. С. НЕЗАВИСНОСТ	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	ПОДПИС
482	Петеровац	Котика Нежић	Котика Нежић
483	Петеровац	Љупић Нежић (С)	Љупић Нежић
484	Петеровац	Љупић Нежић	Љупић Нежић
485	Петеровац	Љупић Нежић	Љупић Нежић
486	Петеровац	Љупић Нежић	Љупић Нежић
487	Петеровац	Љупић Нежић	Љупић Нежић
488	Петеровац	Љупић Нежић	Љупић Нежић
489	Петеровац	Љупић Нежић	Љупић Нежић
490	Петеровац	Љупић Нежић	Љупић Нежић
491	Петеровац	Љупић Нежић	Љупић Нежић
492	Петеровац	Љупић Нежић	Љупић Нежић
493	Петеровац	Љупић Нежић	Љупић Нежић
494	Петеровац	Љупић Нежић	Љупић Нежић
495	Петеровац	Љупић Нежић	Љупић Нежић
496	Петеровац	Љупић Нежић	Љупић Нежић
497	Петеровац	Љупић Нежић	Љупић Нежић
498	Петеровац	Љупић Нежић	Љупић Нежић
499	Петеровац	Љупић Нежић	Љупић Нежић
500	Петеровац	Љупић Нежић	Љупић Нежић
501	Петеровац	Љупић Нежић	Љупић Нежић
502	Петеровац	Љупић Нежић	Љупић Нежић
503	Петеровац	Љупић Нежић	Љупић Нежић
504	Петеровац	Љупић Нежић	Љупић Нежић
505	Петеровац	Љупић Нежић	Љупић Нежић
506	Петеровац	Љупић Нежић	Љупић Нежић
507	Петеровац	Љупић Нежић	Љупић Нежић
508	Петеровац	Љупић Нежић	Љупић Нежић
509	Петеровац	Љупић Нежић	Љупић Нежић

Редни број	МЕСТО ПОБЕДНИШТВА У Г. С. МЕДИАЦИОНЕТ	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	ПОСТАВКА ПОСТАВКА
510	Реднобоје	David Lazzar	David Lazzar
511	Реднобоје	Roman Radoslav	Roman Radoslav
512	Реднобоје	Симон Радослав	Симон Радослав
513	Реднобоје	Stanimir Mraz	Stanimir Mraz
514	Реднобоје	Николај Мраз	Николај Мраз
515	Реднобоје	Stanimir Mraz	Stanimir Mraz
516	Реднобоје	Roman Radoslav	Roman Radoslav
517	Реднобоје	Бранко Мраз	Бранко Мраз
518	Реднобоје	Николај Мраз	Николај Мраз
519	Реднобоје	Roman Radoslav	Roman Radoslav
520	Реднобоје	Roman Radoslav	Roman Radoslav
521	Реднобоје	Roman Radoslav	Roman Radoslav
522	Реднобоје	Лукс Јованко	Лукс Јованко
523	Реднобоје	Petar Mraz	Petar Mraz
524	Реднобоје	Roman Radoslav	Roman Radoslav
525	Реднобоје	Roman Radoslav	Roman Radoslav
526	Реднобоје	Николај Мраз	Николај Мраз
527	Реднобоје	Бранко Мраз	Бранко Мраз
528	Реднобоје	Roman Radoslav	Roman Radoslav
529	Реднобоје	Николај Мраз	Николај Мраз
530	Реднобоје	Roman Radoslav	Roman Radoslav
531	Реднобоје	Roman Radoslav	Roman Radoslav
532	Реднобоје	Roman Radoslav	Roman Radoslav
533	Реднобоје	Roman Radoslav	Roman Radoslav
534	Реднобоје	Roman Radoslav	Roman Radoslav
535	Реднобоје	Roman Radoslav	Roman Radoslav
536	Реднобоје	Roman Radoslav	Roman Radoslav
537	Реднобоје	Roman Radoslav	Roman Radoslav

NVO Subotice: "Za Ivana" – za nas!

Nestanak Ivana Stambolića 25. avgusta ove godine i nepostojanje bilo kakvog traga o njemu sve do danas, opredeljuje nas da podržimo javnu kampanju i inicijative za njegovo oslobađanje.

Misterija oko Ivana samo govori o prirodi režima i njegovih čelnika koji su smenjeni 5. oktobra. Pravo na život i istinu o Ivanu Stamboliću niko ne sme da nam uskraćuje.

Pozivamo sve državne institucije da se maksimalno angažuju u rasvetljavanju istine o Ivanu Stamboliću. Takođe pozivamo građane da nam se priključe u kampanji i pritiska na odgovorne organe i tela države radi oslobađanja ovog čoveka.

Porodica i njegovi prijatelji imaju pravo da saznaju istinu o njemu. To pravo imaju i građani ove zemlje, ne samo zbog Ivana već i vlastite sigurnosti i bezbednosti.

NVO Subotice:

<p>1. Subotička Agora
<u>Mirko Đorđević</u>
(Subomir Đorđević)</p>	<p>7. Otvoreni univerzitet
<u>Blažo Perović</u>
(Blažo Perović)</p>
<p>2. Agencija lokalne demokratije
<u>Nadia Skenderović Čuk</u>
(dr Nadia Skenderović Čuk)</p>	<p>8. ULGIS
<u>Ruzica Antunović</u>
(Ružica Antunović)</p>
<p>3. Centar za multikulturalnost
<u>Boško Kovačević</u>
(dr Boško Kovačević)</p>	<p>9. Otvorene perspektive
Nyitott távlatok
<u>Kudlik Gábor</u>
(Kudlik Gábor)</p>
<p>4. Etnički forum
<u>Dušan Terbica</u>
(Dušan Terbica)</p>	<p>10. Udruženje preduzetnika
<u>Molnár Verona</u>
(Molnár Verona)</p>
<p>5. Centar za ekologiju
<u>Tereza Horvat Skenderović</u>
(dr Tereza Horvat Skenderović)</p>	<p>11. Hrvatsko akademsko društvo
<u>Dužo Rujec</u>
(Dužo Rujec)</p>
<p>6. TERRA'S
<u>Miroslav Kiš</u>
(Miroslav Kiš)</p>	<p>12. Palić Forum
<u>Đorđe Dragojlović</u>
(Đorđe Dragojlović)</p>
	<p>13. Regionalno povereništvo
UGS Nezavisnost
<u>Ljubo Zajović</u>
(Ljubo Zajović)</p>

Subotica, 6.11.2000.

PRILEZI

ISTRAŽIVANJA LISTA "REPUBLIKA", BEOGRAD
MOTIVI ZA NESTANAK IVANA STAMBOLIĆA

Srđan Popović

Magla iza brega

"LUDILO UDVOJE" - POZORIŠTE OPET "POTKAZUJE" ŽIVOT*

U času dok nastaje ovaj tekst (petak, 29. septembar) neizvesno je da li je premijera predstave "Ludilo udvoje" Pozorišta Ogledalo u Centru za kulturu Pančevo, 22. septembra, bila epilog jednog istinskog ludila udvoje ili samo uvod u novi čin tragedije koja se rado "igra" na Balkanu. No, sigurno je jedno: ne može se govoriti o slučajnosti u "slučaju" Ljubivoja Tadića, osnivača i "pokretačkog duha" Pozorišta Ogledalo iz Beograda. Tadić je bio (za)govornik ideje koja se zvala "Zajedno", bitan deo mehanizma koji je za vreme građanskih protesta '96/97. pumpao ljudsku energiju do rasprsnuća. U vreme TV promocija "Velikog Brbljivca", uglavnom kroz dijaloge, počeo je javno da izvodi "Dijalog u paklu između Makijavelija i Monteskeja" a u predvečerje početka bombardovanja Jugoslavije '99. godine, kada se "dešavao narod" po skupovima u mesnim zajednicama odakle su stizala "pisma bezrezervne podrške" Vođi, sa svojim istomišljenicima izvodio je "svečanu akademiju" - "omaž" udvorištvu vladarima ovog prostora, od davnih dana do danas. I tako dalje, i tako redom, sve do prošlog petka, početka predizbornog ćutanja u Jugoslaviji. Do čudne večeri čudnog dana kada se "parče" pitanja "šta će biti sa nama" moglo "iseći" iz vazduha i poneti kući "na degustaciju". Kada se nas nekoliko uputilo put

*Indukovana psihoza ("sumanutost udvoje" ili, ređe, "ludilo udvoje", po francuskoj terminologiji) jeste sumanutost koja je uglavnom zajednička dvema osobama i uglavnom ima za temu persekuciju (proganjanje)... Termin "sumanutost 'udvoje" (*délire à deux*) prvi je upotrebio Legran di Sol 1871. godine, i treba naglasiti da se on zadržao u Francuskoj, kao i u anglosaksonskim zemljama gde se koristi u francuskom obliku - *folie à deux* ("ludilo udvoje"). Govoreći o indukovanoj sumanutosti, Laseg i Farle su, nekoliko godina kasnije, utvrdili tri uslova za javljanje ove mentalne zaraze:

- intelektualna superiornost aktivnog elementa - induktora;
- zajednički život, relativno izolovan od spoljnog sveta;
- prilična verodostojnost sumanutih tvrdnji...

(*Enciklopedija psihijatrije*, "Nolit", 1990)

Pančeva da čujemo i vidimo šta je Ljubivoje Tadić hteo da nam kaže ili, bolje, kakvo će nam sad "ogledalo" poturiti da se u njemu "vidimo".

I čuli smo, na početku predstave, sledeći dijalog:

Ona: Šta će biti sa nama?

Ona: Šta ima novo?

On: Skoro ništa. Današnji čovek je izgubio svoj uobičajeni mir. A, ima i jedno saopštenje.

Ona: Kakvo saopštenje?

On: Prilično zanimljivo. Preporučuje se ravnodušnost stanovništva velikih gradova. To je jedini preostali način da se odbranimo od privredne krize, duhovne neuravnoteženosti i životnih neprilika.

Ona: Sve ostalo smo već pokušali. Bez uspeha. Možda niko nije za to kriv.

On: Zasad se samo prijateljski preporučuje to krajnje rešenje. Ne treba biti naivan: odlično znamo da se svaka preporuka uvek pretvori u naredbu.

Ona: Uvek žuriš s uopštavanjem.

On: Dobro je da saveti iznenada dobiju vid strogih pravila, strogih zakona.

Ona: Zakon je potreban, a pošto je potreban i neophodan, on je i dobar, a sve što je dobro to je i prijatno. Zaista je vrlo prijatno pokoravati se zakonima, biti dobar građanin, vršiti svoju dužnost, imati čistu savest...

Dakle, na sceni su bili On i Ona, maskirani groteskno, dva televizora (već simbolična scenska rekvizita Pozorišta Ogledalo), žičani zid kroz koji su oni posmatrali nas a i publika njih, par mikrofona, preko kojih su se obraćali "narodu" i jedno drugom - jer oni tako vole da slušaju sebe dok govore, reflektori... U of-u zvuci su se mešali: zvižduk, huk gomile, glasovi komentatora, tišina... i muzika Zorana Hristića. Tadić, autor dramske obrade teksta i reditelj predstave, Joneskovu originalnu dramu¹ u kojoj zajednički život dvoje ljudi, sagledan u njegovim najgorim trenucima (skrivanje pred građanskim ratom

¹ Komad "Ludilo udvoje" (*Délire à deux*) bio je naručen za izvođenje u Studio des Champs-Élysées, zajedno sa jednim Bijeduovim i jednim Votjeovim tekstom. Pošto je dovršen u martu '62, premijerno je izveden u aprilu iste godine. Sledeće postavke u Francuskoj doživeo je početkom '66. godine i u jednoj od tih predstava igrao je čuveni Žan Luj Baro. U to vreme igran je i u Nemačkoj, Holandiji i Engleskoj. U Jugoslaviji je prvi put izveden 1994. u Akademsom pozorištu "Branko Krsmanović", da bi prvo profesionalno izvođenje doživeo u Teatru u podrumu Ateljea 212 u sezoni '98/99. godine (premijera 28. januara '99). Tu predstavu je režirao, i u njoj igrao, zajedno sa Nenom Jankovom Novović, Dejan Čavić. I tada je, pred pretnjama od bombardovanja, predstava imala aktuelnost mada je potencirano kako rasap jednog društva utiče na rasap braka.

koji se odvija "napolju"), prikazuje otuđenu slobodu, čak vladavinu frustracije i nesuglasice; ogrezlost u jednoj situaciji uzajamne zavisnosti, "obogatio" je delovima teksta Joneskovih "Žrtava dužnosti" i "Kralj umire" i jednim tekstom Petera Handkea, a zatim i efektno rešenim finalom predstave u kojem se pojavljuje Vojnik u kontekstu dramske radnje drugačijem nego što ga je sugerisao sam Jonesko. Time je aktuelizovao komad, inače klasičan primer drame apsurdna iz pera rodonačelnika ovog žanra, i to je ono "ogledalo" koje je publici u Pančevu bilo ponuđeno - da se u njemu prepozna. To, premijerno, igranje "Ludila" je, čini se, imalo za osnovni zadatak da aktuelnošću "otvori oči" publici. Bili su uočljivi i neki nedostaci predstave: problemi sa ritmom, koji inače stvara glavobolju svima koji postavljaju Joneskove drame "bez radnje" na scenu, neuigranost tandema Anđelka Milivojević (Ona) i Ljubivoje Tadić (On), ponavljanje glumačkih sredstava kojima je Milivojevićeva gradila lik, nekoliko tehničkih omaški... Ali, ništa od navedenih zamerki nije nepopravljivo i ne može mnogo da umanji sam čin političkog pozorišta koji se dogodio, sve su to problemi koje će ova predstava svojim igranjem verovatno da prevaziđe.

Zapitanost nad daljom sudbinom predstave ima smisla kada do njenih repriza dođe, mada Ljubivoje Tadić igranje "Ludila udvoje" u Beogradu i Novom Sadu najavljuje za početak oktobra, jer je Pozorište Ogledalo svojim radom već "gurnulo prst u oko" vlasti. Osim što su "Dijalog u paklu", udžbenik za diktatore koji je Moris Žoli napisao još 1864. godine, igrali šezdeset puta, često i na otvorenom zbog nemogućnosti da uvek obezbede salu, što su javno čitali članke Zorana Ivoševića, razrešenog sudije Vrhovnog suda, usudili su se da razgolite vlastodržački par ogrezao u apsurdu besmislica koje izgovaraju On i Ona. Koje smo, u većini, u početku slušali otvorenih usta zavedeni "stručnim tumačenjem" akademika i inih, da bismo se osvetili kad je zabluda bila već preskupo plaćena. Zato su dragoceni bili naponi koje je Pozorište Ogledalo činilo (osim igranja predstava štampane su i knjige Žolija, *Čitanka srpske političke poezije* Marinka Arsića Ivkova i Ivana Ivanovića, *Ne pristajem* Zorana Ivoševića) i dalje čini da ukaže na društvene fenomene koji su nas doveli do "ove situacije", da nam pokaže "da smo pali jer smo padu (oduvek) bili skloni". Treba im odati priznanje što su pristali da budu neka vrste "gerilskog teatra" u situaciji kad su mnoga jugoslovenska pozorišta nasilno simulirala virtuelnu stvarnost koju su nam smislili i u koju su nas gurnuli On i Ona.

O putu koji je izabrao Ljubivoje Tadić sa svojim prijateljima Andrić je napisao: "To je najteži način života. Treba živeti za budućnost, boriti se protiv onog što čovek vidi i oseća pred sobom, stvarno, tvrdo i ogromno kao granitni breg, a za nešto u što treba verovati i što se samo naslućuje, nekad jače, nekad slabije, u dalekoj daljini, kao zlatna magla negde iza toga brega".

Ežen Jonesko

.Ludilo udvoje

PREVELA DANA MILOŠEVIĆ

DRAMSKA OBRADA I REŽIJA LJUBIVOJE TADIĆ

1.

ONA: Šta će biti sa nama? (smeh) Šta li će biti sa nama?

2.

ONA: Šta ima novo?

ON: Skoro ništa. Današnji čovek je izgubio svoj uobičajeni mir. A, ima i jedno saopštenje.

ONA: Kakvo saopštenje?

ON: Prilično zanimljivo. Preporučuje se ravnodušnost stanovništvu velikih gradova. To je jedini preostali način da se odbranimo od privredne krize, duhovne neuravnoteženosti i životnih nepravilnosti.

ONA: Sve ostalo smo već pokušali. Bez uspeha. Možda niko nije za to kriv.

ON: Zasad se samo prijateljski preporučuje to krajnje rešenje. Ne treba biti naivan: odlično znamo da se svaka preporuka uvek pretvori u naredbu.

ONA: Uvek žuriš s uopštavanjem.

ON: Dobro je da saveti iznenada dobiju vid strogih pravila, strogih zakona.

ONA: Zakon je potreban, a pošto je potreban i neophodan, on je i dobar, a sve što je dobro to je i prijatno. Zaista je vrlo prijatno pokoravati se zakonima, biti dobar građanin, vršiti svoju dužnost, imati čistu savest...

ON: Da, u suštini ti si u pravu. Zakon, zakon, dobar je zakon o ravnodušnosti.

ONA: Očigledno.

ON: Odricanje je od velike prednosti pošto je istovremeno i političko, a i mistično.

ONA: Znači jednim udarcem dve muve.

ON: U tome je njegov značaj.

ONA: Eto vidiš.

ON: Uostalom, koliko pamtim lekcije iz istorije, taj sistem, administrativni

sistem, ravnodušni sistem bio je s uspehom oproban pre tri veka, a i pre pet vekova, a i pre devetnaest vekova, a i prošle godine...

ONA: Ničeg novog pod suncem.

ON: ... Bio je s uspehom oproban na čitavom stanovništvu u gradovima i u selima, na čitavim narodima, na narodima kao što je naš... Samo, taj sistem, ravnodušni sistem, zahteva žrtvovanje nekih pojedinačnih lagodnosti. Možda je to ipak neprijatno.

ONA: Ne mora biti. Žrtva nije uvek teška. Ima žrtava i žrtava. Čak ako je u početku neprijatno odreći se nekih navika, kad se već odrekneš, odrekao si se i više nikad na to i ne misliš.

ON: Čovek se uteši kad pomisli da se ovo desilo već hiljadama ljudi... Nikad se ne zna.

ONA: Vala, sa tobom se nikad ne zna. Ti si u stanju sve da uradiš. Ama, nisi ti ni za šta.

ON: Život bez budućnosti uvek je samo život bez budućnosti. Pa čak ni to.

ONA: Ima ljudi koji imaju sreće. To su srećnici, a baksuzi je nemaju.

ON: Vrućina mi je.

ONA: A meni je zima. Nije vreme za vrućinu.

ON: Vidiš da se ne slažemo. Nikad se ne slažemo. Otvoriću prozor.

ONA: Hoćeš da se smrznem? Ti bi da me ubiješ.

ON: Neću da te ubijem. Hoću vazduha.

ONA: Pričao si kako se treba pomiriti sa tim da ćemo se pogušiti.

ON: Kad sam to rekao? Nikad to nisam rekao.

ONA: Jesi, rekao si, prošle godine.

ON: Prošle godine?

ONA: Jesi, rekao si! Prošle godine. Više i ne znaš šta pričaš. Sam sebi skačeš u usta.

ON: Ako sam to i rekao prošle godine, ne znači da sam sebi skačem u usta. To zavisi od godišnjih doba.

ONA: A kad je tebi zima onda mi nikako ne daš da otvorim prozor.

ON: E, pa, tačno ti to i zameram. Tebi je uvek vrućina kad je meni zima, a zima kad je meni vrućina. Nikad nam nije u isto vreme vrućina ili zima.

ONA: Nije. Nikada nam nije u isto vreme vrućina ili zima.

ON: Nije. Nikada nam nije u isto vreme vrućina ili zima.

ONA: Zato što ti nisi kao drugi ljudi.

ON: Ja nisam kao drugi ljudi?

ONA: Nisi. Ti, nažalost, nisi kao drugi ljudi.

ON: A, ne, ja na sreću nisam kao drugi ljudi.

ONA: Nažalost.

ON: Ala puca!

Ja nisam kao drugi ljudi. Ja nisam običan čovek.

ONA: Ala puca!

ON: Ja sam bio pozivan kod princeza koje su nosile dekoltee do pupka i bluze odozgo da ih pokriju, inače bi bile golišave. Ja sam imao genijalne ideje, genijalne... samo da sam ih sve ostvario. Ja bih bio... Bio bih čudo.

ONA: Začnisiš se da si pametniji od drugih. Ja sam u to poverovala, onog dana kada sam sišla s uma. Nije tačno. Pravila sam se da ti verujem zato što si me zaveo, ali ipak si ti samo glupan.

ON: Glupačo.

ONA: Glupane. Zavodniče jedan.

ON: Nemoj da me vređaš!

ONA: Ja te ne vređam. Skidam ti masku.

ON: I ja ću tebi da skinem masku.

3.

ON: Ah, taj narod... Ne teram ja mak na konac iz čista mira. Kad pričaš bezveze ne mogu da se složim. Meni je narod iznad svega.

ONA: Ama koji narod? Kad ti ljudski kažem da tu nema razlike. To ti je istina. Razlike nema. A puž, a kornjača, isti đavo.

ON: Ni govora, to uopšte nije ista životinja.

ONA: Životinja si ti, budalo jedna.

ON: Budala si ti.

ONA: Vređaš me glupane, gnusobo, zavodniče jedan!

ON: Ama slušaj me barem, slušaj pobogu.

ONA: Šta bi ti da ja čujem? Svršeno je s tim. Nema više pitanja i kvit. Puž i kornjača, to ti je isti vrag!

ON: Ama nije, nije to isti vrag.

ONA: Jeste, baš jeste.

ON: Ali, svi će ti isto reći.

ONA: Koji to svi? Zar kornjača nema oklop? Odgovori!

ON: Pa šta?

ONA: Zar i puž nema oklop?

ON: Ima, pa šta?

ONA: Zar se puž i kornjača ne uvlače u svoj oklop?

ON: Uvlače se, pa šta?

ONA: Zar kornjača ili puž nije spora sluzava životinja sa kratkim telom? Zar nije nekakav mali gmizavac?

ON: Jeste, pa šta?

ONA: Pa to da ti pružam dokaze, eto šta. Zar se ne kaže spor kao kornjača i spor kao puž? I zar puž, odnosno kornjača, ne mili?

ON: Pa ne baš.

ONA: Šta bi time, ne baš? Je l' hoćeš da kažeš da puž ne mili?

ON: Mili... Ah, taj narod! Mili.

ONA: Pa, onda valjda vidiš da je to isto što i kornjača.

ON: Ama nije.

ONA: Tvrdoglava mazgo, ljigavko jedan, objasni zašto nije.

ON: Zato što nije.

ONA: Kornjača, odnosno puž, šeta sa kućicom na leđima. Nju je sam napravio puzeći, otuda taj naziv puž.

ON: Puž golać je rođak puža koji nosi kućicu. Puž golać je puž bez kućice. A kornjača nema nikakve veze sa pužem golaćem. A vidiš li, je l' vidiš da nisi u pravu?

ONA: Ama, objasni ti meni, vajni stručnjake za zoologiju, objasni mi zašto nisam u pravu.

ON: Pa zato što...

ONA: Deder, navedi mi te razlike ako ih nađeš.

ON: Zato što... Te razlike... Ima i sličnosti, ne mogu da poreknem.

ONA: Pa što onda ipak poričeš?

ON: Te razlike... Ovaj, ama pošto ti nećeš da ih priznaš... A i premorio sam se... Dosta mi je toga.

ONA: Nećeš da objašnjavaš zato što nisi u pravu. Ne možeš da navedeš dokaze zato što ih prosto-naprosto nemaš. Da si pošten priznao bi. Ali, pokvaren si, uvek si bio pokvaren.

ON: Ali zaboga, puž golać...

ONA: Ućuti, bolje bi ti bilo. Ne mogu više da te slušam kako bulazniš.

ON: A ni ja tebe više ne mogu da slušam. Neću više ništa da čujem.

ONA: Nikada se nećemo složiti.

ON: Kako i da se složimo? Nikada se nećemo složiti.

ONA: Zato što ti nećeš da shvatiš ono što se vidi i golim okom. Pre svega, puž golać ima skrivenu kućicu. To je znači puž. A to znači da je kornjača.

ON: Puž je mekušac, gasteropodni mekušac.

ONA: Mekušac si ti. Mekušac je mekana životinja, kao kornjača, kao puž. Tu nema razlike. Ako uplašiš puža, on se sakrije u svoju ljušturu, isto kao i kornjača. Još jedan dokaz da je to ista životinja.

ON: Na kraju krajeva, sve mi je jedno, već godinama se prepiremo zbog kornjače i puža.

ONA: Puža ili kornjače.

ONA: Šta li to opet rade? Otvori, zaboga, taj prozor. Pogledaj.

ON: Izgleda da napolju postaje vruće.

ONA: Šta se događa?

ON: Ništa naročito. Poginulo troje.

ONA: Od kojih su?

ON: Po jedan sa svake strane. I jedan neopredeljeni, neki prolaznik.

ONA: Nemoj se zadržavati na prozoru. Pripućać na tebe!

ON: Vidi kako vrebaju. Vidi im samo glave. Vrebaju se. Vidim im glave, vre-

baju li vrebaju.

ONA: I to će potrajati, potrajaće. Kad nije oluja onda je štrajk na železnici. Kad nije grip onda je rat. A kad nije rat ipak ispadne rat.

ON: Kad ćeš već jednom da prestaneš da se češljaš. Dovoljno si lepa, nećeš biti lepša nego što si.

ONA: A kad sam neočešljana nije ti pravo.

ON: Nije sad vreme za doterivanje.

ONA: Idem ispred svog vremena. Doterujem se za lepšu sutrašnjicu.

ON: Vide li?

ONA: Vide li? Da nisi ranjen?

ON: Da nisi ranjena?... Ah taj narod.

ONA: Joj, udarila sam se.

ON: Joj, udario sam se.

ONA: Trapavko jedan. Baš bi mogao da pripaziš.

ON: Baš bi mogla da pripaziš.

ONA: Napravio si mi čvorugu na čelu.

ON: Ti si mene nagazila.

ONA: Ti si to namerno.

ON: To si ti namerno... Da te nisam video, ne bismo se ni upoznali... Možda bih postao nešto drugo. Možda bih bio mlađi.

ONA: A možda bi umro u ludnici. A možda bismo se ipak sreli nekom drugom zgodom? A možda to nešto drugo ne postoji? Šta znaš?

ON: Možda se ne bih pitao imam li razloga da živim... Ili bih možda imao drugih razloga da budem nezadovoljan.

ONA: Možda sam mogla da gledam kako mi deca rastu ili da se bavim filmom. Stanovala bih u divnom zamku sa cvećem, sa cvetnim vencima. Možda sam mogla, šta li sam sve mogla? Šta da budem? Šta je to?

ON: Granata. Napadaju nas granatama.

ONA: Penju se.

ON: Smiri se. Penju se.

ONA: Silaze.

ON: Ne penju se.

ONA: Ne silaze.

ON: Ne penju se.

ONA: Silaze. Čak više ne razaznaješ ni zvuke. Uhvatio te zort.

ON: A se peli, a silazili, isto nam se hvata.

ONA: Hajde da se zabarikadiramo. A, kažeš, tebi sinu ideje!

ON: Nisam kazao da samo meni sinu ideje.

ONA: Bićemo mirniji. Bar za toliko.

ON: Mirni, ako ti ovo zoveš mirom. Više ne znaš ni šta pričaš.

ONA: Pa naravno, zato što s tobom čovek ne može reći da je miran, s tobom nikad nema mira.

ON: A šta ti ja to radim kad ne možeš da budeš mirna?

ONA: Dovodiš me do besa. Nemoj me razbesneti! Razbesnećeš me ipak.

ON: Više ništa neću reći. Niti ću šta uraditi. Pa ćeš opet reći da će te to razbesneti. Tačno znam šta ti se vrzma po glavi.

ONA: A šta mi se to vrzma po glavi?

ON: Vrzma ti se po glavi ono što ti se u glavi vrzma.

ONA: Podmukle insinucije i aluzije.

ON: Po čemu su te insinucije podmukle.

ONA: Sve insinucije su podmukle.

ON: Prvo i prvo, to nisu insinucije.

ONA: Bogami jesu! To su insinucije.

ON: Nisu.

ONA: Jesu.

ON: Nisu.

ONA: E, pa onda šta ako nisu insinucije?

ON: Da bi se znalo šta su insinucije treba znati šta one znače. Daj mi definiciju za insinucije. Tražim definiciju insinucije.

ONA: Vidiš da su sišli. Ne deru se više.

ON: Čuješ li?

ONA: Vidiš li?

ON: Vidiš li?

ONA: Čuješ li?

ON: Koriste posebne mine.

ONA: Završićemo ovde u podrumu.

ON: Ili ćemo završiti na ulici, pa ćemo nazepsti.

ONA: Bolje u podrumu. Tu može da se sprovede grejanje. Samo, suviše je duboko, ne mogu da zamislim da ljudi kao mi provode život po jazbinama kao neke zveri.

ON: Pretražuju oni svuda.

ONA: Vidiš li kakav si mi život pružio. Prosudi sam. Je l' ti ovo veselo?

ON: Pričaš gluposti. Ipak ne možeš tvrditi da sam ja odgovoran za ove događaje, za to što se svet pomamio.

ONA: Ovo si morao da predvidiš. Morao si nekako izvesti da se ovo ne dešava kad smo mi tu. Ti si oličenje baksuzluka.

ON: Ja nisam odgovoran za ove događaje, ja nisam odgovoran zato što se svet pomamio.

ONA: E, razboleću se od tebe. Već me nešto hvata, nešto oko srca.

ON: Nisam ja odgovoran za to.

ONA: Ti nikad nisi odgovoran.

ON: Takva je logika događaja.

ONA: Žedna sam. Gladna sam.

ON: Ne možemo izaći. Ne možemo da se probijemo, treba sačekati da se

smiri.

ONA: Samo misliš na to da se ti izvučeš. (izlazi)

ON: Da sam nešto otišao ranije. Pre tri godine ili prošle godine, da sam otišao čak i prošle subote sada bih bio daleko. Ja sam zatočenik jedne nesrećne ljubavi. I grešnik. Može se reći da je ovo pravedna kazna.

ONA: Šta to trljaš sam sa sobom? Imaš neke zamerke?

ON: Mislim naglas.

ONA: Našla sam salamu i pivo.

(intermeco)

ONA: Popeli su se. Ovog puta su se popeli.

ON: Ti reče da su sišli.

ONA: Nisam rekla da se neće ponovo popeti.

ON: To se moglo predvideti.

ONA: Bilo kako bilo, šta bi ti da ja sad uradim.

ON: Nisam ti rekao da išta radiš.

ONA: Na svu sreću da mi ipak ostavljaš tu mogućnost.

ON: Ne znam šta da kažem.

ONA: Eto vidiš. Vređaš me.

ON: Dokazaću ti da...

ONA: Ne želim da mi bilo šta dokazuješ, pusti me na miru.

ON: Pusti me na miru. Hoću da budem na miru.

ONA: I ja hoću da budem na miru, ali uz tebe. Lepo vidiš da to uz tebe nije moguće.

ON: To objektivno nije moguće.

ONA: Dozlogrdila mi je ta tvoja opsednutost objektivnošću. Lupaš koješta. Ako mi razbiju ogledalo kako ću da se češljam? Opet ćeš reći da se previše doterujem.

ON: Bolje ti je da jedeš tu salamu.

(intemeco)

ONA: Kad sam bila mala, bila sam dete. Deca mojih godina takođe su bila mala. Dečacići, devojčice. Nismo svi bili iste visine. Uvek ima onih manjih i većih, plavokose dece, crnomanjaste dece, dece koja nisu ni plava ni crnomanjasta. Učili smo da čitamo, da pišemo, da računamo. Oduzimanje, deljenje, množenje, sabiranje. Zato smo išli u školu. Ima i onih koji su učili kod kuće. Bilo je jedno jezero nedaleko, sa ribama. Ribe žive u vodi, nisu kao mi, mi ne možemo čak ni kad smo mali. Pa ipak, trebalo bi, što da ne.

ON: Da sam završio tehniku bio bih tehničar. Izrađivao bih predmete. Komplikovane predmete, veoma komplikovane predmete, najkomplikovanije

predmete. To bi ljudima pojednostavilo život.

ONA: Noću smo spavali.

ON: Pitao sam se šta je to. Trebalo je naći odgovor na to pitanje. Na koje pitanje zapravo? Ko bi to znao? Da bi dobio odgovor trebalo je ipak postaviti pitanje. Kako se može dobiti odgovor ako se ne postavi pitanje. Onda sam uprkos svemu postavljao pitanja. Nisam znao koja, a ipak sam ih postavljao. Pametni su oni što znaju pitanja. Pitam se da li odgovor zavisi od pitanja ili pitanje zavisi od odgovora. Ali, to je već drugo pitanje. Ne, isto je.

ONA: Sve je to podvala.

ON: Ah taj narod. Umesto da ko ljudi umiru sami od sebe, oni puštaju da ih drugi ubijaju. Nestrpljivi su ili im to godi.

ONA: Ili da sebi dokažu kako to nije istina.

ON: Ili možda zato što je lakše, veselije.

ONA: To ti je zajednica.

ON: Ubijaju jedni druge.

ONA: Ubijaju se redom, jedan za drugim. Pa i neizvodljivo je istovremeno.

ON: Jao.

ONA: Što jaučeš, nije te taklo.

ON: Pa nije ni tebe.

ONA: Koji ti je onda đavo?

ON: Pa moglo je.

ONA: E, to je tvoja slika i prilika. Jednako kukumavčiš.

ON: Baš ti jednako kukumavčiš.

ONA: Ti mi pričaš o drugima. Ti što većito strahuješ šta bi moglo da te snađe. Pribojavaš se i svoje senke, da ne kažem da stalno živiš u nekom zortu, umesto da se priхватиš kakvog zanata, od toga se živi. Svakom si potreban, a ako dođe do rata poštede te.

(glasovi)

4.

ON: Postao je prilično tvrd ovaj presto. Trebalo bi ga nečim popuniti. Kako se oseća moja zemlja ovog jutra?

ONA: Ostaci zemlje?

ON: To su još uvek sasvim pristojni ostaci. U svakom slučaju moramo se njima baviti, to će nam malo osvežiti mozak. Neka dođu ministri.

ONA: Ministri su na odmoru. Ne baš daleko, pošto nam se zemlja skratila i opustela. Oni su na drugom kraju zemlje, što će reći na tri koraka odavde, na ivici šume pored potoka, love ribu, nadaju se da će nešto da ulove da bi nahranili stanovništvo.

ON: Kakva razuzdanost... Kada bih našao dva druga stručnjaka u zemlji ja bih ih odmah postavio u vladu.

ONA: Neće se više naći.

ON: Naći će se, makar među školskom decom kad budu porasla. Treba samo malo sačekati.

ONA: U školi ima još nekoliko gušave dece, kongenitalnih debila, mongoloida i hidrocefala.

ON: Zaista, narod nam baš nije zdrav, ali treba pokušati da ih izlečimo. Pokušaćemo da ih izlečimo. Neka bar nauče prvih pet-šest slova azbuke.

ONA: Ne može se više ništa poboljšati, ne može se više niko izlečiti, ni ti sam ne možeš se više izlečiti.

ON: Ja nisam bolestan. Čak se odlično osećam.

ONA: Umrećeš kroz sat i po, umrećeš na kraju komada.

ON: To baš nije duhovito.

ONA: Umrećeš na kraju komada.

ON: Obećano mi je da ću umreti tek kada to budem sam odlučio.

ONA: Svi smo mislili da ćeš se na to ranije odlučiti. Osladila ti se vlast. Zaglibio si se u mlakom blatu živih.

ON: Opominješ me i suviše kasno. Ne želim da umrem. Neka me spasu kad to sam ne mogu više da učinim.

ONA: Sam si kriv što si nespreman, trebalo je da se na to pripremiš. Nikad nisi imao vremena. Bio si osuđen, trebalo je da misliš na to od prvog dana, pa onda svakoga dana, svakoga dana po pet minuta. To baš nije mnogo. Pet minuta svakog dana, pa onda deset minuta, pa petnaest minuta, pa pola sata. Tako se čovek trenira.

ON: Mislio sam ja na to. Ni...

ONA: Nikada ozbiljno. Nikada duboko. Nikada svim svojim bićem.

ON: Upravo sam imao nameru da započnem. Eh, kad bih pred sobom imao sto godina, možda bih imao vremena.

ONA: Vraćaju se. Ovoga puta evo ih kod nas. Mogli bismo možda ovuda da se provučemo. Kuda ovo izlazi?

ON: Izlazi na stepenište. On...

ONA: Na koje stepenište izlazi?

ON: Izlazi na stepenište koje izlazi na dvorište.

ONA: Na stepenište koje izlazi na dvorište?

ON: Izlazi na stepenište koje izlazi na dvorište koje izlazi na ulicu.

ONA: Koje izlazi na koju ulicu?

ON: Koje izlazi na ulicu u kojoj oni ratuju.

ONA: Pa to je onda čorsokak.

ON: Onda nam je bolje da se skrasimo. Tu smo gde smo.

ONA: Izlazi koje ti pronadeš uvek su bezizlazi. Zašto planiraš da se izvučemo kad ne može.

ON: Planirao sam mogućnost da se izvučemo samo za slučaj da je bilo

moгућnosti da se izvućemo.

ONA: Pa onda ne treba planirati mogućnost da se izvućemo.

ON: Ja ti lepo kaćem da ne planiram mogućnost da se izvućemo. Planirao bih mogućnost da se izvućemo samo u slučaju da je mogućnost da se izvućemo bila izvodljiva.

ONA: Nije potrebno da mi daješ lekcije iz logike. Logićnija sam ja od tebe. Celog života to dokazujem.

ON: Manje si logićna od mene.

ONA: Više od tebe.

ON: Manje.

ONA: Šta to rade?

ON: Penju se, penju se. Mnogo ih je.

ONA: Strpaće nas u aps. Ubiće me.

ON: Ipak smo prećiveli bombardovanje. Više nas ne bombarduju.

ONA: Penju se.

ON: Penju se.

ONA: Penju se i pevaju.

ON: Više se ne tuku.

ONA: Slave pobeđu.

ON: Pobili su.

ONA: Šta su time obili?

ON: Šta znam. Bitku.

ONA: Ko je pobedio?

ON: Oni koji su izgubili.

ONA: A oni koji su izgubili?

ON: Oni nisu pobedili.

ONA: To je lukavo. Tako sam nešto i pomišljala.

ON: Ipak i ti umeš da mućneš glavom. Ne mnogo, ali malkice.

ONA: A šta rade oni što nisu pobedili?

ON: Upokojili su se ili plaću.

ONA: Zašto plaću?

ON: Zato što ih grize savest. Pogrešili su. Priznaju to.

ONA: U ćemu su pogrešili?

ON: Pogrešili su što nisu pobedili.

ONA: A ti što su pobedili?

ON: Oni su bili u pravu.

ONA: A da ni jedni ni drugi nisu ni pobedili ni izgubili?

ON: E, takav mir ništa ne rešava.

ONA: Pa šta onda bude?

ON: Sivilo i gnev.

ONA: Do đavola, neka idu bestraga. Opet poćinje.

ON: Ama ne. To je slavlje. Slave pobeđu. Defiluju ulicama. Nema sumnje

da uživaju u tome.

ONA: Da nas ne povuku sa tom svojom parodom. Zar će nas ostaviti na miru. Kad nastupi mir, oni ne ostavljaju ljude na miru.

ON: Ne valja. Gadno je. Ali, gadno je ipak bolje od onog što je dozlaboga gadno.

ONA: Filozofiranje. Drevni filozof filozofira. E vala, ti se od toga nikad nećeš izlečiti. Ništa ti ne vrede iskustva u životu. Od njih si samo postao drevni filozof. Hteo si da izađeš, hajde, izađi ako hoćeš! Ja ti ne branim da izađeš. Nadiši se vazduha. Iskoristi ovu priliku da sebi stvoriš novi život. Idi vidi postoji li drugi život!

ON: Kud puklo da puklo. Ne idem. A ti, ako ti je do izlaska, ja ti ne branim.

ONA: Ti bi da me najuriš na ulicu.

ON: Ti bi mene najurila na ulicu.

ONA: Vala, već si me najurio, pa na ulici i jesmo.

ON: Jesmo, ali ipak ne sasvim.

ONA: A oni ti se vesele. Strašni su.

ON: Šta li sad hoće? Ovo ne može dugo da potraje. Znam ja njih dobro. Čim nešto naume. To ispadne užasno. A kada im ništa ne pada na um, tad počinju da vršljaju, pa vršljaju li vršljaju. Od tih njihovih izmišljotina možemo očekivati svašta. Kad se biju. Ako u početku i ne znaju zašto, posle uvek nađu neke izgovore. Šta će sad uraditi? Šta li će sad pronaći?

ONA: Smisli ti za njih. Izmisli im neke izgovore, pošto kažeš da ih traže.

ON: Nema izgovora ni za šta.

ONA: Šta se to nas tiče, doduše ako ne računamo opasnost. Možeš da živiš ovde. Tvoj život je tu. Da samo hoćeš. Ali, ti nisi u stanju da išta napraviš. Nemaš brate mašte.

ON: Ipak je pre bilo bolje.

ONA: Pre čega?

ON: Pre nego što je ovo počelo... Pre nego što ovo nije otpočelo.

ONA: Pre nego što ko, ne otpočne šta?

ON: Pre nego što se ovo desilo. Zabavljaju se. Svi su izjurili na ulice. Maločas ih je zaustavio rat, sada ih zaustavlja mir. Bilo kako bilo, nikad ih nema.

ONA: Zato što su stalno svuda.

ON: Nije lako biti nigde.

ONA: Promaja je. Hara grip. Haraju mikrobi. A uz to valja gledati unapred. Opet počinje. Vidiš valjda, opet je počeo sukob.

ON: Nije. Valjda vidiš da je mir.

ONA: Nastao je mir. Objavili su mir. Šta će biti sa nama. Šta li će biti sa nama.

(vojnik)

OF TEKST

Prvi mogući kraj (Mucavac - Jonesko - Stolice)

Drugi mogući kraj (Ja sam onaj koji... - Handke)

Ono što nisam, nisam neko sa kime se može raditi šta se hoće. Ono što nisam, nisam onaj koji kvari igru. Ono što ja nisam, ja nisam glasačka stoka. Ono što nažalost nisam. Nisam nažalost nikakav heroj. Ono što doduše nisam, ali takođe nisam, nisam doduše kukavica, ali takođe nisam ni umoran od života, nisam doduše neko ko prezire napredak, ali takođe nisam ni obožavalac svega novog. Ono što bih hteo, hteo bih da se podnosimo. Ono što želim, želim vam uvek sve najbolje. Ono sam što imam. Ranije sam imao slične stavove. Ono što sam, to sam. Ono što jesam, ja sam ZA.

Ivan Zlatić

Čačanska bronika

PAZI, PROMENE!

Čačak se, ne samo svojom krivicom, smatra srcem demokratskih promena u Srbiji, ili opštinom za uzor. Ali, iza senzacionalističkih naslova i reklamnih panoa atmosfera palanke opstaje.

* Izvođenje predstave "Ludilo udvoje" Pozorišta Ogledalo u čačanskom Domu kulture (nezgrapna, sumorna zgrada u centru koja povremeno živne o većim vašarima) bilo je pomereno za deset dana od planiranog termina, jer su se isprečila dva nepobitno važnija događaja - gostovanje Indeksovog radio-pozorišta (eh!) i promocija Fonda za treće srpsko pravoslavno dete. Ko će se setiti da nas je histerična pomama za srpstvom i pravoslavljem posle deset godina i dovela do toga da srpski pravoslavni, a ni bilo koji drugi mladi bračni parovi nemaju osnovnih ekonomskih uslova da razmišljaju ni o prvom detetu.

* Nekoliko dana kasnije, prijateljica mi je pokazala jedno neveliko nezavisno izdanje štampano u Čačku u tiražu od 700 primeraka (dakle, još uvek samo za posvećene) imenom *Komunističko-srpski rečnik*. Autor i izdavač se odaziva na Tomislav Popović. Krenimo od dizajna - pola naslovne strane je crveno, i na tom delu latinicom piše "komunističko", a druga polovina je plava, i na nju je stalo "srpski", ispisano, naravno, ćirilicom. *Rečnik* je dvojezično, pola - pola. Unutra se mogu naći i razni termini, od kojih neki zaista prizivaju komunističku demagogiju, ponovo na latinici, nakon kojih sledi ćirilični "prevod". Ispod reči "nacionalizam", između ostalog, piše: "Naravno da za ljude sa zdravim razumom ta reč znači ljubav prema svom narodu, privrženost svojoj veri i svojim običajima, svojoj nacionalnoj prošlosti i svemu onom što je, na opšteljudskom planu, najlepše i najuzvišenije u duhu svoga naroda. Kada je konkretno reč o srpskom narodu, on nema nijednog razloga da se stidi svog nacionalizma jer je on prožet duhom svetosavlja koji ga je očistio od mržnje i nacionalne netrpeljivosti (šovinizma) i uzdigao do visina hrišćanskog čovekoljublja, bez obzira na nacionalne i verske razlike, što se najbolje može videti iz epske narodne poezije, kao uostalom i iz čitavog života srpskog naroda... Nacionalizam treba staviti u kategoriju onih prirodnih, pa prema tome

normalnih i zdravih osećanja, kao što je duboka emocionalna vezanost čovekova za svoj zavičaj, ili, pak, za svoju porodicu. Ko to ne nosi duboko u sebi oštećen je kao čovek, pa otuda i opasan za okolinu, odnosno za druge ljude... Za to vreme dok su Srbi prebijani i zatvarani ako bi u svojoj zemlji zapevali neku pesmu u kojoj se slavi Srbija i veliča srpsko ime, Josip Broz je u Hrvatskoj ustajao pri sviranju hrvatske himne 'Lijepa naša', a po Kosovu su se vile albanske zastave. Zvuči paradoksalno, ali za srpski narod to je bilo još dobro jer je dobar deo naroda shvatio ko mu je glavni neprijatelj. Teška opasnost je nastala od onog momenta kada su ti isti komunisti uzeli srpsku zastavu... Tu je trasiran put u beščašće i sve moguće poraze našeg naroda koji je zbog toga što je na izborima dao legitimitet satanskom komunističkom vođstvu, osuđen od sveta za agresivni nacionalizam (šovinizam)...". Što se rasprave sa g. Popovićem tiče, za njega uspevam da nađem makar jednu repliku koju će sigurno razumeti: "Smrt fašizmu!"

* U ponedeljak, 13. novembra, Građanski parlament Srbije je u više gradova u Srbiji pokrenuo prikupljanje potpisa građana za zahteve da se oslobode Albin Kurti i svi politički zatvorenici u Srbiji, da se javnost izvesti o rezultatima istrage povodom nestanka Ivana Stambolića, abolicija za sve koji su odbili da učestvuju u ratovima na prostorima bivše Jugoslavije i da Savezna vlada formira radno telo koje će ispitati stanje u zatvorima, pomoći da se ispune opravdani zahtevi zatvorenika i da se oni zaštite od policijske odmazde. Rezultat prvog dana potpisivanja na gradskom trgu u Čačku je 8,6419753... puta manji od tiraža *Komunističko-srpskog rečnika*, a aktivista Građanskog parlamenta Srbije čije ime možete naći na vrhu ovog teksta jedva je prošao bez batina. Neki od potpisnika nisu propustili da napomenu da je ipak trebalo odvojiti zahteve, jer su neki od njih sporni. Replika? Samo u paketu, baby! Ni po drugim gradovima se nije jagmilo za potpisivanjem.

I dok muke po prikupljanju potpisa ne prestaju, u Čačku je prošle nedelje osnovan OO Stranke srpskog jedinstva. Odbor će voditi g. Radmilo Mišović, svojevremeni aktivista Patriotskih snaga Čačka (u tom društvu se motao i načelnik čačanskog MUP-a Miodrag Zavišić, za čiju smenu je Građanski parlament Srbije u Čačku takođe pokrenuo peticiju, ali to je druga priča), i g. Mišula Petrović, takođe veteran PSČ i vlasnik legendarne televizije Galaksija, koja je do pre par meseci (ala vreme leti!) predano emitovala "Radikalske talase". Sa osnivanjem OO SSJ Čačak DOS-u je ukazano na grešku što je oslobodio Floru Brovinu.

Predlozi Građanskog parlamenta Srbije da opština formira poseban odbor za privredu koji bi našao privremena rešenja za opravdane zahteve radnika i javni fond za pomoć radnicima u prelaznom periodu, završili su ko zna gde. Opština se i dalje bavi poslovima koje je nasledila iz prethodnog (skoro identičnog) saziva, a predsednik opštine se onomad na lokalnoj televiziji obrušio na režim Slobodana Miloševića u nestajanju: "Na Šiptare nisu bacali suzavac, a na nas jesu!". Opet bager? Otpor bageru, građani!

Srđan Popović

Beogradska premijera "Ludila udvoje"

ON I ONA U PODRUMU ISTORIJE

Dopao mi se ovaj naslov koji je jedan pozorišni kritičar upotrebio pišući o beogradskoj premijeri predstave "Ludilo udvoje" Ežena Joneska i Pozorišta Ogledalo u Centru za kulturnu dekontaminaciju 17. i 18. oktobra. Dopalo mi se saznanje da smo od praiзвоđenja "Ludila" 22. septembra do predstave u Paviljonu Veljković uspeali da Nju i Njega pošaljemo u podrum. Kao i da se obistinilo razmišljanje Ljubivoja Tadića da će doći dani kada će publika posmatrati "Ludilo udvoje" kao "ozbiljnu" komediju ili kao scensku karikaturu, svedeno.

Dakle, iščezao je strah kojim je pančevačka publika dočekala i ispratila septembarsku premijeru i iščezla je zabrinutost aktera predstave da li će noć provesti u svom domu ili iza rešetaka. Otvorio se put pred Tadićem, Anđelkom Milivojević i Nenadom Jeremićem da "igraju" Joneska, da ga glumačkim sredstvima nadgrađuju, dograđuju, da iskoriste "materijal" koji samo veliki dramski pisci mogu da podare reditelju i glumcima. Sve se to videlo u Beogradu. A videlo se i kako jedan scenski prostor može da utiče na "umetnički dojam" predstave. I zaista, u Paviljonu Veljković On i Ona su se natpričavali, začikavali, podržavali (u ludilu)... Prostor je bio klaustrofobičan, pravi "podrumski" - Njegova i Njena senka na zidu bile su blizu, velike, preteće - ali mi se nadamo da ćemo o toj mori samo pričati onima koji dolaze za nama. Možda je relativna skučenost scene odmogla samo Nenadu Jeremiću (Vojnik) da se razigra, a u nedostatak se može ubrojati i sad tolika očiglednost da njegov govor ide na plejbek. Uz zamerku da se moglo više povesti računa o zvučnoj slici koja nije bila idealna za svakog gledaoca, to je baš sve što se može osporiti uspešnosti beogradske premijere.

Srđan Popović

Predstava putuje

SEDAMNAESTOG NOVEMBRA U ČAČKU,
18. NOVEMBRA U KIKINDI

Optimizam dela ekipe predstave "Ludilo udvoje" ispoljen na putu za Čačak da će se sa ovog gostovanja vratiti toplo dočekani bio je bez osnove. Ljubaznost nekolicine čačanskih prijatelja i par skoro laskavih mišljenja izrečenih posle predstave bili su samo uteha za razočaranje nezainteresovanošću i nerazumevanjem kojima je "Ludilo" ispraćeno.

Utonuo u postrevolucionarno samoljublje i umor, Čačak je pokazao da je za pozorišno obrazovanje njegovih stanovnika, bez obzira na trud grupe entuzijasta amatera (jer grad nema profesionalni teatar), prava mera "Indeksovo pozorište" koje bez problema može da nakrca gledaocima veliku salu gradskog Doma kulture. Teatar Ogledalo može u takvim okolnostima da na svoju predstavu privuče nešto više od dvesta ljudi u publiku (što je bila trećina kapaciteta gledališta) od kojih, iskreno govoreći, neki nisu dočekali kraj "Ludila udvoje" u sali. Ono što je za potpisnika ovih redova bio redak teatarski doživljaj u Čačku jeste osećaj da je nedugo od početka predstave između scene i gledališta bio podignut "zid" nerazumevanja za ono što se na pozornici dešavalo. U tom smislu je bilo indikativno mišljenje koje je nakon predstave izrekla Verica Barać, opštinski pravobranilac i osnivač Građanskog parlamenta u Čačku: "Ovo za prosečnog čoveka, nedovoljno informisanog i obrazovanog, u krajnjoj liniji, nije laka predstava. Čačani su posle 'čačanskog sindroma' verovatno zamoreni i žele da se zabave. Nisu se upustili u dubiozu i nisu osetili poruku". Da poruke u predstavi ima rekla je i dr Ljubica Krasojević, neuropsihijatar: "Preporučila bih svim kolegama koje se bavi socijalnom psihijatrijom da je pogledaju. Ovde se radi o patološki uslovljenoj vezi koja se indukuje i širi na okolinu. Ovi ljudi su ulogama uzeli veliku odgovornost, imali su senzibilitet da osete temu i da je prilagode nama da je razumemo".

Dan kasnije, u Narodnom pozorištu u Kikindi, "Ludilo udvoje" takođe, mereno ponašanjem većine publike, nije "prebacilo rampu". Ovaj put je

komentar takve reakcije dao Jovan Gvero, pozorišni kritičar *Kikindskih novina*: "Publika u Kikindi, naviknuta na scenski realizam i politički teatar bez ikakve stilizacije pratila je predstavu 'Ludilo udvoje', u iščekivanju prave akcije, reagujući isključivo na prepoznatljive replike i bez posebnog pristupa prema scenografsko-kostimografskim aluzijama i svesti da se glupost kao 'već viđena' može lako ponoviti. Kao da joj je teško prisećanje na ružnu prošlost a još teža potvrda da je u njoj učestvovala". Svoje viđenje predstave dao je, mañirom iskusnog političara Duško Radaković, predsednik opštine: "Meni je posebno drago što možemo da ugostimo i pozorište koje ima potpuno drugačiju poetiku. Pozorište Ogledalo zaista ima specifičan pristup i uvek je zanimljivo kako se kod njih radi i razmišlja. Mislim da će se bez obzira na dalja dešavanja uvek iznaći teatarskog prostora i za takva gledanja". Dok se Indiri Verem, šefu kabineta predsednika opštine "Ludilo udvoje" dopalo: "Ono što radi Pozorište Ogledalo je pre svega zapitanost, ali koja se uvek prezentuje u nekoj novoj teatarskoj formi, vraćajući nas na neka suštinska pitanja kako i zašto su nam se dešavala ludila. Mislim da je to pitanje ostavilo traga čak i na ravnodušnost (relativno hladan prijem) jer je to pozorišna ravan koja sa zadržskom daje rezultat".

Dragica Stanojlović

Ludilo i vlast

U ODBRANI SUMANUTE IDEJE

DOGAĐAJU SE VELIKI ZLOČINI I VELIKA STRADANJA

Ponekad ljudi, koristeći se stečenim iskustvima, konstatuju da bračni parovi koji provedu više godina u direktnoj i neposrednoj komunikaciji počinju da liče jedno na drugo. Svakako da se ne misli na fizičku sličnost, mada ni ona nekada nije potpuno isključena, već na daleko složeniju i slojevitiju, psihološku sličnost. Konstatacija koju iznose ljudi vekovima unazad i koja je postala neka vrsta aksioma, postala je najpre sfera interesovanja književnika (Šekspir se tom temom bavi u tragediji *Ledi Magbet*), a mnogo kasnije tema kojom su se bavili psihijatri.

Ljudi koji odluče da žive u braku, u taj sistem treba da uđu kao kompletne, emotivno i mentalno sigurne ličnosti. One će svojom individualnošću omogućiti da se u međusobnim interakcijama njihov brak razvija i bude usklađen sa okruženjem, pri čemu je bitno da svaki član bračne zajednice zadrži autonomnost, slobodnu volju u odlučivanju i spremnost da kompromisom dopunjuje partnera.

Ovakva postavka u psihijatriji koja se bavi mentalnim životom čoveka je prilično shematizovana i daleka od stvarne dinamike koja prati bračne sisteme. U tom tajnovitom, često za informacije i interakcije zatvorenom krugu ponekad se odigravaju velike drame ili tragedije koje se nikada ne otkriju i nikada ne postanu dostupne uticaju drugih sistema. Ozbiljna i bespoštedna borba često se vodi da bi jedan od članova bračnog sistema zauzeo vodeću ulogu i vladao kao neprikosnoveni gospodar.

U nekim sistemima primat se stiče prenosom energije na drugog člana, koji neprimetno, nametanjem patološke volje, okupira autonomnost ličnosti, prenosi na nju svoje želje, misli, htenja, ideje i polako joj briše granice, tako da ličnost koja je indukovana prestaje da postoji, ona je fizički integrisana, ali psihološki poprima odlike induktora.

Ova psihodinamika je patološko stanje koje je predmet interesovanja i stručnog bavljenja psihijatrije, ali samo ako psihijatri mogu da prodru u pato-

loški sistem, jer indukovana osoba ne doživljava da je ugrožena, niti da je izgubila autonomnost, ona se iskreno divi induktoru, često ga strastveno obožava i bezrezervno mu veruje. Oseća zahvalnost za sve što, po njegovom mišljenju, induktor čini za njega, i ni u jednom segmentu, niti u najskrivenijem kutku duše, ne sumnja u ispravnost, dobronamernost i visoku moralnost svog obožavanog člana.

Ova dinamika koju otkrivaju kako laici tako i stručnjaci nije dostupna korekciji jer patološki par živi pretežno izolovano ili u svom virtuelnom svetu u koji prima sve one koji imaju ozbiljne patološke i moralne defekte i koji uz patološki par, ako je ovaj dovoljno materijalno ili politički moćan, pokušavaju da bez velike muke i truda sebi obezbede lagodan život, pun prljavštine i neodgovornosti.

Induktor je obično osoba inteligentnija, ambicioznija, odgovornija i elokventnija od osobe kojoj nameće svoju volju. Do okupacije autonomije ličnosti indukovano dolazi polako i sistematično. Induktor je osoba koja obično nosi neke teške traume iz prenatalnog razvojnog perioda ili iz detinjstva. Ona doživljava svet kao veliku nemilosrdnu arenu u kojoj slabi i pravедni stradaju od bahatih i silnih. U tom svetu induktor oseća potrebu da nešto veliko i značajno učini za sve povređene, oštećene, nevoljene, nezaštićene i ostavljene. On projektuje svoje skrivene ideje i veoma rano formira u sebi infantilnu sliku crno-belog sveta u kojem se zlo nameće dobru i uvek preti da ga podjarmi.

Induktor ne pokušava da sam realizuje svoje spasilačke ideje, jer je suviše uplašen od okoline, suviše ranjiv i suviše nesiguran. Zbog toga on svoje sumanute dobro spakovane sisteme polako, sistematično, sigurno, uporno, razložno i uverljivo prenosi svom partneru. On je obično emotivno veoma vezan za induktora i veoma mu je odan. Obično je krutih stavova, neuvremenjenih, obojenih patinom prošlosti u kojoj je prema verovanju i induktora i indukovano bilo mnogo čistije i svetlije.

Indukovana ličnost najpre počinje da veruje u ono što induktor govori, potom usvaja te misli kao neprikosnovene istine, a zatim počinje da se zalaže za njih, da ih nudi, nameće i brani. On nije intelektualno inferioran, ali je induktor superiorniji. Induktor ne manipuliše sumanutim sadržajima. On u njih veruje i smatra da mora da ih realizuje kako bi se spasao nemilosrdnog i surovog sveta.

Tragedije velikih razmera nastaju u onim sistemima ako takav par zauzme značajno društveno mesto u državnom sistemu i dozvoli sebi da o svemu odlučuje.

Tada nastaju veliki lomovi državnog sistema, velika destrukcija i nesagledive nesreće koje se obrušavaju na većinu stanovništva. Induktor i indukovani sa visina na koje su se popeli voljom jednog dela neodgovornih, frazama zavedenih i iracionlnim željama otrovanih ljudi, dobijaju legitimnost za sopstvenu

sumanutost koja može da procveta najbogatijim koloritom. Oni sebe doživljavaju kao odabrane da spasavaju svoj narod od mnogobrojnih neprijatelja koji su se uselili u svaki sistem društva. Induktor i indukovani počinju da veruju u sumanute ideje koje sami kreiraju, a na nesreću većine stanovništva kojem se dogode ove patološke ličnosti veoma je teško u početku pronaći u njihove morbidne sisteme, jer su oni naizgled logični, samo im je početna premisa u zaključivanju pogrešna.

Kako vreme odmiče, induktor i indukovani sve više gube kontakt sa realnošću, u svemu i svakome vide neprijatelje, čvrsto se oslanjajući jedno na drugo, podržavaju se u sumanutostima, verujući da doživljavaju veliku nepravdu i veliko nerazumevanje. Spremni su na sve da svoju ideju odbrane, ona je za njih smisao njihovog života, ona im je značajnija od svega i svakoga. U odbrani sumanute ideje događaju se veliki zločini i velika stradanja. Ljudi teško plaćaju nesreću koja ih zadesi ako poveruju i krenu za onima iz kojih govori strast, a ne razum.

Milenko Pajić

Od ludila udvoje do opšteg ludila

Prošle godine se u svakom našem podrumu odvijao komad "Ludilo udvoje", zatim ludilo utroje i tako dalje... Sve dok panika ne bi izazvala - opšte ludilo.

U uslovima katastrofe ljudski ego enormno narasta, a strah i zebnja neprestano ga pothranjuju. Ubrzo postaje sličan pečurki koja je razorila Hirošimu. Ne, ne može se promašiti! Gde god da gađaju pogodiće baš mene! Ovako zastrašen postajem meta koju je nemoguće promašiti! Nismo obraćali pažnju na zvezdano nebo nad nama sve dok se nije ispunilo zlim očima. Gore ima više vojnih satelita nego zvezda! Odozgo nas ne posmatra samo Bog, nego i ledene neprijateljske oči. Šta li ih interesuje? Šta to važno i zanimljivo mogu videti?! Svađamo se! Sve češće se svađamo! Mržnja nas truje i opija... Sve je tako obično, ništa važno... Šta li ih navodi da tako pažljivo nadgledaju naša jadna Ja koja se naduvavaju i pulsiraju kao gljive posle kiše? Baloni naliveni strahom klate se iznad naših glava i svakome otkrivaju naše pozicije. Nismo li deo nekog eksperimenta? Uzimaju nas za zamorčice a da o opitu ne znamo ništa...

Mnoge slike, stvari, zvuke, hteli bismo što pre da zaboravimo, ali ne ide to tako lako. Bolne rane na duši ne zaceljuju se tako lako. Komad "Ludilo udvoje" podseća nas na ono što smo želeli da zaboravimo, zauvek. Naš zaborav mlak je i pitak, u njega još uvek malo šta staje.

Bombe, nažalost, nisu bacane samo da ruše nego i da grade. Ali šta da grade? Jednu ogromnu građevinu straha, ludila, beznađa. Jednu ludnicu - mišolovku. Jednu tamnicu u koju se naša kuća pretvorila. Sada je ona Kuća tame. Kuća ludila. Kuća straha.

Teško je sa Joneskom. On spravlja gorki koktel od jala, pa tako i sada i ovde. On se nikada nije libio da govori do kraja otvoreno. Previše direktno, previše jasno. Govori li to on o nama? Igrajući se on lako pogađa sva naša bolna mesta. Njegove rečenice očišćene su od svih suvišaka, ogoljene toliko da sadrže samo esenciju. Ništa osim smisla. Jonesko je prividno hladan, a u dubini njegovog dijaloga otkrivamo slojeve vrelih, sjajnih paradoksa. Jonesko je šampion igara rečima. U njegovom komadu lomi se i zvoni sva ona skalameri-

ja, ali i fina mehanika antiteatra. Postavka "Ludila udvoje" Ljubivoja Tadića pokazuje koliko je Jonesko uvek aktuelan. Tadić je pronašao odličan ključ za novo čitanje Joneska. "Ludilo udvoje" je jedna sofisticirana predstava urađena sa puno ljubavi, znanja i teatarskog iskustva. Na sceni pleni Tadićeva vedrina i lakoća sa kojom on igra Joneska. Njegove asocijacije na našu situaciju nisu patetične. Podsećanje na prošlu godinu, iako bolno, više je stilizovani umetnički čin nego optužba, nego lamentiranje. Politički i angažovani teatar ponovo traži mesto kod nas. "Ludilo udvoje" je predstava, jedna od mnogih, koje će se uskoro igrati na repertoarima domaćih pozorišta. Publika ima problem sa predstavama kakva je "Dijalog u paklu" ili "Ludilo udvoje", jer jedno je živeti apsurd svaki dan, a drugo je suočiti se sa istom temom i atmosferom u teatru. Rane su još otvorene, ožiljci su još bolni, ali ipak - ono što se mora reći danas ne ostavlja za sutra, reci, kaži!

Svetlana Spero

. Istočno od morala

Tomas Lis, kolumnista poljskog nedeljnika *Wprost*, ogorčen smušenim i kontradiktornim informisanjem javnosti o tragičnoj sudbini posade podmornice "Kursk", prisetio se Černobila svoje mladosti i napisao da putujući na evropski Istok čovek i dalje oseća kako sa svakim pređenim kilometrom pada vrednost ljudskog dostojanstva, a zatim i samog života, da bi se zaustavila oko nule na područjima gde su "nekrolozi pisani ćirilicom".

Još jedna bodlja u gvozdenom vencu koji godinama steže naša srca. Sintagmom o nekrolozima Lis je, naravno, obuhvatio i Jugoslaviju, u ono nemilo vreme septembra 2000, vreme najcrnje tame koja - kako je teško bilo poverovati! - uvek najavljuje svitanje.

Bol koji osećamo na pomen "ćirilice" opominje nas - u periodu sivila i gneva, kad jedni još nisu sasvim pobedili, a drugi sasvim izgubili - gde tačno živimo i u kakvom okviru nam valja promišljati sudbine pre svega vlastite, zatim sudbine onih koji su odlučivali i još odlučuju o nama, pa i sudbine pozorišnih predstava kao što je "Ludilo udvoje" Teatra Ogledalo u režiji Ljubivoja Tadića, prema tekstu Ežena Joneska.

Sada i ovde (u Čačku, Kikindi), "fina mehanika antiteatra" (Pajić) Ežena Joneska, uz sav dar i majstorluk Ljubivoja Tadića, ne prelazi rampu, pa čak prividom neumitnosti razvoja "folie a deux", pod određenim okolnostima kao da plaši publiku. ONA i ON u svetu nenarušenih moralnih i socijalnih normi predstavljaju - u krajnjoj liniji - tebe i mene. I tekst, i predstava nude nam, dakle, ogledalo, a mi bismo da vidimo sasvim određen par čiji uzajamni odnos uopšte ne možemo da zamislimo, odnos potpuno stran našem ličnom iskustvu, pa i kulturnoj i naučnoj (zašto ne?) ravni u kojoj se kreće predstava.

U dragocenom članku "Ludilo i vlast" Dragice Stanojlović, koji predstavlja kompetentnu reč savremene psihologije u pogledu apsolutne zaraznosti paranoje, NJU i NJEGA prepoznajemo još manje nego u pozorišnom komadu. "U odbrani sumanute ideje događaju se veliki zločini i velika stradanja", stoji već u podnaslovu. Veliki zločini su se zaista dogodili, bili smo i još smo žrtve stradanja, ali gde je sumanutost? Mislim, kod njih dvoje? Porodice u kojima skriven dejstvuje paranoik (obično žena) jesu disfunkcionalne porodice.

Dobro maskiranog paranoika, zaštićenog oikononom, teško je detektovati, ali oboljevaju drugi - od ozbiljnih psihosomatskih bolesti do manifestne shizofrenije (kao ONA kod Joneska). Nema govora o tome da se takva porodica nezadrživo penje lestvicama društvenog uspeha, bogatstva i slave, kao što su to poslednjih dvanaest godina činili ONA i ON.

Oni ne žive izolovano, što je inače sudbina disfunkcionalnih porodica. Naprotiv. Svako ima svoj krug prijatelja i istomišljenika. Mnogi su im zajednički.

ON uopšte ne izgleda kao indukovana osoba koja duboko veruje u sve što ONA piše po svojim delima, partijskim programima, cvetnim salvetama. Pre izgleda kao muškarac koji ima drugog, pametnijeg posla. (Nešto oko banaka.) Ne misli ON mnogo ni o njenoj "ispravnosti i dubokoj moralnosti" - ONA prosto može da radi šta hoće jer je njegova žena. Nastradaće onaj ko uzme o celoj stvari da razmišlja... ONA, kao induktor, trebalo bi da bude inteligentnija, ambicioznija, odgovornija i elokventnija od indukovanog, to jest NJEGA. Za svakog ko poznaje "njene misli, njen džemper i njene suze" ovo zvuči kao jezivi vic. ON, naprotiv, izgleda kao osoba koja upravo realizuje ono što hoće i to joj sasvim dobro polazi za rukom. Bihevioralnim autizmom uspešno prikriva prostrane oblasti svog neznanja. I konačno o poznatoj "pogrešnoj premisi". Znete ono - u početku je teško proniknuti u njihove morbidne sisteme jer su oni naizgled logični. U početku je teško...

I eto kako bismo, pripremajući jedan sasvim naučni obrazac rasuđivanja "uspeli" da amnestiramo svake krivice ne samo NJU (bolesnu), NJEGA (indukovanog, slabijeg), već i dobar deo danas prebogatih "zavedenih" koji su im pružili legitimitet.

A da nije naša *premissa* pogrešna?

Ona se - zar ne? - sastoji u tome da su njih dvoje bili prvo zaljubljeni, pa zatim bračni par, kao i svaki drugi, samo što je ONA imala fiks-ideju da će on jednog dana biti isto što je u njihovoj mladosti bio Tito.

Zamislimo da to nije bila fiks-ideja, već sasvim osnovan plan devojke čija biografija nije uopšte "gotska" (Nataša Odalović), već besprekorno komunistička, uz srećnu okolnost da joj svi srodnici, članovi CK Srbije duguju svaku moguću uslugu zbog taman dovoljno nerazjašnjene sudbine njene majke. Zamislimo njega sa nešto manje skrupula nego što ih obično ima mlad svet. Razmišljajući na takav način dobijamo par koji se formira kao dvočlana banda, jezgro buduće mafije. Oni ne samo da izgledaju srećni zajedno, oni jesu srećni. ON je njoj pružio život dostojan najveće lepote srpskog XX veka, uz neograničene mogućnosti da se sveti poznatima i nepoznatima iz sadašnjosti i prošlosti - "sve što ju je bolelo, uz njega je bolelo manje". ONA je njemu, informacijama o tajnama srpske Kom-partije i njenih članova stvorila praktično neiscrpne mogućnosti bogaćenja na račun države i njenog stanovništva.

Na uspešnom putu eliminacije svih protivnika nalazili su razloga da se

jedno drugom dive. Bilo je tu strasti - moć je veliki afrodizijak. (Sa ljubavlju stvari stoje nešto drugačije - deca, ti neumoljivi lokatori nedostatka nežnosti - izgledaju kao gajena kod Makarenka.)

Sledbenici takođe nisu imali razloga da se žale. Laganje u žive oči celoj Jugoslaviji da zaista ne uviđaju razliku između srpske KP i srpske države, pa i sveskolikog srpskog naroda - nikada nije prestalo da im se isplaćuje. Sasvim nedavno sam videla dvorac jednog takvog lažova, nad Dunavom. A taj je lagao valjda najkraće.

Jedna partija padu sklona pretvorena je naporom jednog bračnog para u mafiju. Mafija teži da preotme državu, samo što se države ne daju i obično svim sredstvima brane od propasti. Za mir i prosperitet, mafija predstavlja isto što i kancer za zdravlje.

Na početku njihove vladavine nama izgledalo je da će plena biti za sve, da se isplati za još neko vreme zadržati naše patriotske komuniste na vlasti. Mnogi su stoga pošli za njima. I zajedno sa njima dospeli gde su sada - istočno od morala.

Dr S. Spero, poslednjih deset godina radila samostalne projekte za poljsku TV (24 reportaže i dokumentarna filma posvećena uglavnom srpskom narodu i opoziciji, bila urednica u TS (*Tygodnik Solidarność*); psihoanalitičko iskustvo vremenom je razvila u pravcu egzistencijalne analize. Završila Medicinski fakultet u Beogradu.

Svetlana Spero

MNOGIMA U ZLOM STOLEĆU KOJE NAS JE NAPUSTILO
UPRAVO TO NIJE BILO DATO: DA ZAVRŠE SVOJU BIOGRAFIJU

Kradljivci biografija

KRADLJIVCI BIOGRAFIJA SU SVUDA MEĐU NAMA

Veliki Induktori XX veka umirali su sasvim nerado, sticajem neugodnih okolnosti, protivno svojoj fantastičnoj uverenosti da se smrt uvek tiče drugih.

Veliki Induktori gaje veoma praktičnu ubeđenost o vlastitoj besmrtnosti, nekako običnu, konkretnu. "Videće on kad ja umrem", rekla je predamnom jedna žena sa tumorom na mozgu kojoj je predstojala operacija. Imala je na umu svog Indukovanog, a vlastitu, tako blisku smrt, tretirala je apstraktno, kao neophodnu kariku u logičkom lancu jedne strategije.

Na nekom diplomatskom prijemu, sasvim usput, profesor Vladeta Jerotić upozorio me je da "zadrmana paranoja hoće da somatizira u tumoru". Iz toga, nažalost, pre svega moju ogromnu i egzistencijalnu - *nisam* izvela zaključak da ih (induktore) nikako ne treba "drmati". Pogotovo kada, da se ne bi "uzdrмали", zahtevaju moju (tvoju) smrt. Jer tako Induktori postavljaju stvari - nema mesta pod nebeskom kapom i za njih i za one koje su identifikovali kao neprijatelje ili naprosto suviše.

Jedan od njih, sateran u bunker, naredio je je da ga ubiju i spale, jer bi ga neprijatelji "pokazivali u kavezu". Ovako ih je još jednom, je li, pobedio.

*

Gledajući Anđelku Milivojević-Tadić kako igra NJU u predstavi "Ludilo udvoje" Ežena Joneska na sceni teatra u Sremskoj Mitrovici prošlog meseca, nekoliko puta nisam mogla da se otmem utisku da se glumica već spuštala niz slično uže ili barem posmatrala takvo spuštanje iz velike blizine. Ti trenuci izazivali su i smeh prepoznavanja u gledalištu. "Ti nisi kao drugi ljudi" - ko iole častan nije čuo takvu optužbu? A to je bio tek početak napada na ličnost NJEGA (Ljubivoje Tadić) koji - s obzirom da mu je otpor "traljav i smušen" u "sezoni agresivnog i radikalnog" (traži samo da bude saslušan, demokrata jedan) - završava u potpunom slomu zamoren silinom i istrajnošću zahteva da *prizna*

kako su puž i kornjača ista životinja jer ONA tako *boće*, biva lobotomiran. Do kraja komada ONA mu se otvoreno ruga, preti mu ludnicom, pa čak i smrću, ponaša se kao da je sama, kad kaže MI misli JA. "*Ne mogu da zamislim da ljudi kao MI provode život po jazbinama kao neke zveri.*" (Kad kažem Partija, mislim Lenjin.)

Ljubivoje Tadić kao ON i kao režiser ove predstave Pozorišta Ogledalo, sa očiglednim naporom izbegava da zauzme poziciju žrtve koju mu nudi ne samo partnerka, već i publika. Na taj način bi ovaj scenski politički čin neminovno skliznuo u komediju kakve smo - posebno u Beogradu - gledali dok nam se zaista nije smučilo. Ljuba odbija da zabavi publiku, da joj pruži alibi za makar i trenutak olakšanja: ON je *saučesnik* u zločinu koji se očito morao dogoditi pre vremena predstave jer inače njih dvoje ne bi bili od početka u kavezu, iza rešetaka. Kakav je to bio zločin i u čemu je tačno NJEGOVA odgovornost, Tadić očekuje da će otkriti živeći i putujući sa predstavom dalje. ON - zahvaljujući glumcu koji ga igra - ima šansu da jedne večeri zaokruži, *završi* svoju biografiju.

*

Mnogima u zlom stoleću koje nas je napustilo upravo to nije bilo dato: da završe svoju biografiju. Tamo gde smo mi živeli, istočno od morala, svaka LIČNOST, makar i u nastajanju, na samom početku biografije, suočavala se sa mašinom za uništavanje - zbijenim redovima partijskih egzekutora, jednakih, bezličnih i žilavih, kao korov. Članovi raznih komiteta, doušnici, islednici partijske policije (debili i kagebili), sudije redovne i prekršajne, razredne starešine, pa i članovi vlastite porodice - svi su oni bili na isti način obučeni da ubiju svaku plemenitu, samoniklu biljku, čudom stvoreno JA. ("Ono što sam to sam. Ono što jesam, ja sam ZA." Tim rečima VOJNIK u Tadićevoj predstavi proglašava svoju/našu pobedu.)

Jesmo li dobro zapamtili suđenje pesniku Brodskom, optuženom za besposličenje?

- *Zašto odbijate da se zaposlite?*

- *Pa, ja radim... Ja sam pesnik.*

- *Čime to dokazujete?*

- *Pesmama.*

(*Smeh u sudnici.*)

- *Ne budite drski. Jeste li član Udruženja pisaca, imate li Iskaznicu?*

Na tako formulisano pitanje nema razumnog odgovora. Iskaznice dodeljuje dobro kontrolisani krak iste mašine za uništavanje biografija, falanga istog korova pod barjakom militantnog koristoljublja, crvenim kao krv.

Presudom je Josip Brodski ukinut kao pesnik; "postao" je huligan - Neprijatelj Naroda (osuđeni kriminalci tretirani su kao Prijatelji).

U moralno zdravom organizmu veću jezu od poništavanja biografija može da izazove još samo njihova krađa. Jedan takav slučaj, osobito gadan, zabeležio

je Varlam Šalamov. Nekadašnji naučnik, povratnik sa Kolime, milostivo resocijalizovan kao novinar naučnog časopisa beleži "intervju" svog vršnjaka, kolege koji upravo, po partijskoj direktivi, "otkriva" sovjetskom narodu genetiku, proskribovanu za vreme mičurinizma. Govori naučne istine iz radova suvišnog, izlomljenog u mnogim isleđivanjima starca koji sedi u njegovom lepom, zagrejanom kabinetu i s mukom polako piše. Ne prepoznaje ga, naravno. A zbog tih radova nekadašnji naučnik je pre dvadeset godina i dospao u Sibir, u mašinu za uništavanje. Oprezno pero Šalamova dozvoljava nam da samo naslutimo ko ga je denuncirao. Hermetični jezik genetike razumeju samo genetičari. *Sapienti sat.*

Iz ove priče sledi pouka: u razbojničkom svetu totalitarizma pravo na biografiju nema svako. Biografija je privilegija, kao što je privilegija vlastiti dom, vlastite knjige, pa i vlastita žena. A pošto dom treba umeti stvoriti, knjige izabrati, ženu poštovati - sve to ubice svrstane pod barjak koristoljublja rado krađu.

Staljinova biografija, Titova biografija, Miloševićeva biografija, uopšte NJIHOVE biografije, pisane opširno, timski i pod strogim nadzorom "zna se koga" (u stvari, nikad se ne zna), sadrže nelogičnosti, rupe, a zatim materijale nekako strane rukopisu koji kako-tako teče. Neopravdano i neverodostojno pojavljuju se ideje (dakako) istorijske odluke nesaglasne ličnosti koju smo i pored raznih prećutkivanja uspevali da pratimo kroz period relativne anonimnosti.

Zbog elementa razbojničke krađe biografije na čuvenoj Osmoj sednici CK Srbije, pre trinaest najdužih godina jugokomunizma, ima nečeg osobito strašnog u nestanku Ivana Stambolića, strašnog za sve nas. "Građani, nestao je jedan od nas" - poručuje Odbor za oslobađanje Ivana Stambolića. Redak slučaj na evropskom Istoku - komunista po rođenju, uverenju i biografiji koju je letos u mnogim javnim istupima pokušao da vaspostavi, u jeku dekomunizacije obuhvaćen pojmom MI. U jednom svetu mračnom kao dno Dunava, kako je rekao književnik Radomir Konstantinović na sednici Odbora 21. decembra u Medija-centru, u svetu svakodnevnih ubistava, nestanaka, javnih i tihih likvidacija, savršeno opravdane manije gonjenja, sudbina Ivana Stambolića ne predstavlja uobičajenu egzekuciju, već nešto što se tiče svakog ko je doživeo 5. oktobar (mnogi, mnogi nisu) i ko bi da živi dalje, "život budućeg veka", kako kaže molitva. "Vratite nam Ivana", znači, u stvari - vratite nam naše biografije, naše pravo da ih nastavimo, oslobodite nas straha od sticanja vlastite biografije.

Case-study krađe Ivanove biografije relativno je proziran za razliku od sličnih slučajeva među običnijim svetom, nama (na to ćemo se još vratiti). Kradljivci su poznati - ONA i ON. Sam događaj očigledan, mađà pripremljen u mračnom ambijentu tadašnjih partijsko-obaveštajnih struktura. (Verodostojan je njegov tajni susret sa Stanetom Dolancom - nikada se taj ne bi upustio u rušenje svog dugogodišnjeg pretpostavljenog, predsednika države Srbije, u

"zatiranje semena Stambolića", kako je onda pisao *Ekspres* - bez čvrste logističke podrške DB-a.) No, odluka o otimanju Srbije od Ivana svakako je sazrela u privatnom ambijentu kojim uvek dominiraju "njene boje i njene ideje". Posle dvadeset i više godina susprezanja osvetoljubive ljubomore na NJEGOVO prijateljstvo sa Ivanom, došlo je NJENIH pet minuta. ON je PRISTAO da zarije nož u leđa čoveku koji ga je izveo iz ledene sobice u "studenjaku" i vodio ga za sobom prijateljski i lojalno stalno navise, sve do položaja najznačajnijeg u Srbiji osim vlastitog.

ON se, dakle, "mobilisao, siguran da će brzo i lako" (sve Miloševićevi omiljeni izrazi iz govora.) ONA mu je objasnila *šta će* i - što je najvažnije *kako*. S kim - bila je bez brige: zli dusi su već sedeli uz njene skute, okupljeni u GK.

Beležimo da se nimalo nije uplašila čoveka koji je u stanju da upotrebi partijsku mašinu za uništavanje svog jedinog prijatelja s kojim je proveo gotovo ceo dotadašnji život, kao sa NJOM. Nije se uplašila - ta ispunio je NJENA najsmelija očekivanja, ali kao da je upamtila. Čim su joj to prilike dopustile, čak protiv njegove volje (tako je bar izjavio), osnovala je vlastitu partiju, mafijašku organizaciju koja je brzo prikupila ogromna materijalna sredstva i planski obučila odred "tehničara" koji su držali članove u strogom zaptu, uterivali reket od biznismena nastalih NJENOM milošću, brinuli da se svaka NJENA reč, ucena, skrivena ili otvorena pretnja shvati krajnje ozbiljno.

Ivan Stambolić je svakako bio komunista, ali komunista sa izvesnim smislom za državnost i legalitet. Kao srpski komunista koji je tražio način da Kosovo "vrati Srbiji", nije bio prihvaćen za predsednika vlade Jugoslavije kada je (1986) na njega - prema ondašnjim posttitovskim običajima - došao red. Svi lokalni nacionalkomunisti već su imali mnogo opipljivih razloga da se plaše srpske "majorizacije". Možda je sudbina Druge Jugoslavije već bila odlučena, ali iz ličnosti Ivana Stambolića kakva nam se razotkriva u njegovim letošnjim istupanjima, sabranim u feljtonu lista *Danas*, slobodno nam je zaključiti da nam sve ove godine raspada ne bi bile tako strašne kao što su bile sa njegovim uzurpatorom. Njegov "mačizam" nije antipatičan, a u politici je neizmerno koristan, on ne odbacuje ljude posle upotrebe, nikog ne zaboravlja, bavi se sportom, ume da razgovara. Možda je njegova tvrdnja da bi ipak sa svima "uspeo da se dogovori" zabluda, ali nije mu bilo dozvoljeno ni da pokuša.

Srušen je pod parolom (čujte još jedan jezivi vic): *Srbija je umorna od lidera*.

*

Šta je dalje bilo znamo ili ćemo saznati. Mnogo nas je sve, pa na kraju i samog Stambolića, koštala kobna zabluda u pogledu Miloševićevog karaktera. Smatrao ga je mladim i energičnim. Prvo, uopšte nije bio mlad (47), samo se tako ponašao prema Ivanu, pretpostavljam servilno. Drugo, ono što je ličilo na energiju (vitalna kategorija), bili su ispadi nesavladive želje za destrukcijom.

"Srbija će biti cela ili je neće biti."

"Ako ne znamo da pregovaramo, znamo da se bijemo."

"Bombardujte, ne možete nas sve pobiti."

I poslednje, ali ne manje izražajno, podovom 5. oktobra.

"Da je Arkan živ, ovo se ne bi desilo."

Ukradenu biografiju (tačnije: preotetu) iskoristio je na zlo. Kao kriminalac otetu imovinu. Ako ništa ne mogu da stvorim, mogu sve da uništim, to je njihova deviza.

U ove dve godine mraka sa dna Dunava, u vreme sveopštih pisanja dnevnika, ja sam proizvela samo jednu zabeležku (12. 09. 2000): Čujem komšijski televizor. Govorio je u Kladovu i završio, prema običaju, sa ŽIVELI! Šta bi bilo obrnuto - UMRLI? Dvadeseti dan od nestanka Ivana Stambolića. Bože dragi i pravedni. Smiluj se.

Danas, prvog dana novog stoleća, novog milenijuma, dok pišem ovaj tekst na pozajmljenoj mehaničkoj mašini pored upaljene peći (gore neka stara drva), ne smeta mi više ni pucnjava na ulici niti se grozim zvuka truba. Ivan Stambolić je i dalje "nestali", ali da još jednom citiram gospodina Konstantinovića, dok o njemu govorimo, on živi. "Kao da mu je život još samo u našim rečima."

ON i ONA, bez griže savesti i dalje "odlaze na posao", popravljaju i nadopunjuju oštećenu imovinu svojih potomaka (onih kao da su od Makarenka - Prijatelji Naroda). Samo ON neprestano traži garancije od NAS da ga nećemo izložiti u haškom "kavezu".

*

Čujem da Ljubivoje Tadić, sada v. d. direktora Narodnog pozorišta, *energično* odbija sve molbe prevrtača (uvek pod barjakom koristoljublja) da prestane sa "potucanjem" po Srbiji i uvede "Ludilo" na veliku scenu nacionalnog teatra. Velika bi to bila šteta da se kavez za njih dvoje zakuca na jednom mestu. Lepo je i prijatno (za otadžbinu) gledati pred tim kavezom na sceni lokalnu publiku, koja - ako neće da ispusti iz šaka onaj barjak - mora da gleda svoju sliku u ogledalu, da sluša pucnjavu i omraženi zvuk sirena koje najavljuju vazdušnu opasnost, a tako bi hteli (autentičan iskaz iz Sremske Mitrovice) da ih neko opusti i razveseli, da zapeva nešto lagodno njihovim žvcima, umornim od tolikog laganja, pretvaranja, šverca, dodvoravanja i pljačke. Naročito je poučno čuti tako nešto u gradu pod večnom senkom KP Doma, pretposlednjoj opštini koja je prestala da glasa za Slobu. (Poslednja je Bačka Palanka.) Naravno, svaka čast i poštovanje odvek ispravnim ljudima, a naročito srednjoškolskim otporašima koji su na predstavi priveli roditelje. Ne svodi se, naime, sva naša nesreća na NJEGA i NJU. Imali su oni čvrst oslonac "u bazi", brojan i zlokoban. Duboki su koreni zla koje su njih dvoje ovaplotili, sežu daleko, čak u tradicionalni porodični model neprikosnovenog roditeljskog para i njihovih (među decom) "indukovanih" doušnika.

*

Za vreme strahovlade požarevačkog tandema u Jugoslaviji, takve porodice prosto su procvetale. Jednu takvu, baš u Sremskoj Mitrovici, dobro znam. Otac (godište 1927) pokazao se čovekom novog doba i preko najstarijeg sina, zaposlenog u njegovoj bivšoj, državnoj firmi, organizovao svoju "osmu sednicu" (posle konsultacije s kim treba, u Novom Sadu) i uspeo da se reaktivira, iz penzije. Smenio je svog najstarijeg prijatelja, još iz detinjstva, sa sela, pomoću svedoka otkrivenog i obrađenog od strane žene (tipična ONA). Svedok je otvoreno izjavio da je dotadašnjem direktoru davao mito. (Od tada je zasnovao novu karijeru, novu porodicu i oseća se sasvim dobro, taj svedok.)

Bio je to samo početak: i otac i sin su u istoj, državnoj ustanovi otvorili privatne firme. Sin za otvorenu pljačku ljudi i preduzeća kojima nikada nije plaćao preuzetu robu, otac za prilično sofisticiran reket svih lokalnih privatnika za račun režima i - razume se - svoj. Podrška DB-a takođe ne izostaje: za zaposlenog u Službi udata je ćerka kojoj je, opet, pronađeno mesto u VJ, naravno - u Beogradu.

Vidala sam ih za ovih trinaest godina relativno često - što zajedno, što odvojeno. Izraslo je tu do srednje škole i četvoro unučadi.

Osvrtala sam se po sali mitrovačkog teatra u potrazi za tim likovima. Nije ih bilo. Valjda se prestorjavaju.

Njihova jedina nevolja (slična Miloševićevoj) jeste što imaju suvišnog člana, sina koji je baveći se uspešno rokenrolom svojevremeno doneo ovu beznakažnu grupu ugled u gradu i ne malo bogatstvo koje su mu zaveštali Teta i Čika, prijatelji koje je umeo da stekne još kao dete. Od toga su oni sagradili kuću, ogradili je visokim zidom, kupili automobil i stekli ugled. Roker je, naravno, bio srećan zbog njih. A onda su počeli da ga teraju od kuće, baš u vreme kada je "Bijelo dugme" odsviralo rokenrolu u Jugoslaviji - kraj. To ga je malko čudilo, pa je počeo da traži u sebi skrivene mane. Teško je razumeti zašto te rođena porodica otvoreno odbacuje. Tad smo se sreli (počeo je da se bavi filmom, u Beogradu). Pokušavala sam da mu pomognem da se snađe - možda im je učinio uslugu koju nikad ne mogu da mu vrate? Možda ovo, možda ono. I sve tako dok me jednog dana nije odveo u Sremsku Mitrovicu, kad nikog od gore opisanih nije bilo kod kuće. Ne ulazeći u detalje pretresa, prelazim na bitno: album sa fotografijama njegovog brata iz njihove "zajedničke" mladosti (nikad se nisu družili niti imali isto društvo). Na svakoj fotografiji nastupa njegov brat sa gitarom, podražavajući ga frizurou, odećom. Samo na jednoj slici vidi se roker kako gleda kroz prozor!

Nismo se smejali. Moj savet je glasio da počne priču o svojoj ranoj karijeri pred celom familijom. Rezultat je bio poražavajući. Ne samo bratovljeva žena i njegova deca obavešteni su da je stariji brat u mladosti svirao. Dok, je li, nije odlučio da se uozbilji (sad se kocka). Rokeru je majka čak izričito (nasamo) skrenula pažnju da to ni pred kim ne osporava.

Roker je, međutim, delio moje mišljenje da paranoju ipak treba "drmati",

pa je obavestio javnost kako stvari stoje. Dobro se oseća, zatvorivši veliki krug (preko filma) vratio se muzici na najbolji način (komponuje). I bio je na Tadićevoj predstavi. Kao svedok da su kradljivci biografija svuda među nama.

Autorka je lekar, prevodilac i publicista

d. m:

1 "Vratite nam Ivana" znači, u stvari - vratite nam naše biografije, naše pravo da ih nastavimo, oslobodite nas straha od sticanja vlastite biografije

2 Svi lokalni nacionalkomunisti već su imali mnogo opipljivih razloga da se plaše srpske "majorizacije"

3 Ako ništa ne mogu da stvorim, mogu sve da uništim, to je njihova deviza

Srđan Popović

(Ne)ugodno

"LUDILO UDVOJE" IGRANO 16. DECEMBRA U SREMSKOJ MITROVICI

Na dva različita načina dočekano je Pozorište Ogledalo u Sremskoj Mitrovici: pustim i polumračnim gradskim ulicama i u toplom i osvetljenom pozorištu "Dobrica Milutinović", sa domaćim kolačima u glumačkoj garderobi. Na predstavi "Ludilo udvoje" ulaz je bio besplatan, kao poklon Ljubivoja Tadića "borcima za slobodu"; predstava je dodatno promovisana na jednoj od lokalnih radio-stanica i na televiziji Tadićevim intervjuima.

Mitrovačko pozorište je nedavno ostalo i bez poslednjeg profesionalnog glumca, ali je prethodnih godina negovana navika dolaženja na predstave, trudom da se održi intenzitet dešavanja u pozorištu. Tako da se u publici ovog puta, pored intelektualne elite, našlo i dosta mladih gledalaca, dovoljno da svi zajedno ugodno popune "Dobricu". U skladu sa tim i reakcija publike tokom "Ludila" bila je "ugodna": održavala je zainteresovanost za ono što se odvija na sceni, pre nego istinsko razumevanje, i poštovanje tradicije da se umetnici nakon predstave nagrađe aplauzom.

Sama predstava je, tokom petnaestak izvođenja od premijere, pretrpela metamorfozu tako da je igranje u Sremskoj Mitrovici naginjalo dočaravanju glumačkim sredstvima ludila kao univerzalnog stanja duha (i tela) na račun potcrtavanja sličnosti sa onim što se dešavalo u Jugoslaviji poslednjih godina, što može biti dobar put ka stvaranju naročite umetničke vrednosti "Ludila udvoje". Zato je intrigantno bilo čuti utiske nakon odgledane predstave nekog od "posvećenih" - ljudi koji se bave pozorištem. Dragan Jovičić, reditelj, rekao je: "Predstava je, pošto znam taj tekst, vrlo lucidno rešena po pitanju prostora i potcrtavanju konteksta, i glumački je urađena dobro. Možda je kontinuitet mogao da se razbije nekim štimungom pošto je Jonesko naporan za praćenje. Reakcija publike je bila dobra, večeras je u sali bilo ljudi koji znaju ovaj tekst, čak je bilo pokušaja da se ovde nešto radi oko toga". Vladislava Munić je akademski slikar i upravnica pozorišta: "Dopala mi se jednostavnost i konkretnost predstave, jasna aluzija koju nudi gledaocu. Mislim da je publika malo već zaboravila sve što je sad ponovo gledala i podsećanje joj je teško palo".

Svetlana Spero

Metafizika stiropora

Zimske zadušnice 2001. godine u Srbiji obeležene su ispražnjenim gradovima, predstavom britanskog Kraljevskog nacionalnog pozorišta "Hamlet" pred prepunim gledalištem Narodnog pozorišta, kao i pravom poplavom tekstova o Ivanu Stambolića u periodičnoj štampi (navršilo se i pola godina od Ivanovog nestanka). Pošto sudbinu tog čoveka i dalje obavlja gluvo ćutanje, osujećene metafizičke potrebe naroda kojem je nekad bio predsednik izražene su oprezno (manje ili više) sročnim novinskim priložima.

Nešto novo i zaista neobično pojavilo se samo u NIN-u (broj 2616, 15. 02). Književnik Vladimir Jovičić dao je saglasnost novinarki Radmili Stanković da objavi Stambolićev san koji se prošlog leta ponavljao iz noći u noć, a on ga je - kao građu za svoj novi roman *Tamnava* - zabeležio. U razgovoru sa suprugom gospodina Jovičića Suzanom, saznala sam da - kako sam i mislila - postoji šira verzija zabeleške, no ona je već ugrađena u roman, dakle podvrgnuta analizi književnog stvaralačkog procesa. Gubitak za psihoanalizu, za književnost dobitak.

Preostaje nam ipak izložena sirova građa; dvanaest godina posle smrti svoje kćeri Bojane, Ivan Stambolić uoči svog još nerasvetljenog nestanka, sanja nekoliko puta potpuno isti san.

Bojana ga doziva iz svog groba koji nije njen grob jer je ona još *živa*. Traži od Ivana da joj *pomogne*. Na *otvorenu raku* treba da se vrati ploča od *stiropora*. Ali sve čega se Ivan lati, pa čak i tog stiropora, *preteško* je za njegove ruke. Čak i same njegove ruke postaju mu toliko teške i *nemoćne* da nije u stanju ni da prigrli Bojanu. Nju *raskućuju* nevidljivi ljudi, *razgrađuju* to njeno mesto. On je bolno *svestan* da bi to morao da spreči. Mora se završava tako što Bojana *pada* ("sjuruje se") Ivanu na grudi.

San ostavlja za sobom potištenost. Prepričavanje prijatelju izaziva kod snevača odluku: "Moram nešto preduzeti..."

Svakako. San koji izaziva teskobu i ponavlja se poruka je 'iz prostranog, lekovitog, mudrog područja vansvesnog (onog što Leng naziva "self"-om, Jung "jastvom", Frojd Idom), da smo u opasnosti, da nešto treba preduzeti. Mi bismo verovatno otišli kod lekara (psihoanalitičara). Da bismo prvo jasno

razumeli san. Ivan Stambolić, kao političar, komunista i čovek od akcije doneo je drugačiju odluku, pošto se poverio prijatelju: "Krajnje je vreme da se stvarno podigne ploča sa te tajne".

(Tajna Bojanine smrti - nesrećan slučaj ili ubistvo sa političkom pozadinom.)

Vidite? Političar. San je shvatio kao nalog za pokretanje istrage. Vladimir Jovičić smatra da ga je to i navelo da se ukrca u onaj beli kombi i odveze u nepoznato. Zašto da ga kćerka koja je već dvanaest godina mrtva i koja ga je toliko volela koliko i on nju (mnogo) i koja je - kako to već sa kćerkama biva - toliko ličila na njega, izgledom i temperamentom - tako nemilosrdno unesreći? Takvo pitanje bi neminovno sebi postavio čovek koji je makar sujeveren, ako već nije hrišćanin-vernik koji i ne sumnja u besmrtnost duše. Ivana je materijalizam učinio sasvim nemoćnim za suočenje sa vlastitim nesvesnim, za bilo kakvu analizu.

Pretpostavljam da je retko sanjao i da - kako je to za njegovu generaciju ovde bilo uobičajeno - nije "verovao u snove". Čovek zbog jednog sna neće otići na psihijatrijsku kliniku, da ga ceo svet tamo vidi i upamti, kao što neće da se javno prebrojavaju njegovi "veštački" zubi, krune i mostovi.

A Stambolićev san je dirljivo jasan (osim jednog elementa). On zna ono što je bitno: san se uvek tiče onog koji sanja. Bojana, dakle, ne poziva oca da je osveti, već mu ukazuje na opasnost koja preti njemu lično.

Da umetnemo ovde "Hamleta" u režiji Džona Kerda. Sajmon Rasel Bil doneo je ispravnu odluku, promišljajući ulogu: mladi danski princ uopšte nije lud. On je samo u posedu informacije koju nije dobio "redovnim" putem, već dramatičnim uvidom, od "duha svoga oca", dakle halucinacijom. Ubistvo tek treba da dokaže. Ako treba. Otud prinčeva čuvena "neodlučnost". Put prevođenja nesvenog uvida na jezik stvarnosti u ovom slučaju je i put osvete koja je na kraju odnela i mnoge nevine žrtve, pa i život samog princa. I dovela stranu dinastiju na vlast. Razgovarajući, dakle, sa duhom svoga oca, Hamlet komunicira sa svojim nesvesnim znanjem, sa samim sobom. Kao Stambolić sa Bojanom, u snu.

U snu, kako je zapisan, podvučene su reči koje bi, svaka ponaosob, bile predmet klasične, freudijanske analize, sa asocijacijama onog koji sanja, neizmerno razgranatim. Snevač nam je, na žalost, nedostupan. Pogledajmo stoga sami. Neko nam kaže: "Još sam živ, potrebna mi je pomoć da zatvorim raku (spremljenu za mene, moju), preteška je za moje ruke čak i ploča od stiropora, ruke su mi toliko nemoćne... Razgrađuju moje mesto, raskućuju me... Pada(m)".

Ako je taj *neko* Ivan Stambolić lično, u kakvoj je bio situaciji kad je sanjao san, razumelo bi i dete. Mi, odrasli, razumemo bolje jer znamo okolnosti: sanja muškarac, star 63 godine, već godinu i po dana bez posla, hoće "život da ga sahrane" u preranu penziju, u izolaciju (stiropor?), neaktivnost. A on je

nemoćan da bilo šta preduzme. Nemoć je, inače, ključna pojava u snu. Toliko važna da vredi saznati koliko je u krugu srpskih političara bliska Stamboliću bila važna njena suprotnost, *moć*. Čujmo Mirjanu Marković, profesorku univerziteta, šta kaže 1992, u vreme dok "nije imala sklonosti da se profesionalno bavi politikom, pogotovo ne da učestvuje u vlasti": "Na ovom poluostrvu nema te pameti, nema tog obrazovanja, nema te mašte, niti nadarenosti, koja može konkurisati vlasti. Takav poredak stvari stariji je od svake ideologije i politike, on je gotovo univerzalan". (Da li verujete ovoj njenoj izjavi ili onoj da je želela da postane režiserka? Uostalom, posmatrajte je u parlamentu, dok bi zajedno sa mužem trebalo da preživljava najveću moralnu i egzistencijalnu krizu u svom životu.) Ovakav pristup moći, pa tako i nemoći, pomaže nam da razumemo zašto Ivan Stambolić izvodi na pozornicu vlastite noćne more Bojanu, dvanaest godina nakon njene smrti. Bojana je poginula 1988. godine, kada je Stambolić postavljen od strane Miloševića za direktora JUBMES banke. Ako uzmemo da je prvo štap a drugo šargarepa, znači da je zbog te "šargarepe" (ili kako se lepše kaže u interesu bezbednosti preostale porodice, ne izostavljajući sebe), Stambolić "potisnuo" svoje slutnje ili saznanja o Bojaninoj smrti. Prošle godine, u trenutku lične ugroženosti sve je to provalilo bednu ploču od veštačke pene kojom je on obavio "potiskivanje" i zateklo ga nemoćnog od *straha*. (Jeste li nekad videli kako od straha umire zec, uhvaćen u klopku?)

Sad je poruka savim jasna: "Moraš nešto da preduzmeš, da se izbaviš iz klopke, da savladaš nemoć (konflikt volje) jer ćeš proći kao Bojana. Razgrađuju sve što si stvorio, raskućiće te i ubiti."

I sama sam imala ovakve snove i znam šta sam tada činila. Uvek postoji drugi izlaz, nevidljiv za Miru Marković i njoj slična stvorenja. Nadam se da je Ivan Stambolić *samo za njih* prestao da postoji i da je to privremeno. Ono što me navodi da strepim jeste neopisana u literaturi simbolika stiropora. Materijal koji u prirodi ne postoji. Ali se koristi u politici. Poljski prevrat nazvan je "Stiropor revolucija" zbog materijala za transparente. Koristi se u "gluvim" sobama. A na ovom prostoru viđen je Tito od stiropora kako i posle smrti leti u nebo.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

323(497.11)

SLUČAJ Ivan Stambolić / [priredila
Latinka Perović]. – Beograd : Helsinški odbor
za ljudska prava u Srbiji : Odbor za
osloбађање Ivana Stambolića, 2001 (Beograd :
Zagorac). – 332 str. : ilustr. ; 23 cm. –
(Helsinške sveske : n° 6)

Podaci o autoru preuzeti iz impresuma. –
Tiraž 200.

ISBN 86-7208-036-X

a) Стамболић, Иван (1936-) b) Србија –
Политичке прилике
ID=90588428